

శ్రీమద్రామాయణము

అరణ్యకాండము

మూలము

సంపాదకుడు

శ్రీమాన్ చలమచర్ల వేంకట శేషాచార్యులు

This book is printed with the paper made available by
Telangana Paper Mills.

ప్రచురకులు

శ్రీ జయలక్ష్మి పబ్లికేషన్సు

హైదరాబాదు

1984

శ్రీమద్రామాయణము, అరణ్యకాండము
మూలము

ప్రథమ ముద్రణ 1984

Decno 14790

C శ్రీమాన్ చలమచర్ల వేంకట శేషాచార్యులు
సంపాదకుడు

శ్రీమద్రామాయణము

మూల్యము రూ. 15/-

ప్రచారకులు :

శ్రీ జయలక్ష్మి పబ్లికేషన్సు,

3-35, రావమందిరం వద్ద,

కూకట్‌పల్లి, హైదరాబాదు-500 872.

ఫోను : 263298.

ముద్రణ :

బృందావన్ ప్రెస్,

దోమల్ గుడా, హైదరాబాదు.

ఫోన్ : 62694.

శ్రీరామాయణ మాహాత్మ్యమ్

ఉమా సంహితాయాం -

- శ్రీరామప్రాతిపదిక మవశేనాపి సంగృణన్,
ముక్తిం ప్రాప్నోతి మనుజః కిం పున ర్భుద్ధిపూర్వకమ్. 1
- రాశబ్ధోచ్ఛారణాదేవ పాతకా దేహపంజరాత్,
నిర్యాం త్యాయాంతి పాపాని మవర్ణాదర్శనాత్ పునః. 2
- రాశబ్ధోచ్ఛారణే జాతే వక్త్రాత్ పాపం విగచ్ఛతి,
మకారశ్రవణే జాతే భస్మీభావం గమిష్యతి. 3
- రామేతి రామచంద్రేతి రామభద్రేతి వా మనుం,
యావజ్జీవం జపన్ మర్త్యో జీవన్ముక్తో న సంశయః. 4
- రామాయణస్య మాహాత్మ్యం వక్తుం వర్షశతై రపి,
అశక్యం విస్తరా ద్వక్తుం సంక్షేపా ద్వచ్చి సాంప్రతమ్. 5
- రామాయణస్య వాక్యం వా పాదం వా పదమేవ వా,
భుక్త్యంతే తు ప్రయుంజానో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. 6
- రామాయణకథా మేవ యే శృణ్వంతి సరోత్తమాః,
విధూతపాపా స్తే యాంతి బ్రహ్మలోక మనామయమ్. 7

తత్త్వసంగ్రహరామాయణే

- సంసారతాపయుక్తా నాం జంతునాం హతచేతసాం,
శ్రీమద్రామాయణాఖ్యానపీయూషం భేషజం స్మృతమ్. 8

అరణ్యకాండ ఫల శ్రుతిః

ఉమా సంహితాయాం

యో విరాధవధం నిత్యం శృణోతి శ్రావయేత వా,
తస్య సర్వాణి పాపాని లయం యాంతి న సంశయః.
శరభంగాశ్రమ గతిం రాఘవస్య మహాత్మనః.
శృణ్వం త్రిదశలోకం వై ప్రాప్నోత్యేవ న సంశయః.
అప్యహం జీవితం జహ్యం త్వాం వా సీతే నలక్ష్మణాం,
ఇత్యాది శ్రవణా న్మర్త్యై రామాత్ కాంక్షిత మున్నయాత్.
శ్రుత్వా శ్రీరామవిజయం పాపబంధా ద్విముచ్యతే,
భరత స్యార్థపుత్రస్యే త్యత్రత్యనవమాక్షరం,
భక్త్యా శ్రుత్వా చ గాయత్ర్యాః పరాం సిద్ధి మున్నయాత్.
సీతాపహార మారభ్య లంకాయాం స్థాపనావధి,
శ్రవణా చ్ఛాస్త్రవిహితం జ్యేష్ఠాదేవీ విముంచతి.
సీతాన్వేషణ మాకర్ణ్య నైవ లక్ష్మీ ర్వియుజ్యతే.
జటాయో స్సంస్కృతిం శ్రుత్వా నరః స్వర్గ మున్నయాత్.
కబంధమోక్షణం శ్రుత్వా స్వర్లోకం యాతి మానవః
శబర్యాః స్వర్గతిం శ్రుత్వా సాధ్వీనాం లోకగో భవేత్.
గచ్ఛ శీఘ్ర మితో రామే త్యత్రత్యం దశమాక్షరం,
నిశమ్య దేవ్యా మనుజః సూర్యలోకమున్నయాత్.
అరణ్యకాండ మాహాత్మ్యం యే శృణ్వంతి మహీతలే,
రాఘవస్య ప్రసాదేన విష్ణులోకం వ్రజంతి తే.

అరణ్యకాండ పారాయణసమయే శ్రీరామధ్యానమ్
జటిలం చీరవసనం జటామండల ధారిణం,
మునివేషధరం ధ్యాయే దారణ్యే కాండ ఉత్తమే.

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

ఆపదా మపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదామ్,

లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహమ్

శ్రీమద్రామాయణే - ఆరణ్యకాండే

ప్రథమ స్కంధః

ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం దండకారణ్య మాత్మవాన్,

దదర్శ రామో దుర్ధర్ష స్తాపసాశ్రమమండలమ్.

కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యై లక్ష్మ్యై సమావృతమ్,

యథా ప్రదీప్తం దుర్దర్శం గగనే సూర్యమండలమ్.

శరణ్యం సర్వభూతానాం సుసమ్మృష్టాజీరం తథా,

మృగై ర్భహుభి రాకీర్ణం పక్షిసంఘై స్సమాకులమ్.

పూజితం చ ప్రనృత్తం చ నిత్య మస్సరసాం గణైః,

విశాలై రగ్నిశరణై స్సుగ్భాండై రజినైః కుశైః.

సమిద్భి స్తోయకలశైః ఫలమూలై శ్చ శోభితమ్,

ఆరణ్యైశ్చ మహావృక్షైః పుణ్యై స్సాన్వీదుఫలై ర్వృతమ్.

బలిహోమార్చితం పుణ్యం బ్రహ్మహోషనినాదితమ్,

పుష్పై ర్వనైః పరిక్షిప్తం పద్మిన్యా చ సపద్మయా.

ఫలమూలాశనై ర్దానై శ్చీరకృష్ణాజినాంబరైః,

సూర్యవై శ్వానరాభై శ్చ పురాణై ర్మునిభి ర్వృతమ్.

పుణ్యైశ్చ నియతాహరై శ్శోభితం పరమర్షిభిః,

తద్బ్రహ్మభవనప్రఖ్యం బ్రహ్మహోషనినాదితమ్.

బ్రహ్మవిద్భి ర్మహాభాగై ర్బ్రహ్మణై రుపశోభితమ్,
స దృష్ట్వా రాఘవ శ్రీమాం స్తాపసాశ్రమమండలమ్. 9

అభ్యగచ్ఛ న్మహాతేజా విజ్యం కృత్వా మహా ధ్ధనుః,
దివ్యజ్ఞానోపపన్నా నై రామం దృష్ట్వా మహర్షయః. 10

అభ్యగచ్ఛం స్తథా ప్రీతా వై దేహీం చ యశస్వినీమ్,
తే తం సోమ మి వోద్యంతం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః. 11

లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా తు వై దేహీం చ యశస్వినీమ్,
మంగళాని ప్రయుంజానాః ప్రత్యగృహ్ణాన్ దృఢవ్రతాః. 12

రూపసంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతామ్,
దదృశు ర్విస్మితాకారా రామస్య వనవాసినః. 13

వై దేహీం లక్ష్మణం రామం నేత్రై రనిమిషై రివ,
ఆశ్చర్యభూతాన్ దదృశు స్సర్వే తే వనచారిణః. 14

అత్రై నం హి మహాభాగా స్సర్వభూతహితే రతమ్,
అతిథిం పర్ణశాలాయాం రాఘవం సంన్యవేశయన్. 15

తతో రామస్య సత్కృత్య విధినా పావకోపమాః,
అజహృ నై మహాభాగా స్సలిలం ధర్మచారిణః. 16

పుష్పం మూలం ఫలం వన్య మాశ్రమం చ మహాత్మనః,
నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞా స్తతః ప్రాంజలయోఽబ్రు న్. 17

ధర్మపాతో జనస్యాస్య శరణ్య స్త్వం మహాయశః!,
పూజనీయ శ్చ మాన్య శ్చ రాజా దండధరో గురుః. 18

ఇంద్ర న్యేహ చతుర్భాగః ప్రజా రక్షతి రాఘవ,
రాజా తస్మా ద్వరాన్ భోగాన్ భుంక్తే లోకనమస్కృతః, 19

- తే వయం భవతా రక్ష్య భవద్విషయవాసినః,
నగరస్థో వనస్థో వా త్వం నో రాజా జనేశ్వరః. 20
- న్యస్తదండా వయం రాజన్ జితక్రోధా జితేంద్రియాః.
రక్షితవ్యా స్త్వయా శశ్వ ద్గర్భభూతా స్తపోధనాః. 21
- ఏవ ముక్త్వా ఫలై ర్ముక్తైః పుష్పై ర్వన్యైశ్చ రాఘవమ్,
అన్యై శ్చ వివిధాహారై స్సలక్షణ మపూజయన్. 22
- తథాఽన్యే తాపసా సిద్ధా రామం వై శ్వానరోపమాః,
న్యాయవృత్తా యథాన్యాయం తర్పయామాసు రీశ్వరమ్. 23

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే ప్రథమ స్సర్గః.

ద్వితీయ స్సర్గః.

- కృతాతిథ్యోఽథ రామ స్తు సూర్యస్యోదయనం ప్రతి,
ఆమంత్ర్య స మునీం తస్మాద్వా న్వనమే వాన్యగాహత. 1
- నానామృగగణాకీర్ణం శార్దూలవృకసేవితమ్,
ధ్వస్తవృక్షలతాగుల్మం దదర్శ సలిలాశయమ్. 2
- నిష్కూజనానాశకునిర్ముల్లి కాగణనాదితమ్,
లక్ష్మణానుగతో రామో వనమధ్యం దదర్శ హ. 3
- సీతయా సహ కాకుత్స్థ స్తస్మిన్మోరమృగాయుతే,
దదర్శ గిరిశృంగాభం పురుషాదం మహాస్వనమ్. 4
- గంభీరాక్షం మహావత్త్రం వికటం విషమోదరమ్,
బీభత్సం విషమం దీర్ఘం వికృతం ఘోరదర్శనమ్. 5

వసానం చర్మ వైయాఘ్రం వసార్ద్రం రుధిరోక్షితమ్,

త్రాసనం సర్వభూతానాం వ్యాదితస్య మి వాంతకమ్. 6

త్రీం త్సింహం శ్చతురో వ్యాఘ్రాన్ ద్వా వృకౌ పృషతాదశ,

సవిషాణం వసాదిగ్ధం గజస్య చ శిరో మహత్. 7

అవసజ్ఞ్యాఽఽయసే శూలే వినదంతం మహాస్వనమ్,

స రామం లక్ష్మణం చైవ సీతాం దృష్ట్వా చ మైథిలీమ్, 8

అభ్యధావత సంక్రుద్ధః ప్రజాః కాల ఇవాంతకః,

స కృత్వా భైరవం నాదం చాలయన్నివ మేదిసీమ్, 9

అంకే నాదాయ వైదేహీ మపక్రమ్య తతోఽబ్రవీత్.

యువాం జటాచీరధరో సభార్యో క్షీణజీవితౌ, 10

ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం శరచాపాసిధారిణౌ,

కథం తాపసయో ర్వాం చ వాసః ప్రమదయా సహ. 11

అధర్మచారిణౌ పాపౌ కౌ యువాం మునిదూషకౌ,

అహం వనమిదం దుర్గం విరాధో నామ రాక్షసః. 12

చరామి సాయుధో నిత్య మృషిమాంసాని భక్షయః,

ఇయం నారీ వరారోహా మమ భార్యా భవిష్యతి. 13

యువయోః పాపయో శ్చాహం పాస్యామి రుధిరం మృధే,

త స్యైవం బ్రువతో దుష్టం విరాధస్య దురాత్మనః. 14

శ్రుత్వా సగర్వితం వాక్యం సంభ్రాంతా జనకాఽత్మజా,

సీతా ప్రావేపతోద్వేగా త్ప్రవాతే కదళీ యథా. 15

తాం దృష్ట్వా రాఘవ సీతాం విరాధాంకగతాం శుభామ్,

అబ్రవీల్లక్ష్మణం వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా. 16

- పశ్య సౌమ్యః! నరేంద్రస్య జనకస్యాఽత్మసంభవామ్,
మమ భార్యాం శుభాచారాం విరాధాంకే ప్రవేశితామ్. 17
- అత్యంతసుఖసంవృద్ధాం రాజపుత్రీం మనస్వినీమ్,
య దభిప్రేత మస్మాసు ప్రియం వరవృతం చ యత్. 18
- కై కేయ్యాస్తు సుసంపన్నం క్షిప్ర మద్యైవ లక్ష్మణః!,
యా న తుష్యతి రాజ్యేన పుత్రార్థే దీర్ఘ దర్శినీ. 19
- యయాఽహం సర్వభూతానాం హితః ప్రస్థాపితో వనమ్,
అద్యేదానీం సకామా సా యా మాతా మమ మధ్యమా. 20
- పరస్పర్శా త్తు వై దేహ్యో న దుఃఖతర మస్తి మే,
పితు ర్వియోగా త్సోమిత్రే! స్వరాజ్యహరణా తథా. 21
- ఇతి బ్రువతి కాకుత్స్థే బాష్పశోకపరిప్లుతే,
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణః క్రుద్ధో రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసన్. 22
- అనాథ ఇవ భూతానాం నాథ స్త్వం వాసవోపమః,
మయా ప్రేష్యేణ కాకుత్స్థః! కిమర్థం పరితప్యసే. 23
- శరేణ నిహత శ్చద్య మయా క్రుద్ధేన రక్షసః,
విరాధస్య గతాసో ర్హి మహీ పాస్యతి శోణితమ్. 24
- రాజ్యకామే మమ క్రోధో భరతే యో బభూవ హ,
తం విరాధే ప్రమోక్ష్యమి వజ్రీ వజ్ర మి వాచలే. 25
- మమ భుజబలవేగవేగితః
పతతు శరోఽస్య మహా నృహోరసి,
వృషనయతు తనో శ్చ జీవితం
పతతు తత స్స మహీం విఘ్నూర్ణితః. 26

తృతీయ స్కంధః

- ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణ శ్రీమా న్రాక్షసం ప్రహసన్నివ,
కో భవా న్వన మభ్యేత్య చరిష్యతి యథాసుఖమ్. 1
- అథోవాచ పునర్వాక్యం విరాధః పూరయ న్వసమ్,
ఆత్మానం పృచ్ఛతే బ్రూతం కౌ యువాం క్వ గమిష్యథః. 2
- త మువాచ తతో రామో రాక్షసం జ్వలితాననమ్,
పృచ్ఛంతం సుమహాతేజా ఇత్వైకుకుల మాత్మనః. 3
- క్షత్రియౌ వృత్తసంపన్నౌ విద్ధి నౌ వనగోచరౌ,
త్వాం తు వేదితు మిచ్ఛావః కస్త్యం చరసి దండకాః. 4
- త మువాచ విరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమమ్,
హంత వత్సామి తే రాజ! న్నిబోధ మమ రాఘవ. 5
- పుతః కిల జయ స్యాహం మమ మాతా శతప్రదా,
విరాధ ఇతి మా మాహుః పృథివ్యాం సర్వరాక్షసాః. 6
- తపసా చాపి మే పాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా,
శస్త్రేణావధ్యతా లోకేఽచ్ఛేద్యాభేద్యత్వ మేవ చ. 7
- ఉత్సృజ్య ప్రమదా మేనా మనపేక్షౌ యథాగతమ్,
త్వరమాణౌ పలాయేథాం న వాం జీవిత మాదదే. 8
- తం రామః ప్రత్యువా చేదం కోపసంరక్తలోచనః,
రాక్షసం వికృతాకారం విరాధం పాపచేతసమ్. 9
- క్షుద్ర! ధిక్త్వాం తు హీనార్థం మృత్యు మన్వేషసే ద్రువమ్,
రణే సంప్రాప్స్యసే తిష్ఠ న మే జీవన్ గమిష్యసి. 10
- తత స్సజ్యం ధనుః కృత్వా రామ స్సునిశితాన్ శరాన్,
సుశీఘ్ర మభిసంధాయ రాక్షసం నిజిఘాన హ. 11

ధనుషా జ్యాగుణవతా సప్త బాణా న్ముమోచ హా,
రుక్మపుంఖా న్మహావేగాన్ సుపర్ణానిలతుల్యగాన్. 12

తే శరీరం విరాధస్య భిత్త్వా బర్హిణవాససః,
నిపేతు శ్శోణితా దిద్ధా ధరణ్యాం పావకోపమాః. 13

స విద్ధో న్యస్య వై దేహీం శూల ముద్యమ్య రాక్షసః,
అభ్యద్రవ త్సుసంక్రుద్ధ స్తదా రామం సలక్షణమ్. 14

స వినద్య మహానాదం శూలం శక్రద్వజోపమమ్,
ప్రగృహ్యశోభత తదా వ్యాత్తానన ఇవాంతకః. 15

అథ తౌ భ్రాతరౌ దీప్తం శరవర్షం వవర్షతుః,
విరాధే రాక్షసే తస్మి న్కాలాంతకయమోపమే. 16

స ప్రహస్య మహారోద్రః స్థిత్యాఽజృమ్భత రాక్షసః,
జృంభమాణస్య తే బాణాః కాయాన్నిష్పేతు రాశుగాః. 17

స్పర్శాత్తు వరదానేన ప్రాణాం త్సంరోధ్య రాక్షసః,
విరాధ శ్శూల ముద్యమ్య రాశువా వభ్యధావత. 18

త చ్చూలం వజ్రసంకాశం గగనే జ్వలనోపమమ్,
ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద రామ శ్శత్రుభృతాం వరః. 19

తద్రామవిశిఖచ్ఛిన్నం శూలం తస్య కరా ద్భువి,
పపాతాశనినా చిన్నం మేరో రివ శిలాతలమ్. 20

తౌ ఖడ్గౌ క్షిప్ర ముద్యమ్య కృష్ణసర్వోపమా శుభౌ,
తూర్ణ మాపతత స్తస్య తదా ప్రహరతాం బలాత్. 21

స వధ్యమాన స్సుభృశం బాహుభ్యాం పరిరభ్య తౌ,
అప్రకంప్యో సరవ్యాఘ్రౌ రోద్రః ప్రస్థాతు మైచ్ఛత. 22

- ‘తస్యాభిప్రాయ మాజ్ఞాయ రామో లక్షణ మబ్రవీత్,
 వహ త్వయ మలం తావ త్పథానైన తు రాక్షసః. 23
- యథా చేచ్ఛతి సౌమిత్రేః తథా వహతు రాక్షసః,
 అయమేవ హి నః పంథా యేన యాతి నిశాచరః. 24
- స తు స్వబలవీర్యేణ సముత్క్షిప్య నిశాచరః,
 బాలా వివ స్కంధగతౌ చకారాతిబలౌ తతః. 25
- తావారోప్య తత స్కంధం రాఘవౌ రజనీచరః,
 విరాధో నినద స్తోరం జగామాభిముఖో వనమ్. 26
- వనం మహామేఘనిభం ప్రవిష్టో
 ద్రుమై ర్మహద్భి ర్వివిధై రుపేతమ్,
 నానావిధైః పక్షిశతై ర్విచిత్రం
 శివాయుతం వ్యాకమ్నగై ర్వికీర్ణమ్. 27

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే తృతీయ స్సర్గః.

చతుర్థ స్సర్గః

- ప్రహయమాణౌ తు తౌ దృష్ట్వా వైదేహీ రామలక్షణౌ,
 ఉచ్చైః స్వీరేణ చుక్రోశ ప్రగృహ్య సుభుజా భుజౌ. 1
- ఏష దాశరథీ రామ స్సత్యవాన్ శీలవాన్ శుచిః,
 రక్షసా రౌద్రరూపేణ ప్రహయతే సహలక్షణః. 2
- మాం వృకా భక్షయిష్యంతి శార్దూలా ద్వీపిన స్తథా,
 మాం హరోత్సృజ్య కాకుత్స్థౌ నమస్తే రాక్షసోత్తమః!. 3

- తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా వై దేహ్యో రామలక్ష్మణౌ,
వేగం ప్రచక్రతు ర్వీరౌ వధే తస్య దురాత్మనః. 4
- తస్య రౌద్రస్య సౌమిత్రి సన్ధ్యబాహుం బభంజ హ,
రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరసా తస్య రక్షసః. 5
- స భగ్నబాహు సన్సంవిగ్నో నిపపాతాఽఽశు రాక్షసః,
ధరణ్యాం మేఘసంకాశో వజ్రభిన్న ఇవాచలః. 6
- ముష్టిభి ర్జానుభిః పద్భి స్సూదయంతౌ తు రాక్షసమ్,
ఉద్యమ్యోద్యమ్య చా ప్యేనం స్థండిలే నిష్పిపేషతుః. 7
- స విద్ధో బహుభి ర్బాణైః ఖడ్గాభ్యాం చ పరిక్షతః,
నిష్పిష్టో బహుధా భూమౌ న మమార స రాక్షసః. 8
- తం ప్రేక్ష్య రామ స్సుభృశ మవధ్య మచలోపమమ్,
భయే ష్వభయద శ్శ్రీమా నిదం వచన మబ్రవీత్. 9
- తపసా పురుషవ్యాఘ్ర! రాక్షసోఽయం న శక్యతే,
శస్త్రేణ యుధి నిర్జేతుం రాక్షసం నిఖనావహే. 10
- త చ్చుత్వా రాఘవే ణోక్తం రాక్షసః ప్రశ్రితం వచః,
ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభమ్. 11
- హతోఽస్మి పురుషవ్యాఘ్ర! శక్రతుల్యబలేన వై,
మయా తు పూర్వం త్వం మోహం న్న జ్ఞాతః పురుషర్షభః. 12
- కౌసల్యానుప్రజా రామ! తాత! త్వం విదితో మయా,
వై దేహీ చ మహాభాగా లక్ష్మణ శ్చ మహాయశాః. 13
- అభిశాపా దహం ఘోరాం ప్రవిష్టో రాక్షసీం తనుమ్,
తుంబురు ర్నామ గన్ధర్వ శ్శస్త్రో వైశ్రవణేన హ. 14

- ప్రసాద్యమానశ్చ మయా సోఽబ్రవీ న్మాం మహాయశా ,
యదా దాశరథీ రామ స్త్వాం వధిష్యతి సంయుగే. 15
- తదా ప్రకృతి మావన్నో భవాం తస్వర్గం గమిష్యతి,
ఇతి వైశ్రవణో రాజా రంభాసక్తం పురాఽనఘః. 16
- అనుపస్థీయమానో మాం సంక్రుద్ధో వ్యాజహార హా,
తవ ప్రసాదా న్ముక్తోఽహ మభిశాపా త్సుదారుణాత్. 17
- భువనం స్వం గమిష్యామి స్వస్తి వోఽస్తు పరంతప!,
ఇతో వసతి ధర్మాత్మా శరభంగః ప్రతాపవాః. 18
- అధ్యర్థయోజనే తాతః మహర్షి సూర్యసన్నిభః,
తం క్షిప్ర మభిగచ్ఛ త్వం స తే శ్రేయో విధాస్యతి. 19
- అవతే చాపి మాం రామ ప్రక్షిప్య కుశలీ వ్రజ,
రక్షసాం గతసత్త్వానా మేష ధర్మ స్సనాతనః. 20
- అవతే యే నిధీయంతే తేషాం లోకా స్సనాతనాః,
ఏవ ముక్త్వా తు కాకుత్స్థం విరాధ శ్శరపీడితః. 21
- బభూవ స్వర్గసంప్రాప్తో న్యస్తదేహో మహాబలః,
త చ్ఛ్రిత్వా రాఘవో వాక్యం లక్ష్మణం వ్యాదిదేశ హ. 22
- కుంజరన్యేవ రౌద్రస్య రాక్షసస్యాస్య లక్ష్మణ!,
వనేఽస్మిం త్సుమహా చ్ఛ్వభ్రం ఖన్యతాం రౌద్రకర్మణః. 23
- ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామః ప్రదరః ఖన్యతామితి,
తస్థౌ విరాధ మాక్రమ్య కంఠే పాదేన వీర్యవాః. 24
- తతః ఖనిత్ర మాదాయ లక్ష్మణ శ్శ్వభ్ర ముత్తమమ్,
అఖన త్పార్శ్వత స్తస్య విరాధస్య మహాత్మనః. 25

తం ముక్తకంఠం నిష్పిష్య శంకుకర్ణం మహాస్వనమ్,
విరాధం ప్రాక్షిప చ్ఛ్విత్రే నదంతం భైరవస్వనమ్.

26

త మాహవే నిర్జిత మాశువిక్రిమా
స్థిరా వృభౌ సంయతి రామలక్ష్మణౌ,
ముదాన్వితౌ చిక్షిపతు ర్భయావహం
నదంత ముత్తిప్య బిలే తు రాక్షసమ్.

27

అవధ్యతాం ప్రేక్ష్య మహాసురస్య తౌ
శితేన శస్త్రేణ తదా నరర్షభౌ,
సమర్థ్య చాత్యర్థవిశారదా వృభౌ
బిలే విరాధస్య వధం ప్రచక్రతుః.

28

స్వయం విరాధేన హి మృత్యు రాత్మనః
ప్రసహ్య రామేణ వధార్థ మీప్సితః,
నివేదితః కాననచారిణౌ స్వయం
న మే వధ శ్శుత్రకృతో భవే దితి.

29

తదేవ రామేణ నిశమ్య భాషితం
కృతా మతి స్తస్య బిలప్రవేశనే,
బిలం చ రామేణ బలేన రక్షసా

ప్రవేశ్యమానేన వనం వినాదితమ్.

30

ప్రహృష్టరూపా వివ రామలక్ష్మణౌ
విరాధ ముర్వ్యాః ప్రదరే నిహత్య తౌ,
ననందతు ర్వితభయౌ మహావనే
శిలాభి రంత ర్దధతు శ్చ రాక్షస .

31

తత స్తు తౌ కాంచనచిత్రకార్ముకౌ
 నిహత్య రక్షః పరిగృహ్య మైథిలీమ్,
 విజహతు స్తౌ ముదితౌ మహావనే
 దివి స్థితౌ చంద్రదివాకరా వివ.

32

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే చతుర్థస్సర్గః.

పంచమస్సర్గః

హత్వా తు తం భీమబలం విరాధం రాక్షసం వనే,
 తత స్సీతాం పరిష్వజ్య సమాశ్వాస్య చ వీర్యవాన్.

1

అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం రామో భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్,
 కష్టం వన మిదం దుర్గం న చ స్మ వనగోచరాః.

2

అభిగచ్ఛామహే శీఘ్రం శరభంగం తపోధనమ్,
 ఆశ్రమం శరభంగస్య రాఘవోఽభిజగామ హ.

3

తస్య దేవప్రభావస్య తపసా భావితాత్మనః,
 సమీపే శరభంగస్య దదర్శ మహదద్భుతమ్.

4

విభ్రాజమానం వపుషా సూర్యవై శ్వానరోపమమ్,
 అవరుహ్య రథోత్సంగా దాకాశే విబుధానుగమ్.

5

అసంస్పృశంతం వసుధాం దదర్శ విబుధేశ్వరమ్,
 సుప్రభాభరణం దేవం విరజోఽంబరధారిణమ్.

6

తద్విదై రేవ బహుభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః,
 హరిభి ర్వాజిభి ర్యుక్త మంతరిక్షగతం రథమ్.

7

- దదర్శాదూరత స్తస్య తరుణాదిత్యసన్నిభమ్,
పాండురాభఘనప్రఖ్యం చంద్రమండలసన్నిభమ్. 8
- అపశ్య ద్విమలం ఛత్రం చిత్రమాల్యోపశోభితమ్,
చామరవ్యజనే చాగ్ర్యే రుక్మదండే మహాధనే. 9
- గృహీతే వరనారీభ్యాం ధూయమానే చ మూర్ధని,
గన్ధర్వామరసిద్ధా శ్చ బహవః పరమర్షయః. 10
- అంతరిక్షగతం దేవం వాగ్భి రగ్ర్యాభి రీడిరే,
సహ సంభాషమాణే తు శరభంగేణ వాసవే. 11
- దృష్ట్వా శతక్రతుం తత్ర రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్,
రామోఽథ రథ ముద్దిశ్య లక్ష్మణాయ ప్రదర్శయన్. 12
- అర్చిష్మంతం శ్రియా జుష్ట మద్భుతం పశ్య లక్ష్మణః,
ప్రతపంత మివాఽఽదిత్య మంతరిక్షగతం రథమ్. 13
- యే హయాః పురుహూతస్య పురా శక్రస్య న శ్శుతాః,
అంతరిక్షగతా దివ్యా స్త ఇమే హరయో ద్రువమ్. 14
- ఇమే చ పురుషవ్యాఘ్రా యే తిష్ఠం త్యభితో రథమ్,
శతం శతం కుండలినో యువానః ఖడ్గపాణయః. 15
- విస్తీర్ణవిపులోరస్కాః పరిఘాఽఽయతబాహవః,
శోణాంశువసనా స్సర్వే వ్రాహ్మిణా ఇవ దురాసదాః. 16
- ఉరోదేశేషు సర్వేషాం హారా జ్వలనసన్నిభాః,
రూపం బిభ్రతి సౌమిత్రేః పంచవింశతివార్షికమ్. 17
- ఏతద్ధి కిల దేవానాం వయో భవతి నిత్యదా,
యథేమే పురుషవాఘ్రాః! దృశ్యంతే ప్రియదర్శనాః. 18

- ఇహైవ సహ వై దేహ్యో ముహూర్తం తిష్ఠ లక్ష్మణః!,
యావ జ్ఞానామృహం వ్యక్తం క ఏష ద్యుతిమా న్నథే. 19
- త మేవ ముక్త్యా సౌమిత్రి మిహైవ స్థీయతా మితి,
అభిచక్రామ కాకుత్స్థ శ్శరభంగాశ్రమం ప్రతి. 20
- తత స్సమభిగచ్ఛంతం ప్రేక్ష్య రామం శచీపతిః,
శరభంగ మనుప్రాప్య వివిక్త ఇద మబ్రవీత్. 21
- ఇహోపయా త్యసౌ రామో యావ న్మాం నాభిభాషతే,
నిషాం నయతు తావ త్తు తతో మాం ద్రష్టు మర్హతి. 22
- జితవంతం కృతార్థం చ ద్రష్టాఽహ మచిరా దిమమ్,
కర్మ హ్యానేన కర్తవ్యం మహ దన్యైః స్సుదుష్కరమ్. 23
- నిష్పాదయిత్వా తత్కర్మ తతో మాం ద్రష్టు మర్హతి,
ఇతి వ్రజీ త మామత్రత్య మానయిత్వా చ తాపసమ్. 24
- రథేన హరియుక్తేన యయౌ దివ మరిందమః,
ప్రయాతే తు సహస్రాక్షే రాఘవ స్సపరిచ్ఛదమ్. 25
- అగ్నిహోత్ర ముపాసీనం శరభంగ ముపాగమత్,
తస్య పాదౌ చ సంగృహ్య రామ స్థీతా చ లక్ష్మణః. 26
- నిషేదు స్సమనుజ్ఞాతా లబ్ధివాసా నిమంత్రితాః,
తత శ్శక్రకోపయానం తు పర్యవృచ్చ త్స రాఘవ . 27
- శరభంగ శ్చ తత్సర్వం రాఘవాయ న్యవేదయత్,
మా మేష వరదో రామః బ్రహ్మలోకం నిసీషతి. 28
- జిత ముగ్రేణ తపసా దుష్ప్రీప మకృతాత్మనః,
అహం జ్ఞాత్వా నరవ్యాఘ్రః వర్తమాన మదూరతః. 29

బ్రహ్మలోకం న గచ్ఛామి త్వా మదృష్ట్యా ప్రియాతిథిమ్,
త్వయాఽహం పురుషవ్యాఘ్ర! ధార్మికేణ మహాత్మనా. 30

సమాగమ్య గమిష్యామి త్రిదివం దేవసేవితమ్,
అక్షయా నరశార్దుల! మయా లోకా జితా శ్శుభాః. 31

బ్రాహ్మ్య శ్చ నాకపృష్ఠ్యా శ్చ ప్రతిగృహ్ణీష్వ మామకాః,
ఏవ ముక్తో నరవ్యాఘ్ర! స్ఫుర్వశా త్రవిశారదః. 32

ఋషిణా శరభంగేణ రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్,
అహమే వాహరిష్యామి సర్వలోకా న్మహామునే!, 33

ఆవాసం త్వహ మిచ్ఛామి ప్రదిష్ట మిహ కాననే,
రాఘవే తైవ ముక్తస్తు శక్రతుల్యబలేన వై. 34

శరభంగో మహాప్రాజ్ఞః పున రే వాబ్రవీ ద్వచః,
ఇహ రామ! మహాతేజా సుతీక్ష్ణో నామ ధార్మికః. 35

వస త్యరణ్యే ధర్మాత్మా స తే శ్రేయో విధాన్యతి,
సుతీక్ష్ణ మభిగచ్ఛ త్వం శుచా దేశే తపస్వినమ్. 36

రమణీయే వనోద్దేశే స తే వాసం విధాన్యతి,
ఇమాం మందాకినీం రామ! ప్రతిస్రోతా మనువ్రజ. 37

నదీం పుష్పోడుపవహం తత్ర తత్ర గమిష్యసి,
ఏష పంథా నరవ్యాఘ్ర! ముహూర్తం పశ్య తాత మామ్. 38

యావ జ్జహామి గాత్రాణి జీర్ణాం త్వచ మి వోరగః,
తతోఽగ్నిం సుసమాధాయ హుత్వా చాజ్యేన మంత్రవిత్. 39

శరభంగో మహాతేజాః ప్రవివేశ హుతాశనమ్,
తస్య రోమాణి కేశాం శ్చ దదాహాగ్ని ర్మహాత్మనః. 40

జీర్ణాం త్వచం తథాఽస్థీని యచ్ఛ మాంసం సశోణితమ్,
రామస్తు విస్మితో భ్రాత్రా భార్యయా చ సహాత్మవాన్. 41

స చ పావకసంకాశః కుమార స్సమపద్యత,
ఉత్థాయాగ్నిచయాత్తస్మా చ్చరథంగో వ్యరోచత. 42

స లోకా నాహితాగ్నినా మృషీణాం చ మహాత్మనామ్,
దేవానాం చ వ్యతిక్రమ్య బ్రహ్మలోకం వ్యరోచత. 43

స పుణ్యకర్మా భవనే ద్విజర్షభః
పితామహం సానుచరం దదర్శ హ.
పితామహ శ్చాపి సమీక్ష్య తం ద్విజం
వనంద సుస్వాగత మిత్యువాచ హ. 44

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే పంచమ స్సర్గః

షష్ఠ స్సర్గః

శరభంగే దివం యాతే మునిసంఘా స్సమాగతాః,
అభ్యగచ్ఛంత కాకుత్స్థం రామం జ్వలితతేజసమ్. 1

వై ఖానసా వాలఖిల్యా స్సంప్రజ్ఞేశా మరీచిపాః,
అశ్మకుట్టా శ్చ బహవః పత్రాహారా శ్చ ధార్మికాః. 2

దంతోలూఖలిన శ్చైవ తథైవోన్మజ్జికాః పరే,
గాత్రశయ్యా అశయ్యా శ్చ తథైవబ్రాహ్మకాశకాః. 3

మునయ స్సలిలాహారా వాయుభజ్జస్తథా పరే,
ఆకాశనిలయా శ్చైవ తథా స్థండిలశాయినః. 4

వ్రతోపవాసినో దాంతా స్తథాఽర్ద్రపటవాససః,
సజపా శ్చ తపోనిత్యా స్తథా పంచతపోఽన్వితాః. 5

సర్వే బ్రాహ్మ్య శ్రీయా జుష్టా దృఢయోగా స్సమాహితాః,
శరభంగాశ్రమే రామ మభిజగ్ము శ్చ తాపసాః. 6

అభిగమ్య చ ధర్మజ్ఞా రామం ధర్మభృతాం పరమ్,
ఊచుః పరమధర్మజ్ఞ మృషి సంఘా స్సమాహితాః. 7

త్వ మిక్ష్వేకుకుల స్యాస్య పృథివ్యా శ్చ మహారథ,
ప్రధాన శ్చాసి నాథశ్చ దేవానాం మఘవా నివ. 8

విశ్రుత స్త్రిమ లోకేషు యశసా విక్రమేణ చ,
పితృభక్తి శ్చ సత్యం చ త్వయి ధర్మ శ్చ పుష్కలః. 9

త్వా మాసాద్య మహాత్మానం ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలమ్,
అర్థిత్వా న్నాథ వక్ష్యమ స్తచ్చ నః క్షంతు మర్హసి. 10

అధర్మ స్తు మహాం స్తాతః! భవే త్తస్య మహీపతేః,
యో హరే ధృలిషడ్భాగం న చ రక్షతి పుత్రవత్, 11

యుంజాన స్వాన్వ నివ ప్రాణాన్ ప్రాణై రిష్టాం త్సుతా నివ,
నిత్యయుక్త స్సదా రక్షం త్సర్వా నిష్షయవాసినః, 12

ప్రాప్నోతి శాశ్వతీం రామ! కీర్తిం స బహువార్షికీమ్,
బ్రహ్మణః స్థాన మాసాద్య తత్ర చాపి మహీయతే. 13

య త్కరోతి పరం ధర్మం ముని ర్మూలఫలాశనః,
తత్ర రాజ్ఞ శ్చతుర్భాగః ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః. 14

సోఽయం బ్రాహ్మణభూయిష్ఠో వానప్రస్థగణో మహాః,
త్వన్నాథోఽనాథవ ద్రామ రాక్షసై ర్వధ్యతే భృశమ్. 15

ఏహి పశ్య శరీరాణి మునీనాం భావితాత్మనామ్,
హతానాం రాక్షసై ర్హైరే ర్భహూనాం బహుధా వనే. 16

- పంపానదీనివాసానా మనుమందాకినీ మపి,
 చిత్రకటాలయానాం చ క్రియతే కదనం మహత్. 17
- ఏవం వయం న మృష్యామో విప్రకారం తపస్వినామ్,
 క్రియమాణం వనే ఘోరం రక్షోభి ర్భీమకర్మభిః. 18
- తత స్త్వాం శరణార్థం చ శరణ్యం సముపస్థితాః,
 పరిపాలయ నో రామ! షడ్భూమానాన్ని శాచరైః. 19
- పరా త్వత్తో గతి ర్వీర! పృథివ్యాం నోపపద్యతే,
 పరిపాలయ న స్పృహన్వా న్రాక్షసేభ్యో స్సపాత్మాజ. 20
- ఏత చ్చుత్వా తు కాకుత్స్థ స్తాపసానాం తపస్వినామ్.
 ఇదం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా సర్వానేవ తపస్వినః. 21
- నైవ మర్హథ మాం వక్తు మాజ్ఞప్తోఽహం తపస్వినామ్,
 కేవలేనాత్మకార్యేణ ప్రవేష్టవ్యం మయా వనమ్. 22
- విప్రకార మప్నాకష్టం రాక్షసై ర్భవతా మిమమ్,
 పితుస్తు నిర్దేశకరః ప్రవిష్టోఽహ మిదం వనమ్. 23
- భవతా మర్థసిద్ధ్యర్థ మాగతోఽహం యదృచ్ఛయా,
 తస్య మేఽయం వనే వాసో భవిష్యతి మహాఫలః. 24
- తపస్వినాం రణే శత్రూ స్త్వాస్తు మిచ్ఛామి రాక్షసాన్,
 పశ్యంతు వీర్య మృషయ స్సభ్రాతు ర్మే తపోధనాః. 25
- దత్త్వాఽభయం చాపి తపోధనానాం
 ధర్మే ధృతాత్మా సహ లక్ష్మణేన,
 తపోధనై శ్చాపి సభాజ్యవృత్త
 స్సుతీక్షణేవేవాభిజగామ వీరః. 26

సప్తమ స్కంధః

- రామ స్తు సహితో భాగ్రతా సీతయా చ పరంతపః,
సుతీక్షణస్యాశ్రమపదం జగామ సహ తైర్ద్విజైః. 1
- స గత్వా దూర మధ్వానం నదీ స్తీర్త్వా బహూదకాః,
దదర్శ విపులం శైలం మహామేఘ మి వోన్నతమ్. 2
- తత స్త దిక్ష్యోకువరో సంతతం వివిధై ర్ద్రిమైః,
కాననం తౌ వివిశతు స్సీతయా సహ రాఘవౌ. 3
- ప్రవిష్ట స్తు వనం ఘోరం బహుపుష్పఫలద్రుమమ్,
దదర్శాశ్రమ మేకాంతే చీరమాలాపరిష్కృతమ్. 4
- తత్ర తాపస మాసీనం మలపంకజటాధరమ్,
రామ సుతీక్షణం విధివ త్తపోవృద్ధ మభాషత. 5
- రామోఽహ మస్మి భగవన్ భవంతం ద్రష్టు మాగతః,
త్వం మాభివద ధర్మజ్ఞ మహర్షే సత్యవిక్రమ. 6
- స నిరీక్ష్య తతో వీరం రామం ధర్మభృతాం వరమ్,
సమాశ్లిష్య చ బాహుభ్యా మిదం వచన మబ్రవీత్. 7
- స్వాగతం ఖలు తే వీర! రాఘ! ధర్మభృతాం వర,
అశ్రమోఽయం త్వయాఽక్రాంత స్సనాథ ఇవ సాంప్రతమ్. 8
- ప్రతీక్ష మాణ స్త్వా మేవ నారోహేఽహం మహాయశః,
దేవలోక మితో వీర! దేహం త్యక్త్వా మహీతలే. 9
- చిత్రకూట ముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టోఽసి మే శ్రుతః,
ఇహోపయాతః కాకుత్స్థ! దేవరాజ శ్శతక్రతుః. 10
- ఉపాగమ్య చ మాం దేవో మహాదేవ స్సరేశ్వరః,
సర్వా న్లోకాన్ జితా నాహ మమ పుణ్యేన కర్మణా. 11

- తేమ దేవర్షి జుష్టేషు జితేషు తపసా మయా,
మత్స్రీసాదా తస్మాద్యర్థ స్త్వం విహరస్వ సలక్షణః. 12
- త ముగ్రతపసా యుక్తం మహర్షిం సత్యవాదినమ్,
ప్రత్యువాచాత్మవా న్రామో బ్రహ్మణ మిప కాశ్యపః. 13
- అహమే వాహరిష్యామి స్వయం లోకా న్మహామునే!,
ఆవాసం త్వహ మిచ్ఛామి ప్రదిష్ట మిహ కాననే. 14
- భవాం తస్మాత్ కుశల స్సర్వభూతహితే రతః,
ఆఖ్యాత శ్శరభంగేణ గౌతమేన మహాత్మనా. 15
- ఏవ ముక్తస్తు రామేణ మహర్షి ర్లోకవిశ్రుతః,
అబ్రవీ న్మధురం వాక్యం హర్షేణ మహతాఽఽప్లుతః. 16
- అయమే వాశ్రమో రామ! గుణవా న్రమ్యతా మిహ,
ఋషిసంఘానుచరిత స్సదా మూలఫలాన్వితః. 17
- ఇమ మాశ్రమ మాగమ్య మృగసంఘా మహాయశః!,
అటిత్వా ప్రతిగచ్ఛంతి లోభయిత్వాఽకుతోభయాః. 18
- నాన్య ద్దోషం భవే దత్ర మృగేభ్యోఽన్యత్ర విద్ధి వై,
తచ్ఛ్చిత్వా వచనం తస్య మహర్షే ర్లక్షణాగ్రజః. 19
- ఉవాచ వచనం ధీరో వికృష్య సశరం ధనుః,
తా నహం సుమహాభాగ! మృగసంఘాం తస్మాదాత్మాన్. 20
- హన్యాం నిశితధారేణ శరేణాశనివర్చసా,
భవాం స్త త్రాభిషజ్యేత కిం స్యా త్కృచ్ఛ్చిత్తరం తతః. 21
- ఏతస్మిన్నాశ్రమే వాసం చిరం తు న సమర్థయే,
త మేవ ముక్త్వా వరదం రామ స్సంధ్యా ముపాగమత్. 22

అన్వాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం తత్ర వాస మకల్పయత్,
సుతీక్షణ్ణ స్యాఽశ్రమే రమ్యే సీతయా లక్ష్మణేన చ.

23

తత శ్శుభం తాపసభోజ్య మన్నం
స్వయం సుతీక్షణ్ణః పురుషర్షభాభ్యామ్,
తాభ్యాం సుసత్కృత్య దదౌ మహాత్మా
సంధ్యానివృత్తౌ రజనీ మవేక్ష్య.

24

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే సప్తమ స్కంధః

అష్టమ స్కంధః

రామస్తు సహసౌమిత్రి స్సుతీక్షణ్ణే నాభిపూజితః,
పరిణామ్య నిశాం తత్ర ప్రభాతే ప్రత్యబుద్యత.

1

ఉత్థాయ తు యథాకాలం రాఘవ స్సహ సీతయా,
ఉపాస్పృశ త్సుశీతేన జలే నోత్పలగంధినా.

2

అథ తేఽగ్నిం సురాం శ్చైవ వై దేహీ రామలక్ష్మణౌ,
కాల్యం విధివ దభ్యర్చ్య తపస్విశరణే వనే.

3

ఉదయంతం దినకరం దృష్ట్వా విగతకల్మషాః,
సుతీక్షణ్ణ మభిగమ్యేదం శ్లక్ష్యం వచన మబ్రువన్.

4

సుభోషితా స్స్మ భగవం! స్త్వయా పూజ్యేన పూజితాః,
ఆపృచ్ఛామః ప్రయాస్యామో మునయ స్త్వరయంతి నః.

5

త్వరామ హే వయం ద్రష్టుం కృతన్న మాశ్రమమండలమ్,
ఋషీణాం పుణ్యశీలానాం దండకారణ్యవాసినామ్.

6

అభ్యనుజ్ఞాతు మిచ్ఛామ స్సహౌభి ర్మునిపుంగవైః,
ధర్మనిత్యై స్తపోదాంతై ర్విశిఖై రివ పావకైః.

7

- అవిషహ్యతపో యావ త్సూర్యో నాతివిరాజతే,
అమార్గేణాఽఽగతాం లక్ష్మీం ప్రాప్యేవాన్వయవర్జితః. 8
- తావ దిచ్ఛామహే గంతు మిత్యుక్త్వా చరణౌ మునేః,
వవందే సహ సౌమిత్రి స్సీతయా సహ రాఘవ. 9
- తౌ సంస్పృశంతౌ చరణౌ పృథ్వాప్య మునిపుంగవః,
గాఢ మాలింగ్య సన్నేహ మిదం వచన మబ్రవీత్. 10
- అరిష్టం గచ్ఛ పంథానం రామ! సౌమిత్రిణా సహ,
సీతయా చానయా సార్థం ఛాయయేవానువృత్తయా. 11
- పశ్యాఽఽశ్రమపదం రమ్యం దండకారణ్యవాసినామ్,
ఏషాం తపస్వినాం వీర! తపసా భావితాత్మనామ్. 12
- సప్రాజ్యఫలమూలాని పుష్పితాని వనాని చ,
ప్రశస్తమృగయూథాని శాంతపక్షిగణాని చ. 13
- పుల్లపంకజషండాని ప్రసన్నసలిలాని చ,
కారండవవికీర్ణాని తటాకాని సరాంసి చ. 14
- ద్రక్ష్యనే దృష్టిరమ్యాణి గిరిప్రసవణాని చ,
రమణీయా న్యరణ్మాని మయూరాభిరుతా నిచ. 15
- గమ్యతాం వత్స! సౌమిత్రే! భవా నపి చ గచ్ఛతు,
ఆగంతవ్యం త్వయా తాత! పునరే వాశ్రమం మమ. 16
- ఏవ ముక్త స్తథే త్యుక్త్వా కాకుత్స్థ శ్శుహలక్షణః,
ప్రదక్షిణం మునిం కృత్వా ప్రస్థాతు ముపచక్రమే. 17
- తత శ్శుభతరే తూణీ ధనుషీ చాయతేక్షణా,
దదౌ సీతా తయో ర్భ్రాత్రోః ఖడ్గౌ చ విమలా తతః. 18

నవమ స్సర్గః

ఆబధ్య చ శుభే తూణీ చాపౌ చాదాయ సుస్వనౌ,
నిష్కాంతా వాశ్రమా ద్దంతు ముఖౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ.
శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా,
ప్రస్థితౌ ధృతచాపౌ తౌ సీతయా సహ రాఘవౌ.

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే అష్టమ స్సర్గః

న వ మ స్స ర్గః

సుతీక్షణే నాభ్యనుజ్ఞాతం ప్రస్థితం రఘునందనమ్,
హృద్యయా సిద్ధిగ్ధయా వాచా భర్తార మిద మబ్రవీత్.
అయం ధర్మ స్సుసూక్ష్మేణ విధినా ప్రాప్యతే మహాన్,
నివృత్తేన తు శక్యోఽయం వ్యసనా త్కామజా దిహ.
త్రీణ్యేవ వ్యసనా న్యత్ర కామజాని భవన్తుత,
మిథ్యావాక్యం పరమకం తస్మా ద్దురుతరా వుభౌ.
పరదారాభిగమనం వినా వైరం చ రౌద్రతా,

మిథ్యావాక్యం న తే భూతం న భవిష్యతి రాఘవ!
కుతోఽభిలాషణం ప్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనమ్,
తవ నాస్తి మనుష్యేంద్ర! న చాభూ తే కదాచన.
మనస్యపి తథా రామ! న చై త ద్విద్యతే క్వచిత్,
స్వదారనిరత స్త్వం చ నిత్యమేవ నృపాత్మజ!.

ధర్మిష్ఠ స్సత్యసంధశ్చ పితు ర్నిర్దేశకారకః,
సత్యసంధ! మహాభాగ! శ్రీమన్ లక్ష్మణపూర్వజ!.

త్వయి సత్యం చ ధర్మ శ్చ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్,
తచ్చ సర్వం మహాబాహో! శక్యం ధర్తుం జితేంద్రియైః.

- తవ వశ్యేంద్రియత్వం చ జానామి శుభదర్శన!,
తృతీయం య దిదం చౌద్రం పరప్రాణాభిహింసనమ్. 9
- నిర్వైరం క్రియతే మోహః త్తచ్చ తే సముపస్థితమ్,
ప్రతిజ్ఞాత స్త యా వీరః దండకారణ్యవాసినామ్. 10
- ఋషీణాం రక్షణార్థాయ వధ స్సంయతి రక్షసామ్,
ఏతన్నిమిత్తం చ వనం దండకా ఇతి విశ్రుతమ్. 11
- ప్రస్థిత స్త్వం సహ భ్రాతృ స్పృతబాణశరాసనః,
తత స్త్వాం ప్రస్థితం దృష్ట్వా మమ చింతాకులం మనః. 12
- త్వద్వృత్తం చింతయంత్యా వై భవేన్నిశ్చేయసం హి తత్,
న హి మే రోచతే వీర! గమనం దండకా న్ప్రీతి. 13
- కారణం తత్ర వక్ష్యేమి వదంత్యా శ్శూర్యతాం మమ,
త్వం హి బాణధనుష్పాణిః భ్రాతృ సహ వనం గతః. 14
- దృష్ట్వా వనచరాం తస్మాద్వా స్కచ్చి త్కుర్యా శ్శరవ్యయమ్,
క్షత్త్రియాణా మపి ధను ర్హతాశ స్యేంధనాని చ. 15
- సమీపతః స్థితం తేజో బల ముచ్చర్యతే భృశమ్.
పురా కిల మహాబాహూ! తపస్వీ సత్యవా క్చుచిః 16
- కస్మిం శ్చి దభవ త్పుణ్యే వనే రతమృగద్విజే,
తస్యైవ తపసో విఘ్నం కర్తు మింద్రీ శ్శచీపతిః. 17
- ఖడ్గపాణి రథాగచ్ఛ దాశ్రమం భటరూపధృత్,
తస్మిం స్తదాశ్రమపదే నిశితః ఖడ్గ ఉత్తమః. 18
- సన్నాసవిధినా దత్తః పుణ్యే తపసి తిష్ఠతః,
ప తచ్ఛత్ర మనుప్రాప్య న్యాసరక్షణతత్పరః. 19

- పనే తం విచరత్యేవ రక్షః ప్రత్యయ మాత్మనః,
యత్ర గచ్ఛ త్యుపాదాతుం మూలాని చ ఫలాని చ. 20
- న వినా యాతి తం ఖడ్గం న్యాసరక్షణతత్పరః,
నిత్యం శత్రుం పరివహ స్క్రమేణ స తపోధనః. 21
- చకార రౌద్రీం స్వాం బుద్ధిం త్యక్త్వా తపసి నిశ్చయమ్,
తత స్స రౌద్రేఽభిరతః ప్రమత్తో ధర్మః క్షితః. 22
- తస్య శత్రుస్య సంవాసా జ్ఞానమ సరకం మునిః,
ఏవ మేత త్పునావృత్తం శత్రుసంయోగకారణమ్. 23
- అగ్నిసంయోగవ ద్దేతు శ్శత్రుసంయోగ ఉచ్యతే,
స్నేహో చ్చ బహుమానా చ్చ స్మారయే త్వాం న శిక్షయే. 24
- న కథంచన సా కార్యా గృహీతధనుషా త్వయా,
బుద్ధి ర్వైరం వినా హంతుం రాక్షసా న్దండకాశ్రితాః. 25
- అపరాధం వినా హంతుం లోకా స్వీర! న కామయే,
క్షత్రియాణాం తు వీరాణాం వనేషు నిరతాత్మనామ్. 26
- ధనుషా కార్య మేతావ దార్తానా మభిరక్షణమ్,
క్వచ శత్రుం క్వచ వనం క్వచ క్షత్రం తపః క్వచ. 27
- వ్యావిధ్ధ మిద మస్మాభి ద్దేశధర్మస్తు పూజ్యతామ్,
తదార్య కలుషా బుద్ధి ర్జాయతే శత్రునేవనాత్. 28
- పున ర్గత్వా త్వయోధ్యాయాం క్షత్త్రధర్మం చరిష్యసి,
అక్షయా తు భవే త్ప్రితి శ్శ్వశ్రూశ్వశురయో ర్మమ. 29
- యది రాజ్యం పరిత్యజ్య భవే స్త్వం నిరతో మునిః,
ధర్మా దర్థః ప్రభవతి ధర్మా త్ప్రభవతే సుఖమ్. 30

- ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసార మిదం జగత్ ,
 ఆత్మానం నియమై నై నైః కర్మయిత్వా ప్రయత్నతః . 31
- ప్రాప్యతే నిపుణై ర్ధర్మో న సుఖా ల్లభ్యతే సుఖమ్ ,
 నిత్యం శుచిమతి స్సౌమ్య! చర ధర్మం తపోవసే . 32
- సర్వం హి విదితం తుభ్యం త్రైలోక్యమపి తత్త్వతః .
 శ్రీచాపలా దేత దుతాహృతం మే
 ధర్మం చ వక్తుం తవ క స్సమర్థః ,
 విచార్య బుద్ధ్యా తు సహానుజేన
 యద్రోచతే తత్కురు మా చిరేణ . 33

ఇతి శ్రీమదాచార్యకాండే నవమస్కంధః .

దశ మ స్కంధః

- వాక్య మేతత్తు వై దేహ్యా వ్యాహృతం భర్తృభక్తయా ,
 శ్రుత్వా ధర్మే స్థితో రామః ప్రత్యువా చాథ మైథిలీమ్ . 1
- హిత ముక్తం త్వయా దేవి! స్నిగ్ధయా సదృశం వచః ,
 కులం వ్యపదిశంత్యా చ ధర్మజ్ఞే! జనకాత్మజే! . 2
- కిం తు వక్ష్యా మ్యహం దేవి! త్వయై వోక్త మిదం వచః ,
 క్షత్రియై ర్ధార్యతే చాపో నార్తశబ్దో భవేదితి . 3
- తే చార్తా దండకారణ్యే మునయ స్సంశితవ్రతాః ,
 మాం సేతే! స్వయ మాగమ్య శరణ్యా శ్శరణం గతాః . 4
- వసంతో ధర్మనిరతా వసే మూలఫలాశనాః ,
 న లభంతే సుఖం భీతా రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః . 5

దశమ స్కంధః

కాలే కాలే చ నిరతా నియమై ర్వివిధై ర్వనే,
భక్ష్యంతే రాక్షసై ర్భిమై ర్నరమాంసోపజీవిభిః.

తే భక్ష్యమాణా మునయో దండకారణ్యవాసినః,
అస్మా సభ్యవష ద్భేతి మా మూచు ర్ద్విజస త్తమాః.

మయా తు వచనం శ్రుత్వా తేషా మేవం ముఖా చ్ఛ్చుతమ్,
కృత్వా చరణశుశ్రూషాం వాక్యమేత దుదాహృతమ్.

ప్రసీదంతు భవంతో మే హ్రీ రేషా హి మమాతులా,
య దీదృశై రహం విప్రై రుపస్థేయై రుపస్థితః.

కిం కరోమీతి చ మయా వ్యాహృతం ద్విజసన్నిధౌ,
సర్వై రేతై స్సమాగమ్య వాగ్వియం సముదాహృతా.

రాక్షసై ర్దండకారణ్యే బహుభిః కామరూపిభిః,
అర్ధితా స్స్మి దృఢం రామ! భవా న్న స్తత్ర రక్షతు.
హోమకాలేషు సంప్రాప్తాః పర్వకాలేషు చానఘ!,
ధర్మయంతి సుదుర్ధర్షా రాక్షసాః పిశితాశనాః.

రాక్షసై ర్ధర్మితానాం చ తాపసానాం తపస్వినామ్,
గతిం మృగయమాణానాం భవా న్నః పరమా గతిః.

కామం తపఃప్రభావేన శక్తా హంతుం నిశాచరాన్,
చిరార్జితం తు నేచ్ఛామ స్తపః ఖండయితుం వయమ్.
బహువిఘ్నం తపో నిత్యం దుశ్చరం చైవ రాఘవ!,
తేన శాపం న ముంచామో భక్ష్యమాణా శ్చ రాక్షసైః.

తదర్థ్యమానా న్నక్షోభి ర్దండకారణ్యవాసిభిః,
రక్ష న స్త్వం సహ భ్రాతృ త్వన్నాథా హి వయం వనే.

మయా చైత ద్వచ శ్శుత్వా కార్తేన్న్యన పరిపాలనమ్,
ఋషీణాం దండకారణ్యే సంశ్రుతం జనకాత్మజే!, 17

సంశ్రుత్య చ న శక్యోమి జీవమానః ప్రతిశ్రవమ్,
ముసీనా మన్యథా కర్తుం సత్య మిష్టం హి మే సదా. 18

అప్యహం జీవితం జహ్యం త్వాం వా సీతే! సలక్ష్మణామ్,
న తు ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య బ్రాహ్మణేభ్యో విశేషతః. 19

త దవశ్యం మయా కార్య మృషీణాం పరిపాలనమ్,
అనుక్తేనాపి వైదేహి! ప్రతిజ్ఞాయ తు కిం పునః. 20

మమ స్నేహో చ్చ సౌహార్దా దిద ముక్తం త్వయాఽనఘే!,
పరితుష్టోఽస్మ్యహం సీతే! న హ్యనిష్టోఽనుశిష్యతే. 21

సద్భుశం చానురూపం చ కులస్య తవ చాత్మనః,
సధర్మచారిణీ మే త్వం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీ. 22

ఇత్యేవ ముక్త్వా వచనం మహాత్మా
సీతాం ప్రియాం మైథిలరాజపుత్రీమ్,
రామో ధనుష్పాం తస్మా లక్ష్మణేన
జగామ రమ్యాణి తపోవనాని. 23

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే దశమస్సర్గః.

ఏ కా ద శ స్స ర్గః

అగ్రతః ప్రయయా రామ స్సీతా మధ్యే సుమధ్యమా,
పృష్ఠత స్తు ధనుష్పాణి ర్గక్ష్మణోఽనుజగామ హ. 1

తౌ పశ్యమానౌ వివిధాన్ శైలప్రస్థాన్ వనాని చ,
నదీ శ్చ వివిధా రమ్యా జగ్మతు స్సీతయా సహ. 2

సారసాం శ్చక్రవాకాంశ్చ నదీపుళినచారిణః,
సరాంసి చ సపద్మాని యుక్తాని జలజైః ఖగైః. 3

యూథబద్ధాం శ్చ పృషతాన్మదోన్మత్తాన్విషాణినః,
మహిషాం శ్చ వరాహాం శ్చ నాగాం శ్చ ద్రుమవైరిణః. 4

తే గత్వా దూర మధ్వానం లంబమానే దిహకరే,
దదృశు స్సహితా రమ్యం తటాకం యోజనాయతమ్. 5

పద్మపుష్కరసంబాధం గజయూధే రలంకృతమ్,
సారనై ర్హంసకాదంబై స్సంకులం జలచారిభిః. 6

ప్రసన్నసలిలే రమ్యే తస్మిం త్సరసి శుశ్రువే,
గీతవాదిత్రనిచ్ఛోషో న తు కశ్చన దృశ్యతే. 7

తతః కౌతూహలా ద్రామో లక్ష్మణ శ్చ మహాబలః,
మునిం ధర్మభృతం నామ ప్రప్లుం సముపచక్రమే. 8

ఇద మత్యద్భుతం శ్రుత్వా సర్వేషాం నో మహామునే!,
కౌతూహలం మహ జ్ఞాతం కిమిదం సాధు కథ్యతామ్. 9

వక్తవ్యం యది చే ద్వి ప! నాతిగుహ్య మపి ప్రభో!,
తే నై వ ముక్తౌ ధర్మాత్మా రాఘవేణ ముని స్తదా. 10

ప్రభవం సరసః కృతస్న మఖ్యాతు ముపచక్రమే,
ఇదం పంచాష్టరో నామ తటాకం సార్వకాలికమ్. 11

నిర్మితం తపసా రామ! మునినా మాండకర్ణినా,
సహి తేపే తప స్తీవ్రం మాండకర్ణి ర్మహామునిః. 12

- దశఃపర్షసహస్రాణి వాయుభక్షో జలాశ్రయః,
తతః ప్రవ్యథితా స్సర్వే దేవా స్సాగ్నిపురోగమాః. 13
- అబ్రువ స్వచనం సర్వే పరస్పరసమాగతాః,
అస్మాకం కస్యచిత్ స్థాన మేష ప్రార్థయతే మునిః. 14
- ఇతి సంవిగ్నమనస స్సర్వే తే త్రిదివౌకసః,
తత్ర కర్తుం తపోవిఘ్నం దేవై స్సర్వై ర్నియోజితాః. 15
- ప్రధానాప్సరసః పంచ విద్యుచ్ఛలితవర్చసః,
అప్సరోభి స్తత స్తాభి ర్ముని ర్దృష్టపరావరః, 16
- నీతో మదనవశ్యత్వం సురాణాం కార్యసిద్ధయే,
తా శ్చైవాప్సరసః పంచ మునేః పత్నీత్వ మాగతాః. 17
- తటాతే నిర్మితం తాసా మస్మిన్నన్తర్హితం గృహమ్,
తథైవాప్సరసః పంచ నివసంత్యో యథాసుఖమ్. 18
- రమయంతి తపోయోగా న్మునిం యౌవన మాస్థితమ్,
తాసాం సంక్రీడమానానా మేష వాచిత్రవిస్వసః. 19
- శ్రూయతే భూషణోన్మిశ్రో గీతశబ్దో మనోహరః,
అశ్చర్యమితి తన్వైత ద్వచనం భావితాత్మనః. 20
- రాఘవః ప్రతిజగ్రాహ సహ భ్రాత్ర మహాయశాః,
ఏవం కథయమానస్య దదర్శాఽఽశ్రమమండలమ్. 21
- కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్య సమావృతమ్,
ప్రవిశ్య సహ వై దేహ్య లక్ష్మణేన చ రాఘవః. 22
- ఉవాస మునిభి స్సర్వైః పూజ్యమానో మహాయశాః,
తథా తస్మిం తస్మా కాకుత్స్థ శ్రీమత్యాశ్రమమండలే. 23

ఉషితా తు సుఖం తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః,
జగమ చాశ్రమాం స్తేషాం పర్యాయేణ తపస్వినామ్. 24

యేషా ముషితవా న్సూర్యం సకాశే స మహావ్రవిత్,
క్వచి త్పరిదశా న్మాసా నేకం సంవత్సరం క్వచిత్. 25

క్వచి చ్చ చతురో మాసా న్పంచ షట్పాపరా న్క్వచిత్,
అపర త్రాధికం మాసాదప్యర్థమధికం క్వచిత్. 26

త్రీ న్మాసా నష్ట మాసాం శ్చ రాఘవో న్యవస త్సుఖమ్,
తథా సంవసత స్తస్య మునీనా మాశ్రమేషు వై. 27

రమత శ్చానుకూల్యేన యయు స్సంవత్సరా దశ,
పరిచృత్య చ ధర్మజ్ఞో రాఘవ స్సహ సీతయా. 28

సుతీక్ష్ణ స్యాశ్రమం శ్రీమా న్పునరేవాజగమ హ,
స త మాశ్రమ మాసాద్య మునిభిః ప్రతిపూజితః. 29

తత్రాపి న్యవస ద్రామః కంచి త్కాల మరిందమః,
తదాఽశ్రమస్థో వినయా త్కదాచి త్తం మహామునిమ్. 30

ఉపాసీన స్స కాకుత్స్థ స్సుతీక్ష్ణ మిద మబ్రవీత్,
అస్మి న్నరణ్యే భగవా నగస్త్యో మునిసత్తమః. 31

వసతీతి మయా నిత్యం కథాః కథయతాం శ్రుతమ్,
న తు జానామి తం దేశం వనస్యాస్య మహ త్తయా. 32

కుత్రాఽశ్రమపదం పుణ్యం మహర్షే స్తస్య ధీమతః,
ప్రసాదా త్తత్రభవత స్సానుజ స్సహ సీతయా. 33

అగస్త్య మభిగచ్ఛేయ మభివాదయితుం మునిమ్,
మనోరథో మహా నేష హృది మే పరివ ర్తతే. 34

- ప్రతస్థేఽగస్త్య ముద్దిశ్య సానుజ స్సహ సీతయా,
పశ్య స్వనాని రమ్యాణి పర్వతాం శ్చాభ్రసన్నిభాన్. 46
- సరాంసి సరిత శ్చైవ పథి మార్గవశానుగాః,
సుతీక్ష్ణే నోపదిష్టేన గత్వా తేన పథా సుఖమ్. 47
- ఇదం పరమసంహృష్టో వాక్యం లక్ష్మణ మబ్రవీత్,
ఏతదే వాశ్రమపదం నూనం తస్య మహాత్మనః. 48
- అగస్త్యస్య మునే ర్భ్రాతు ర్దృశ్యతే పుణ్యకర్మణః,
యథాహి మే వనస్యాస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః. 49
- సన్నతాః ఫలభారేణ పుష్పభారేణ చ ద్రుమాః,
పిప్పలీనాం చ పక్వానాం వనా దస్మా దుపాగతః. 50
- గంధోఽయం పవనోత్క్షిప్త స్సహసా కటుకోదయః,
తత్ర తత్ర చ దృశ్యంతే సంక్షిప్తాః కాష్ఠసంచయాః. 51
- లూనా శ్చ పథి దృశ్యంతే దర్భా వై డూర్యవర్చసః,
ఏతచ్చ వనమధ్యస్థం కృష్ణాభ్రశిఖరోపమమ్. 52
- పావక స్యాశ్రమస్థస్య ధూమాగ్రం సంప్రదృశ్యతే,
వివిక్తేషు చ తీర్థేషు కృతస్నానా ద్విజాతయః. 53
- పుష్పోపహారం కుర్వంతి కుసుమై స్స్వయ మార్జితైః,
త త్సుతీక్ష్ణస్య వచనం యథా సౌమ్య! మయా శ్రుతమ్. 54
- అగస్త్యస్యాఽఽశ్రమో భ్రాతు ర్నూన మేష భవిష్యతి,
నిగృహ్య తపసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా. 55
- యస్య భ్రాత్రా కృతేయం ది ఛరణ్యా పుణ్యకర్మణా,
ఇహైకదా కిల క్రూరో వాతాపి రపి చేల్వలః. 56

- భ్రాతరౌ సహితా వాస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నౌ మహాసురౌ,
ధారయన్బ్రాహ్మణం రూప మిల్వలః సంస్కృతం వదన్. 57
- అమంత్రయతి విప్రాః స్మ శ్రాద్ధ ముద్దిశ్య నిర్ఘృణః,
భ్రాతరం సంస్కృతం కృత్వా తత స్తం మేషరూపిణమ్. 58
- తాన్ ద్విజాన్భోజయామాస శ్రాద్ధదృష్టేన కర్మణా,
తతో భుక్తవతాం తేషాం విప్రాణా మిల్వలోఽబ్రవీత్. 59
- వాతాపే! నిష్క్రమస్వేతి స్వరేణ మహతా వదన్,
తతో భ్రాతు ర్వచ శ్రుత్వా వాతాపి ర్మేషవ న్నదన్. 60
- భిత్త్వా భిత్త్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వినిష్పతత్,
బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి తై రేవం కామరూపిభిః. 61
- వినాశితాని సంహత్య నిత్యశః పిశితాశనైః,
అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రార్థితేన మహర్షిణా. 62
- అనుభూయ క్షిల శ్రాద్ధే భక్షిత స్స మహాసురః,
తత స్సంపన్న మిత్కుక్త్వా దత్త్వా హస్తోదకం తతః. 63
- భ్రాతరం నిష్క్రమస్వేతి చేల్వల స్సోఽభ్యభాషత,
స తం తథా భాషమాణం భ్రాతరం విప్రఘాతినమ్. 64
- అబ్రవీత్ప్రహసన్ద్ధిమా నగస్త్యో మునిసత్తమః,
కుతో నిష్క్రమితుం శక్తి ర్మయా జీర్ణస్య రక్షసః. 65
- భ్రాతు స్తే మేషరూపస్య గతస్య యమసాదనమ్,
అథ తస్య చ చ శ్రుత్వా భ్రాతు ర్నిదనసంక్రమమ్. 66
- ప్రధర్షయితు మారేభే మునిం క్రోధాన్నిశాచరః,
సోఽభిద్రవ న్మునిశ్రేష్ఠం మునినా దీప్తతేజసా. 67

చక్షుషానలకల్పేన నిర్ద్ధగో నిధనం గతః,

తస్యా య మాశ్రమో భ్రాతు స్తటాకవనశోభితః.

విప్రానుకంపయా యేన కర్మేదం దుష్కరం కృతమ్,

ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ.

రామస్యాస్తం గతి స్సూర్య స్సంధ్యాకాలోభ్యవర్తత,

ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం సహ భ్రాతౌ యథావిధి.

ప్రవివేశాశ్రమపదం త మృషిం సోభ్యవాదయత్,

సమ్యక్ప్రతిగృహీత శ్చ మునినా తేన రాఘవః.

న్యవస త్తాం నిశా మేకాం ప్రాశ్య మూలఫలాని చ,

తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విమలే సూర్యమండలే.

భ్రాతరం త మగస్త్యస్య హ్యమంత్రయత రాఘవః,

అభివాదయే త్వాం భగవన్! సుఖ మధ్యుషితో నిశామ్.

అమంత్రయే త్వాం గచ్ఛామి గురుం తే ద్రష్టు మగ్రజమ్,

గమ్యతా మితి తే నోక్తో జగామ రఘునందనః.

యథోద్దిష్టేన మార్గేణ వనం త చ్చావలోకయన్,

నీవారా న్పనసాం స్తాలాం స్తినిశా న్వంజుశాన్ ధవాన్.

చిరిభిల్వా న్మధూకాం శ్చ బిల్వా నపి చ తిందుకాన్,

పుష్పితా న్పుష్పితాగ్రాభి ర్లతాభి రనువేష్టితాన్.

దదర్శ రామ శ్శతశ స్తత్ర కాంతారపాదపాన్,

హస్తిహస్తై ర్విమృదితా న్వానరై రుపశోభితాన్.

మత్తై శ్శకునిసంఘైశ్చ శతశశ్చ ప్రణాదితాన్,

తతోబ్రవీ త్సమీపస్థం రామో రాజీవలోచనః.

- పృష్ఠతోఽనుగతం వీరం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్,
 స్నిగ్ధపత్రా యథా వృక్షే యథా శాంతమృగద్విజాః. 79
- ఆశ్రమో నాతిదూరస్థో మహర్షే ర్భావితాత్మనః,
 అగస్త్య ఇతి విఖ్యాతో లోకే స్వేనైవ కర్మణా. 80
- ఆశ్రమో దృశ్యతే తస్య పరిశ్రాంతశ్రమాపహః,
 ప్రాజ్యధూమాకులవన శ్చీరమాలాపరిష్కృతః. 81
- ప్రశాంతమృగయాథ శ్చ నానాశకునినాదితః,
 తస్యేద మాశ్రమప్రదం ప్రభావా ద్యస్య రాక్షసైః. 82
- దిగియం దక్షిణా త్రాసా ద్దృశ్యతే నోపభుజ్యతే,
 యదా ప్రభృతి చాక్రాంతా దిగియం పుణ్యకర్మణా. 83
- తదా ప్రభృతి నిర్వైరాః ప్రశాంతా రజనీచరాః,
 నామ్నా చేయం భగవతో దక్షిణా ది క్ప్రదక్షిణా. 84
- ప్రథితా త్రిషు లోకేషు దుర్ధర్షా క్రూరకర్మభిః,
 మార్గం నిరోద్ధం నిరతో భాస్కర స్యాచలోత్తమః. 85
- నిదేశం పాలయ న్యస్య వింధ్యశై లో న వర్ధతే,
 అయం దీర్ఘాయుష స్తస్య లోకే విశ్రుతకర్మణః. 86
- అగస్త్యస్యాఽఽశ్రమ శ్శ్రీమా న్వివీతజనసేవితః,
 ఏష లోకార్చిత స్సాదు ర్హితే నిత్యరత స్సతామ్. 87
- అస్మా నభిగతా నేష శ్రేయసా యోజయిష్యతి,
 ఆరాధయిష్యా మ్యత్రాహ మగస్త్యం తం మహామునిమ్. 88
- శేషం చ వనవాసస్య సౌమ్యః పతన్య మ్యహం ప్రభో!
 అత్ర దేవా స్సగంధర్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, 89

- అగస్త్యం నియతాహారం సతతం పర్యుపాసతే,
నాత్ర జీవే న్మృషావాదీ క్రూరో వా యది వా శరః. 90
- నృశంసః కామవృత్తో వా ముని రేష తథావిధః,
అత్ర దేవా శ్చ యజ్ఞే శ్చ నాగాశ్చ పతగై స్సహ. 91
- వసంతి నియతాహారా ధర్మ మారాధయిష్ణవః,
అత్ర సిద్ధా మహాత్మానో విమానై స్సూర్యసన్నిభైః. 92
- త్వక్తదేహా నవై ర్దైహై స్స్విర్యాతాః పరమర్షయః,
యక్షత్వ మమరత్వం చ రాజ్యాని వివిధాని చ. 93
- అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛంతి భూతై రారాధితా శ్చభైః,
అగతాః స్మాఽఽశ్రమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశాగ్రతః. 94
- నివేదయేహ మాం ప్రాప్త మృషయే సీతయా సహ.

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే ఏకాదశస్కంధః.

ద్వాదశ స్కంధః

- స ప్రవిశ్యాఽఽశ్రమపదం లక్ష్మణో రాఘవానుజః,
అగస్త్యశిష్య మాసాద్య వాక్య మేత దువాచ హ. 1
- రాజా దశరథో నామ జ్యేష్ఠ స్తస్య సుతో బలీ,
రామః ప్రాప్తో మునిం ద్రష్టుం భార్యయా సహ సీతయా. 2
- లక్ష్మణో నామ తస్యాహం భ్రాతా త్వవరజ్ఞో హితః,
అనుకూల శ్చ భక్త శ్చ యది తే శ్రోత్ర మాగతః. 3
- తే వయం వన మత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్,
ద్రష్టు మిచ్ఛామహే సర్వే భగవంతం నివేద్యతామ్. 4

- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః,
తథే త్యుక్త్వాఽగ్నిశరణం ప్రవివేశ నివేదితుమ్. 5
- స ప్రవిశ్య మునిశ్రేష్ఠం తపసా దుష్పరిధర్షణమ్,
కృతాంజలి రువాచేదం రామాగమన మంజసా. 6
- యథోక్తం లక్ష్మణే నైవ శిష్యోఽగస్త్యస్య సమ్మతః,
పుత్రై దశరథ స్యేమా రామో లక్ష్మణ ఏవ చ. 7
- ప్రవిష్టా వాశ్రమపదం సీతయా సహ భార్యయా,
ద్రష్టుం భవంత మాయాతౌ శుశ్రూషార్థ మరిందమా. 8
- య దత్రానంతరం త త్వ మాజ్ఞాపయితు మర్హసి,
తత శ్శిష్యా దుపశ్రుత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణమ్. 9
- వై దేహీం చ మహాభాగా మిదం వచన మబ్రవీత్,
దిష్ట్యా రామ శ్చిర స్యాద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః. 10
- మనసా కాంక్షితం హ్యస్య మయా ప్యాగమనం ప్రతి,
గమ్యతాం సత్కృతో రామ స్సభార్య స్సహలక్ష్మణః. 11
- ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కిం చాసౌ న ప్రవేశితః,
ఏవ ముక్తస్తు మునినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా. 12
- అభివాద్యాబ్రవీ చ్ఛిష్య స్తథేతి నియతాంజలిః,
తతో నిష్క్రమ్య సంభ్రాంత శ్శిష్యో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 13
- క్వాసౌ రామో మునిం ద్రష్టు మేతు ప్రవిశతు స్వయమ్,
తతో గత్వా ఽశ్రమద్వారం శిష్యేణ సహ లక్ష్మణః. 14
- దర్శయామాస కాకుత్స్థం సీతాం చ జనకాత్మజామ్,
తం శిష్యః ప్రశ్రితో వాక్య మగస్త్యవచనం బ్రువన్. 15

ప్రావేశయ దృఢాన్యాయ్యం సత్కార్యం సుసత్కృతమ్,
ప్రవివేశ తతో రామ స్సీతయా సహలక్ష్మణః. 16

ప్రశాంతహరిణాకీర్ణ మాశ్రమం హ్యవలోకయన్,
స తత్ర బ్రహ్మణః స్థాన మగ్నేః స్థానం తదైవ చ. 17

విష్ణోః స్థానం మహేంద్రస్య స్థానం చైవ వివస్వతః,
సోమస్థానం భగస్థానం స్థానం కౌదేరమేవ చ. 18

దాతు ర్విదాతుః స్థానే చ వాయోః స్థానం తదైవ చ,
నాగరాజస్య చ స్థాన మనంతస్య మహాత్మనః. 19

స్థానం తదైవ గాయత్ర్యా వసూనాం స్థానమేవ చ,
స్థానం చ పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః. 20

కార్తికేయస్య చ స్థానం ధర్మస్థానం చ వశ్యతి,
తత శ్శిష్యైః పరివృతో ముని రప్యభినిష్పతత్. 21

తం దదర్శాగ్రతో రామో మునీనాం దీప్తతేజసామ్,
అబ్రవీ ద్వచనం వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్. 22

ఏష లక్ష్మణ! నిష్కామ త్యగస్త్వో భగవా నృషిః,
బౌదార్యేణావగచ్ఛామి నిధానం తపసా మియమ్. 23

ఏవ ముక్త్వా మహాబాహు రగస్త్యం సూర్యవర్చసమ్,
జగ్రాహ పరమప్రీత స్తస్య పాదౌ పరంతపః. 24

అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్థౌ రామః కృతాంజలిః,
సీతయా సహ వై దేహ్యో తదా రామ స్సలక్ష్మణః. 25

ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్ స్థ మర్చయిత్వాఽఽసనోదత్తైః,
కుశలప్రశ్న ముక్త్వా చ హ్యోస్యతా మితి చాబ్రవీత్. 26

అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్య మతిథీ స్ప్రితిపూజ్య చ,
వానప్రస్థేన ధర్మేణ స తేషాం భోజనం దదౌ. 27

ప్రథమం చోపవిశ్యాథ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః,
ఉవాచ రామ మాసీనం ప్రాంజలిం ధర్మకోవిదమ్. 28

అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయార్ఘ్య మతిథిం ప్రతిపూజయేత్,
అన్యథా ఖలు కాకుత్స్థః తపస్వీ సముదాచరన్. 29

దుస్సాక్షీవ పరే లోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్,
రాజా సర్వస్య లోకస్య ధర్మచారీ మహారథః. 30

పూజనీయ శ్చ మాన్యశ్చ భవా న్స్పృష్టః ప్రియాతిథిః,
ఏవ ముక్త్వా ఫలై ర్ముఖైః పుష్పై రన్యై శ్చ రాఘవమ్. 31

పూజయిత్వా యథా కామం పున రేవ తతోబ్రవీత్,
ఇదం దివ్యం మహా చ్ఛాపం హేమరత్నవిభూషితమ్. 32

పైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్రం నిర్మితం విశ్వకర్మణా,
అమోఘ స్సూర్యసంకాశో బ్రహ్మదత్త శ్శరోత్తమః. 33

దత్తో మమ మహేంద్రేణ తూణీ చాక్షయసాయకౌ,
సంపూర్ణా నిశితై ర్బాణై ర్ద్వలద్భి రివ పావకైః. 34

మహారజతకోశోఽయ మసి ర్హేమవిభూషితః,
అనేన ధనుషా రామః హత్వా సంఖ్యే మహాసురాన్. 35

అజహార శ్రియం దీప్తాం పురా విష్ణు ర్దివౌకసామ్,
త ధ్ధను స్తౌ చ తూణీరౌ శరం ఖడ్గం చ మానదః. 36

జయాయ ప్రతిగృహ్ణీష్వ వజ్రం వజ్రధరో యథా.

ఏవముక్త్వా మహాతేజా స్సమస్తం తద్వరాయుధమ్,
దత్త్వా రామాయ భగవా నగస్త్యః పున రబ్రవీత్.

37

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వాదశస్వర్గః.

త్రయోదశ స్వర్గః

రామ! ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్ష్మణ!,
అభివాదయితుం య న్మాం ప్రాప్తౌ స్థ స్సహ సీతయా.

1

అధ్వశ్రమేణ వాం ఖేదో బాధతే ప్రచురశ్రమః.

వ్యక్త ముత్కంఠతే చాపి మైథిలీ జనకాత్మజా.

2

ఏషా హి సుకుమారీ చ దుఃఖై శ్చ న విమానితా,

ప్రాజ్యదోషం వనం ప్రాప్తా భర్తృన్నేహప్రచోదితా.

3

య థైషా రమతే రామ ఇహ సీతా తథా కురు,

దుష్కరం కృతవ త్యేషా పనే త్వా మనుగచ్ఛతీ.

4

ఏషా హి ప్రకృతిః శ్రీణా మాస్పృష్టే రఘునందన!,

సమస్త మనురజ్యంతి విషమస్తం త్యజంతి చ.

5

శతహ్రదానాం లోలత్వం శస్త్రాణాం తీక్షణతాం తథా,

గరుడానిలయో శ్శైష్యు మనుగచ్ఛంతి యోషితః.

6

ఇయం తు భవతో భార్యా దోషై రేతై ర్వివర్జితా,

శ్లాఘ్యా చ వ్యపదేశ్యా చ యథా దేవీ హ్యరుంధతీ.

7

అలంకృతోఽయం దేశ శ్చ యత్ర సౌమిత్రీణా సహ,

వై దేహ్యో చానయా రామ! వత్స్యసి త్వ మరిందమ!.

8

- స హి రమ్యో వనోద్దేశో మైథిలీ తత్ర రంస్యతే,
స దేశ శ్లాఘనీయ శ్చ నాతిదూరే చ రాఘవః. 20
- గోదావర్యా స్సమీపే చ మైథిలీ తత్ర రంస్యతే,
ప్రాజ్యమూలఫలైశ్చైవ నానాద్విజగణాయుతః. 21
- వివిక్త శ్చ మహాబాహో! పుణ్యో రమ్య స్తథైవ చ,
భవా నపి సదార శ్చ శక్తశ్చ పరిరక్షణే. 22
- అపి చాత్ర వస న్రామః తాపసా న్పాలయిష్యసి,
ఏత దాలక్ష్యతే వీర! మధూకానాం మహా ద్వనమ్. 23
- ఉ త్రరేణాస్య గంతవ్యం న్యగ్రోధ మభిగచ్ఛతా,
తతః స్థల ముపారుహ్య పర్వత స్యావిదూరతః. 24
- ఖ్యాతః పంచవటీ త్యేవ నిత్యపుష్పితకాననః,
అగస్త్యే నైవ ముక్త స్తు ధామ స్సౌమిత్రిణా సహ. 25
- సత్కృత్యాఽఽమంత్రయామాస త మృషిం సత్యవాదినమ్,
తౌ తు తేనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాభివందనౌ. 26
- తదాశ్రమా త్పంచవటీం జగ్ముతు స్సహ సీతయా,
గృహీతచాపౌ తు నరాధిపాత్మజౌ
విషక్తతూణౌ సమరే ష్వకాతరౌ,
యథోపదిష్టేన పథా మహర్షిణా
ప్రజగ్ముతుః పంచవటీం సమాహితౌ. 27

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాఽదే త్రయోదశస్సర్గః.

చతుర్దశ స్కంధః.

- అథ పంచవతీః గచ్ఛన్తరా రఘునందనః,
అససౌద మహాకాయం గృధ్రం భీమపరాక్రమమ్. 1
- తం దృష్ట్వా తౌ మహాభాగౌ నటస్థం రామలక్ష్మణౌ,
మేనాతే రాక్షసం సక్షిం బ్రువాణౌ కో భవా నితి. 2
- స తౌ మధురయా వాచా సౌమ్యయా ప్రీణయన్నివ,
ఉవాచ వత్స! మాం విద్ధి వయస్యం పితౄ రాత్మనః. 3
- స తం పితృసఖం బుద్ధ్యా పూజయామాస రాఘవః,
స తస్య కుల మవ్యగ్ర మథ పప్రచ్ఛ నామ చ. 4
- రామస్య వచనం శ్రుత్వా సర్వభూతసముద్భవమ్,
అచచక్షే ద్విజ స్తస్మై కుల మాత్మాన మేవ చ. 5
- పూర్వకాలే మహాబాహో! యే ప్రజాపతయోఽభవన్,
తా న్మే నిగదత స్సర్వా నాదిత శ్శృణు రాఘవ!.. 6
- కర్తమః ప్రథమ స్తేషాం విక్రీత స్తదనంతరః,
శేష శ్చ సంశ్రయ త్తైచివ బహుపుత్ర శ్చ వీర్యవాన్. 7
- స్థాణు ర్మరీచి రత్రి శ్చ క్రతు త్తైచివ మహాబలః,
పులస్త్య శ్చాంగిరా త్తైచివ ప్రచేతాః పులహ స్తథా. 8
- దక్షో విచస్వా నపరోఽరిష్టనేమి శ్చ రాఘవ!.,
కాశ్యప శ్చ మహాతేజా స్తేషా మాసీ చ్చ పశ్చిమః. 9
- ప్రజాపతే స్తు దక్షస్య బభూవు రితి విశ్రుతమ్,
షష్ఠీ ధృహితరో రామ! యశస్విన్యో మహాయశః!.. 10

కాశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసా మష్టౌ సుమధ్యమాః,
అదితిం చ దితిం చైవ దను మవ్యథ కాళికామ్. 11

తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం చా వ్యసలా మపి,
తాస్తు కన్యా స్తతః ప్రీతః కాశ్యపః పున రబ్రవీత్. 12

పుత్రాం స్త్రీతోక్తృభర్తౄ నైవ జనయిష్యథ మత్సమాః,
అదితి స్తస్మిన్ రామః దితి శ్చ మనుజర్షభః. 13

కాళికా చ మహాబాహోః శేషా స్త్వమనసోఽభవత్,
అదిత్యాం జజ్ఞిరే దేవా త్రయస్త్రింశ దరిందమః. 14

అదిత్యా వసవో రుద్రా హ్యశ్వినౌ చ పరంతపః,
దితి స్త్వజనయ త్పుత్రా దైత్యాం స్తాతః యశస్వినః. 15

తేషా మియం వసుమతీ పురాఽఽసీ త్సవనార్ణవా,
దను స్త్వజనయ త్పుత్ర మశ్వగ్రీవ మరిందమః. 16

సరకం కాలకం చైవ కాళికాపి వ్యజాయత,
క్రాంచీం భాసీం తథా శ్యేనీం ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీం. 17

తామ్రాపి సుషువే కన్యాః పంచైతా లోకవిశ్రుతాః,
ఉలూకా జనయ త్క్రాంచీ భాసీ భాసా న్యజాయత. 18

శ్యేనీ శ్యేనాం శ్చ గృధ్రాం శ్చ వ్యజాయత సుతేజసః,
ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాం శ్చ కలహంసా శ్చ సర్వశః. 19

చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాపి భామినీ,
శుకీ న తాం విజజ్ఞే తు నతాయా వినతా సుతా. 20

దశ క్రోధవశా రామః విజజ్ఞే హ్యోత్మసంభవాః,
మృగీం చ మృగమందాం చ హరీం భద్రమదా మపి. 21

- మాతంగీ మపి శార్దూలీం శ్వేతాం చ సురభిం తథా,
సర్వలక్షణసంపన్నాం సురసాం కద్రుకా మపి. 22
- అపత్యం తు మృగా స్సర్వే మృగ్యా సరవరోత్తమః!,
ఋక్షేశ్చ మృగమందాయా స్సృమరా శ్చమరా స్తథా. 23
- హర్యా శ్చ హరయోఽపత్యం వానరా శ్చ తరస్వినః,
తత స్త్వీరావతీం నామ జజ్ఞే భద్రమదా సుతామ్. 24
- తస్యా న్వైరావతః పుత్రో లోకనాథో మహాగజః,
మాతంగా స్త్వథ మాతంగా అపత్యం మనుజర్షభః!. 25
- గోలాంగూలాం శ్చ శార్దూలీ వ్యాఘ్రాం శ్చాజనయ త్సుతాః,
దిశాగజాం శ్చ కాతుత్స్థః శ్వేతా ప్యజనయ త్సుతాః. 26
- తతో గుహితరౌ రామః సురభి ర్ద్వే వ్యజాయత,
రోహిణీం నామ భద్రం తే గంధర్వీం చ యశస్వినీమ్. 27
- రోహిణ్యజనయ ద్దావే గంధర్వీ వాజిన స్సుతాః,
సురసాఽజనయ న్నాగా న్రామః కద్రూ స్తు పన్నగాః. 28
- మను ర్మనుష్యాః జనయ ద్రామః; పుత్రా న్యశస్వినః,
బ్రాహ్మణా స్తత్త్రియా న్వైశ్యాః కూద్రాం శ్చ మనుజర్షభః!. 29
- సర్వా స్సుణ్యఫలా న్వృక్షే సనలాఽపి వ్యజాయత,
వినతా చ శుకీ పౌత్రీ కద్రూ శ్చ సురసాస్వసా. 30
- కద్రూ ర్నాగం సహస్రాస్యం విజజ్ఞే ధరణీధరమ్,
ద్వౌ పుత్రౌ వినతాయాస్తు గరుడోఽరుణ ఏవ చ. 31
- తస్మా జ్ఞాతోఽహ మరుణా త్సంపాతిస్తు మమాగ్రజః,
జటాయురితి మాం విద్ధి శ్యేనీపుత్ర మరిందమః!. 32

సోఽహం వాససహాయ స్తే భవిష్యామి య దీచ్ఛసి,

ఇదం హి దుర్గం కాంతారం మృగరాక్షససేవితమ్.

33

సీతాం చ తాత! రక్షిష్యే త్వయి యాతే సలక్షణే,

జటాయుషం తం ప్రతిపూజ్య రాఘవో

ముదా పరిష్వజ్య చ సన్నతోఽభవత్,

పితు ర్హి శుశ్రావ సఖిత్వ మాత్మవాక్

జటాయుషా సంకథితం పునః పునః.

34

స తత్ర సీతాం పరిధాయ మైథిలీం

సహైవ తేనాతిబలేన పక్షిణా,

జగామ తాం పంచవటీం సలక్షణో

రిపూ నిధక్షన్ శలభా నివానలః.

35

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్దశ స్వర్గః.

పంచదశ స్వర్గః.

తతః పంచవటీం గత్వా నానావ్యాక మృగాయుతమ్,

ఉవాచ భ్రాతరం రామ స్సౌమిత్రిం దీప్తతేజసమ్.

1

ఆగతాః స్మ యథోద్దిష్ట మముం దేశం మహర్షిణా,

అయం పంచవటీదేశ స్సౌమ్య! పుష్పితపాదపః.

2

సర్వత శ్చార్కతాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి,

ఆశ్రమః కతరస్మి న్నో దేశే భవతి సమ్మతః.

3

రమతే యత్ర వై దేహీ త్వ మహం చైవ లక్షణః!

తద్భ్రూతో మృగ్యతాం దేశ స్సన్నికృష్టజలాశయః.

4

- వనరామణ్యకం యత్ర స్థలరామణ్యకం తథా,
 సన్నికృష్టం చ యత్ర స్యా త్సమిత్పుష్పకుళోదకమ్. 5
 ఏవ ముక్త స్తు రామేణ లక్ష్మణ స్సంయతాంజలిః,
 సీతాసమక్షం కాకుత్స్థ మిదం వచన మబ్రవీత్. 6
 పరవా సస్మి కాకుత్స్థ! త్వయి వర్షశతం స్థితే,
 స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతా మితి మాం వద. 7
 సుప్రీత స్తేన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాత్మనః,
 విమృశ న్రోచయామాస దేశం సర్వగుణాన్వితమ్. 8
 స తం రుచిర మాత్రమ్య దేశ మాశ్రమకర్మణి,
 హస్తా గృహీత్వా హస్తేన రామ స్సౌమిత్రి మబ్రవీత్. 9
 అయం దేశ స్సమ శ్రీమా సుష్పితై స్తరుభి ర్వృతః,
 ఇహోఽఽశ్రమపదం సౌమ్య! యథావ త్కర్తు మర్హసి. 10
 ఇయ మాదిత్యసంకాశైః పద్మై స్సరభిగంధిభిః,
 అదూరే దృశ్యతే రమ్యా పద్మినీ పద్మశోభితా. 11
 యథాఽఽఖ్యాత మగస్త్యేన మునినా భావితాత్మనా,
 ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితై స్తరుభి ర్వృతా. 12
 హంసకారండవాకీర్ణా చక్రవాకోపశోభితా,
 నాతిదూరే న చాసన్నే మృగయాథనిపీడితా. 13
 మయూరనాదితా రమ్యాః ప్రాంశవో బహుకందరాః,
 దృశ్యంతే గిరయ స్సౌమ్య పుష్పై స్తరుభి రావృతాః. 14
 సౌవర్ణై రాజతై స్తామై ర్దేశే దేశే చ ధాతుభిః,
 గవాక్షితా ఇహోఽఽఖ్యాన్తి గజాః పరమభక్తిభిః. 15

- సాలై స్తాలై స్తమాలై శ్చ ఖర్జురైః పనసామ్రకైః,
నీవారై స్తినీశై శ్చైవ పున్నాగై శ్చోపశోభితాః. 16
- చూతై రశోకై స్తీలకై శ్చంపకైః కేతకై రపి,
పుష్పగుల్మలతోపేతై నై నై స్తరుభి రావృతాః. 17
- చందనైః స్పందనై ర్నీపైః పర్ణానై ర్లి కుచై రపి,
ధవాశ్వత్థాభిరై శ్శమీకింశుకపాటలైః. 18
- ఇదం పుణ్య మిదం మేధ్య మిదం బహుమృగద్విజమ్,
ఇహ వత్స్యమ సౌమిత్రే! సార్థ మేతేన పక్షిణా. 19
- ఏవ ముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహః,
అచిరేణాఽఽశ్రమం భ్రాతు శ్చకార సుమహాబలః. 20
- పర్ణశాలాం సువిపులాం తత్ర సంఖాతమృత్తికామ్,
సుస్తంభాం మస్కరై ర్ద్విష్టుః కృతవంశాం సుశోభనామ్. 21
- శమీశాఖాభి రాస్తీర్య ధృఢపాశావపాశితామ్,
కుశకాశశరైః పర్ణై స్సుపరిచ్ఛాదితాం తథా. 22
- సమీకృతతలాం రమ్యాం చకార లఘువిక్రమః,
నివాసం రాఘవ స్యార్థే ప్రేక్షణీయ మనుత్తమమ్. 23
- స గత్వా లక్ష్మణ శ్రీమా న్నదీం గోదావరీం తదా,
స్నాత్వా పద్మాని చాదాయ సఫలః పునరాగతః. 24
- తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాంతిం చ స యథావిధి,
దర్శయామాస రామాయ తదాశ్రమపదం కృతమ్. 25
- స తం దృష్ట్వా కృతం సౌమ్య మాశ్రమం సీతయా సహ,
రాఘవః పర్ణశాలాయాం హర్ష మాహారయ త్పరమ్. 26

- సుసంహృష్టః పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా,
 అతిస్నిగ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేద మబ్రవీత్. 37
- ప్రీతోఽస్మి తే మహా త్కర్మ త్వయా కృత మిదం ప్రభో!,
 ప్రదేయో యన్నిమిత్తం తే పరిష్వంగో మయా కృతః. 28
- భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణ!,
 త్వయా పుత్రేణ ధర్మాత్మా న సంవృత్తః పితా మమ. 29
- ఏనం లక్ష్మణ ముక్త్వా తు రాఘవో లక్ష్మివర్ధనః,
 తస్మి న్దేశే బహుఫలే న్యవస త్సుసుఖం వశీ. 30
- కంచి త్కాలం స ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ,
 అన్వాస్యమానో న్యవస త్స్వర్గలోకే యథాఽమరః. 31

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచదశస్సర్గః.

షోడశ స్సర్గః.

- వసత స్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః,
 శరద్వ్యపాయే హేమంతఋతు రిష్టః ప్రవర్తతే. 1
- స కదాచి త్ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునందనః,
 ప్రయయా వభిషేకార్థం రమ్యాం గోదావరీం నదీమ్. 2
- ప్రహ్వః కలశహస్త స్తం సీతయా సహ వీర్యవాన్,
 పృష్ఠతోఽనువ్రజ న్భ్రాతా సౌమిత్రి రిద మబ్రవీత్. 3
- అయం స కాల స్సంప్రాప్తః ప్రియో య స్తే ప్రియంవద!,
 అలంకృత ఇవాఽఽభాతి యేన సంవత్సర శ్శుభః. 4

నీహారపరుషో లోకః పృథివీ సస్యశాలినీ,

జలా న్యనుపభోగ్యాని సుభగో హవ్యవాహనః.

సవాగ్రయణపూజాభి రభ్యర్చ్య పితృదేవతాః,

ప్రతాగ్రయణకాః కాలే సంతో విగతకల్మషాః.

ప్రాజ్యకామా జనపదా స్సంపన్నతరగోరసాః,

విచరంతి మహీపాలా యాత్రాస్థా విజిగీషవః.

నేవమానే దృఢం సూర్యే దిశ మంతకసేవితామ్,

విహీనతిలకేప స్త్రీ నోత్తరా ది క్షృణాశతే.

ప్రకృత్యా హిమకోశాఽఽఽఽ దూరసూర్యశ్చ సాంప్రతమ్,

యథార్థనామా సువ్యక్తం హిమవా న్హిమవా నిరిః.

అత్యంతసుఖసంచారా మధ్యాహ్నే స్పృశత స్సుఖాః,

దివసా స్సుభగాదిత్యా శ్చాయాసలిలదుర్భగాః.

మృదుసూర్యా స్సనీహారాః పటుశీతా స్సమారుతాః,

ఘాన్యారణ్యా హిమధ్వస్తా దివసా భాంతి సాంప్రతమ్.

నివృత్తా కాశశయనాః పుష్యనీతా హిమారుణాః,

శీతా వృద్ధతరాయామా వ్రీయామా యాంతి సాంప్రతమ్.

రవిసంక్రాంతసౌభాగ్య స్తుషారారుణమండలః,

నిశ్వాసాంధ ఇవాక్షర్ణ శ్చంద్రమా న ప్రకాశతే.

జ్యోతీన్ని తుషారమలినా పౌర్ణమాస్యాం న రాజతే,

సీతేవ చాతపశ్యామా లక్ష్మతే న తు శోభతే.

ప్రకృత్యా శీతలస్పర్శో హిమవిద్ధ శ్చ సాంప్రతమ్,

ప్రవాతి పశ్చిమో వాయుః కాలే ద్విగుణశీతలః.

- బాష్పచ్ఛన్నా న్యరణ్యాని యవగోధూమవంతి చ,
శోభంతే భృదితే సూర్యే నదద్భిః క్రౌంచసారనైః. 16
- ఖర్జూర పుష్పాకృతిభి శ్శిరోభిః పూర్ణతండులైః,
శోభంతే కించి దానమ్రా శ్శాలయః కనకప్రభాః. 17
- మయాఘ్నే రుపసర్పద్భి ర్హిమనీహారసంవృతైః,
దూర మభ్యుదిత సూర్య శ్శశాంక ఇవ లక్ష్మితే. 18
- అగ్రాహ్యవీర్యః పూర్వాష్ట్రే మధ్యాహ్నే స్పర్శత స్సుఖః,
సంరక్తః కించి దాపాండు రాతప శ్శోభతే క్షితౌ. 19
- అవశ్యామనిపాతేన కించి త్రప్తక్లిన్నశాద్వలా,
వనానాం శోభతే భూమి ర్నివిష్టతరుణాతపా. 20
- స్పృశంస్తు విమలం శీత ముదకం ద్వీరద స్సుఖమ్,
అత్యంతతృప్షితో వన్యః ప్రతిసంహరతే కరమ్. 21
- ఏతే హి సముపాసీనా విహగా జలచారిణః,
నావగాహంతి సలిల మప్రగల్భా ఇవాహవమ్. 22
- అవశ్యామతమోనద్ధా నీహారతమసాఽఽవృతాః,
ప్రసుప్తా ఇవ లక్ష్మంతే విపుష్పా వనరాజయః. 23
- బాష్పసంఛన్నసలిలా రుతవిజ్ఞేయసారసాః,
హిమార్ద్రవాలుకై స్తీరై స్సరితో భాంతి సాంప్రతమ్. 24
- తుషారపతనా చ్చైవ మృదుత్వా ద్భాస్కరస్య చ,
శైత్యా దగాగ్రస్థ మపి ప్రాయేణ రసవ జ్జలమ్. 25
- జరాజర్మరితైః పద్మై శ్శీర్ణ కేసరకర్ణికైః,
నాశశేషై ర్హిమధ్వనై ర్న భాంతి కమలాకరాః. 26

- అస్మిం స్తు పురుషవ్యాఘ్రః కాలే దుఃఖసమన్వితః,
తప శ్చరతి ధర్మాత్మా త్వచ్ఛక్త్యా భరతః పురే. 27
- త్యక్త్వా రాజ్యం చ మానం చ భోగాం శ్చ వివిధా న్బహూన్,
తపస్వీ నియతాహార శ్శేతే శీతే మహీతలే. 28
- సోఽపి వేలా మిమాం నూన మభిషేక్తార్థ ముద్యతః,
వృతః ప్రకృతిభి ర్నిత్యం ప్రయాతి సరయాం నదీమ్. 29
- అత్యంతసుఖసంవృద్ధ స్సుకుమార స్సుఖోచితః,
కథం న్వపరరాత్రేషు సరయా మవగాహతే. 30
- పద్మపత్రేక్షణో వీరః శ్యామో నిరుదరో మహాన్,
ధర్మజ్ఞ స్సత్యవాదీ చ హ్రీనిషేధో జితేంద్రియః. 31
- ప్రియాభిభాషీ మధురో దీర్ఘ బాహు రరిందమః,
సంత్యజ్య వివిధా న్భోగా నార్యం సర్వాత్మనా శ్రితః. 32
- జిత స్స్వర్గ స్తవ భాత్రా భరతేన మహాత్మనా,
వనస్థ మపి తాపస్యే యస్త్యా మనువిధీయతే. 33
- న పిత్ర్య మనువర్తంతే మాతృకం ద్విపదా ఇతి,
ఖ్యాతో లోకప్రవాదోఽయం భరతే నాన్యథా కృతః. 34
- భర్తా దశరథో యస్యా స్సాధు శ్చ భరత స్సుతః,
కథం ను సాఽంబా కై కేయా తావృశీ క్రూరశీలినీ. 35
- ఇత్యేవం లక్ష్మణే వాక్యం స్నేహా ద్రుప్వతి ధార్మికే,
పరివాదం జనన్యా స్త మసహ న్రాఘవోఽబ్రవీత్. 36
- న తేఽంబా మధ్యమా తాత! గర్హితవ్యా కథంచన,
తా మే వేక్ష్యకునాథస్య భరతస్య కథాం కురు. 37

నిశ్చితా పి హి మే బుద్ధి ర్వనవా నే దృఢవ్రతా,
భరత స్నేహసంతప్తా బాలిశీక్రియతే పునః. 38

సంస్మరా మృత్యు వాక్యాని ప్రియాణి మధురాణి చ,
హృద్యా నృమృతకల్పాని మనఃస్వప్నోదనాని చ. 39

కదా న్వహం సమేష్యామి భరతేన మహాత్మనా,
శత్రుఘ్నేన చ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన! 40

ఇత్యేవం విలపం స్తత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీమ్,
చక్రేభిషేకం కాకుత్స్థస్సానుజ స్పృహ పీతయా. 41

తర్పయిత్వాఽథ సలిలై స్తై పితౄణా నైవతాని చ,
స్తువంతి స్మోదితం సూర్యం దేవతా శ్చ సమాహితాః. 42

కృతాభిషేక స్స రరాజ రామ
స్థితాద్వితీయ స్పృహ లక్ష్మణేన,

కృతాభిషేకో గిరిరాజపుత్రా
రుద్ర స్స నందీ భగవా నివేశః. 43

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షోడశ స్కంధః.

అథ శ్రీమదరణ్యకాండే షోడశ స్కంధః.

అథ శ్రీమదరణ్యకాండే షోడశ స్కంధః.

కృతాభిషేకో రాఘ స్తు పీతా సామిత్రి రేవ చ,
తస్మా ద్గోదావరీతీయా త్తతో జగ్ము స్స్వ మాశ్రమమ్. 1

అశ్రమం త ముపాగమ్య రాఘవ స్పృహలక్ష్మణః,
కృత్వా పౌర్వాహ్నికం కర్మ పర కాలా ముపాగమత్. 2

- ఉవాస సుఖిత స్తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః,
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చకార వివిధాః కథాః. 3
- స రామః పర్ణశాలాయా మాసీన స్సహ సీతయా,
విరరాజ మహాబాహు శ్చిత్రయా చంద్రమా ఇవ. 4
- తథాఽఽసీనస్య రామస్య కథాసంసక్తచేతసః,
తం దేశం రాక్షసీ కాచి దాజనామ యదృచ్ఛయా. 5
- సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షసః,
భగినీ రామ మాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమమ్. 6
- సింహాశ్రమ్మం మహాబాహుం పద్మహత్రనిభేక్షణమ్,
అజానుబాహుం దీప్తాస్య మతీవ ప్రియదర్శనమ్. 7
- గజవిక్రాంతగమనం జటామండలధారిణమ్,
సుకుమారం మహాసత్త్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితమ్. 8
- రామ మిందీవరశ్యామం కందర్పసదృశప్రభమ్,
బభూవేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా. 9
- సుముఖం దుర్ముఖీ రామం చృత్తమధ్యం మహాసరీ,
విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా. 10
- ప్రీతిరూపం విరూపా సా సుస్వరం భైరవస్వరా,
తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ. 11
- న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియ మప్రియదర్శనా,
శరీరజసమావిష్టా రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్. 12
- జటీ తాపసరూపేణ సభార్య శ్శరచాపధృత్,
అగత స్త్వ మిమం దేశం కథం రాక్షససేవితమ్. 13

- అపూర్వీ భార్యయా చార్థీ తరుణః ప్రియవర్శనః,
అనురూప శ్చ తే భర్తా రూపస్యాస్య భవిష్యతి. 4
- ఏనం భజ విశాలాక్షీ! భర్తారం భ్రాతరం మమ,
అసపత్నా వరారోహే! మేరు మర్కప్రభా యథా. 5
- ఇతి రామేణ సా ప్రోక్తా రాక్షసీ కామమోహితా,
విస్మయ్య రామం సహసా తతో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 6
- అస్య రూపస్య తే యుక్తా భార్యాఽహం వరవర్ణినీ,
మయా సహ సుఖం సర్వాన్ దండకా నివసరిష్యసి. 7
- ఏవ ముక్తస్తు సౌమిత్రి రాక్షస్యా వాఙ్మకోవిదః,
తత శ్శూర్భనఖీం స్మిత్వా లక్ష్మణో యుక్త మబ్రవీత్, 8
- కథం దాసస్య మే దాసీ భార్యా భవతు మిచ్ఛసి,
సోఽహ మార్యేణ పరవా న్భ్రాత్రా కమలవర్ణిని! 9
- సమృద్ధార్థస్య సిద్ధార్థా ముదితామలవర్ణినీ,
ఆర్యస్య త్వం విశాలాక్షీ! భార్యా భవ యపీయసీ. 10
- ఏనాం విరూపా మసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్,
భార్యాం వృద్ధాం పరిత్యజ్య త్వమే వైష భజిష్యతి. 11
- కోహి రూప మిదం శ్రేష్ఠం సంత్యజ్య వరవర్ణిని!,
మానుషీషు వరారోహే! కుర్యా ద్భావం విచక్షణః. 12
- ఇతి సా లక్ష్మణే నోక్తా కరాళా నిర్ణతోదరీ,
మన్యతే తద్వచ స్తథ్యం పరిహాసావిచక్షణా. 13
- సా రామం పర్ణశాలాయా ముపవిష్టం పరంతపమ్,
సీతయా సహ దుర్ధర్ష మబ్రవీ త్కామమోహితా. 14

- ఏనాం విరూపా మసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీమ్,
వృద్ధాం భార్యా మవష్టభ్య మాం న త్వం బహూ మన్యసే. 15
- అద్యేమాం భక్షయిష్యామి పశ్యత స్తవ మానుషీమ్,
త్వయా సహ చరిష్యామి నిస్సపత్నా యథాసుఖమ్. 16
- ఇత్యుక్త్వా మృగశాబాక్షీ మలాతసదృశేక్షణా,
అభ్యధావ త్సుసంక్రద్ధా మహోల్కా రోహిణీ మివ. 17
- తాం మృత్యుపాశప్రతిమా మాపతంతీం మహాబలిః,
నిగృహ్య రామః కుపిత స్తో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 18
- క్రూరై రనారైః స్సౌమిత్రేః పరిహాసః కథంచన,
స కార్కః పశ్య వై దేహీం కథంచి త్సౌమ్య జీవతీమ్. 19
- ఇమాం విరూపా మసతీ మతిమత్తాం మహోదరీమ్,
రాక్షసీం పురుషవ్యాఘ్రుః విరూపయితు మర్హసి. 20
- ఇతు క్తో లక్ష్మణ స్తస్యాః క్రుద్ధో రామస్య పార్శ్వతః,
ఉద్మత్తః క్షణం చిచ్ఛేద తిర్ణనాసం మహాబలిః. 21
- ని శ్చత్తః క్షణాసా తు విస్వరం సా వినద్య చ,
యథాగతం ప్రదుద్రావ ఘోరా కూర్పణఖా వనమ్. 22
- సా విరూపా మహాఘోరీ నీ శోణితోక్షితా,
సనాద వివిధా న్నదా న్యథా ప్రావృషి తోయదః. 23
- సా విక్షిరన్తీ రుధిరం బహుధా ఘోరదర్శనా,
ప్రగృహ్య బాహూ గర్జన్తీ ప్రవివేశ మహావనమ్. 24
- తతస్తు సా రాక్షససంఘసంవృతం
ఖరం జనస్థానగతం విరూపితా.

ఉపేత్య తం భౌతర ముగ్రదర్శనం
 పపాత భూమౌ గగనా ద్యథాఽశనిః.

25

తత స్సభార్యం భయమోహమూర్ఛితా
 సలక్ష్మణం రాఘవ మాగతం వనమ్,
 విరూపణం చాత్మని శోణితోక్షితా
 శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా.

26

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే అష్టాదశ స్కంధః.

ఏకోన వింశ స్కంధః

తాం తథా పతితాం దృష్ట్వా విరూపాం శోణితోక్షితామ్,
 భగినీం క్రోధసంతప్తః ఖరః పప్రచ్ఛ రాక్షసః.

1

ఉత్తిష్ట తావ దాఘ్నేహి ప్రమోహం జహి సంభ్రమమ్,
 వ్యక్త మాఘ్నేహి కేన త్వ మేవంరూపా విరూపితా.

2

కః కృష్ణసర్ప మాసీన మాశీవిష మనాగసమ్,
 తుద త్యభినమాపన్న మంగుళ్యగ్రేణ లీలయా.

3

కః కాలపాశ మాసజ్య కంఠే మోహా న్న బుధ్యతే,
 య స్త్వా మద్య సమాసాద్య పీతవా నివిష ము తమమ్.

4

బలవిక్రమసంపన్నా కామగా కామరూపిణీ,
 ఇమా మవస్థాం నీతా త్వం కేనాతకసమాగతా.

5

దేవగంధర్వభూతానా మృషీణాం చ మహాత్మనామ్,
 కోఽయ మేవం విరూపాం త్వాం మహావీర్య శ్చకార హ.

6

- న హి పశ్యా మ్యహం లోకే యః కుర్యా న్మమ విప్రియమ్,
అమరేషు సహస్రాక్షం మహేంద్రం పాకశాసనమ్. 7
- అ ద్యాహం మార్గణైః ప్రాణా నాదాన్యే జీవితాంతకైః,
సలిలే క్షీర మాసక్తం నిష్పిబన్నివ సారసః. 8
- నిహతస్య మయా సంఖ్యే శరసంకృత్తమర్మణః,
సఫేనం రుధిరం రక్తం మేదినీ కస్య పాస్యతి. 9
- కస్య పత్రరథాః కాయా న్మాంస ముత్కృత్య సంగతాః,
ప్రహృష్టా భక్షయిష్యంతి నిహతస్య మయా రణే. 10
- తం న దేవా న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః,
మయాఽపకృష్టం కృపణం శక్తా స్త్రాతు మిహోఽఽహవే. 11
- ఉపలభ్య శనై స్సంజ్ఞాం తం మే శంసితు మర్హసి,
యేన త్వం దుర్వినీతేన వనే విక్రమ్య నిర్జితా, 12
- ఇతి భ్రాతు ర్వచ శ్శుక్రిత్వా క్రుద్ధస్య చ విశేషతః,
తత శ్శూర్పణఖా వాక్యం సబాష్ప మిద మబ్రవీత్. 13
- తరుణౌ రూపసంపన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ,
పుండరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ. 14
- ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ,
పుత్రౌ దశరథ స్యాస్తాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 15
- గన్ధర్వరాజప్రతిమౌ పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ,
దేవౌ వా మానుషౌ వా తౌ న తర్కయితు ముత్సహే. 16
- తరుణీ రూపసంపన్నౌ సర్వాభరణభూషితా,
దృష్ట్వా తత్ర మయా నారీ తయో ర్మధ్యే సుమధ్యమా. 17

- తాభ్యా ముభాభ్యాం సంభూయ ప్రమదా మధిక్యత్య తామ్,
ఇమా మవస్థాం నీతాఽహం యథాఽనాథాఽసతీ తథా. 18
- తస్యా శ్చాన్మజువృత్తాయా స్తయో శ్చ హతయో రహమ్
సఘేనం పాతు మిచ్ఛామి రుధిరం రణమూర్ధని. 19
- ఏష మే ప్రథమః కామః కృత స్తాత! త్వయా భవేత్,
తస్యా స్తయో శ్చ రుధిరం పిబేయ మహ మాహవే. 20
- ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం చతుర్దశ మహాబలాః,
వ్యాదిదేశ భరః క్రుద్ధో రాక్షసా సంతకోపమాన్. 21
- మానుషౌ శత్రుసంపన్నౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ,
ప్రవిష్టౌ దణ్డకారణ్యం ఘోరం ప్రమదయా సహ. 22
- తౌ హత్వా తాం చ దుర్వృత్తా మపావర్తితు మర్హథ,
ఇయం చ రుధిరం తేషాం భగినీ మమ పాస్యతి. 23
- మనోరతోఽయ మిష్టోఽస్యా భగిన్యా మమ రాక్షసాః,
శీఘ్రం సంపాద్యతాం తౌ చ ప్రమథ్య స్వేన తేజసా. 24
- ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసా స్తే చతుర్దశ,
తత్ర జగ్ము స్తయా సార్ధం ఘనా వాతేరితా యథా. 25
- తత స్తు తే తం సముదగ్రతేజసం
అథాఽపి తీక్ష్ణప్రదరా నిశాచరాః,
స శేకు రేనం సహసా ప్రమర్దితుం
వనే ద్విపా దీప్త మివాగ్ని ముత్థితమ్. 26

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనవింశ స్సర్గః.

వింశ స్కంధః

- తత శూర్పణఖా మోరా రాఘవాశ్రమ మాగతా,
రక్షసా మాచచక్షే తౌ భ్రాతరౌ సహ సీతయా. 1
- తే రామం పర్ణశాలాయా ముపవిష్టం మహాబలిమ్,
దదృశు స్సీతయా సార్ధం పై దేహ్యా లక్ష్మణేన చ. 2
- తా స్తృష్ట్యా రాఘవ శ్రీమా నాగతాం స్తాం చ రాక్షసీమ్,
అబ్రవీ ద్భ్రాతరం రామో లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్. 3
- ముహూర్తం భవ సౌమిత్రే! సీతాయాః ప్రత్యనంతరః,
ఇమా నస్యా వధిష్యామి పదివీ మాగతా నిహ. 4
- వాక్య మేత తత శ్రుత్వా రామస్య విదితాత్మనః,
తథేతి లక్ష్మణో వాక్యం రామస్య ప్రత్యపూజయత్. 5
- రాఘవోఽపి మహా చ్ఛాపం చామీకరవిభూషితమ్,
చకార సజ్యం ధర్మాత్మా తాని రక్షింసి చాబ్రవీత్. 6
- పుత్రౌ దశరథ స్యావాం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ,
ప్రవిష్టౌ సీతయా సార్ధం దుశ్చరం దండకావనమ్, 7
- ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ,
వసంతౌ దండకారణ్యే కిమర్థ ముపహింసథ. 8
- యుష్మా న్నాపాత్మకా న్తుంతుం విప్రకారా న్మహాహవే,
ఋషీణాం తు నియోగేన ప్రాప్తోఽహం సశరాయుధః. 9
- తిష్ఠతైవాత్ర సంతుష్టౌ నోపావర్తితు మర్హథ,
యది ప్రాణై రిహార్థో వా నివర్తధ్వం నిశాచరాః!. 10
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ,
ఊచు ర్వాచం సుసంక్రుద్ధా బ్రహ్మఘ్నా శూలపాణయః. 11

- క్రోధ ముత్పాద్య నో భర్తుః ఖరస్య సుమహాత్మనః,
త్వ మేవ హాస్యనే ప్రాణా నద్యాస్మాభి ర్హతో యుధి. 12
- కా హి తే శక్తి రేకస్య బహూనాం రణమూర్ధని,
అస్మాక మగ్రతః స్థాతుం కిం పున ర్యోద్ధ మాహవే, 13
- ఏహి బాహుప్రయు క్తై ర్నః పరిమై శ్శూలపట్టినైః,
ప్రాణాం స్త్యక్ష్యసి వీర్యం చ ధను శ్చ తరపీడితమ్. 14
- ఇ త్యేవ ముక్త్వా సంక్రుద్ధా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ,
చిక్షిపు స్తాని శూలాని రాఘవం ప్రతి దుర్జయమ్. 15
- తాని శూలాని కాకుత్స్థ స్సమస్తాని చతుర్దశ,
తావద్భి రేవ చిచ్ఛేద శరైః కాంచనభూషణైః. 16
- తతః పశ్చా న్మహాతేజా నారాచా సూర్యసన్నిభాః,
జగ్రాహ పరమక్రుద్ధ శ్చతుర్దశ శిలాశితాః. 17
- గృహీత్వా ధను రాయమ్య లక్ష్మ్య నుద్దిశ్య రాక్షసాః,
ముమోచ రాఘవో బాణా న్వజ్రానివ శతత్రతుః. 18
- రుక్మపుంఖాశ్చ విశిఖా దీప్తా హేమవిభూషితాః,
తే భిత్త్వా రక్షసాం వేగా ద్వజ్ఞంసి రుధిరాప్లుతాః. 19
- వినిష్ఠేతు స్తదా భూమౌ న్యమజ్జ న్తాశనిస్వనాః,
తే భిన్నహృదయా భూమౌ చిన్నమూలా ఇవ ద్రుమాః. 20
- నిపేతు శ్శోణితార్ద్రాంగ వికృత విగతాశవః,
తాన్ దృష్ట్వా పతితా న్భూమౌ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా. 21
- పరిత్రస్తా పున స్తత్ర వ్యసృజ ద్భైరవస్వనాన్.
సా నదంతీ మహానాదం జవా చ్చూర్పణఖా పునః. 22

ఉపగమ్య ఖరం సా తు కించి త్సంశుష్కశోణితా,
పపాత పున రేవార్తా సనిర్యాసేవ సల్లకీ. 23

భ్రాతు స్సమీపే శోకార్తా ససర్జ నినదం ముహూః,
సస్వరం ముముచే బాష్పం విషణ్ణవదనా తదా. 24

నిపాతితాఽ దృశ్య రణే తు రాక్షసాన్
ప్రధావితా శూర్పణఖా పున స్తతః,
వధం చ తేషాం నిఖలేన రక్షసాం
శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా. 25

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే వింశస్సర్గః.

ఏ క విం శ స్స ర్గ ః

స పునః పతితాం దృష్ట్వా క్రోధా చూర్పణఖాం ఖరః,
ఉవాచ వ్యక్తయా వాచా తా మనర్థార్థ మాగతమ్. 1

మయా త్విదానీం శూరా స్తే రాక్షసా రుధిరాశనాః,
త్వత్ప్రియార్థం వినిర్దిష్టాః కిమర్థం రుద్యతే పునః. 2

భక్తాశ్చై వానురక్తా శ్చ హితా శ్చ మమ నిత్యశః,
ఘ్నంతోఽపి న నిహంతవ్యా న న కుర్య ర్వచో మమ. 3

కి మేత చ్ఛోరు మిచ్ఛామి కారణం యత్కృతే పునః,
హా నాథేతి వినర్దంతీ సర్పవల్లుఠసి క్షితౌ. 4

అనాథవ ద్విలపసి నాథే తు మయి సంస్థితే.
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ మా భ్రష్ఠీ రైవక్లబ్యం త్యజ్యతా మిహ. 5

- ఇత్యేవ ముక్తా దుర్ధర్షా ఖరేణ పరిసాన్వితా,
విమృజ్య నయనే సాన్త్రనే ఖరం భ్రాతర మబ్రవీత్. 6
- అ స్మీదానీ మహం ప్రాప్తా హృతశ్రవణనాసికా,
శోణితౌఘపరిక్లిన్నా త్వయా చ పరిసాన్వితా. 7
- ప్రేషితా శ్చ త్వయా వీర! రాక్షసా నై చతుర్దశ,
నిహంతుం రాఘవం క్రోధా న్మత్ప్రియార్థం సలక్షణమ్. 8
- తే తు రామేణ సామర్షా క్కులపట్టపపాణయః,
సమరే నిహతా స్సర్వే సాయకై ర్మర్మభేదభిః. 9
- తా స్తృప్త్వా పతితా న్భూమౌ క్షణే నై వ మహాబలాః,
రామస్య చ మహా త్కర్మ మహం ప్రాసోఽభవ న్మమ. 10
- అహ మస్మి సముద్విగ్నా విషణ్ణా చ నిశాచర!
శరణం త్వాం పునః ప్రాప్తా సర్వతో భయదర్శినీ. 11
- విషాదనక్రాధ్యుషితే పరిత్రాసోర్మిమాలిని,
కిం మాం న త్రాయనే మగ్నాం విపులే శోకసాగరే. 12
- ఏతే చ నిహతా భూమౌ రామేణ నిశితై శ్శరైః,
యేఽపి మే పదవీం ప్రాప్తా రాక్షసాః పితృతాళనాః. 13
- మయి తే య ద్మనుక్రోశో యది రక్షస్సు తేషు చ,
రామేణ యది తే శక్తి స్తేజో వాఽస్తి నిశాచర! 14
- దండకారణ్యనిలయం జహి రాక్షసకంటకమ్,
యది రామం మమామిత్రం న త్వ మన్య ఏధిష్యసి. 15
- త వై వ చాగ్రతః ప్రాణాం స్త్యజ్జేమి నిరపత్రపా,
బుద్ధ్యాఽహ మనుపశ్యామి న త్వం రామస్య సంయుగే. 16

- స్థాతుం ప్రతిముఖే శక్త స్సబల శ్చ మహాత్మనః,
శూరమానీ న శూర స్త్వం మిథ్యారోపితవిక్రమః. 17
- మానుషో యో న శక్నోషి హస్తుం తౌ రామలక్ష్మణౌ,
రామేణ యది తే శక్తి స్తేజో వాఽస్తి నిశాచర ! 18
- దండకారణ్యనిలయం జహి తం కులపాంసన!
నిస్సత్త్వ స్యాల্পవీర్యస్య వాస స్తే కీదృశ స్త్విహ. 19
- అపయాహి జనస్థానా త్వరిత స్సహబాంధవః,
రామతేజోఽభిభూతో హి త్వం క్షీప్రం వినశిష్యసి. 20
- స హి తేజస్సమాయుక్తో రామో దశరథాత్మజః,
భ్రాతా చాస్య మహావీర్యో యేన చాస్మి విరూపితా. 21
- ఏవం విలప్య బహుశో రాక్షసీ వితతోదరీ,
కరాభ్యా ముదరం హత్వా రురోద భృశదుఃఖితా. 22
- ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకవింశ స్సర్గః.

ద్వా వింశ స్సర్గః

- ఏవ మాధర్షిత శ్శూర శ్శూర్పణఖ్యా ఖర స్తదా,
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః ఖరతరం వచః. 1
- త వావమానప్రభవః క్రోధోఽయ మతులో మమ,
న శక్యతే ధారయితుం లవణాంభ ఇవోత్థితమ్. 2
- న రామం గణయే వీర్యా న్మానుషం క్షీణజీవితమ్.
అత్మదుశ్చరితైః ప్రాణా స్తతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి. 3

- బాష్ప స్సంఘ్రీయతా మేష సంఘ్రమశ్చ విముచ్యతామ్,
 అహం రామం సహ భ్రాత్రా నయామి యమసాదనమ్. 4
- పరశ్వథహత స్యాద్య మందప్రాణస్య సంయుగే,
 రామస్య రుధిరం రక్త ముష్ణం పాస్యసి రాక్షసి! 5
- సా ప్రహృష్టా వచ శ్శ్చిత్వా ఖరస్య వదనా చ్చ్యుతమ్,
 ప్రశశంస పునర్మోక్ష్యా ద్భ్రాతరం రక్షసాం వరమ్. 6
- తయా పరుషితః పూర్వం పున రేవ ప్రశంసితః,
 అబ్రవీ ద్దూషణం నామ ఖర స్సేనాపతిం తదా. 7
- చతుర్దశ సహస్రాణి మమ చిత్తానువర్తినామ్,
 రక్షసాం భీమవేగానాం సమరే ష్వనివర్తినామ్. 8
- నీలజీమూతవర్ణానాం ఘోరాణాం క్రూరకర్మణామ్,
 లోకహింసావిహారాణాం బలినా ముగ్రతేజసామ్. 9
- తేషాం శార్దూలదర్పణాం మహాస్యానాం మహాజసామ్,
 సర్వోద్యోగ ముదీర్ణానాం రక్షసాం సౌమ్య! కారయ. 10
- ఉపస్థాపయ మే షీవ్రం రథం సౌమ్య! ధమాంషి చ,
 శరాం శ్చిత్రాం శ్చ ఖడ్గాం శ్చ శక్తిశ్చ వివిధా శ్చితాః. 11
- అగ్రే నిర్యాతు మిచ్ఛామి పౌలస్త్యానాం మహాత్మనామ్,
 వధార్థం దుర్విసీతస్య రామస్య రణకోవిదః. 12
- ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సూర్యవర్ణం మహారథమ్,
 సదశ్వై శ్శబలై ర్యుక్త మాచచక్షేఽథ దూషణః. 13
- తం మేరుశిఖరాకారం తప్తకాంచనభూషణమ్,
 హేమచక్ర మసంబాధం వై ధూర్యమయకూబరమ్. 14

- మత్తేన్యః పుష్పై ర్ద్రిమై శ్శైలై శ్చంద్రసూర్యైశ్చకాంచనైః.
మంగళైః పక్షిసంఘై శ్చ తారాభి రభిసంవృతమ్. 15
- ధ్వజనిష్ఠ్రింశసంపన్నం కింకిణీకవిరాజితమ్,
సదశ్వయుక్తం సోమర్షా దారురోహ ఖరో రథమ్. 16
- విశామ్య తు రథస్థం తం రాక్షసా భీమవిక్రమాః,
తస్థు స్సంపరివా ర్యైనం దూషణం చ మహాబలమ్. 17
- ఖర స్తు తా న్మహేష్వాసా హ్నోరవర్మాయుధధ్వజాన్,
నిర్యాతే త్యబ్రవీ ద్దృష్ట్వా రథస్థ స్సర్వరాక్షసాన్. 18
- తత స్తద్రాక్షసం నైన్యం ఘోరవర్మాయుధధ్వజమ్,
నిర్జగామ జనస్థానా న్మహానాదం మహాజవమ్. 19
- ముద్గరైః పట్టనై శ్శూలై స్సుతీక్ష్ణైశ్చ పరశ్వధైః,
ఋడై శ్చక్రైశ్చ హస్తస్థై ర్భ్రాజమానై శ్చ తోమరైః. 20
- శక్తిభిః పరిఘై ర్హోరై రతిమాత్రై శ్చ కార్ముకైః,
గదాసిముసరై ర్వజ్రై ర్గృహీతై ర్భీమదర్శనైః. 21
- రాక్షసానాం సుఘోరాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ,
నిర్యాతాని జనస్థానా త్థరచిత్రానువర్తినామ్. 22
- తాం స్త్వభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసా స్భీమవిక్రమాన్,
ఖర స్యాపి రథః కించి జ్జగామ తదనంతరమ్. 23
- తత స్తా ఇచ్ఛబలా నశ్వాం స్తప్తకాంచనభూషితాన్,
ఖరస్య మతి మాజ్ఞాయ సారథి స్సమచోదయత్. 24
- స చోదితో రథ శ్శీఘ్రం ఖరస్య రిపుఘాతినః,
శబ్దే నాపూరయామాస దిశ శ్చ ప్రదిశ స్తదా. 25

ప్రవృద్ధమన్యు స్తు ఖరః ఖరస్వనో
 తిపో ర్వధార్థం త్వరితో యథాఽంతకః,
 అనూచుద త్సారథి మున్నద స్థనం
 మహాబలో మేఘ ఇ వాశ్మచర్షవాన్..

26

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వావింశస్సర్గః.

త్రయో వింశ స్స ర్గః

తస్మిన్ యాతే బలే ఘోర మశివం శోణితోదకమ్,
 అభ్యవర్ష స్మహామేఘ స్తుములో గర్దభారుణః. 1
 నిపేతు స్తురగా స్తస్య రథయుక్తా మ్హజవాః,
 సమే పుష్పచితే దేశే రాజమార్గే యదృచ్ఛయా. 2
 శ్యామం దుధిరపర్యంతం బభూవ పరివేషణమ్,
 అలాతచక్రప్రతిమం పరిగృహ్య దివాకరమ్. 3
 తతో ధ్వజ ముపాగమ్య హేమదండం సముచ్చితమ్,
 సమాక్రమ్య మహాకాయ స్తస్థౌ గృధ్ర స్సుదారుణః. 4
 జనస్థానసమీపే తు సమాగమ్య ఖరస్వనాః,
 విస్వరా నివిధాం శ్చక్రు రాంసాదా మృగపక్షిణః. 5
 వ్యాజహృశ్చ ప్రదీప్తాయాం దిశి వై భై రప్రస్వనమ్,
 అశివం యాతుధానానాం శివా ఘోరా మహాస్వనాః. 6
 ప్రభిన్నగిరిసంకాశా స్తోయశోణితధారిణః,
 అకాశం త దనాకాశం చక్రు ర్భీమా వలాహకాః. 7

బభూవ తిమిరం ఘోర ముద్ధతం రోమహర్షణమ్,

దిశో వా విదిశో వాపి న చ వ్యక్తం చకాశిరే.

8

క్షతజార్ద్రసవర్ణాభా సంధ్యా కాలం వినా బభౌ.

ఖర స్యాభిముఖా నేదు స్తదా ఘోరమృగాః ఖగాః.

9

కంకగోమాయుగృధ్రా శ్చ చుక్రుశు ర్భయశంసినః,

నిత్యాశుభకరా యుద్ధే శివా ఘోరనిదర్శనాః.

10

నేదు ర్భల స్యాభిముఖం జ్వాలోద్గారిభి రాననైః,

కబంధః పరిఘాభాసో దృశ్యతే భాస్కరాంతికే!

11

జగ్రాహ సూర్యం స్వర్చాను రపర్వణి మహాగ్రహః,

ప్రవాతి మారుత శ్శీఘ్రం నిష్ప్రిభోఽభూ ద్దివాకరః.

12

ఉత్పేతు శ్చ వినా రాత్రిం తారాః బిద్యోతసప్రభాః

సంలీనమీనవిహగా నశిన్య శ్శుష్కపంకజాః.

13

తస్మి న్నణే బభూవు శ్చ వినా పుష్పఫలై ర్ద్రుమాః,

ఉద్ధూత శ్చ వినా వాతం రేణు ర్జలధరారుణః.

14

వీచీకూ చీతి వాశ్యంతో బభూవు స్తత్ర శారికాః,

ఉల్కా శ్చాపి సనిర్ఘాతా నిపేతు ర్ఘోరదర్శనాః.

15

ప్రచచాల మహీ సర్వా సశై లవనకాశనా,

ఖరస్య చ రథస్థస్య నర్దమానస్య ధీమతః.

16

ప్రాకమ్పత భుజ స్సవ్య స్స్వర శ్చా స్యావసజ్జత,

సాస్మా సంవద్యతే దృష్టిః పశ్యమానస్య సర్వతః.

17

లలాటే చ రుజా జాతా నచ మోహా న్న్యవర్తత,

తాం తస్మిన్ష్య మహోత్పాతా నుత్థితా న్రోమహర్షణాన్.

18

- అబ్రవీ ద్రాక్షసాం తస్మాత్ స్పృహంతం తస్మిన్ ఖరస్తదా,
మహాత్పాతా నిమాం తస్మాత్ సుత్థితా స్తోరదర్శనాన్. 19
- న చింతయామ్యహం వీర్యా ద్భలవాన్దుర్బలా నివ,
తారా అపి శరైః స్త్రీజ్ఞైః పాతయామి నభఃస్థలాత్. 20
- మృత్యుం మరణధర్మేణ సంక్రుద్ధో యోజయామ్యహమ్,
రాఘవం తం బలోత్సిక్తం భ్రాతరం చాస్య లక్ష్మణమ్. 21
- అహత్వా సాయకైః స్త్రీజ్ఞైః రోహిణీపావర్తితు ముత్సహే.
సకామా భగినీ మేఽస్తు పీత్వా తు రుధిరం తయోః. 22
- యన్నిమిత్తస్తు రామస్య లక్ష్మణస్య విపర్యయః,
న క్వచిత్ప్రాప్తహర్షో మే సంయుగేషు పరాజయః. 23
- యుష్మాక మేతత్ప్రత్యక్షం నాన్యతం కథయామ్యహమ్,
దేవరాజ మపి క్రుద్ధో మత్తైరావతయాయినమ్. 24
- వజ్రహస్తం రణే హన్యాం కిం పున స్తౌ కుమానుషౌ,
సా తస్య గర్జితం శ్రుత్వా రాక్షసస్య మహాచమూః. 25
- ప్రహర్ష మతులం లేభే మృత్యుపాశావపాశితా,
సమీయుశ్చ మహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః. 26
- ఋషయో దేవగన్ధర్వాః సిద్ధా శ్చ సహ చారణైః,
సమేత్య చోచు స్సహితా స్తేఽన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః. 27
- స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేఽభిసంగతాః,
జయతాం రాఘవ స్సంఖ్యే పౌలస్త్యాన్రజనీచరాః. 28
- చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వా నసురపుంగవాః,
ఏత చ్చాన్య చ్చ బహుశో బ్రువాణాః పరమర్షయః. 29

- జాతకౌతూహలా స్తత్ర విమానస్థా శ్చ దేవతాః,
దదృశు ర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషామ్. 30
- రథేన తు ఖరో వేగా దుగ్రనై న్యో వినిస్సృతః,
తం దృష్ట్వా రాక్షసం భూయో రాక్షసా శ్చ వినిస్సృతాః. 31
- శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రు ర్విహంగమః,
దుర్జయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః. 32
- మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్యో రుధిరాశనః,
ద్వాద శై తే మహావీర్యాః ప్రతస్థు రభితః ఖరమ్. 33
- మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాధీ త్రిశిరా స్తథా,
చత్వార ఏతే నేనాన్యో దూషణం పృష్ఠతో యయుః. 34
- సా భీమవేగా సమరాభికామా
మహాబలా రాక్షసవీరనేనా,
తౌ రాజపుత్రౌ సహసాఽభ్యుపేతా
మాలా గ్రహాణా మివ చంద్రసూర్యౌ. 35

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రయోవింశ స్సర్గః.

చతుర్వింశ స్సర్గః

- ఆశ్రమం ప్రతి యాతే తు ఖరే ఖరపరాక్రమే,
తా నే వోత్పాతికా నామ స్సహ భ్రాత్ర దదర్శ హ. 1
- తా నుత్పాతా న్మహాఘోరా నుత్థితా న్నోమహర్షణాః,
ప్రజానా మహితాః దృష్ట్వా వాక్యం లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 2

- ఇమా నృశ్య మహాబాహో! సర్వభూతాపహారిణః,
 సముత్థితా నృహోత్పాతాన్ సంహర్తుం సర్వరాక్షసాః. 3
- అమీ రుధిరధారా స్తు విస్ఫుజంతః ఖరస్వనాః,
 వ్యోమ్ని మేఘా వివర్తంతే పరుషా గర్దభారుణాః. 4
- సధూమా శ్చ శరా స్సర్వే మమ యుద్ధాభినందినః,
 రుక్మప్రృఢాని చాపాని వివేష్టంతే చ లక్ష్మణ! 5
- యాదృశా ఇహ కూజంతి పక్షిణో వనచారిణః,
 అగ్రతో నో భయం ప్రాప్తం సంశయో జీవితస్య చ. 6
- సంప్రహారస్తు సుమహా నృవిష్యతి న సంశయః.
 అయ మాఖ్యాతి మే బాహు స్ఫురమాణో ముహుర్ముహుః. 7
- సన్నికర్షే తు న శూర! జయం శత్రోః పరాజయమ్,
 సప్రభం చ ప్రసన్నం చ తవ వక్త్రం హి లక్ష్మణే. 8
- ఉద్యతానాం హి యుద్ధార్థం యేషాం భవతి లక్ష్మణః
 నిష్ప్రభం వదనం తేషాం భవత్యాయుపరిక్షయః. 9
- రక్షసాం నర్దతాం ఘోర శ్రూయతే చ మహాధ్వనిః,
 అహతానాం చ భేరీణాం రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః. 10
- అనాగతవిధానం తు కర్తవ్యం శుభ మిచ్ఛతా,
 అపదం శంకమానేన పురుషేణ విపశ్చితా. 11
- తస్మా ద్గృహీత్వా వై దేహీం శరపాణి ర్ధనుర్ధరః,
 గుహా మాశ్రయ శే లస్య దుర్గాం పాదపసంకులామ్. 12
- ప్రతికూలితు మిచ్ఛామి న హి వాక్య మిదం త్వయా,
 శాపితో మమ పాదాభ్యాం గమ్యతాం వత్స! మా చిరమ్. 13

- త్వం హి శూర శ్చ బలవాన్త్వాన్య మ్మేతా న్న సంశయః,
స్వయం తు హన్తు మిచ్ఛామి సర్వా నేవ విశాచరాన్. 14
- ఏవ ముక్త స్తు రామేణ లక్ష్మణ స్సహ సీతయా,
శరా నాదాయ చాపం చ గుహం దుర్గాం సమాశ్రయత్. 15
- తస్మి న్ప్రవిష్టే తు గుహం లక్ష్మణే సహ సీతయా,
హన్త! నిర్యుక్త మిత్యుక్త్వా రామః కవచ మావిశత్, 16
- స తే నాగ్నినికాశేన కవచేన విభూషితః,
బభూవ రామ స్త్రిమిరే విధూమోఽగ్ని రివోద్ధితః. 17
- స చాప ముద్యమ్య మహా చ్చరా నాదాయ వీర్యవాన్,
బభూ వావస్థిత స్తత్ర జ్యస్వనైః పూరయన్దిశః. 18
- తతో దేవా స్సగన్ధర్వాః సిద్ధా శ్చ సహ చారణైః,
సమేయుశ్చ మహాత్మానో యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః. 19
- ఋషయ శ్చ మహాత్మానో లోకే బ్రహ్మర్షిస త్తమాః,
సమేత్య చోచు స్సహితా అన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః. 20
- స్వస్తి గోత్రాహ్మణేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేభిసంగతాః,
జయతాం రాఘవో యుద్ధే పౌలస్త్యా న్రజనీచరాన్. 21
- చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వా నసురపుంగవాన్,
ఏవ ముక్త్వా పునః ప్రోచు రాలోక్య చ పరస్పరమ్. 22
- చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
ఏక శ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి. 23
- ఇతి రాజర్షయ స్సిద్ధా స్సగతా శ్చ ద్విజర్షభాః,
జాతకౌతూహలా స్తస్థు ర్విమానస్థా శ్చ దేవతాః. 24

- ఆవిష్టం తేజసా రామం సంగ్రామశీరసి స్థితమ్,
 దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని భయా ద్వివ్యధిరే తదా. 25
 రూప మప్రతిమం తస్య రామ స్యాక్లిష్టకర్మణః,
 బభూవ రూపం క్రుద్ధస్య రుద్ర స్యేవ పినాకినః. 26
 ఇతి సంభాష్యమాణే తు దేవగంధర్వచారణైః,
 తతో గంభీరనిర్హారిదం ఘోరవర్షాయుధధ్వజమ్. 27
 అనీకం యాతుధానానాం సమంతా త్ప్రత్యదృశ్యత,
 సీంహనాదం విసృజతా మనోన్య మభిగర్జతామ్. 28
 చాపాని విష్పారయతాం జృంభతాం చాప్యభీక్షశః,
 విప్రఘుష్టస్వనానాం చ దున్దుభీం శ్చాపి నిఘ్నతామ్. 29
 తేషాం సుతుముల శ్శబ్దః పూరయామాస తస్వినమ్,
 తేన శబ్దేన విత్రస్తా శ్శ్వాపదా వనచారిణః. 30
 దుద్రువు ర్యత్ర నిశ్శబ్దం పృష్ఠతో న వ్యలోకయన్,
 తత్త్వనీకం మహాఘోరం రామం సముపసర్పత. 31
 ధృతనానాప్రహరణం గంభీరం సాగరోపమమ్,
 రామోఽపి చారయన్ చక్షు స్సర్వతో రణపండితః. 32
 దదర్శ ఖరసైన్యం త ద్యుద్ధాభిముఖ ముత్థితమ్,
 వితత్య చ ధను ర్భీమం తూణ్యా శ్శోచద్ధృత్య సాయకాన్. 33
 క్రోధ మాహారయ త్తీవ్రం వధార్థం సర్వరక్షసామ్,
 దుష్ప్రీక్ష్య సోఽభవ త్కుర్ద్ధో యుగాంతాన్ని రివ జ్వలన్. 34
 తం దృష్ట్వా తేజసావిష్టం ప్రాద్రవ స్వనదేవతాః,
 తస్య క్రుద్ధస్య రూపం తు రామస్య దదృశే తదా. 35

దక్ష న్యేవ క్రతుం హంతు ముద్యతస్య పినాకినః,
అవిష్టం తేజ రామం సంగ్రామశిరసి స్థితమ్,
దృష్వా సర్వాణి భూతాని భయార్తాని ప్రదుద్రువుః.

36

తత్కర్ముకై రాభరణై ర్ద్వజై శ్చ
తై ర్వర్మభి శ్చాగ్నిసమానవర్ణైః,
బభూవ నైన్యం పిశితాశనానాం
సూర్యోదయే నీల మి వాభ్రబృందమ్.

37

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుర్వింశ స్సర్గః.

పంచవింశ స్సర్గః

అవష్టబద్ధనుం రామం క్రుద్ధం చ రిపుఘాతినమ్,
దదర్శాఽఽమ మాగమ్య ఖర స్సహ పురస్సరైః.
తం దృష్ట్వా సశరం చాప ముద్యమ్య ఖరనిస్వనమ్,
రామ స్యాభిముఖం సూతం చోద్యతా మి త్యచోదయత్.
స ఖర స్యాజ్జయా సూత స్తురంగాం త్సమచోదయత్,
యత్ర రామో మహాబాహు రేకో ధూన్వా స్థిశో ధనుః.
తం తు నిష్పతితం దృష్ట్వా సర్వే తే రజనీచరాః,
సర్దమానా మహానాదం సచివాః పర్యవారయన్.
స తేషాం యాతుధానానాం మధ్యే రథగతః ఖరః,
బభూవ మధ్యే తారాణాం లోహితాంగ ఇ వోదితః.
తత శ్శరసహస్రేణ రామ మప్రతిమౌజసమ్,
అర్దయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః.

1

2

3

4

5

6

- తత స్తం భీమధన్వానం క్రుద్ధా స్సర్వే నిశాచరాః,
రామం నానావిధై శ్శనైః రభ్యవర్షంత దుర్జయమ్. 7
- ముద్గరైః పట్టనై శ్శూలైః ప్రానైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః,
రాక్షసా స్సమరే రామం నిజఘ్నూ రోషతత్పరాః. 8
- తే వలాహకసంకాశా మహానాదా మహాజనః,
అభ్యధావంత కాకుత్స్థం రథై ర్వాజిభి రేవ చ. 9
- గజైః పర్వతకూటాభై రామం యుద్ధే జిహాంసవః,
తే రామే శరవర్షాణి వ్యసృజ న్నక్షసాం గణాః. 10
- శైలేంద్ర మివ ధారాభి ర్వర్షమాణా వలాహకాః,
స తైః పరివృతో ఘోరై రాఘవో రక్షసాం గణైః. 11
- తాని ముక్తాని శస్త్రాణి యాతుధానై స్స రాఘవః,
ప్రతిజగ్రాహ విశిఖై ర్నద్యోఘా నివ సాగరః. 12
- స తైః ప్రహరణై ర్నైరే ర్భిన్నగాత్రో న వివృథే,
రామః ప్రదీప్తై ర్బహుభి ర్వజైః రివ మహాచలః. 13
- స విద్ధః క్షతజాదిగ్ధ స్సర్వగాత్రేషు రాఘవః,
బభూవ రామ సంధ్యాభౌ ర్దివాకర ఇ వావృతః. 14
- విషేదు ర్దేవగంధర్వా సిద్ధా శ్చ పరమర్షయః,
ఏకం సహనైః ర్బహుభి స్తదా దృష్ట్వా సమావృతమ్. 15
- తతో రామ స్సుసంక్రుద్ధో మండలీకృతకార్ముకః,
ససర్జ విశిఖా న్బాణా ఇచ్ఛతశోఽథ సహస్రశః. 16
- దురావార స్తుర్విషహ స్కాలదండోపమా న్రణే,
ముమోచ లీలయా రామః కంకపత్రా నజిహ్మగాన్. 17

- తే శరా శ్శత్రునై న్యేషు ముక్తా రామేణ వీలయా,
అదదూ రక్షసాం ప్రాణా న్పశాః కాలకృతా ఇవ. 18
- భిత్త్వా రాక్షసదేహం స్త్రాం స్తే శరా రుధిరాప్లుతాః,
అంతరిక్షగతా రేజు ర్ద్విప్రాగ్నిసమతేజసః. 19
- అసంఖ్యేయాస్తు రామస్య సాయకా శ్చాపమండలాత్,
వినిష్ఠేతు రతీవోగ్రా రక్షఃప్రాణాపహారిణః. 20
- తై ర్ధనూంషి ధ్వజాగ్రాణి వర్మాణి చ శిరాంసి చ,
బాహూం త్సహస్తాభరణా నూరూ న్కరితరోపమాన్. 21
- చిచ్ఛేద రామ స్సమరే శతశోఽథ సహస్రశః,
హయా న్కాంచనసన్నాహో న్రథయుక్తాం త్ససారథీన్. 22
- గజాంశ్చ సగజారోహం త్సహాయాం త్సాదిన స్తథా,
పదాతీం త్సమరే హత్వా హ్యనయ ద్యమసాదనమ్. 23
- తతో నాశీకనారాచై స్తీజ్ఞైగై శ్చ వికర్ణిభిః,
భీమ మార్తస్వరం చక్ర ర్భిద్యమానా నిశాచరాః. 24
- తత్తైస్సన్యం నిశితై ర్బాణై రర్దితం మర్మభేదిభిః,
రామేణ న సుఖం లేభే శుష్కం వన మి వాగ్నినా. 25
- కేచి ద్భీమబలా శ్శూరా శ్శూలా న్థగ్ధా న్పరశ్వథాన్,
రామ స్యాభిముఖం గత్వా చిక్షిపుః పరమాయుధాన్. 26
- తాని బాణై ర్మహాబాహు శ్శస్త్రాణ్యావార్య రాఘవః,
జహార సమరే ప్రాణాం శ్చిచ్ఛేద చ శిరోధరాన్. 27
- తే చిన్నశిరసః పేతు శ్చిన్నవర్మశరాసనాః,
సుషర్ణవాతవిక్షిప్తా జగత్యాం పాదపా యథా. 28

- అశిష్టా శ్చ యే తత్ర విషణ్ణా శ్చ నిశాచరాః,
ఖర మే వాభ్యధావంత శరణార్థం శరార్థితాః. 29
- తాం తస్మాద్వా న్పున రాదాయ సమాశ్వస్య చ దూషణః,
అభ్యధావత కాకుత్స్థం క్రుద్ధో రుద్రమి వాంతకః. 30
- నివృత్తా స్తు పున స్సర్వే దూషణాశ్రయనిర్భయాః.
రామ మే వాభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః. 31
- శూలముద్గరహస్తా శ్చ చాపహస్తా మహాబలాః,
సృజంత శ్శరవర్షాణి శస్త్రవర్షాణి సంయుగే. 32
- ద్రుమవర్షాణి ముంచంత శ్శిలావర్షాణి రాక్షసాః,
తద్భభూ వాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్. 33
- రామస్య చ మహాఘోరం పున స్తేషాం చ రక్షసామ్.
తే సమంతా దతిక్రుద్ధా రాఘవం పున రభ్యయుః. 34
- తై శ్చ సర్వా దిశో దృష్ట్వా ప్రదిశ శ్చ సమావృతాః,
రాక్షసై రుద్యతప్రాసై శ్శరవర్షాభివర్షిభిః. 35
- స కృత్వా బై రవం నాద మస్త్రం పరమభాస్వరమ్,
సంయోజయత గాన్ధర్వం రాక్షసేషు మహాబలః. 36
- తత శ్శరసహస్రాణి నిర్యయు శ్చాపమండలాత్,
సర్వా దశ దిశో బాణై రావార్యంత సమాగతైః. 37
- నాదదానం శరాన్ ఘోరా న్న ముంచంత శిలీముఖాన్,
వికర్షమాణం పశ్యంతి రాక్షసా స్తే శరార్థితాః. 38
- శరాంధకార మాకాశ మావృతో త్స దివాకరమ్,
బభూ వావస్థితో రామః ప్రవమన్నివ తా ఇచరాన్. 39

- యుగప త్పతమానైశ్చ యుగపచ్ఛ హతై ర్భృశమ్,
యుగపత్పతితై శ్చైవ వికీర్ణా వసుధాభవత్. 40
- నిహతాః పతితాః క్షీణా శ్చిన్నా భిన్నా విదారితాః,
తత్ర తత్ర స్మ దృశ్యంతే రాక్షసాస్తే సహస్రశః. 41
- సౌష్ఠీషై రు తమాంగై శ్చ సాంగదై ర్బాహుభిస్తథా,
ఊరుభి ర్జానుభి శ్చిన్నై ర్నానారూపై ర్విభూషణైః. 42
- హయై శ్చ ద్విపముఖ్యై శ్చ రథై ర్భిన్నై రనేకశః,
చామరై ర్వ్యజనై శ్చత్రై ర్ధ్వజై ర్వానావిధై రపి. 43
- రామస్య బాణాభిహతై ర్విచిత్రై శ్శూలపట్టనైః,
ఖడ్గైః ఖండీకృతైః ప్రానై ర్వికీర్ణైశ్చ పరశ్వధైః. 44
- చూర్ణితాభి శ్శిలాభి శ్చ శరై శ్చిత్తై రనేకశః,
విచ్ఛిన్నై స్సమరే భూమి ర్వికీర్ణాభూ ద్భయంకరా. 45

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచవింశ స్సర్గః.

షడ్వింశ స్సర్గః

- దూషణ స్తు స్వకం నైన్యం హన్యమానం నిరీక్ష్య సః,
సందిదేశ మహాబాహు ర్భీమవేగా న్దురాసదాః. 1
- రాక్షసా న్పంచసాహస్రాం త్సమరే ష్వనివర్తినః,
తే శూలైః పట్టనైః ఖడ్గై శ్శిలావర్షై ర్ద్రిమై రపి. 2
- శరవర్షై ర్విచ్ఛిన్నం వవృష స్తం సమంతతః,
స ద్రుమాణాం శిలానాం చ వర్షం ప్రాణహరం మహత్. 3

ప్రతిజగ్రాహ ధర్మాత్మా రాఘవ స్తీక్షణ సాయక్తః,

ప్రతిగృహ్య చ తద్వర్షం నిమీలిత ఇవర్షభః.

4

రామః క్రోధం పరం భేజే వధార్థం సర్వరక్షసామ్,

తతః క్రోధసమావిష్టః ప్రదీప్త ఇవ తేజసా,

5

శరై రవాకిర త్సైన్యం సర్వత స్సహదూషణమ్,

తత స్సేనాపతిః క్రుద్ధో దూషణ శ్శత్రుదూషణః.

6

శరై రశనికల్పై స్తం రాఘవం సమవాకిరత్,

తతో రామ స్సుసంక్రుద్ధః ఊరేణాస్య మహా ధ్ధనుః.

7

చిచ్ఛేద సమరే వీర శ్చతుర్భి శ్చతురో హయాన్,

హత్వా చాశ్వాన్ శరై స్తీక్షణ రద్ధచంద్రేణ సారథేః.

8

శిరో జహార తద్రక్ష త్త్రిభి ర్వివ్యాధ వక్షసి,

స చ్చిన్నధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః.

9

జగ్రాహ గిరిశృంగాభం పరిఘం రోమహర్షణమ్,

వేష్టితం కాంచనైః పట్టై ర్దేవనై న్యప్రమర్దసమ్.

10

అయనై శ్శంకుభి స్తీక్షణః కీర్ణం పరపసోక్షితమ్,

వజ్రాశనిసమస్పర్శం పరగోపురదారణమ్.

11

తం మహాంగసంకాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే,

దూషణోఽభ్యద్రవ ద్రామం క్రూరకర్మా నిశాచరః.

12

తస్యాభిపతమానస్య దూషణస్య స రాఘవః,

ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద సహస్రాభరణౌ భుజౌ.

13

భ్రష్ట స్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూర్ధని,

పరిఘ శ్చిన్నహస్తస్య శక్రధ్వజ ఇవాగ్రతః.

14

- స కరాభ్యాం వికీర్ణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః,
విషాణాభ్యాం విశీర్ణాభ్యాం మనస్వీవ మహాగజః. 15
- తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ దూషణం నిహతం రణే,
సాధు సాద్వితి కాకుత్స్థం సర్వభూతా న్యపూజయన్. 16
- ఏతస్మి న్నంతరే క్రుద్ధా త్రయ స్సేనాగ్రయాయినః,
సంహత్యాఽభ్యద్రవ న్రామం మృత్యుపాశావపాశితాః. 17
- మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాధీ చ మహాబలః,
మహాకపాలో విపులం శూల ముద్యమ్య రాక్షసః. 18
- స్థూలాక్షః పట్టసం గృహ్య ప్రమాధీ చ పరశ్వధమ్,
దృష్ట్వై వాపతత స్తుర్ణం రాఘవ స్సాయకై శ్చితైః. 19
- తీక్ష్ణగ్రైః ప్రతిజగ్రాహ సంప్రాప్తా నతిధీ నివ,
మహాకపాలస్య శిర శ్చిచ్ఛేద పరమేషుభిః. 20
- అసంఖ్యేయై స్తు బాణౌఘైః ప్రమమాథ ప్రమాధినమ్,
స పపాత హతో భూమౌ విటపీవ మహాద్రుమః. 21
- స్థూలాక్ష స్యాక్షిణీ తీక్ష్ణైః పూరయామాస సాయకైః,
దూషణ స్యానుగా న్పంచ సాహస్రాన్కుపితః క్షణాత్. 22
- బాణౌఘైః పంచసాహస్రై రనయ ద్యమసాదనమ్,
దూషణం నిహతం దృష్ట్వా తస్య చైవ పదానుగాన్. 23
- వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధ స్సేనాధ్యక్షా న్మహాబలాన్,
అయం వివిహత స్సంఖ్యే దూషణ స్సపదానుగః. 24
- మహత్యా నేనయా సార్ధం యుద్ధ్వా రామం కుమానుషమ్,
శస్త్రై ర్నానావిధాకారై ర్హనద్వం సర్వరాక్షసాః. 25

- ఏవ ముక్త్యా ఖరః క్రుద్ధో రామ మే వాభిదుద్రువే,
శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవో యజ్ఞశత్రు ర్విహంగమః. 26
- దుర్జయః కరివీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః,
మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్థో రుధిరాశనః. 27
- ద్వాదశై తే మహావీర్యా బలాధ్యక్షై స్సనై నికాః,
రామమే వాభ్యవర్తంత విస్మజస్త శ్శరోత్తమాః. 28
- తతః పావకసంకాశై ర్హేమవజ్రవిభూషితైః,
జఘాన శేషం తేజస్వీ తస్య నైన్యస్య సాయకైః. 29
- తే రుక్మపుంఖా విశిఖా స్సధూమా ఇవ పావకాః,
నిజఘ్నుస్తాని రక్షంసి వజ్రా ఇవ మహాద్రుమాః. 30
- రక్షసాం తు శతం రామ శ్శతే నై కేన కర్ణినా,
సహస్రం చ సహస్రేణ జఘాన రణమూర్ధని. 31
- తై ర్చిన్నవర్మాభరణా శ్చిన్నభిన్నశరాసనాః,
నిపేతు శ్శోణితాదిగ్ధా ధరణ్యాం రజనీచరాః. 32
- తై ర్ముక్తకేశై స్సమరే పతితై శ్శోణితోక్షితైః,
ఆస్తీర్ణా వసుధా కృతాన్న మహావేదిః కుశై రివ. 33
- క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహతరాక్షసమ్,
బభూవ నిరయప్రఖ్యం మాంసశోణితకర్దమమ్. 34
- చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
హతాన్యే కేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా. 35
- తస్య నైన్యస్య సర్వస్య ఖర శ్శేషో మహారథః,
రాక్షస మ్రిశిరా శ్చైవ రామశ్చ రిపుసూదనః. 36

శేషా హతా మహాసత్త్వా రాక్షసా రణమూర్ధని,
ఘోరా దుర్విషహా స్సర్వే లక్ష్మణ స్యాగ్రజేన తే.

37

తత స్తు తద్భీమబలం మహాహవే
సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా,
రథేన రామం మహతా ఖర స్తదా
సమాససా దేంద్ర ఇ వోద్యతాశనిః.

38

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షడ్వింశ స్సర్గః.

సప్తవింశ స్సర్గః

ఖరం తు రామాభిముఖం ప్రయాంతం వాహినీపతిః,
రాక్షస త్త్రిశిరా నామ సన్నిప త్యేద మబ్రవీత్.

1

మాం నియోజయ విక్రాంత! సన్నివర్తస్వ సాహసాత్,
పశ్య రామం మహాబాహుం సంయుగే వినిపాతితమ్.

2

ప్రతిజానామి తే సత్య మాయుధం చాహ మాలభే,
యథా రామం వధిష్యామి వధార్హం సర్వరక్షసామ్.

3

అహం వాస్య రణే మృత్యు రేష వా సమరే మమ,
వినివృత్త్య రణోత్సాహా న్ముహూర్తం ప్రాశ్నికో భవ.

4

ప్రహృష్టో వా హతే రామే జనస్థానం ప్రయాస్యసి,
మయి వా నిహతే రామం సంయుగా యోపయాస్యసి.

5

ఖర త్త్రిశిరసా తేన మృత్యులోభా త్ప్రసాదితః,

గచ్ఛ యుధ్యే త్యనుజ్ఞాతో రాఘవాభిముఖో యయా.

6

- త్రిశిరాశ్చ రథే నైవ వాజియుక్తేన భాస్వతా,
అభ్యుద్రవ ద్రణే రామం త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః. 7
- శరధాశాసమూహం త్న మహామేఘ ఇవోత్సృజన్,
వ్యసృజ త్వవృశం నాదం జలార్ద్రస్య తు దున్దుభేః. 8
- ఆగచ్ఛంతం త్రిశిరసం రాక్షసం ప్రేక్ష్య రాఘవః,
ధనుషా ప్రతిజగ్రాహ విధూన్వ న్సాయకా శితా. 9
- స సంప్రహార స్తుములో రామత్రిశిరసో ర్మహాన్,
బభూవాతీవ బలినో స్సింహకుంజరయోరివ. 10
- తత త్త్రిశిరసా బాణై ర్గలాచే తాడిత త్త్రిభిః,
అమర్షీ కుపితో రామ స్సంరబ్ధ మిద మబ్రవీత్. 11
- అహో విక్రమశూరస్య రాక్షస న్యేదృశం బలమ్,
పుష్పై రివ శరై ర్యస్య లలాచేఽస్మి న్పరిక్షతః. 12
- మమాపి ప్రతిగృహ్ణీష్వ శరాం శ్చాపగుణా చ్ఛ్యుతాన్,
ఏవ ముక్త్యా తు సంరబ్ధ శ్శరా నాశీవిషోపమాన్. 13
- త్రిశిరో వక్షసి క్రుద్ధో నిజఘాన చతుర్దశ,
చతుర్భి స్తురగా నస్య శరై స్సన్నతపర్వభిః. 14
- న్యపాతయత తేజస్వీ చతుర స్తస్య వాజినః,
అష్టభి స్సాయకై స్సూతం రథోపస్థా న్న్యపాతయత్. 15
- రామ శ్చిచ్ఛేద బాణేన ధ్వజం చాస్య సముచ్చితమ్,
తతో హతరథా తస్మా దుత్పతంతం నిశాచరమ్. 16
- బిభేద రామ స్తం బాణై ర్హృదయే సోఽభవ జడః,
సాయకై శ్చాప్రమేయాత్మా సామర్ష స్తస్య రక్షసః. 17

శిరాం స్యపాతయ ద్రామో వేగవద్భి త్రిభి శ్చితైః,
స భూమౌ రుధిరోద్ధారీ రామబాణాభిపీడితః.

18

న్యపత త్పతితైః పూర్వం స్వశిరోభి ర్నిశాచరః,
హతశేషా స్తతో భగ్నా రాక్షసాః ఖరసంశ్రయాః.

19

ద్రవన్తి స్మన తిష్ఠంతి వ్యాఘ్రతస్తా మృగా ఇవ,
తాన్ ఖరో ద్రవతో దృష్ట్వా నివర్త్య రుషిత స్స్వయమ్.
రామ మే వాభిదుద్రావ రాహు శ్చంద్రమసం యథా.

20

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తవింశ స్సర్గః.

అష్టావింశ స్సర్గః

నిహతం దూషణం దృష్ట్వా రణే త్రిశిరసా సహ,
ఖరస్యా ప్యభవ త్రాసో దృష్ట్వా రామస్య విక్రమమ్.

1

స దృష్ట్వా రాక్షసం నైన్య మవిషహ్యం మహాబలః,
హతమేకేన రామేణ త్రిశిరోదూషణా వపి.

2

తద్బలం హతభూయిష్ఠం విమనాః ప్రేక్ష్య రాక్షసః,
ఆససాద ఖరో రామం నముచి ర్వాసవం యథా.

3

విప్రస్య బలవ చ్ఛాపం నారాచా న్రక్తభోజనాన్,
ఖర శ్చిక్షేప రామాయ క్రుద్ధా నాశీవిషా నివ.

4

జ్యౌం విదూన్యం త్సుబహుశ శ్చిక్షయాస్త్రాణి దర్శయన్,
చకార సమరే మార్గా ఇచ్ఛరై రథగతః ఖరః.

5

స సర్వా శ్చ దిశో బాణైః ప్రదిశ శ్చ మహారథః,
పూరయామాస తం దృష్ట్వా రామోఽపి సుమహద్ధనుః.

6

- ససాయకై ద్దుర్విషహై స్సస్ఫులింగై రివాగ్నిభిః,
నథ శ్చకా రావివరం పర్జన్య ఇవ వృష్టిభిః. 7
- త ద్భూవ శితై ర్భాణైః ఖరరామవిసర్జితైః,
పర్యాకాశ మనాకాశం సర్వత శ్శరసంకులమ్. 8
- శరణాలావృత స్సూర్వో న తదా స్మ ప్రకాశతే,
అన్యోన్యవధసంరంభా దుభయో స్సంప్రయుధ్యతోః. 9
- తతో నాశీకనారాచై స్తీక్షణైశ్చ వికర్ణిభిః
ఆజఘాన ఖరో రామం తోత్రై రివ మహాద్విపమ్. 10
- తం రథస్థం ధనుష్పాణీం రాక్షసం పర్యవస్థితమ్,
దదృశు స్సర్వభూతాని పాశహస్త మి వాంతకమ్. 11
- హంతారం సర్వసైన్యస్య పౌరుషే పర్యవస్థితమ్,
పరిశ్రాంతం మహాసత్త్వం మేనే రామం ఖర స్తదా. 12
- తం సింహ మివ విక్రాంతం సింహవిక్రాంతగామినమ్,
దృష్ట్వా నోద్విజతే రామ స్సింహః క్షుద్రమృగం యథా. 13
- తత స్సూర్యనికాశేన రథేన మహతా ఖరః,
అససాద రణే రామం పతంగ ఇవ పావకమ్. 14
- తతోఽస్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మనః,
ఖర శ్చిచ్ఛేద రామస్య దర్శయ న్పాణిలాఘవమ్. 15
- స పున స్త్వపరాం తస్మై శరా నాదాయ వర్మణి,
నిజఘాన ఖరః క్రుద్ధ శ్శక్రాశనిసమప్రభాన్. 16
- తత స్తత్ప్రహతం బాణైః ఖరముక్తై స్సుపర్వభిః,
పపాత కవచం భూమౌ రామ స్యాదిత్యవర్చసః. 17

- తత శ్శరసహస్రేణ రామ మప్రతిమౌజసమ్,
అర్దయిత్వా మహానాదం సనాద సమరే ఖరః. 18
- స శరై రర్పితః క్రుద్ధ స్సర్వగాత్రేషు రాఘవః,
రరాజ సమరే రామో విదూమోఽగ్ని రివ జ్వలన్. 19
- తతో గంభీరనిర్వాహదం రామ శ్శత్రునిబర్హణః,
చకారాంతాయ స రిపో స్సజ్య మన్య న్మహా ద్ధనుః. 20
- సుమహ ద్వైష్ణవం యత్త దతిస్పృష్టం మహర్షితా,
వరం తద్ధను రుద్యమ్య ఖరం సమభీధావత. 21
- తతః కనకపుంఖై స్తు శరై స్సన్నతపర్వభిః,
బిభేద రామ స్సంక్రుద్ధః ఖరస్య సమరే ధ్వజమ్. 22
- స దర్శనీయో బహుధా వికీర్ణః కాంచనధ్వజః,
జగామ ధరణీం సూర్యో దేవతానా మివాజ్ఞయా. 23
- తం చతుర్భిః ఖరః క్రుద్ధో రామం గాత్రేషు మార్గణైః,
వివ్యాధ యుధి మర్మజ్ఞో మాతంగ మివ తోమరైః. 24
- స రామో బహుభి ర్బాణైః ఖరకార్ముకనిస్సృతైః,
విద్ధో రుధిరసిక్తాంగో బభూవ రుషితో భృశమ్. 25
- స ధను ర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే,
ముమోచ పరమేష్వాస స్స ట్పురా నభిలషితాన్. 26
- శిరస్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్వో రథార్దయత్,
త్రిభి శ్చన్ద్రార్ధవక్త్రై శ్చ వక్షస్యభిజఘాన హ. 27
- తతః పశ్చా న్మహాతేజా నారాచాన్ భాస్కరోపమాన్,
జిఘాంసూ రాక్షసం క్రుద్ధ త్రయోదశ సమాదదే. 28

శోఽస్య యుగమేకేన చతుర్భి శ్చతురో హయాన్, ష్టేన తు శిర స్సంఖ్యే ఖరస్య రథసారథేః.	29
ఛ త్రివేణుం బలవా న్ద్వాభ్యా మక్షం మహాబలః, ద్వదశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః.	30
త్వా వజ్రనికాశేన రాఘవః ప్రహసన్నివ, యోదశే నేంద్రసమో బిభేద సమరే ఖరమ్.	31
భగ్నధన్వా విరథో హతాశ్వా హతసారథిః, కాపాణి రవప్లుత్య తస్థౌ భూమా ఖర స్తదా.	32
క్యైర్మ రామస్య మహారథస్య పీత్య దేవా శ్చ మహర్షయ శ్చ, రాజయ న్ప్రాంజలయః ప్రహృష్టా వా విమానాగ్రగతా స్సమేతాః.	33

ఏకోనత్రింశ స్సర్గః

ం తు విరథం రామో గదాపాణి మవస్థితమ్, దుష్కర్షం మహాతేజాః పరుషం వాక్య మబ్రవీత్.	1
శ్వరథసంబాధే బలే మహతి తిష్ఠతా, తం సుదారుణం కర్మ సర్వలోకజుగుప్సితమ్.	2
వ్యజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్, యాణా మపి లోకానా మీశ్వరోఽపి న తిష్ఠతి, క్మ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర ! సర్వజనో హంతి సర్పం దుష్ట మి వాగతమ్,	4

లోభా త్పాపాని కుర్వాణః కామా ద్వా యో న బుధ్యతే,

భ్రష్టః పశ్యతి త స్యాంతం బ్రాహ్మణీ కరకా దివ.

5

వసతో దండకారణ్యే తాపసా న్ధర్మచారిణః,

కిన్ను హత్వా మహాభాగా న్ఫలం ప్రాప్స్యసి రాక్షసః.

6

న చిరం పాపకర్మాణః క్రూరా లోకజుగ్మహితాః,

ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిషంతి శీర్ణ మూలా ఇవ ద్రుమాః.

7

అవశ్యం లభతే జంతుః ఫలం పాపస్య కర్మణః,

ఘోరం పర్యాగతే కాలే ద్రుమాః పుష్ప మి వార్తవమ్.

8

న చిరా త్ప్రీప్యతే లోకే పాపానాం కర్మణాం ఫలమ్,

సవిషాణా మి వాన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచరః.

9

పాప మాచరతాం ఘోరం లోక స్యాప్రియ మిచ్ఛతామ్,

అహా మాసాదితో రాజ్ఞా ప్రాణా న్హంతుం నిశాచరః.

10

అద్య హి త్వాం మయా ముక్తా శ్శరాః కాంచనభూషణాః,

విదార్య నిపతిష్యంతి వల్మీక మివ పన్నగాః.

11

యే త్వయా దండకారణ్యే భక్షితా ధర్మచారిణః,

తా నద్య నిహత స్సంఖ్యే సనై న్యోఽనుగమిష్యసి.

12

అద్య త్వాం నిహతం బాణైః పశ్యంతు పరమర్షయః,

నిరయస్థం విమానస్థా యే త్వయా హింసితాః పురా.

13

ప్రహర త్వం యథాకామం కురు యత్నం కులాధమః,

అద్య తే పాతయిష్యామి శిర స్తాలఫలం యథా.

14

ఏవ ముక్త స్తు రామేణ క్రుద్ధ స్సంర క్తలోచనః,

ప్రత్యువాచ ఖరో రామం ప్రహస న్కోధమూర్ఛితః.

15

- కృతా న్రాక్షసా హత్వా యుద్ధే దశరథాత్మజః,
 మ్నా కథ మాత్మాన మప్రశస్యం ప్రశంససి. 16
- కాంతా బలవంతో వా యే భవంతి నరర్షభాః,
 యంతి న తే కించి త్తే జసా స్వేన గర్వితాః. 17
- కృతా స్త్వకృతాత్మానో లోకే క్షత్రియపాంసనాః,
 ర్థకం వికత్థంతే యథా రామః వికత్థనే. 18
- యం వ్యపదిశ స్వీర స్సమరే కోఽభిధాన్యతి,
 కృత్యకాలే హి సంప్రాప్తే స్వయ మప్రస్తవే స్తవమ్. 19
- స్వ తైవ లఘుత్వం తే కత్తనేన విదర్శితమ్,
 వర్ణప్రతిరూపేణ తప్తే నేవ కుశాగ్నినా, 20
- తు మా మిహ తిషంతం పశ్యసి త్వం గదాధరమ్,
 ాధర మి వాకమ్ప్యం పర్వతం ధాతుభి శ్చితమ్. 21
- న్యాప్తోఽహం గదాపాణి ర్హన్తుం ప్రాణా న్రణే తవ,
 యాణా మపి లోకానాం పాశహస్త ఇవాంతకః, 22
- మం బహ్వపి వక్తవ్యం త్వయి వక్ష్యమి న త్వహమ్,
 స్తం గచ్ఛేద్ధి సవితా యుద్ధవిఘ్నస్తతో భవేత్, 23
- కుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం హతాని తే,
 యద్విదాశా త్కరో మ్యేషాం తేషా మశ్రుప్రమార్జనమ్. 24
- కృత్యక్త్వా పరమకుర్ద్ధ స్తాం గదాం పరమాంగదః,
 ర శ్చిక్షేప రామాయ ప్రదీప్తా మశనిం యథా. 25
- రబాహుప్రముక్తా సా ప్రదీప్తా మహతీ గదా,
 స్మ వృక్షేం శ్చ గుల్మం శ్చ కృత్వాఽగ త్తత్సమీపతః. 26

తా మాపతంతీం జ్వలితాం మృత్యుపాశోపమాం గదామ్,

అంశరిక్షగతాం రామ శ్చిచ్ఛేద బహుధా శరైః.

27

సా విక్రీడ్వా శరై ర్భగ్నా పపాత ధరణీతలే,

గదా మంత్రోషధబలై ర్వా్యాశీవ వినిపాతితా.

28

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనత్రింశ స్సర్గః

...

త్రింశ స్సర్గః

భిత్త్వా తు తాం గదాం బాణై రాఘవో ధర్మవత్సలః,

స్మయమానః ఖరం వాక్యం సంరబ్ధ మిద మబ్రవీత్.

1

ఏత త్తే బలసర్వస్వం దర్శితం రాక్షసాధమః,

శక్తిహీనతరో మత్తో వృథా త్వ మవగర్జసి.

2

ఏషా బాణవినిర్భిన్నా గదా భూమితలం గతా,

అభిదానప్రగల్భస్య తవ ప్రత్యర్థిమాతీనీ.

3

యత్త్వ యోక్తం వినష్టానా మహ మశ్రు ప్రమార్జనమ్,

రాక్షసానాం కరోమీతి మిథ్యా తదపి తే వచః.

4

నీచస్య ఊద్రశీలస్య మిథ్యావృత్తస్య రక్షసః,

ప్రాణా నపహరిష్యామి గరుత్మా నమృతం యథా.

5

అద్య తే చ్చిన్నకంఠస్య ఫేనబుద్బుదభూషితమ్,

విదారితస్య మద్బాణై ర్మహీ పాస్యతి శోణితమ్,

6

పాంసురూషితసర్వాంగ స్రస్త్వస్త్వస్త్వభుజద్వయః,

స్వప్స్యనే గాం సమాలింగ్య దుర్లభాం ప్రమదా మివ.

7

- ప్రవృద్ధనిదే శయితే త్వయి రాక్షసపాంసనే,
 భవిష్య న్త్యశరణ్యానాం శరణ్యా దండకా ఇమే. 2
- జనస్థానే హతస్థానే తవ రాక్షస! మచ్ఛరైః,
 నిర్భయా విచరిష్యంతి సర్వతో మునయో వనే. 9
- అద్య విప్రసరిష్యంతి రాక్షసో హతబాంధవాః,
 బాష్పార్ద్రవదనా దీనా భయా దన్యభయావహాః. 10
- అద్య శోకిరసజ్ఞా స్తా భవిష్యంతి నిరర్థకాః,
 అనురూపకులాః పత్నీయ సాం త్వం పతి రీదృశః. 11
- నృశంస! సీచ! క్షుద్రాత్మ!న్నిత్యం బ్రాహ్మణకంటక!,
 యత్కృతే శంకితై రగ్నో మునిభిః పాత్యతే హవిః, 12
- తమేవ మభినంరబ్ధం బ్రువాణం రాఘవం రణే,
 ఖరో నిర్భర్తృయామాస రోషా రతరస్వనః. 13
- దృఢం ఖల్వవలిప్తోఽసి భయేష్వపి చ నిర్భయః,
 వాచ్యాభాచ్యం తతో హి త్వం మృత్యువశ్యో న బుధ్యసే. 14
- కాలపాశపరిక్షిప్తా భవంతి పురుషా హి యే,
 కార్యాకార్యం న జానంతి తే నిరస్తషడింద్రియాః. 15
- ఏవ ముక్త్వా తతో రామం సందృశ్య భ్రుకుటీం తతః,
 స దదర్శ మహాసాల మవిదూరే నిశాచరః. 16
- రణే ప్రహరణ స్యార్థే సర్వతో హ్యవలోకయన్,
 స త ముత్పాటయామాస సందశ్య దశనచ్ఛదమ్. 17
- తం సముత్క్షిప్య బాహుభ్యాం వినద్య చ మహాబలః
 రామ ముద్దిశ్య చిక్షేప హత స్త్వ మితి చాబ్రవీత్. 18

త మాపతంతం బాణౌఘై శ్చిత్త్వా రామః ప్రతాపవాన్,
రోష మాహరయ త్తీవ్రం నిహంతుం సమరే ఖరమ్. 19

జాతస్వేద స్తతో రామో రోషా ద్రక్తాంతలోచనః,
నిర్భిభేద సహస్రేణ బాణానాం సమరే ఖరమ్. 20

తస్య బాణాంతరా ద్రిక్తం బహు సుస్రావ ఫేనిలమ్,
గిరేః ప్రస్రవణస్యేవ తోయధారాపరిసృవః, 21

విహ్వల స్స కృతో బాణైః ఖరో రామేణ సంయుగే,
మత్తో రుధిరగంధేన త మే వాభ్యద్రవ ద్దృతమ్. 22

త మాపతంతం సంరబ్ధం కృతాస్త్రో రుధిరాప్లుతమ్,
అపాసర్ప త్ప్రతిపదం కించి త్వరితవిక్రమః. 23

తతః పావకసంకాశం వధాయ సమరే శరమ్,
ఖరస్య రామో జగ్రాహ బ్రహ్మదండ మి వాపరమ్. 24

స తం దత్తం మఘవతా సురరాజేన ధీమతా,
సఽదధే చాపి ధర్మాత్మా ముమోచ చ ఖరం ప్రతి. 25

స విముక్తో మహాబాణో నిర్ఘాతసమనిస్వనః,
రామేణ ధను రాయమ్య ఖరస్యోరసి చాపతత్. 26

స పపాత ఖరో భూమా దహ్యమాన శ్శరాగ్నినా,
రుద్రేణేవ వినిర్ద్ధగ్ధ శ్వేతారణ్యే యథాఽంతకః. 27

స వృత్ర ఇవ వజ్రేణఫే నేన నముచి ర్యథా,
బలో పేంద్రాశనిహతో నిపపాత హతః ఖరః, 28

తతో రాజర్షయ స్సర్వే సంగతాః పరమర్షయః,
సభాజ్య ముదితా రామ మిదం వచన మబ్రువన్. 29

- ఏతదర్థం మహాతేజా మహేంద్రః పాకశాసనః,
 శరభంగాశ్రమం పుణ్య మాజగామ పురందరః. 30
- అసీత స్త్వ మిమం దేశ ముపాయేన మహర్షిభిః,
 ఏషాం వధార్థం క్రూరాణాం రక్షసాం పాపకర్మణామ్, 31
- తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా దశరథాత్మజః,
 సుఖం ధర్మం చరిష్యంతి దణ్డకేషు మహర్షయః. 32
- ఏతస్మిన్నంతరే దేవా శ్చారణై స్సహ సంగతాః.
 దుందుభీం శ్చాభినిఘ్నంతః పుష్పవర్షం సమంతః. 33
- రామ సోఽపరి సంహృష్టా వవృషు ర్విస్మితా స్తదా,
 అర్ధాధికముహూర్తేన రామేణ నిశితై శ్శరైః. 34
- చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
 ఖరదూషణముఖ్యానాం నిహతాని మహాహవే. 34
- అహో! బత! మహాత్కర్మ రామస్య విదితాత్మనః,
 అహో! వీర్య మహో! దాక్ష్యం విష్ణో రివ హి దృశ్యతే, 36
- ఇత్యేవ ముక్త్వా తే సర్వే యయు ర్దేవా యథాగతమ్,
 ఏతస్మిన్నంతరే వీరో లక్ష్మణ స్సహ సీతయా, 37
- గిరిదుర్గా ద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమం సుఖీ,
 తతో రామస్త్ర విజయీ పూజ్యమానో మహర్షిభిః. 38
- ప్రవివేశాశ్రమం వీరో లక్ష్మణే నాభిపూజితః,
 తం దృష్ట్వా శత్రుహంతారం మహర్షీణాం సుఖావహమ్. 39
- బభూవ హృష్టా వై దేహీ భర్తారం పరిషస్వజే,
 ముదా పరమయా యుక్తా దృష్ట్వా రక్షగణాన్హతాన్. 40

రామం చై వావ్యథం దృష్ట్వా తుతోష జనకాత్మజా.

తత స్తు తం రాక్షససంఘమర్దనం

సభాజ్యమానం ముదితై ర్మహర్షిభిః,

పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా

బభూవ హృష్టా జనకాత్మజా తదా.

41

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే త్రింశ స్సర్గః.

ఏక త్రింశ స్సర్గః

త్వరమాణ స్తతో గత్వా జనస్థానా దకంపనః,

ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్య మబ్రవీత్.

1

జనస్థానస్థితా రాజ! న్రాక్షసా బహవో హతాః,

ఖర శ్చ నిహత స్సంఖ్యే కథంచి దహ మాగతః.

2

ఏవ ముక్తో దశగ్రీవః క్రుద్ధ స్సంరత్తోచనః,

అకంపన మువా చేదం నిర్దహన్నివ చక్షుషా.

3

కేన రమ్యం జనస్థానం హతం మమ పరాసునా,

కో హి సర్వేషు లోకేషు గతిం చాధిగమిష్యతి.

4

నహి మే విప్రియం కృత్వా శక్యం మఘవతా సుఖమ్,

ప్రాప్తుం వై శ్రవణే నాపి న యమేన న విష్ణునా,

5

కాలస్య చా ప్యహం కాలో దహేయ మపి పావకమ్,

మృత్యుం మరణధర్మేణ సంయోజయితు ముత్సహే,

6

దహేయ మపి సంకుర్చ్యే జసాఽఽదిత్యపావకా,

వాతస్య తరసా వేగం నిహంతు మహ ముత్సహే.

7

- తథా క్రుద్ధం దశగ్రీవం కృతాంజలీ రకంపనః,
భయా త్సందిగ్ధయా వాచా రావణం యాచతేఽభయమ్. 8
- దశగ్రీవోఽభయం తస్మిన్ ప్రదదౌ రక్షసాం వరః,
స విస్రద్ధోఽబ్రవీ ద్వాక్య మసందిగ్ధ మకంపనః. 9
- పుత్రో దశరథ స్యాస్తి సింహసంహననో యువా,
రామో నామ వృషస్కంధో వృత్తాయతమహాభుజః. 10
- వీరః పృథుయశా శ్రీమా నతుల్యబలవిక్రమః,
హతం తేన జనస్థానం ఖర శ్చ సహదూషణః. 11
- అకంపనవచ శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః,
నాగేంద్ర ఇవ నిశ్శ్వస్య వచనం చేద మబ్రవీత్. 12
- ససురేంద్రేణ సంయుక్తో రామ స్సర్వామరై స్సహ,
ఉపయాతో జనస్థానం బ్రూహి కచ్చి దకంపనః. 13
- రావణస్య పున ర్వాక్యం నిశమ్య త దకంపనః,
అచచక్షే బలం తస్య విక్రమం చ మహాత్మనః. 14
- రామో నామ మహాతేజా శ్రేష్ఠ స్సర్వధనుష్మతామ్,
దివ్యాస్త్రగుణసంపన్నః పురందర సమో యుధి. 15
- తస్యానురూపో బలవాన్రక్తాక్షో దుందుభిస్వనః,
కనీయా లక్ష్మణో నామ భ్రాతా శశినిభాననః. 16
- స తేన సహ సంయుక్తః పావకేనానిలో యథా,
శ్రీమాన్ రాజవర స్తేన జనస్థానం విపాతితమ్. 17
- నై వ దేవా మహాత్మానో నాత్ర కార్యా విచారణా,
శరా రామేణ తూత్సృష్టా రుక్మపుంఖాః పత త్త్రిణః. 18

ఏకత్రింశ స్వర్గః

సర్పాః పంచాననా భూత్వా భక్షయంతి స్మ రాక్షసాన్,
యేన యేన చ గచ్ఛంతి రాక్షసా భయకర్షితాః.

తేన తేన స్మ పశ్యంతి రామ మే చాగ్రతః స్థితమ్,
ఇత్థం వినాశితం తేన జనస్థానం త వానఘః.

అకంపనవచ శ్రుత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్,
జనస్థానం గమిష్యామి హంతుం రామం స లక్ష్మణమ్.

అథైవ ముక్తే వచనే ప్రోవా చేద మకంపనః,

శృణు రాజ! న్యథావృత్తం రామస్య బలపౌరుషమ్.

అసాధ్యః కుపితో రామో విక్రమేణ మహాయశాః,

అపగాయా స్సపూర్ణాయా వెగం పరిహరే చ్చరైః,

స తారగ్రహనక్షత్రం నభ శ్చా ప్యవసాదయేత్,

అసౌ రామ స్తు మజ్జంతీం శ్రీమా నభ్యుద్ధరే నృహీమ్.

భిత్త్వా వేలాం సముద్రస్య లోకా నాప్లావయే ద్విభుః,

వేగం వాపి సముద్రస్య వాయుం వా విధమే చ్చరైః.

సంహృత్య వా పున ర్లోకా నివిక్రమేణ మహాయశాః,

శక్త స్స పురుషవ్యాఘ్ర స్సప్తఘ్నం పునరపి ప్రజాః.

న హి రామో దశగ్రీవ! శక్యో జేతుం త్వయా యుధి,

రక్షసాం వాపి లోకేన స్వర్గః పాపజనై రివ.

న తం వధ్య మహం మన్యే సర్వై ర్దేవాసురై రపి.

అయం తస్య వధోపాయ స్తం మ మైకమనా శృణు.

భార్యా త స్యో తమా లోకే సీతా నామ సుమధ్యమా,

శ్యామా సమవిభక్తాంగీ ప్రీరత్నం రత్నభూషితా.

- నైవ దేవీ న గంధర్వీ నాస్సర నాపి దానవీ,
తుల్యా సీమంతినీ తస్యా మానుషీషు కుతో భవేత్. 30
- తస్యాపహర భార్యాం త్వం ప్రచుధ్య తు మహావనే,
స తయా రహితః కామీ రామో హాస్యతి జీవితమ్. 31
- అరోచయత తద్వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః,
చింతయిత్వా మహాబాహు రకంపన మువాచ హ. 32
- బాధం కాల్యం గమిష్యామి హ్యేక స్సారథినా సహ,
అసయిష్యామి వై దేహీ మిమాం హృష్టో మహపురీష్. 33
- అథైవ ముక్త్వా ప్రియయా ఖరయుక్తేన రావణః,
రథే నాదిత్యవర్ణేన దిశః స్సర్వాః ప్రకాశయన్. 34
- స రథో రాక్షసేంద్రస్య నక్షత్రపథగో మహాన్,
సంచార్యమాణ శుశుభే జలదే చంద్రమా ఇవ. 35
- స మారీచాశ్రమం ప్రాప్య తాటకేయ ముపాగమత్,
మారీచే నార్చితో రాజా భక్ష్యభోజ్యై రమానుషైః. 36
- తం స్వయం పూజయిత్వా తు అసనేనోదకేన చ,
అర్ఘోపహితయా వాచా మారీచో వాక్య మబ్రవీత్. 37
- కచ్చి త్సుకుశలం రాజ! స్లోకానాం రాక్షసేశ్వర!,
అశంకే నాథ! జానే త్వం యత స్తుర్ణ మి హాగతః. 38
- ఏవముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః,
తతః పశ్చా దిదం వాక్య మబ్రవీ ద్వాక్యకోవిదః. 39
- అరక్షో మే హత స్తాత! రామే తాక్లిష్టకర్మణా,
జనస్థాన మవధ్యం తత్సర్వం యుధి నిపాతితమ్. 40

- తస్య మే కురు సాచివ్యం తస్య భార్యాపహారణే.
రాక్షసేంద్రవచ శ్చుత్వా మారీచో వాక్య మబ్రవీత్. 41
- ఆఖ్యాతా కేన సీతా సా మిత్రరూపేణ శత్రుణా,
త్వయా రాక్షసశార్దులః కో న నందతి నిందితః. 42
- సీతా మిహానయన్వేతి కో బ్రవీతి బ్రవీహి మే,
రక్షోలోకస్య సర్వస్య క శ్శృంగం చేత్తు మిచ్ఛతి. 43
- ప్రోత్సాహయతి క శ్చ త్వాం స చ శత్రు రసంశయః,
ఆశీవిషముఖా ద్దంష్ట్రా ముద్ధర్తుం చేచ్ఛతి త్వయా. 44
- కర్మణా తేన కేనాసి కాపథం ప్రతిపాదితః,
సుఖసుప్తస్య తే రాజః స్పృహతం కేన మూర్ధని. 45
- విశుద్ధవంశాభిజనాగ్రహస్త
స్తే జోమద స్సంస్థితదోర్విషాణః,
ఉదీక్షితుం రావణః నేహ యుక్త
స్స సంయుగే రాఘవగంధహస్తీ. 46
- అసౌ రణాస్తస్థితిసంధివాలో
విదగ్ధరక్షో మృగహః నృసింహః,
సుప్త స్త్వయా బోధయితుం న యుక్త
శ్శరాంగపూర్ణో నిశితాసిదంష్ట్రః. 47
- చాపావహారే భుజవేగపంకే
శరోర్మిమాలే సుమాహాహవాఘే,
న రామపాతాళముఖేఽతిఘోరే
ప్రస్కందితుం రాక్షసరాజః యుక్తమ్. 48

ప్రసీద లంకేశ్వర! రాక్షసేంద్ర!

లంకాం ప్రసన్నో భవ సాధు గచ్ఛ.

త్వం నేషు దారేషు రమస్వ నిత్యం

రామ స్సఖార్యో రమతాం వనేషు.

49

ఏవ ముక్తో దశగ్రీవో మారీచేన స రావణః,

స్యవర్తత పురీం లంకాం వివేశ చ గృహోత్తమమ్.

50

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండ ఏకతిశ్రంశ స్సర్గః.

ద్వాత్రింశ స్సర్గః

తత శ్శూర్పణఖా దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుర్దశ,

హతా న్యేకేన రామేణ రక్షసాం భీమకర్మణామ్.

1

దూషణం చ ఖరం చైవ హతం త్రిశిరసా సహ,

దృష్ట్వా పున ర్మహానాదం ననాద జలదో యథా,

2

సా దృష్ట్వా కర్మ రామస్య కృత మన్యై స్సుదుష్కరమ్,

జగామ పరమోద్విగ్నా లంకాం రావణపాలితామ్.

3

సా దదర్శ విమానాగ్రే రావణం దీప్తతేజసమ్,

ఉపోపవిష్టం సచివై ర్మరుద్భి రివ వాసవమ్.

4

ఆసీనం సూర్యసంకాశే కాంచనే పరమాసనే,

రుక్మ వేదిగతం ప్రాజ్వలం జ్వలంత మివ పావకమ్.

5

దేవగంధర్వభూతానా మృషీణాం చ మహాత్మనామ్,

అజేయం సమరే శూరం వ్యాత్తానన మి వాంతకమ్.

6

- దేవాసురవిమర్దేషు వజ్రాశనికృతవ్రణమ్,
ఐరావతవిషాణాగ్నై రుద్ధృష్టకిణవక్షసమ్. 7
- వింశద్భుజం దశగ్రీవం దర్శనీయపరిచ్ఛదమ్,
వికాలవక్షసం వీరం రాజలక్షణశోభితమ్, 8
- స్నిగ్ధవై డూర్యసంకాశం తప్తకాంచనకుండలమ్,
సుభుజం శుక్లదశనం మహాస్యం పర్వతోపమమ్. 9
- విష్ణుచక్రనిపాతై శ్చ శతశో దేవసంయుగే,
అన్యై శ్శత్రుప్రహారై శ్చ మహాయుద్ధేషు తాడితమ్. 10
- అహతాంగం సమనై శ్చ దేవప్రహరణై స్తథా,
అక్షోభ్యాణాం సముద్రాణాం క్షోభణం క్షీప్రకారిణమ్. 11
- క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం సురాణాం చ ప్రమర్దనమ్,
ఉచ్ఛేత్తారం చ ధర్మాణాం పరదారాభిమర్శనమ్. 12
- సర్వదివ్యాస్త్రయోక్తారం యజ్ఞవిఘ్నకరం సదా,
పురీం భోగవతీం ప్రాప్య పరాజిత్య చ వాసుకిమ్. 13
- తక్షకస్య ప్రియాం భార్యాం పరాజిత్య జహార యః,
తైలాసపర్వతం గత్వా విజిత్య నరవాహనమ్. 14
- విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహార యః,
వనం చైత్రరథం దివ్యం నశినీం నందనం వనమ్. 15
- వినాశయతి యః క్రోధా ద్దేవోద్ధానాని పీర్యవాన్,
చంద్రసూర్యౌ మహాభాగా వృత్తిష్టంతౌ పరంతపౌ. 16
- నివారయతి బాహుభ్యాం య శ్శైలశిఖరోపమః,
దశవర్షసహస్రాణి తప స్తప్త్వా మహావనే. 17

- పురా స్వయంభువే ధీర శ్శిరాం న్యుపజహార యః,
దేవదానవ గంధర్వ పిశాచ పతగోరగైః. 18
- అభయం యస్య సంగ్రామే మృత్యుశో మానుషా దృతే,
మంత్రై రభిష్టుతం పుణ్య మధ్వరేషు ద్విజాతిభిః. 19
- హవిర్ధానేషు య స్సోమ ముపహంతి మహాబలః,
ఆప్తయజ్ఞహరం క్రూరం బ్రహ్మఘ్నం దుష్టచారిణమ్, 20
- కర్కశం నిరనుక్రోశం ప్రజానా మహితే రతమ్,
రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోకభయావహమ్. 21
- రాక్షసీ భ్రాతరం శూరం సా దదర్శ మహాబలమ్,
తం దివ్యవస్త్రాభరణం దివ్యమాల్యోపశోభితమ్, 22
- ఆసనే సూపవిష్టం చ కాలకాల మి వోద్యతమ్,
రాక్షసేంద్రం మహాభాగం పౌలస్త్యకులనందనమ్. 23
- రావణం శత్రుహంతారం మంత్రిభిః పరివారితమ్,
అభిగ మ్యాబ్రవీ ద్వాక్యం రాక్షసీ భయవిహ్వలా. 24
- త మబ్రవీ ద్దీప్తవిశాలలోచనం
ప్రదర్శయిత్వా భయమోహమూర్ఛితా,
సుదారుణం వాక్య మభీతచారిణీ
మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా. 25

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వాత్రింశ స్సర్గః

త్రయస్త్రింశ స్సర్గః

- తత శ్శూర్పణఖా దీనా రావణం లోకరావణమ్,
అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధా పరుషం వాక్య మబ్రవీత్. 1

- ప్రమత్తః కామభోగేషు స్వైరవృత్తో నిరంకుశః,
సముత్పన్నం భయం ఘోరం బోద్ధవ్యం నావబుధ్యనే. 2
- సక్తం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిమ్,
లుబ్ధం న బహుమన్యంతే శ్మశానాన్ని మివ ప్రజాః. 3
- స్వయం కార్యాణి యః కాలే నానుతిష్ఠతి పార్థివః,
స తు వై సహ రాజ్యేన తై శ్చ కార్యై ర్విసశ్యతి. 4
- అయుక్తచారం దుర్దర్శ మస్వాధీనం నరాధిపమ్,
వర్జయంతి నరా దూరా న్నదీపంక మివ ద్విపాః. 5
- యే న రక్షంతి విషయ మస్వాధీనా నరాధిపాః,
తే న వృద్ధ్యా ప్రకాశంతే గిరయ స్సాగరే యథా. 6
- ఆత్మవద్భి ర్విగ్రహ్యా త్వం దేపగంధర్వదానవైః,
అయుక్తచార శ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి. 7
- త్వం తు బాలస్వభావ శ్చ బుద్ధిహీన శ్చ రాక్షసః,
జ్ఞాతవ్యం తు న జానీషే కథం రాజా భవిష్యసి. 8
- యేషాం చార శ్చ కోశ శ్చ నయ శ్చ జయతాం వరః,
అస్వాధీనా నరేంద్రాణాం ప్రాకృతై స్తే జనై స్సమాః. 9
- యస్మా త్పశ్యంతి దూరస్థాం తస్మా న్నరా న్నరాధిపాః,
చారేణ తస్మా దుచ్యంతే రాజానో దీర్ఘ చక్షుషః. 10
- అయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతై స్సచివై ర్వృతమ్,
స్వజనం తు జనస్థానం హతం యో నావబుధ్యనే. 11
- చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం క్రూరకర్మణామ్,
హతా న్యేకేన రామేణ ఖర శ్చ సహదూషణః. 12

- ఋషీణా మభయం దత్తం కృతక్షేమా శ్చ దండకాః,
ధర్మితం చ జనస్థానం రామేణాక్లిష్టకర్మణా. 13
- త్వంతు లుబ్ధః ప్రమత శ్చ పరాధీన శ్చ రావణ!,
విషయే న్యే సముత్పన్నం భయం యో నానబుధ్యనే, 14
- తీక్షణ మల్పప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శరమ్,
వ్యసనే సర్వభూతాని నాభిధావంతి పార్థివమ్. 15
- అతిమావిన మగ్రాహ్య మాత్మసంభావితం నరమ్,
క్రోధినం వ్యసనే హంతి స్వజనోఽపి మహీపతిమ్. 16
- నానుతిష్ఠతి కార్యాణి భయేషు న బిభేతి చ,
క్షిప్రం రాజ్యా చ్యుత్యో దీన స్త్రై స్తుల్యో భవిష్యతి. 17
- శుష్కైః క్షౌరై ర్భవే త్కార్యం లోష్టై రపి చ పాంసుభిః,
న తు స్థానా త్పరిత్రష్టైః కార్యం స్యా ద్వసుదాధిపైః. 18
- ఉపభుక్తం యథా వాస స్సృజో వా మృదితా యథా,
ఏవం రాజ్యా త్పరిత్రష్ట స్సమర్థోఽపి నిరర్థకః. 19
- అప్రమత్త శ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేంద్రియః,
కృతజ్ఞో ధర్మశీల శ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరమ్. 20
- నయనాభ్యాం ప్రసుప్తోఽపి జాగర్తి నయచక్షుషా,
వ్యక్తక్రోధప్రసాద శ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః. 21
- త్వం తు రావణ! దుర్బుద్ధి ర్గుణై రేతై ర్వివర్జితః,
యస్య తేఽవిదిత శ్చార్మై రక్షసాం సుమహా న్వధః. 22
- పరావమంతా విషయేషు సంగతో
న దేశకాలప్రవిభాగతత్త్వవితే,

అయుక్తబుద్ధి ర్గుణదోషనిశ్చయే
విపన్నరాజ్యో వచిరా ద్విపత్స్యనే.

23

ఇతి స్వదోషాః పరికీర్తితాం స్తయా
సమీక్ష్య బుద్ధ్యా క్షణదాచరేశ్వరః,
ధనేన దర్పేణ బలేన చాన్వితో

విచింతయామాస చిరం స రావణః.

24

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రయస్త్రింశ స్సర్గః.

చతుస్త్రింశ స్సర్గః

తత శ్శూర్పణఖాం క్రుద్ధాం బ్రువంతీ పరుషం వచః,
అమాత్యమధ్యే సంకుర్చ్యః పరిపప్రచ్ఛ రావణః.

1

కశ్చ రామః కథంవీర్యః కింరూపః కింపరాక్రమః,
కిమర్థం దండకారణ్యం ప్రవిష్ట స్సుదురాసదమ్.

2

ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః,
ఖర శ్చ నిహత స్సంఖ్యే దూషణ ప్రీతిరా స్తథా.

3

ఇత్యుక్తా రాక్షసేంద్రీణ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా,
తతో రామం యథాతత్త్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమే.

4

దీర్ఘ బాహు ర్విశాలాక్ష శీర్షరక్తస్థాజినాంబరః,
కందర్పసమరూప శ్చ రామో దశరథాత్మజః.

5

శక్రచాపనిభం చాపం వికృష్య కనకాంగదమ్,
దీప్తాః క్షిపతి నారాచాం తస్సర్పా నివ మహావిషాన్.

6

నాదదానం శరా స్తోరా న్న ముంచంతం శిలీముఖాన్,
న కార్ముకం వికర్షంతం రామం పశ్యామి సంయుగే.

7

- హన్యమానం తు తత్తేన్యం పశ్యామి శరవృష్టిభిః,
ఇంద్రేణే వోత్తమం సన్య మాహతం త్వశ్మవృష్టిభిః. 8
- రక్షసాం భీమరూపాణాం సహస్రాణి చతుర్దశ,
నిహతాని శరై స్తీక్షణై నై నై కేన పదాతినా. 9
- అర్ధాధికముహూర్తేన ఖర శ్చ సహదూషణః,
ఋషీణా మభయం దత్తం కృతజ్ఞేమా శ్చ దండకాః. 10
- ఏకా కథంచి స్మక్తాఽహం పరిభూయ మహాత్మనా,
స్త్రీవధం శంకమానేన రామేణ విదితాత్మనా. 11
- భ్రాతా చాన్య మహాతేజా గుణత స్తుల్యవిక్రమః,
అనురక్త శ్చ భక్త శ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్. 12
- అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతో ఋద్ధిమా న్భరీ,
రామన్య దక్షిణో బాహు ర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః. 13
- రామన్య తు విశాలాక్షీ పూర్ణేందుసదృశాననా,
ధర్మపత్నీ ప్రియా భర్తు ర్నిత్యం ప్రియహితే రతా. 14
- సా సుకేశీ సునాసోరు స్సూరూపా చ యశస్వినీ,
దేవతేవ వనస్యాన్య రాజతే శ్రీ రి వాపరా. 15
- తప్త కాంచనవర్ణాభా రక్తతుంగనఖీ శుభా,
సీతా నామ వరారోహ వై దేహీ తనుమధ్యమా. 16
- నై వ దేవీ న గంధర్వీ న యక్షీ న చ కిన్నరీ,
నై వంరూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహీతలే. 17
- యన్య సీతా భవే ద్భార్యా యం చ హృష్ట్యా పరిష్వజేత్,
అతిజీవే త్స సర్వేషు లోకే ష్వపి పురందరాత్. 18

- సా సుశీలా వపుఃక్లాఘ్యా రూపేణాప్రతిమా భువి,
తవానురూపా భార్యా స్యా త్వం చ తస్యా స్తథా పతిః. 19
- తాం తు విస్తీర్ణజఘనాం పీనశ్రోణీపయోధరామ్,
భార్యార్థే చ తవానేతు ముద్యతాఽహం వరాననామ్. 20
- విరూపితాఽస్మి కూరేణ లక్ష్మణేన మహాభుజ!,
తాంతు దృష్వాఽద్య వై దేహీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్. 21
- మన్మథస్య శరాణాం వై త్వం విధేయో భవిష్యసి,
యది తస్యా మభీప్రాయో భార్యార్థే తవ జాయతే. 22
- శీఘ్రముద్ధ్రియతాం పాదో జయాత్థ మిహ దక్షిణః,
కురు ప్రియం తథా తేషాం రక్షసాం రాక్షసేశ్వరః. 23
- వధా త్వస్య సృశంసస్య రామస్యాఽఽశ్రమవాసినః,
తం శరై ర్నిశితై ర్హత్వా లక్ష్మణం చ మహారథమ్. 24
- హతనాథాం సుఖం సీతాం యథావ దుపభోక్ష్యసి,
రోచతే యది తే వాక్యం మ మైత ద్రాక్షసేశ్వరః!. 25
- క్రియతాం నిర్విశంకేన వచనం మమ రావణ!,
విజ్ఞా యేహాత్మశక్తిం చ హ్రియతా మబలా బలాత్.
- సీతా సర్వానవద్యాంగీ భార్యార్థే రాక్షసేశ్వరః!, 26
- నిశమ్య రామేణ శరై రజిహ్మాగై
ర్హతాః జనస్థానగతాన్నిశాచరాః,
ఖరం చ బుద్ధ్వో నిహతం చ దూషణం
త్వ మత్ర కృత్యం ప్రతిపత్తు మర్హసి. 27

పంచత్రింశ స్సర్గః

- తత శ్శూర్పణఖావాక్యం త చ్చృత్వా రోమహర్షణమ్,
సచివా నభ్యనుజ్ఞాయ కార్యం బుద్ధ్వా జగమ సః. 1
- తత్కార్య మనుగమ్యాథ యథావ దుపలభ్య చ,
దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్. 2
- ఇతిక రవ్య మిత్యేవ కృత్వా నిశ్చయ మాత్మనః,
స్థిరబుద్ధి స్తతో రమ్యాం యానశాలాం జగమ హ. 3
- యానశాలాం తతో గత్వా ప్రచ్ఛన్నో రాక్షసాధిపః,
సూతం సంచోదయామాస రథ స్సంయోజ్యతా మితి. 4
- ఏవ ముక్తః క్షణేనై వ సారథి ర్గ్ల ఘువిక్రమః,
రథం సంయోజయామాస తస్యాభిమత ముత్తమమ్. 5
- కాంచనం రథ మాస్థాయ కామగం రత్నభూషితమ్,
పిశాచవదనై ర్యుక్తం ఖరైః కాంచనభూషణైః. 6
- మేఘప్రతిమనా దేన స తేన ధనదానుజః,
రాక్షసాధిపతి శ్రీమా న్యయౌ నదనదీపతిమ్. 7
- స శ్వేతవాలవ్యజనః శ్వేతచ్ఛతో దశాననః,
స్నిగ్ధవై డూర్యసంకాశ స్తప్త కాంచనకుండలః. 8
- వింశద్భుజో దశగ్రీవో దర్శనీయపరిచ్ఛదః,
త్రిదశారి ర్మునీంద్రఘ్నో దశశీర్ష ఇవాద్రిరాట్. 9
- కామగం రథ మాస్థాయ శుశుభే రాక్షసేశ్వరః,
విద్యున్మండలవా న్మేఘ స్సబలాక ఇవాంబరే. 10
- సశై లం సాగరానూపం వీర్యవా నవలోకయన్.
నానాపుష్పఫలై ర్వృక్షై రనుకీర్ణం సహస్రశః. 11

- శీతమంగళతోయాభిః పద్మినీభి స్సమంతతః,
విశాలై రాశ్రమపదై ర్వేదిమద్భి స్సమావృతమ్. 12
- కదళ్యాథకిసంబాధం నాళికేరోపశోభితమ్,
సాలై స్తాలై స్తమాలై శ్చ పుష్పితై స్తరుభి ర్వృతమ్. 13
- నాగై స్సుపర్ణై ర్గంధర్వైః కిన్నరై శ్చ సహస్రశః,
అజై ర్వైఖాననై రాక్షసై ర్వాలఖిలై ర్మరీచిదైః. 14
- అత్యంతనియతాహరై శ్శోభితం పరమర్షిభిః,
జితకామై శ్చ సిద్ధై శ్చ చారణై రుపశోభితమ్. 15
- దివ్యాభరణమాల్యాభి ర్దివ్యరూపాభి రావృతమ్,
క్రీడారతివిధిజ్ఞాభి రప్సరోభి స్సహస్రశః. 16
- నేవితం దేవపత్నీభి శ్రీమతీభి శ్శ్రీయాఽఽవృతమ్,
దేవదానవసంఘైశ్చ చరితం త్వమృతాశిభిః. 17
- హంసక్రౌంచప్లవాకీర్ణం సారనై స్సంప్రణాదితమ్,
వై డూర్యప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగరతేజసా. 18
- పాండురాణి విశాలాని దివ్యమాల్యయుతాని చ,
తూర్యగీతాభిజుష్టాని విమానాని సమంతతః. 19
- తరసా జితతోకానాం కామగా న్యభిసంపతన్,
గంధర్వాప్సరస శ్చైవ దదర్శ ధనదానుజః. 20
- నిర్యాసరసమూలానాం చందనానాం సహస్రశః,
వనాని పశ్యం త్సౌమ్యాని ఘ్రాణత్ప్రీతికరాణి చ, 21
- అగరూణాం చ ముఖ్యానాం వనా న్ముపవనాని చ,
తక్కోలానాం చ జాత్యానాం ఫలానాం చ సుగంధినామ్. 22

- పుష్పాణి చ తమాలస్య గుల్మాని మరిచస్య చ,
ముక్తానాం చ సమూహాని శుష్యమాణాని తీరతః. 23
- శంఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాళనిచయం తథా,
కాంచనాని చ శైలాని రాజతాని చ సర్వశః. 24
- ప్రసవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని హ్రదాని చ,
ధనధాన్యోపపన్నాని త్రీరత్నైశ్శోభితాని చ, 25
- హస్త్యశ్వరథగాఢాని నగరాణ్యవలోకయన్,
తం సమం సర్వతస్నిగ్ధం మృదుసంస్పర్శమారుతమ్. 26
- అనూపం సింధురాజస్య దదర్శ త్రిదివోపమమ్.
తత్రాపశ్య త్న మేఘాభం న్యగ్రోధ మృషిభి ర్వృతమ్. 28
- సమంతా ద్యస్య తా శ్శాఖా శ్శతయోజన మాయతాః,
యస్య హస్తిన మాదాయ మహాకాయం చ కచ్ఛపమ్. 28
- భక్షార్థం గరుడ శ్శాఖా మాజగామ మహాబలః,
తస్య తాం సహసా శాఖాం భారేణ పతగో తమః. 29
- సుపర్ణః పర్ణబహుశాం బభంజ చ మహాబలః,
తత్ర వైఖానసా మాషా వాలఖిల్యా మరీచిపాః. 30
- అజా బభూవు ర్ధూమా శ్చ సంగతాః పరమర్షయః,
తేషాం దయార్థం గరుడ స్తాం శాఖాం శతయోజనామ్. 31
- జగా మాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజకచ్ఛపౌ,
ఏకపాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషమ్. 32
- నిషాదవిషయం హత్వా శాఖయా పతగోత్తమః,
ప్రహర్ష మతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్. 33

- స తేనై వ ప్రహర్షేణ ద్విగుణీకృతవిక్రమః,
అమృతానయనార్థం వై చకార మతిమా న్మతిమ్. 34
- అయోజాలాని నిర్మథ్య భిత్వా రత్నమయం గృహమ్,
మహేంద్రభవనా ద్గుప్త మాజహా రామృతం తతః. 35
- తం మహర్షిగణై ర్జుషం సువర్ణ కృతలక్షణమ్,
నామ్నా సుభద్రం న్యగ్రోధం దదర్శ ధనదానుజః. 36
- తం తు గత్వా పరం పారం సముద్రస్య నదీపతేః,
దదర్శాశ్రమ మేకాంతే రమ్యే పుణ్యే వనాంతరే. 37
- తత్ర కృష్ణాజినధరం జటావల్కులధారిణమ్,
దదర్శ నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసమ్. 38
- స రావణ స్సమాగమ్య విధివత్తేన రక్షసా,
మారీచే నార్చితో రాజా సర్వకామై రమానుషైః. 39
- తం స్వయం పూజయిత్వా తు భోజనే నోదకేన చ,
అర్ఘోపహితయా వాచా మారీచో వాక్య మబ్రవీత్. 40
- కచ్చి త్సుకుశలం రాజన్! లంకాయాం రాక్షసేశ్వరః,
కేనార్థేన పున స్త్వం వై తూర్ణ మేవ మిహోగతః. 41
- ఏవ ముక్తో మహాతేజా మారీచేన స రావణః,
తతః పశ్చా ద్దిదం వాక్య మబ్రవీ ద్వాక్యకోవిదః. 42

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచత్రింశ స్సర్గః.

షట్త్రింశ స్సర్గః

- మారీచః శ్రూయతాం తాత! వచనం మమ భాషతః,
 ఆర్తోఽస్మి మమ చార్తస్య భవాన్వి పరమా గతిః. 1
- జానీషే త్వం జనస్థానే యథా భ్రాతా ఖరో మమ,
 దూషణశ్చ మహాబాహు స్వస్థా కూర్పణఖా చ మే. 2
- త్రిశిరాశ్చ మహాతేజా రాక్షసః పిశితాశనః,
 అన్యే చ బహవ శ్శూరా లబ్ధలఙ్క నిశాచరాః. 3
- వసంతి మన్నియోగేన నిత్యవాసం చ రాక్షసాః,
 బాధమానా మహారణ్యే మునీ నైవ ధర్మచారిణః. 4
- చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్,
 శూరాణాం లబ్ధలఙ్కణాం ఖరచిత్తానువర్తినామ్. 5
- తే త్వీదానీం జనస్థానే వసమానా మహాబలాః,
 సంగతాః పరమాయత్తా రామేణ సహ సంయుగే. 6
- నానాప్రహరణోపేతాః ఖరప్రముఖరాక్షసాః,
 తేన సంజాతరోషేణ రామేణ రణమూర్ధని. 7
- అనుక్త్వా పరుషం కించి చ్చరై ర్వాపారితం ధనుః,
 చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసా ముగ్రతేజసామ్. 8
- నిహతాని శరై స్తీక్ష్ణై ర్మానుషేణ పదాతినా,
 ఖరశ్చ నిహత స్సంఖ్యే దూషణ శ్చ నిపాతితః. 9
- హత శ్చ త్రిశిరా శ్చాపి నిర్భయా దండకాః కృతాః,
 పిత్రా నిరస్తః కుర్దేన సభార్యః క్షీణజీవితః. 10

- స హంతా తస్య నై న్యస్య రామః క్షత్రియపాంసనః,
దుశ్శీలః కర్కశ స్తీక్ష్ణో మూర్ఖో లుబ్ధోఽజితేంద్రియః. 11
- త్యక్తధర్మో హ్యధర్మాత్మా భూతానా మహితే రతః.
యేన వై రం వినాఽరణ్యే సత్త్వ మాశ్రిత్య కేవలమ్. 12
- కర్ణ నాసాపహరణా ద్భగినీ మే విరూపితా,
తస్య భార్యాం జనస్థానా త్సీతాం సురసుతోపమామ్. 13
- ఆనయిష్యామి విక్రమ్య సహాయ స్తత్ర మే భవ,
త్వయా హ్యహం సహాయేన పార్శ్వస్థేన మహాబలః. 14
- భ్రాతృభి శ్చ సురా న్యుద్ధే సమగ్రా న్నాభిచింతయే,
తత్సహాయో భవ త్వం మే సమర్థో హ్యసి రాక్షసః. 15
- వీర్యే యుద్ధే చ దర్పే చ న హ్యస్తి సదృశ స్తవ,
ఉపాయజ్ఞో మహాన్ కూర స్సర్వమాయావిశారదః. 16
- ఏతదర్థ మహం ప్రాప్త స్త్వత్సమీపం నిశాచరః,
శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనా న్మమ. 17
- సౌవర్ణ స్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః,
అశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర. 18
- త్వాం తు నిస్సంశయం సీతా దృష్ట్వా తు మృగరూపిణమ్,
గృహ్యతా మితి భర్తారం లక్ష్మణం చాభిధాన్యతి. 19
- తత స్తయో రపాయే తు కూన్యే సీతాం యథాసుఖమ్,
నిరాబాధో హరిష్యామి రాహు శ్చంద్రప్రభా మివ. 20
- తతః పశ్చాత్సుఖం రామే భార్యాహరణకర్పితే,
విస్రబ్ధః ప్రహరిష్యామి కృతార్థే నాంతరాత్మనా. 21

తస్య రామకథాం శ్రుత్వా మారీచస్య మహాత్మనః,
శుష్కం సమభవ ద్వక్త్రం పరిత్రస్తో బభూవ హ. 22

ఓష్ఠౌ పరిలిహన్ శుష్కౌ నేత్రే రనిమిషై రివ,
మృతభూత ఇ వార్త స్తు రావణం సముదైక్షత. 23

స రావణం త్ర స్తవిషణ్ణ చేతా
మహావనే రామపరాక్రమజ్ఞః,
కృతాంజలి స్తత్త్వ మువాచ వాక్యం
హితం చ తస్మై హిత మాత్మన శ్చ.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్త్రింశ స్సర్గః.

సప్తత్రింశ స్సర్గః

త చ్చుర్నిత్వా రాక్షసేంద్రస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః,
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో మారీచో రాక్షసేశ్వరమ్. 1

సులభాః పురుషా రాజన్! సతతం ప్రియవాదినః,
అప్రియస్య తు పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః. 2

న నూనం బుధ్యనే రామం మహావీర్యం గుణోన్నతమ్,
అయుక్తచార శ్చపలో మహేంద్రవరుణోపమమ్. 3

అపి స్వస్తి భవే త్తాత! సర్వేషాం భువి రక్షసామ్,
అపి రామో న సంకుర్ధః కుర్యా ల్లోక మరాక్షసమ్. 4

అపి తే జీవితాంతాయ నోత్పన్నా జనకాత్మజా,
అపి సీతానిమిత్తం చ న భవే ద్వ్యసనం మమ, 5

- అపి త్వా మీశ్వరం ప్రాప్య కామవృత్తం నిరంకుశమ్,
న వినశ్యే త్పురీ లంకా త్వయా సహ సరాక్షసా. 6
- త్వద్విధః కామవృత్తో హి దుశ్శీలః పాపమంత్రితః,
ఆత్మానం స్వజనం రాష్ట్రం స రాజా హంతి దుర్మతిః. 7
- న చ పిత్రా పరిత్యక్తో నామర్యాదః కథంచన,
న బుద్ధో న చ దుశ్శీలో న చ క్షత్రియపాంసనః. 8
- న చ ధర్మగుణై ర్హీనః కౌసల్యానందవర్ధనః,
న తీక్ష్ణో నచ భూతానాం సర్వేషా మహితే రతః. 9
- వంచితం పితరం దృష్ట్వా కై కేయ్యా సత్యవాదినమ్,
కరిష్యామీతి ధర్మాత్మా తాత! ప్రవ్రజితో వనమ్. 10
- కై కేయ్యాః ప్రియకార్మార్థం పితృ ర్దశరథస్య చ,
హిత్వా రాజ్యం చ భోగాం శ్చ ప్రవిష్టో దండకావనమ్. 11
- న రామః కర్కశ స్తాత! నావిద్వా న్నాజితేంద్రియః,
అన్యతం దుశ్శృతం చై వ నైవం త్వం వక్తు మర్హసి. 12
- రామో విగ్రహవా న్ధర్మ స్సాధు స్సత్యపరాక్రమః,
రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానాం మఘవా నివ. 13
- కథం త్వం తస్య వై దేహీం రక్షితాం న్వేన తేజసా,
ఇచ్ఛసి ప్రసభం హర్తుం ప్రభా మివ వివస్వతః. 14
- శరార్చిష మనాధృష్యం చాపఖడ్గేంద్రధనం రణే,
రామాగ్నిం సహసా దీప్తం న ప్రవేష్టుం త్వ మర్హసి. 15
- ధనుర్వాదితదీప్తాస్యం శరార్చిష మమర్షణమ్,
చాపపాశధరం వీరం శత్రునై న్య ప్రహారిణమ్, 16

రాజ్యం సుఖం చ సంత్యజ్య జీవితం చేష్ట మాత్మనః,
నాత్మాసాదయితుం తాతః రామాంతక మి హార్హసి. 17

అప్రమేయం హి తత్తేజో యస్య సా జనకాత్మజా,
న త్వం సమర్థ స్తాం హర్తుం రామచాపాశ్రయం వనే. 18

తస్య సా నరసింహస్య సింహోరస్కస్య భామినీ,
ప్రాజేభ్యోఽపి ప్రియతరా భార్యా నిత్య మనువ్రతా. 19

న సా ధన్వయితుం శక్యా మైథిల్యోజస్వినః ప్రియా,
దీప్త న్యేవ హుతాశస్య శిఖా సీతా సుమధ్యమా. 20

కి ముద్యమ మిమం వ్యర్థం కృత్వా తే రాక్షసాధిపః,
దృష్ట శ్చేత్త్వం రణే తేన తదంత తవ జీవితమ్. 21

జీవితం చ సుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభమ్,
య దీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మాకృథా రామవిప్రియమ్. 22

స సర్వై స్సచివై స్సార్థం విభీషణపురోగమైః,
మంత్రయిత్వా తు ధర్మిష్ఠైః కృత్వా నిశ్చయ మాత్మనః. 23

దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలమ్,
ఆత్మన శ్చ బలం జ్ఞాత్వా రామవస్య చ తత్తతః. 24

హితాహితం వినిశ్చిత్య క్షమం త్వం కర్తు మర్హసి,
అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే

సమాగమం కోసలరాజసూనునా,
ఇదం హి భూయ శ్శృణు వాక్య ముత్తమం

క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరేశ్వర ! 25

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తత్రింశ స్సర్గః.

అష్టాత్రింశ స్సర్గః

- కదాచి దవ్యహం వీర్యా త్పర్యట నృథివీ మిమామ్,
బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్ పర్వతోపమః. 1
- నీలజీమూతసంకాశ స్తప్తకాంచనకుండలః,
భయం లోకస్య జనయన్ క్షిరితీ పరిఘాయుధః. 2
- వ్యచరం దండకారణ్యే ఋషిమాంసాని భక్షయన్,
విశ్వామిత్రోఽథ ధర్మాత్మా మద్విత్రస్తో మహామునిః. 3
- స్వయం గత్వా దశరథం సరేంద్ర మిద మబ్రవీత్,
అద్య రక్షతు మాం రాఘః పర్వకాలే సమాహితః. 4
- మారీచా న్మే భయం ఘోరం సముత్పన్నం సరేశ్వరః,
ఇత్యేవ ముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథ స్తథా. 5
- ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్,
బాలో ద్వాదశవర్షోఽయ మకృతాశ్రు శ్చ రాఘవః. 6
- కామం తు మమ య త్సైన్యం మయా సహ గమిష్యతి,
బలేన చతురంగేణ స్వయ మేత్య నిచాచరాన్. 7
- వధిష్యామి మునిశ్రేష్ఠః శత్రూం నై మనసేప్సితాన్,
ఇత్యేవ ముక్త స్స మునీ రాజాన మిద మబ్రవీత్. 8
- రామా న్నాన్య ద్బలం లోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః,
దేవతానా మపి భవాం త్సమరే ష్వభిపాలకః. 9
- అసీ త్తవ కృతం కర్మ త్రిలోకే విదితం నృపః,
కామ మస్తు మహ త్సైన్యం తిష్ఠ త్విహ పరంతపః. 10

- బాలోఽప్యేష మహాతేజా స్సమర్థ స్తస్య నిగ్రహే,
 గమిష్యే రామ మాదాయ స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప! 11
- ఏవ ముక్త్వా తు స ముని స్త మాదాయ నృపాత్మజమ్,
 జగమ పరమప్రీతో విశ్వామిత్ర స్స్వి మాశ్రమమ్. 12
- తం తదా దండకారణ్యే యజ్ఞ ముద్దిశ్య దీక్షితమ్,
 బభూవోపస్థితో రామ శ్చిత్రం విప్పారయన్ ధనుః. 13
- అజాతవ్యంజన శ్రీమాన్ పద్మపత్త్రనిభేక్షణః,
 ఏవమృధరో ధన్వీ శిఖీ కనకమాలయా. 14
- శోభయ స్దండకారణ్యం దీప్తేన స్వేన తేజసా,
 అదృశ్యత తతో రామో బాలచంద్ర ఇవోదితః. 15
- తతోఽహం మేఘసంకాశ స్తప్తకాంచనకుండలః,
 బలీ దత్తవరో దర్పా దాజగమ తదాశ్రమమ్. 16
- తేన దృష్టః ప్రవిష్టోఽహం సహస్రై వోద్యతాయుధః,
 మాం తు దృష్ట్వా ధను స్సజ్య మసంభ్రాంత శ్చకార సః. 17
- అవజాన న్నహం మోహా ద్బాలోఽయ మితి రాఘవమ్,
 విశ్వామిత్రస్య తాం వేది మభ్యధావం కృతత్వరః. 18
- తేన ముక్త స్తతో బాణ శ్శిత శ్శత్రునిబర్హణః,
 తేనాహం త్వాహతః క్షిప్త స్సముద్రే శతయోజనే. 19
- నేచ్ఛతా తాత! మాం హంతుం తదా వీరేణ రక్షితః,
 రామస్య శరవేగేన నిరస్తోఽహ మచేతనః. 20
- పాతితోఽహం తదా తేన గంభీరే సాగరాంభసి,
 ప్రాప్య సంజ్ఞాం చిరా త్తాత లంకాం ప్రతిగతః పురీమ్. 21

- ఏవ మస్మి తదా ముక్త స్సహాయాస్తు నిపాతితాః,
అకృతాస్త్రేణ బాలేన రామేణాక్లిష్టకర్మణా. 22
- త న్మయా వార్యమాణ స్త్వం యది రామేణ విగ్రహమ్,
కరిష్యే స్యాపదం ఘోరాం క్షీప్రం ప్రాప్స్యసి రావణః. 23
- క్రీడారతివిధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవశాలినామ్,
రక్షసాం చైవ సంతాప మనర్థం చాహరిష్యసి. 24
- హర్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్న విభూషితామ్,
ద్రక్ష్యసి త్వం పురీం లంకాం వినష్టాం మైథిలీకృతే. 25
- అకుర్వంతోఽపి పాపాని శుచయః పాపసంశయాత్,
పరపాపై ర్విసశ్యంతి మత్స్యా నాగహ్రదే యథా. 26
- దివ్యచందనదిగ్ధాంగాన్ దివ్యాభరణభూషితాన్,
ద్రక్ష్యే స్యభిహతాన్ భూమౌ తవ దోషా త్తు రాక్షసాన్. 27
- హృతదారాం త్సదారాం శ్చ దశ విద్రవతో దిశః,
హతశేషా నశరణాన్ ద్రక్ష్యసి త్వం నిశాచరాన్. 28
- శరజాలపరిక్షిప్తా మగ్నిజ్వాలాసమావృతామ్,
ప్రదగ్ధభవనాం లంకాం ద్రక్ష్యసి త్వం న సంశయః. 29
- పరదారాభిమర్శా త్తు నాన్య త్పాపతరం మహత్,
ప్రమదానాం సహస్రాణి తవ రాజః స్ఫురిగ్రహః. 30
- భవ స్వదారనిరత స్స్వకులం రక్ష రాక్షసః,
మాన మృద్ధిం చ రాజ్యం చ జీవితం చేష్ట మాత్మనః. 31
- కశత్రాణి చ సౌమ్యాని మిత్రవర్గం తథైవ చ,
య దీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మాకృథా రామవిప్రియమ్. 32

నివార్యమాణ స్సుహృదా మయా భృశం

ప్రసహ్య సీతాం యది ధర్షయిష్యసి.

గమిష్యసి క్షీణబల స్సబాంధవో

యమక్షయం రామశరా త్తజీవితః.

33

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండేఽష్టా త్రింశ స్సర్గః.

ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః

ఏవ మస్మి తదా ముత్తః కథంచి తేన సంయుగే.

ఇదానీ మపి య ద్వృత్తం త చ్చృణుష్య నిరుత్తరమ్.

1

రాక్షసాభ్యా మహం ద్వాభ్యా మనిర్విణ్ణ స్తథాత్మతః,

సహితో మృగరూపాభ్యాం ప్రవిష్టో దండకావనమ్.

2

దీప్తజిహ్వో మహాకాయ స్తీక్ష్ణదంష్ట్రో మహాబలః,

వ్యచరం దండకారణ్యం మాంసభక్షో మహామృగః.

3

అగ్నిహోత్రేషు తీర్థేషు చైత్యవృక్షేషు రావణ!

అత్యంతమోరో వ్యచరం తాపసాం తస్మాదధర్షయన్.

4

నిహత్య దండకారణ్యే తాపసా స్థర్మచారిణః,

రుధిరాణి పిబం స్తేషాం తథా మాంసాని భక్షయన్.

5

ఋషిమాంసాశనః క్రూర స్త్రాసయ న్వనగోచరాన్,

తథా రుధిరమత్తోఽహం విచరన్ ధర్మదూషకః.

6

ఆసాదయం తదా రామం తాపసం ధర్మచారిణమ్,

వైదేహీం చ మహాభాగాం లక్ష్మణం చ మహారథమ్.

7

తాపసం నియతాహారం సర్వభూతహితే రతమ్,

సోఽహం వనగతం రామం పరిభూయ మహాబలమ్.

8

తాపసోఽయ మితి జ్ఞాత్వా పూర్వవైర మనుస్మరన్,
అభ్యధావం హి సంక్రుద్ధ పీక్షశృంగో మృగాకృతిః. 9

జిఘాంసు రక్తతప్రజ్ఞ స్తం ప్రహార మనుస్మరన్,
తేన ముక్తా త్రయో బాణా శ్శితా శ్శత్రునిబర్హణాః. 10

వికృష్య బలవ చ్ఛాపం సుపర్ణానిలనిస్వనాః,
తే బాణా వజ్రసంకాశా స్సుముక్తా రక్తభోజనాః. 11

ఆజగ్ము స్సహితా స్సర్వే త్రయ స్సన్నతపర్వణాః,
పరాక్రమజ్ఞో రామస్య శరో దృష్టభయః పురా. 12

సమద్భ్రాంత స్తతో ముక్త స్తా వృథా రాక్షసౌ హతౌ,
శరేణ ముక్తో రామస్య కథంచి త్పాప్య జీవితమ్. 13

ఇహ ప్రవ్రాజితో యుక్త స్తాపసోఽహం సమాహితః,
వృక్షే వృక్షే చ పశ్యామి చీరకృష్ణాజినాంబరమ్. 14

గృహీతధనుషం రామం పాశహస్త మి వాంతకమ్,
అపి రామసహస్రాణి భీతః పశ్యామి రావణ ! 15

రామభూత మిదం సర్వమరణ్యం ప్రతిభాతి మే,
రామ మేవ హి పశ్యామి రహితే రాక్షసాధిప !. 16

దృష్ట్వా స్వప్నగతం రామ ముద్భ్రమామి విచేతనః,
రకారాదీని నామాని రామత్రస్తస్య రావణాః. 17

రత్నాని చ రథా శ్చైవ త్రాసం సంజనయంతి మే,
అహం తస్య ప్రభావజ్ఞో న యుద్ధం తేన తే క్షమమ్. 18

బలిం వా నముచిం వాపి హన్యా ద్ధి రఘునందనః,
గ్రణే రామేణ యుధ్యస్వ క్షమాం వా కురు రాక్షస !. 19

న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టు మిచ్ఛసి,
బహవ స్సాధవో లోకే యుక్తా ధర్మ మనుష్ఠితాః. 20

పరేషా మపరాధేన వినష్టా స్సపరిచ్ఛదాః,
సోఽహం తవాపరాధేన వినశ్యేయం నిశాచరః ! 21

కురు య తే క్షమం త త్త్వ మహం త్వా నానుయామి హ,
రామ శ్చ హి మహాతేజా మహాసత్త్వో మహాబలః. 22

అపి రాక్షసలోకస్య న భవే దంతకోఽపి సః,
యది కూర్పణఖా హేతో ర్జనస్థానగతః ఖరః. 23

అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిప్తకర్మణా.
అత్ర బూరిహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః. 24

ఇదం వచో బంధుహితార్థినా మయా
యథోచ్యమానం యది నాభిపతస్యసే,
సబాంధవ స్త్యక్ష్యసి జీవితం రణే
హతోఽద్య రామేణ శరై రజిహ్మగైః. 25

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండ ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః.

చత్వారింశ స్సర్గః

మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం నిశాచరః,
ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మర్తుకామ ఇవౌషధమ్. 1

తం పథ్యహితవక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః.
అబ్రవీ త్సరుషం వాక్య మయుక్తం కాలచోదితః. 2

- య త్కిలై త దయుక్తార్థం మారీచ! మయి కథ్యతే,
వాక్యం నిష్ఫల మత్యర్థ ముప్తం బీజ మి వోషరే. 3
- త్వద్వాక్యై ర్నతు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే,
పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః. 4
- య స్త్యక్త్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా,
ప్రీవాక్యం ప్రాకృతం శ్రుత్వా వన మేకపదే గతః. 5
- అవశ్యం తు మయా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః,
ప్రాణైః ప్రియతరా సీతా హర్తవ్యా తవ సన్నిధౌ. 6
- ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధి ర్హృది మారీచ! వర్తతే.
న వ్యావర్తయితుం శక్యా నేంద్రై రపి సురాసురైః, 7
- దోషం గుణం వా సంపృష్ట స్త్వ మేవం వక్తు మర్హసి,
అపాయం వా ప్యుపాయం వా కార్య స్యాస్య వినిశ్చయే. 8
- సంపృష్టేన తు వక్తవ్యం సచివేన విపశ్చితా,
ఉద్యతాంజలినా రాజ్ఞే య ఇచ్ఛే ద్భూతి మాత్మనః. 9
- వాక్య మప్రతికూలం తు మృదుపూర్వం శుభం హితమ్,
ఉపచారేణ యుక్తం చ వక్తవ్యో వసుధాధిపః, 10
- సావమర్దం తు యద్వాక్యం మారీచ! హిత ముచ్యతే.
నాభీనందతి తద్రాజా మానార్హో మానవర్జితమ్. 11
- పంచ రూపాణి రాజానో ధారయ స్త్యమితౌజసః,
అగ్నే రింద్రస్య సోమస్య వరుణస్య యమస్య చ. 12
- ఔష్ణ్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దండం ప్రసన్నతామ్,
ధారయంతి మహాత్మానో రాజానః క్షణదాచర !! 13

తస్మా త్వర్వా స్వవస్థాసు మాన్యాః పూజ్యా శ్చ పార్థివాః.

త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేశలం మోహ మాస్థితః. 14

అభ్యాగతం మాం దౌరాత్మ్యా త్వరుషం వక్తు మిచ్ఛసి,
గుణదోషౌ న పృచ్ఛామి క్షమం చాత్మని రాక్షసః. 15

మ యోక్తం తవ వై తావత్సంప్రత్యమితవిద్రుమః.

అస్మిం స్తు త్వం మహాకృత్యే సాహాయ్యం కర్తు మర్హసి. 16

శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనా నృమ
సౌవర్ణ స్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః. 17

ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతయాః ప్రముఖే చర.

ప్రలోభయిత్వా వై దేహీం యథేష్టం గంతు మర్హసి. 18

త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాంచనం జాతవిస్మయా,

ఆన యైన మితి క్షీప్రం రామం వక్ష్యతి మైథిలీ. 19

అపక్రాంతే తు కాకుత్స్థే దూరం యాత్వా ప్యుదాహర,

హా సీతే! లక్ష్మణే త్యేవం రామవాక్యానురూపకమ్. 20

తచ్ఛ్రుత్వా రామపదవీం సీతయా చ ప్రచోదితః,

అనుగచ్ఛతి సంభ్రాంతః సౌమిత్రి రపి సౌహృదాత్. 21

అపక్రాంతే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథానుభవమ్,

ఆనయిష్యామి వై దేహీం సహస్రాక్ష శ్శచీమివ. 22

ఏవం కృత్వా త్విదం కార్యం యథేష్టం గచ్ఛ రాక్షసః,

రాజ్యస్యార్థం ప్రయచ్ఛామి మారీచః తవ సువ్రతః. 23

గచ్ఛ సౌమ్య! శివం మార్గం కార్యస్యాస్య వివృద్ధయే,

అహం త్వానుగమిష్యామి సరథో దండకావనమ్. 24

ప్రాప్య సీతా మయుద్ధేన వంచయిత్వా తు రాఘవమ్,
 లంకాం ప్రతిగమిష్యామి కృతకార్య స్సహ త్వయా. 25
 న చే త్కరోషి మారీచ! హన్మి త్వా మహ మద్య వై,
 ఏత త్కార్య మవశ్యం మే బలా దపి కరిష్యసి.
 రాజ్ఞో హి ప్రతికూలస్థో న జాతు సుఖ మేధతే, 26
 ఆసాద్య తం జీవిత సంశయ నై
 మృత్యు ర్ద్రివో హ్యద్య మయా విరుధ్య,
 ఏతద్య థావ త్ప్రీతిగ్రహ్య బుద్ధ్యా
 యదత్ర కృత్యం కురు త త్తథా త్వమ్. 27
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చత్వారింశ స్సర్గః.

ఏకచత్వారింశ స్సర్గః

ఆజ్ఞప్తో రాజవ ద్వాక్యం ప్రతికూలం నిశాచరఃః
 అబ్రవీ త్పురుషం వాక్యం మారీచో రాక్షసాధిపమ్. 1
 కేనాయ ముపదిష్ట నై వినాశః పాపకర్మణా,
 సపుత్రీస్య సరాష్ట్రీస్య సామాత్యస్య నిశాచర!.. 2
 కస్త్వయా సుఖినా రాజ! న్నాభినందతి పాపకృత్,
 కేనేద ముపదిష్టం తే మృత్యుద్వార ముపాయతః. 3
 శత్రవ స్తవ సువ్యక్తం హీనవీర్యా నిశాచరాః,
 ఇచ్ఛంతి త్వాం వినశ్యంత ముపరుద్ధం బలీయసా.
 కేనేద ముపదిష్టం తే ఊద్రేణాహితవాదినా.
 యస్త్వా మిచ్ఛతి నశ్యంతం స్వకృతేన నిశాచర!. 4

- వధ్యాః ఖలు న హన్యంతే సచివా స్తవ రావణః!,
యే త్వా ముత్పథ మారూఢం న నిగృహ్ణంతి సర్వశః. 6
- అమాత్యైః కామవృత్తో హి రాజా కాపథ మాశ్రితః.
నిగ్రాహ్య స్సర్వథా సద్భి ర్నిగ్రాహ్యో నిగ్రహ్యనే. 7
- ధర్మ మర్థం చ కామం చ యశశ్చ జయతాం వరః!,
స్వామిప్రసాదా త్సచివాః ప్రాప్నువంతి నిశాచరః!. 8
- విపర్యయే తు త ంస్సర్వం వ్యర్థం భవతి రావణః!,
వ్యసనం స్వామివైగుణ్యా త్ప్రాప్నువం తీతరే జనాః. 9
- రాజమూలో హి ధర్మ శ్చ జయ శ్చ జయతాంవరః!,
తస్మా త్సర్వా స్వవస్థాసు రక్షితవ్యా నరాధిపాః. 10
- రాజ్యం పాలయితుం శక్యం న తీక్ష్ణే న నిశాచరః!,
న చాపి ప్రతికూలేన నావినీతేన రాక్షసః! 11
- యే తీక్ష్ణమంత్రా స్సచివా భజ్యంతే సహ తేన వై .
విషమే తురగా శ్రీఘ్రా మందసారథయో యథా. 12
- బహవ స్సాధవో లోకే యుకా ధర్మ మనుష్ఠితాః,
పరేషా మపరాధేన వినష్టా స్సపరిచ్ఛదాః. 13
- స్వామినా ప్రతికూలేన ప్రజా స్తీక్ష్ణేన రావణః!,
రక్ష్యమానా న వర్ధంతే మేషా గోమాయునా యథా. 14
- అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ! రాక్షసాః,
యేషాం త్వం కర్కశో రాజా దుర్బుద్ధి రజితేంద్రియః. 15
- త దిదం కాకతాళీయం ఘోర మాసాదితం మయా,
అత్రైవ శోచనీయ స్వం సనై న్యో వినశిష్యసి. 16

మాం నిహత్య తు రామ శ్చ నచిరా త్త్వాం వధిష్యతి,
 అనేన కృతకృత్యోఽస్మి మ్రియే యదరిణా హతః. 1
 దర్శనా దేవ రామస్య హతం మా మవధారయ,
 ఆత్మానం చ హతం విద్ధి హృత్వా సీతాం సభాంధవమ్. 11
 ఆనయిష్యసి చే త్స్థితా మాశ్రమా త్సహితో మయా,
 నైవ త్వ మసి నాహం చ నై వ లంకా న రాక్షసాః. 1
 నివార్యమాణ స్తు మయా హితై ప్షిణా
 న మృష్యసే వాక్యమిదం నిశాచర !,
 పరేతకల్పా హి గతాయుషో నరా
 హితం న గృహ్లాంతి సుహృద్భి రీరితమ్. 2

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకచత్వారింశ స్సర్గః.

ద్విచత్వారింశ స్సర్గః

ఏవ ముక్త్వా తు వచనం మారీచో రావణం తతః,
 గచ్ఛావే త్యబ్రవీ ద్దీనో భయా ద్రాత్రించరప్రభోః.
 దృష్టి శ్చాహం పున స్తేన శరచాపాసిధారిణా,
 మద్వధోద్యతశ స్త్రీణా వినష్టం జీవితం చ మే.
 న హి రామః పరాక్రమ్య జీవ న్ప్రతినివర్తతే,
 వర్తతే ప్రతిరూపోఽసౌ యమదండహతస్య తే.
 కిం ను శక్యం మయా కర్తు మేవం త్వయి దురాత్మని,
 ఏష గచ్ఛా మ్యహం తాత ! స్వస్తి తేఽ స్తు నిశాచర !
 ప్రహృష్ట స్త్వభవ త్తేన వచనేన స రావణః,
 పరిష్వజ్య సుసంక్లిష్ట మిదం వచన మబ్రవీత్.

- ఏతచ్ఛా-డీర్యయుక్తం తే మచ్ఛందా దివ భాషితమ్,
ఇదానీ మసి మారీచః పూర్వ మన్యో నిశాచరః. 6
- అరుహ్యతా మయం శీఘ్రం రథో రత్నవిభూషితః,
మయా సహ తథా యుక్తః పిశాచవదనైః ఖరైః, 7
- ప్రలోభయిత్వా వై దేహీం యథేష్టం గతు మర్హసి,
తాం శూన్యే ప్రసభం సీతా మానయిష్యామి మైథిలీమ్. 8
- తతో రావణమారీచో విమాన మివ తం రథమ్,
అరుహ్య యయతు శీఘ్రం తస్మా దాశ్రమమండలాత్. 9
- తథైవ తత్ర పశ్యంతౌ పత్తనాని వనాని చ,
గిరీం శ్చ పరిత స్సర్వా రాష్ట్రాణి నగరాణి చ. 10
- సమేత్య దండకారణ్యం రాఘవ స్యాశ్రమం తతః,
దదర్శ సహమారీచో రావణో రాక్షసాధిపః. 11
- అవతీర్య రథా త్తస్మా త్తతః కాంచనభూషణాత్,
హస్తే గృహీత్వా మారీచం రావణో వాక్య మబ్రవీత్. 12
- ఏత ద్రామాశ్రమపదం దృశ్యతే కదళీవృతమ్,
క్రియతాం త త్సఖేః శీఘ్రం యదర్థం వయ మాగతాః. 13
- స రావణవచ శ్శ్చుత్వా మారీచో రాక్షస స్తదా.
మృగో భూత్వాఽఽశ్రమద్వారి రామస్య విచచార హ. 14
- స తు రూపం సమాస్థాయ మహా దద్భుతదర్శనమ్,
మణిప్రవరశృంగాగ్ర స్సీతాసితముఖాకృతిః. 15
- రక్తపద్మోత్పలముఖ ఇంద్రనీలోత్పలశ్రవాః,
కించిదభ్యున్నతగ్రీవ ఇంద్రనీలదళాధరః, 16

కుందేందువజ్రసంకాశ ముదరం చాస్య భాస్వరమ్.

మధూఽనిభపార్శ్వ శ్చ పద్మకింజల్కసన్నిభః. 17

వై డూర్యసంకాశఖుర స్తనుజంఘ స్సుసంహతః,

ఇంద్రాయుధసవర్ణే వ పుచ్ఛేనోర్ధ్వం విరాజతా. 18

మనోహర స్నిగ్ధవర్ణో రత్నై ర్నానావిధై ర్వృతః,

క్షణేన రాక్షసో జాతో మృగః పరమశోభనః. 19

వనం ప్రజ్వలయన్ రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్,

మనోహరం దర్శనీయం రూపం కృత్వా స రాక్షసః. 20

ప్రలోభనార్థం వై దేహ్యో నానాధాతువిచిత్రితమ్,

విచర స్తచ్చతే తస్మా చ్ఛాద్వలాని సమంతతః. 21

రూప్యై ర్భిందుశతై శ్చిత్రో భూత్వా స ప్రియదర్శనః,

విటపీనాం కిసలయా న్భంక్త్వాఽద నివచచార హ. 22

కదళీగృహకం గత్వా కర్ణి కారా నితస్తతః,

సమాశ్రయ న్మందగతి స్సీతాసందర్శనం తథా. 23

రాజీవచిత్రపృష్ఠ స్స విరరాజ మహామృగః,

రామాశ్రమపదాభ్యాశే విచచార యథాసుఖమ్. 24

పున ర్గత్వా నివృత్త శ్చ విచచార మృగోత్తమః,

గత్వా ముహూర్తం త్వరయా పునః ప్రతినివర్తతే. 25

విక్రీడం శ్చ క్వచి ద్భూమౌ పునరేవ నిషీదతి,

ఆశ్రమద్వార మాగమ్య మృగయూథాని గచ్ఛతి. 26

మృగయూథై రనుగతః పునరేవ నివర్తతే,

సీతాదర్శన మాకాంక్షన్ రాక్షసో మృగతాం గతః. 27

- పరిభ్రమతి చిత్రాణి మండలాని వినిష్పతః,
 సముద్వీక్ష్య చ తం సర్వే మృగా హ్యన్యే వనేచరాః, 28
 ఉపాగమ్య సమాఘ్రియ విద్రవంతి దిశో దశ,
 రాక్షస స్ఫోఽపి తా న్వన్యా న్మృగా న్మృగవధే రతః. 29
 ప్రచ్ఛాదనార్థం భావస్య న భక్షయతి సంస్పృశః,
 తస్మిన్నేవ తతః కారే వై దేహీ శభలోచనా. 30
 కుసుమావచయవ్యగ్రా పాదపా నభ్యవర్తత,
 కర్ణికారా నశోకాం శ్చ చూతాం శ్చ మదిరేక్షణా. 31
 కుసుమా న్యపచిన్వంతీ చచార రుచిరాననా,
 అనర్హాఽరణ్యవాసస్య సా తం రత్నమయం మృగమ్. 32
 ముక్తామణివిచిత్రాంగం దదర్శ పరమాంగనా,
 సా తం రుచిరదన్తోష్ఠి రూప్యధాతుతనూరుహమ్. 33
 విస్మయోత్ఫుల్లనయనా సన్నేహం సముదైక్షత,
 స చ తాం రామదయితాం పశ్య న్మాయామయో మృగః. 34
 విచచార పున శ్చిత్రం దీపయన్నివ శద్యనమ్,
 అదృష్టపూర్వం తం దృష్ట్వా నానారత్నమయం మృగమ్. 35
 విస్మయం పరమం సీతా జగమ జనకాత్మజా.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విచత్వారింశ స్సర్గః.

త్రిచత్వారింశ స్సర్గః

- సా తం సంప్రేక్ష్య సుశ్రోణీ కుసుమాన్యపచిన్వతీ,
 హైమరాజతవర్ణభ్యాం పార్శ్వభ్యా ముపశోభితమ్. 1

త్రైచత్వారింశ స్సర్గః

- ప్రహృషా చానవద్యాంగీ మృష్టహాటకవర్జినీ,
భర్తార మభిచక్రంద లక్షణం చాపి సాయుధమ్. 2
- తయాఽఽహూతౌ నరవ్యాఘ్రౌ వై దేహ్య రామలక్షణౌ,
వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా దదృశతు ర్మృగమ్. 3
- శంకమాన స్తు తం దృష్ట్వా లక్షణౌ రామ మబ్రవీత్,
తమేవై స మహం మన్యే మారీచం రాక్షసం మృగమ్. 4
- చరంతో మృగయాం హృష్టాః పాపేనోపాధినా వనే,
అనేన నిహతా రాజ! న్రాజానః కామరూపిణా. 5
- అస్య మాయావిదో మాయామృగరూప మిదం కృతమ్,
భానుమ త్పురుషవ్యాఘ్ర! గంధర్వపురసన్నిభమ్. 6
- మృగో హే వంవిధో రత్నవిచిత్రో నాస్తి రాఘవ!
జగత్యాం జగతీనాథ! మాయైషా హి న సంశయః. 7
- ఏవం బ్రువాణం కాకుత్స్థం ప్రతివార్య శుచిస్మితా.
ఉవాచ సీతా సంహృష్టా చర్మణా హృతచేతనా, 8
- ఆర్యపుత్రాభిరామోఽసౌ మృగో హరతి మే మనః,
ఆసయైనం మహాబాహో! క్రిడార్థం నో భవిష్యతి. 9
- ఇహోఽశ్రమపదేఽస్మాకం బహవః పుణ్యదర్శనాః,
మృగా శ్చరంతి సహితా శ్చమరా స్సృమరా స్తథా. 10
- ఋజైః పృషతసంఘా శ్చ వానరాః కిన్నరాస్తథా.
విచరంతి మహాబాహో! రూపశ్రేషా మనోహరాః. 11
- స చాస్య సదృశో రాజ! స్తప్తపూర్వో మృగః పురా,
తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాయం మృగసత్తమః. 12

- నానావర్ణవిచిత్రాంగో రత్న బిందుసమాచితః,
 ద్యోతయ స్వన మవ్యగ్రం శోభతే శశిసన్నిభః. 13
- అహో రూప మహో లక్ష్మీ స్వరసంపచ్చ శోభనా,
 మృగోఽద్భుతో విచిత్రాంగో హృదయం హరతీవ మే. 14
- యది గ్రహణ మభ్యేతి జీవన్నేవ మృగస్తవ,
 ఆశ్చర్యభూతం భవతి విస్మయం జనయిష్యతి. 15
- సమాప్తవనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ నః పునః,
 అంతఃపురవిభూషార్థో మృగ ఏష భవిష్యతి. 16
- భరత స్యార్యపుత్రిస్య శ్వశ్రూణాం మమ చ ప్రభో!,
 మృగరూప మిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి. 17
- జీవ స్న యది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగసత్తమః,
 ఆజినం నరశార్దూల! రుచిరం మే భవిష్యతి. 18
- నిహతస్యాస్య సత్త్వస్య జాంబూనదమయత్వచి,
 శష్పబృస్యాం వినీతాయా మిచ్ఛా మృహ ముపాసితమ్. 19
- కామవృత్త మిధం రౌద్రం శ్రీణా మసదృశం మతమ్,
 వపుషా త్వస్య సత్త్వస్య విస్మయో జనితో మమ. 20
- తేన కాంచనరూపేణ మణిప్రవరశృంగిణా,
 తరుణాదిత్యవర్ణే న నక్షత్రపథవర్చసా. 21
- బభూవ రాఘవస్యాపి మనో విస్మయ మాగతమ్,
 ఏవం సీతావచ శ్రుత్వా తం దృష్ట్వా మృగ మద్భుతమ్. 22
- లోభిత స్తేన రూపేణ సీతయా చ ప్రచోదితః,
 ఉవాచ రాఘవో హృష్టో భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః. 23

పశ్య లక్ష్మణ! వై దేహ్యః స్పృహం మృగగతా మిమామ్,
 రూపశ్రేష్ఠతయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి. 14
 న వనే నందనోద్దేశే న చై త్రరథసంశ్రయే,
 కుతః పృథివ్యాం సౌమిత్రే! యోఽస్య కశ్చి త్సమో మృగః.
 ప్రతిలోమానులోమా శ్చ రుచిరా రోమరాజయః,
 శోభంతే మృగమాశ్రిత్య చిత్రాః కనకబిందవః.
 పశ్యాస్య జృంభమాణస్య దీప్తా మగ్నిశిఖోపమామ్,
 జిహ్వం ముఖాన్నిస్సరంతీ మేఘా దివ శతహ్రదామ్. 27
 మసారగల్లర్కముఖ శ్శంఖముక్తానిభోదరః,
 కప్య నామాభిరూపోఽసౌ న మనో లోభయే స్మృగః. 28
 కస్య రూప మిదం దృష్ట్వా జాంబూనదమయం ప్రభో!,
 నానారత్నమయం దివ్యం న మనో విస్మయం ప్రజేత్. 29
 మాంసహేతో రపి మృగా నివినోదార్థం చ ధన్వినః.
 ఘ్నంతి లక్ష్మణ! రాజానో మృగయాయాం మహావనే. 30
 ధనాని వ్యవసాయేన విచీయంతే మహావనే,
 ధాతవో వివిధా శ్చాపి మణిరత్నసువర్ణినః. 31
 తత్సార మఖిలం నౌణాం ధనం నిచయవర్ధనమ్,
 మనసా చింతితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ!. 32
 అర్థీ యేనార్థకృత్యేన సంప్రజ త్యవిచారయః,
 త మర్థ మర్థశాస్త్రజ్ఞాః ప్రాహు రర్థా శ్చ లక్ష్మణ!. 33
 ఏతస్య మృగరత్నస్య పరార్థ్యే కాంచనత్వచి,
 ఉపవేక్ష్యతి వై దేహీ మయా సహ సుమధ్యమా. 34

- న కాదశీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావికీ,
భవే దేతస్య సదృశీ స్పర్శనేనేతి మే మతిః. 35
- ఏ షడై వ మృగ శ్రీమా న్మశ్చ దివ్యో నభశ్చరః,
ఉభా వేతౌ మృగాదివ్యౌ తాదామృగమహీమృగౌ. 36
- యథి వాఽయం తథా య న్మాం భవే ద్వదసి లక్ష్మణ!,
మాయైషా రాక్షసస్యేతి కర్తవ్యోఽస్య వధో మయా. 37
- ఏతేన హి నృశంసేన మారీచే నాకృతాత్మనా,
వనే విచరతా పూర్వం హింసితా మునిపుంగవాః. 38
- ఉత్థాయ బహవో యేన మృగయాయాం జనాధిపాః,
నిహతాః పరమేష్వాసా స్తస్మా ద్వధ్య స్త్వయం మృగః. 39
- పురస్తా దిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్వినః,
ఉదరస్థో ద్విజా స్త్వాంతి స్వగర్భోఽశ్వతరీ మివ. 40
- న కదాచి చ్చిరా త్లోభా దాససాద మహామునిమ్.
అగస్త్యం తేజసా యుక్తం భక్ష స్తస్య బభూవ హ, 41
- సముత్థానే చ తద్రూపం కర్తుకామం సమీక్ష్య తమ్,
ఉత్సమ్యిత్వా తు భగవా న్వాతాపి మిద మబ్రవీత్. 42
- త్వయా విగణ్య వాతాపే! పరిభూతా స్స్వతేజసా,
జీవలోకే ద్విజశ్రేష్ఠా స్తస్మా దపి జరాం గతః, 43
- తదేవం న భవే ద్రక్షో వాతాపి రివ లక్ష్మణ!,
మద్విధం యోఽతిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేంద్రియమ్. 44
- భవే ద్ధతోఽయం వాతాపి రగస్త్యేనేవ మాం గతః,
ఇహ త్వం భవ సన్నద్ధో యంత్రితో రక్ష మైథిలీమ్. 45

- అస్యా మాయ త్త మస్మాకం య త్కృత్యం రఘునందన!,
అహ మేనం వధిష్యామి గ్రహీష్యామ్యపి వా మృగమ్. 46
- యావ ద్గచ్ఛామ సౌమిత్రే! మృగ మానయితుం ద్రుతమ్,
పశ్య లక్ష్మణ! వై దేహీం మృగత్వచి గతస్పృహమ్. 47
- త్వచా ప్రధానయా హ్యేష మృగోఽద్య న భవిష్యతి,
అప్రమ త్తేన తే భావ్య మాశ్రమస్థేన సీతయా. 48
- యావ త్పృషత మేకేన సాయకేన నిహ న్మృహమ్.
హ త్వైతచ్ఛర్మ చాదాయ శీఘ్ర మేష్యామి లక్ష్మణ!. 49
- ప్రదక్షిణే నాతిబలేన పక్షిణా
జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్ష్మణ!,
భవాప్రమ త్తః పరిగృహ్య మైథిలీం
ప్రతిక్షణం సర్వత ఏవ శంకితః. 50

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిచత్వారింశ స్సర్గః

చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః

- తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘునందనః,
బబం ధాసిం మహాతేజా జాంబూనదమయత్సరుమ్. 1
- తత త్ర్యవనతం చాప మాదా యాఽత్మవిభూషణమ్,
ఆబధ్య చ కలాపౌ ద్వౌ జగా మోదగ్రవిక్రమః. 2
- తం వంచయానో రాజేంద్ర మాపతంతం నిరీక్ష్య వై,
బభూ వా న్తర్హిత స్త్రాసా త్పున స్సందర్శనేఽభవత్. 3
- బద్ధాసి ర్ధను రాదాయ ప్రదుద్రావ యతో మృగః,
తం స్మ పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమాన మివాగ్రతః. 4

- అవేక్ష్యవేక్ష్య ధావంతం ధనుస్పాణిం మహావనే,
 అతివృత్త మిషోః పాతా ల్లోభయానం కదాచన. 5
- శంకితంతు సముద్భాంత ముత్పతంత మి వాఙ్మరే,
 దృశ్యమాన మదృశ్యం చ వనోద్దేశేషు కేషుచిత్. 6
- చిన్నాభై ర్రివ సంవీతం శారదం చంద్రిమండలమ్,
 ముహూర్తా దేవ దదృశే ముహు ర్దురా త్ప్రకాశతే. 7
- దర్శనాదర్శనా దేవం సోఽపాకర్షత రాఘవమ్,
 సుదూర మాశ్రమ స్యాస్య మారీచో మృగతాం గతః. 8
- అసీ త్కుర్ధస్త కాకుత్స్థో వివశ స్తేన మోహితః,
 అథావతస్థే సంభ్రాంత శ్చాయా మాశ్రిత్య శాద్వలే. 9
- స త మున్మాదయామాస మృగరూపో నిశాచరః,
 మృగైః పరివృతో వన్యై రదూరా త్ప్రత్యదృశ్యత. 10
- గృహీతుకామం దృష్ట్వైవం పునరే వాభ్యధావత,
 తత్క్షణా దేవ సంత్రాసా త్పున రంతర్హితోఽభవత్. 11
- పునరేవ తతో దూరా ద్వృక్షషండా ద్వినిస్సృతమ్,
 దృష్ట్వా రామో మహాతేజా స్తం హంతుం కృతనిశ్చయః. 12
- భూయస్తు శర ముద్ధృత్య కుపిత స్తత్ర రాఘవః,
 సూర్యరశ్మిప్రతీకాశం జ్వలంత మరిమర్దనః. 13
- సంధాయ సుదృఢే చాపే వికృష్య బలవ ద్భలీ,
 త మేవ మృగ ముద్దిశ్య శ్వసంత మివ పన్నగమ్. 14
- ముమోచ జ్వలితం దీప్త మత్రుం బ్రహ్మనినిర్మితమ్,
 శరీరం మృగరూపస్య వినిర్భిద్య శరోత్తమః. 15

- మారీచ నైవ హృదయం బిభే దాశనిసన్నిభః,
తాశమాత్ర మధోత్పత్య న్యపత త్స శరాతురః, 16
- వినదన్ భై రవం నాదం ధరణ్యా మల్పజీవితః,
మ్రియమాణ స్తు మారీచో జహౌ తాం కృత్త్రిమాం తనుమ్. 17
- స్మృత్వా త ద్వచనం రక్షో దధ్యౌ కేన తు లక్ష్మణమ్,
ఇహ ప్రస్థాపయే త్సీతా శూన్యే తాం రావణో హరేత్. 18
- స ప్రాప్తకాల మాజ్ఞాయ చకార చ తత స్స్వరమ్,
సదృశం రాఘవ నైవ హా సీతే ! లక్ష్మణేతి చ. 19
- తేన మర్మణి నిర్విద్ధ శ్శరేణానుపమేన చ,
మృగరూపం తు త త్త్యక్త్వా రాక్షసం రూప మాత్మనః. 20
- చక్రే స సుమహాకాయో మారీచో జీవితం త్యజన్,
తతో విచిత్రకేయూర స్సర్వాభరణభూషితః. 21
- హేమమాలీ మహాదంష్ట్రో రాక్షసోఽభూ చ్చరాహతః,
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ రాక్షసం ఘోరదర్శనమ్. 22
- రామో రుధిరసిక్తాంగం వేష్టమానం మహీతలే,
జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య వచః స్మరన్. 23
- మారీచస్యేతి మాయైషా పూర్వోక్తం లక్ష్మణేన తు,
తత్తథా హ్యాభవ చ్చాద్య మారీచోఽయం మయా హతః. 24
- హా సీతే ! లక్ష్మణే త్యేవ మాక్రుశ్య తు మహాస్వనమ్,
మమార రాక్షస సోఽయం శ్రుత్వా సీతా కథం భవేత్. 25
- లక్ష్మణ శ్చ మహాబాహుః కా మవస్థాం గమిష్యతి,
ఇతి సంచింత్య ధర్మాత్మా రామో హృష్టతనూరుహః. 26

తత్ర రామం భయం తీవ్ర మావివేశ విషాదజమ్,
 రాక్షసం మృగరూపం తం హత్వా శ్రుత్వా చ తత్స్వరమ్. 27
 నిహత్య పృషతం చాన్యం మాంస మాదాయ రాఘవః,
 త్వరమాణో జనస్థానం ససా రాభిముఖ స్తదా. 28

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః.

పంచచత్వారింశ స్సర్గః.

ఆర్తస్వరం తు తం భర్తు ర్విజ్ఞాయ సదృశం వనే,
 ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జానీహి రాఘవమ్. 1
 నహి మే హృదయం స్థానే జీవితం వాఽవతిష్ఠతి,
 క్రోశతః పరమార్తస్య శ్రుత శ్శబ్దో మయా భృశమ్. 2
 ఆక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతు మ్హర్షసి,
 తం క్షీప్ర మభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణై సిణమ్. 3
 రక్షసాం వశ మాపన్నం సింహానా మివ గోవృషమ్,
 న జగామ తథోక్త స్తు భ్రాతు రాజ్ఞాయ శాసనమ్. 4
 తమువాచ తతస్తత్ర కుపిజా జనకాత్మజా,
 సౌమిత్రే! మిత్రరూపేణ భ్రాతు స్త్వ మసి శత్రువత్. 5
 యస్త్వ మస్యా మవస్థాయాం భ్రాతరం నాభిపత్యసే,
 ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యంతం రామం లక్ష్మణ! మత్కృతే. 6
 లోభా న్మమ కృతే నూనం నానుగచ్ఛసి రాఘవమ్,
 వ్యసనం తే ప్రియం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నాస్తి తే. 7

తేన తిష్ఠసి విత్రుభి స్త మపశ్య న్మహాద్యుతిమ్,
కిం హి సంశయ మాపన్నే తస్మిన్నిహ మయా భవేత్. 8

కర్తవ్య మిహ తిష్ఠంత్యా యత్ప్రధాన స్త్వి మాగతః,
ఇతి బ్రువాణాం వై దేహీం బాష్పశోకపరిప్లుతామ్. 9

అబ్రవీ ల్లక్ష్మణ త్రస్తాం సీతాం మృగవధూమివ,
పన్నగాసురగంధర్వ దేవమానషరాక్షసైః. 10

అశక్య స్తవ వై దేహి! భర్తా జేతుం న సంశయః,
దేవి! దేవమనుష్యేషు గంధర్వేషు పత త్త్రిషు. 11

రాక్షసేషు పిశాచేషు కిన్నరేషు మృగేషు చ,
దానవేషు చ ఘోరేషు న న విద్యేత శోభనే!.. 12

యో రామం ప్రతియుద్యేత సమరే వాసవోపమమ్,
అవధ్య స్సమరే రామో నైవం త్వం వక్తు మర్హసి. 13

న త్వా మస్మి న్వనే హాతు ముత్సహే రాఘవం వినా,
అనివార్యం బలం తస్య బలై ర్బలవతా మపి. 14

త్రిభి ర్లోకై స్సముద్యుక్తై స్సేశ్వరై రపి సామరైః,
హృదయం నిర్వృతం తేఽస్తు సంతాప స్త్యజ్యతా మయమ్. 15

ఆగమిష్యతి తే భర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమమ్,
న చ తస్య స్వరో వ్యక్తం మాయయా కేనచి త్కృతః. 16

గంధర్వనగరప్రఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః,
న్యాసభూతాఽసి వై దేహి! న్యస్తా మయి మహాత్మనా. 17

రామేణ త్వం వరారోహే! న త్వాం త్యక్తు మిహోత్సహే,
కృతవై రాశ్చ వై దేహి! వయ మేతై ర్నిశాచరైః. 18

ఖరస్య నిధనాదేవ జనస్థానవధం ప్రతి,

రాక్షసా వివిధా వాచో విస్మజంతి మహావనే.

19

హింసావిహారా నై దేహి! న చింతయితు మర్హసి,

లక్ష్మణే నై వ ముక్తా సా క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా.

20

అబ్రవీ త్పరుషం వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవాదినమ్,

అనార్యాకరుణారంభ! నృశంస! కులపాంసన!.

21

అహం తవ ప్రియం మన్యే రామస్య వ్యసనం మహత్,

రామస్య వ్యసనం దృష్ట్వా తేనై తాని ప్రభాషనే.

22

నై త చ్చిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ! యద్భవేత్,

త్వద్విధేషు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచ్ఛన్నచారిషు.

23

సుమష్టస్త్వం వనే రామ మేక మేకోఽనుగచ్ఛసి,

మమ హేతోః ప్రతిచ్ఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా.

24

త న్న సిద్ధ్యతి సౌమిత్రే! తవ వా భరతస్య వా,

కథ మిందీవరళ్యామం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్.

25

ఉపసంశ్రిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్జనమ్,

సమక్షం తవ సౌమిత్రే! ప్రాణాం స్త్యక్త్యే న సంశయః.

26

రామం వినా క్షణ మపి నహి జీవామి భూతలే,

ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా రోమహర్షణమ్.

27

అబ్రవీ ల్లక్ష్మణ స్సీతాం ప్రాంజలి ర్విజితేంద్రియః,

ఉత్తరం నోత్సహే వక్తుం దైవతం భవతీ మమ.

28

వాక్య మప్రతిరూపం తు న చిత్రం త్రీషు మైథిలి!,

స్వభావ స్త్వేష నారీణా మేవం లోకేషు దృశ్యతే.

29

- విముక్తధర్మా శ్చపలా స్తీక్ష్ణ భేదకరాః స్త్రియాః,
న సహా హీవృశం వాక్యం వై దేహి! జనకాత్మజే!, 30
- శ్రోత్రయో రుభయో ర్మేఽద్య తప్తనారాచసన్నిభమ్,
ఉపశృణ్వంతు మే సర్వే సాక్షిభూతా వనేచరాః. 31
- న్యాయవాదీ యథాన్యాయ ముక్తోఽహం పరుషం త్వయా,
ధిక్త్వా మద్య ప్రణశ్య త్వం యన్మా మేవం విశంతసే. 32
- స్త్రీత్వం దుష్టం స్వభావేన గురువాక్యే వ్యవస్థితమ్,
గమిష్యే యత్ర కాకుత్స్థ స్పృశ్తి తేఽస్తు వరానసే!. 33
- రక్షంతు త్వాం విశాలాక్షి! సమగ్రా వనదేవతాః,
నిమిత్తాని హి ఘోరాణి యాని ప్రాదుర్భవంతి మే. 34
- అపి త్వాం సహ రామేణ పశ్యేయం పున రాగతః,
నవే త్యేత న్న జానామి వై దేహి! జనకాత్మజే! 35
- లక్ష్మణే నై వ ముక్తా సా రుదంతీ జనకాత్మజా,
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం తీవ్రం బాష్పపరిప్లుతా. 36
- గోదావరీం ప్రవేక్ష్యమి వినా రామేణ లక్ష్మణ!,
అబంధిష్యేఽథవా త్యక్త్యే విషమే దేహ మాత్మనః, 37
- పిబా మృహం విషం తీక్ష్ణం ప్రవేక్ష్యమి హుతాశనమ్,
న త్వహం రాఘవా దన్యం పదాపి పురుషం స్పృశే. 38
- ఇతి లక్ష్మణ మాక్రశ్య సీతా దుఃఖసమన్వితా,
పాణిభ్యాం రుదతీ దుఃఖా దుదరం ప్రజఘాన చ. 39
- తా మార్తరూపాం విమనా రుదంతీం
సౌమిత్రి రాలోక్య విశాలనేత్రామ్,

అశ్వాసయామాస న చైవ భర్తు
స్తం భ్రాతరం కించి దువాచ సీతా.

40

తత స్తు సీతా మభివాద్య లక్ష్మణః
కృతాంజలిః కించి దభిప్రణమ్య చ,
అన్వీక్షమానో బహుశశ్చ మైథిలీం
జగाम రామస్య సమీప మాత్మవాన్.

41

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచచత్వారింశ స్సర్గః.

షట్చత్వారింశ స్సర్గః

తయా పరుష ముక్త స్తు కుపితో రాఘవానుజః,
స వికాంక్ష న్భృశం రామం ప్రతన్ధే నచిరా దివ.

1

త దాసాద్య దశగ్రీవః క్షిప్ర మంతర మాస్థితః,
అభిచక్రామ వై దేహీం పరివ్రాజకరూపధృత్.

2

క్లక్షకాషాయసంవీత శ్శిఖీ చ్చత్రీ ఉపానహీ,
వామే చాన్తేఽవసజ్యాథ శుభే యష్టికమండలూ.

3

పరివ్రాజకరూపేణ వై దేహీ మన్వపద్యత,

తా మాససా దాతిబలో భ్రాతృభ్యాం రహితాం వనే.

4

రహితాం చంద్రసూర్యాభ్యాం సంధ్యా మివ మహత్తమః,

తా మపశ్య త్తతో బాలాం రామపత్నీం యశస్వినీమ్.

5

రోహిణీం శశినా హీనాం గ్రహవ ద్భృశదారుణః.

త ముగ్రతేజఃకర్మాణం జనస్థానరుహో ద్రుమాః.

6

- సమీక్ష్య సంప్రకంపంతే న ప్రవాతి చ మారుతః,
శీఘ్రస్రోతా శ్చ తం చృష్ట్యా వీక్షంతం రక్తలోచనమ్. 7
- స్త్రీమితం గంతు మారేభే భయా ద్గోదావరీ సదీ.
రామస్య త్వంతరం పేషున్ దశగ్రీవ స్తదంతరే. 8
- ఉపతస్థే చ వై దేహీం భిక్షూరూపేణ రావణః,
అభవ్యో భవ్యూరూపేణ భర్తార మనుశోచతీమ్. 9
- అభ్యవర్తత వై దేహీం చిత్రా మివ శనై శ్చరః,
స పాపో భవ్యూరూపేణ తృణైః కూప ఇవావృత్తః. 10
- అతిష్ఠ త్ప్రేక్ష్య వై దేహీం రామపత్నీం యశస్వినీమ్,
శుభాం రుచిరదంతోష్ఠీం పూర్ణ చంద్రనిభాననామ్. 11
- అసీనాం పర్ణ శాలాయాం బాష్పశోకాభిపీడితామ్.
స తాం పద్మపలాశాక్షీం పీతకౌశేయవాసినీమ్. 12
- అభ్యగచ్ఛత వై దేహీం దుష్టచేతా నిశాచరః,
స మన్మథశరావిష్టో బ్రహ్మఘోష ముదీరయన్. 13
- అబ్రవీ త్ప్రశ్రితం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపః,
తా ముత్తమాం ప్రియం లోకే పద్మహీనా మివ శ్రియమ్. 14
- విభ్రాజమానాం వపుషా రావణః ప్రశశంస హ,
కా త్వం కాంచనవర్ణాభే! పీతకౌశేయవాసిని!. 15
- కమలానాం శుభాం మాలాం పద్మినీవ హి బిభ్రతీ,
హ్రీ శ్శ్రీః కీర్తి శ్శుభా లక్ష్మీ రప్సరా వా శుభాననే!. 16
- భూతిర్వా త్వం వరారోహే! రతిర్వా నైవరచారిణీ,
సమా శ్శిఖరిణ స్నిగ్ధాః పాండురా దశనా స్తవ. 17

తత స్సువేషం మృగయాగతం పతిం

ప్రతీక్షమాణా సహ లక్షణం తదా,

వివీక్షమాణా హరితం దదర్శ త

స్మహ ద్వనం నై వ తు రామలక్షణౌ.

37

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షష్ఠ్యర్చాదింశ స్సర్గః

సప్తచత్వారింశ స్సర్గః

రావణేన తు వై దేహీ తథా పృష్టా జిహీర్షతా,

పరివ్రాజకలింగేన శశం సాత్మాన మంగనా.

1

బ్రాహ్మణ శ్చాతిథి శ్చాయ మనుక్తో హి శపేత మామ్,

ఇతి ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు సీతా వచన మబ్రవీత్.

2

దుహితా జనక స్యాహం మైథిలస్య మహాత్మనః,

సీతా నామ్నాఽస్మి భద్రం తే రామభార్యా ద్విజోత్తమః.

3

ఉషిత్వా ద్వాదశ సమా ఇక్ష్వేకూణాం నివేశనే,

భుంజానా మానుషా నోగ్ధాం తస్పర్శకామసమృద్ధినీ.

4

తత త్రయోదశే వర్షే రాజాఽఽమంత్రయిత ప్రభుః,

అభిషేచయితుం రామం సమేతో రాజమంత్రిభిః.

5

తస్మిం తస్మంభియమాణే తు రాఘవ స్యాభిషేచనే,

కై కేయీ నామ భర్తార మార్యా సా యాచతే వరమ్.

6

ప్రతిగృహ్య తు కై కేయీ శ్వశురం సుకృతేన మే,

మమ ప్రవ్రాజనం భర్తు ర్భరత స్యాభిషేచనమ్.

7

ద్వా వయాచత భర్తారం సత్యసంధం నృపోత్తమమ్,

నాద్య భోక్ష్యే న చ స్వప్స్యే న పాన్యే చ కథంచన.

8

- ఏష మే జీవిత స్యాంతో రామో యద్యభిషిచ్యతే,
ఇతి బ్రువాణాం కై కేయాం శ్వశురో మే స మానదః. 9
- ఆయాచత్తార్థై రస్వర్థై ర్న చ యాజ్ఞాం చకార సా,
మమ భర్తా మహాతేజా వయసా పంచవింశకః. 10
- అష్టాదశ హి వర్షాణి మమ జన్మని గణ్యతే,
రామేతి ప్రథితో లోకే గుణవాం త్సత్యవాన్ శుచిః. 11
- విశాలాక్షో మహాబాహు స్సర్వభూతహితే రతః,
కామార్తస్తు మహాతేజాః పితా దశరథ స్స్వయమ్. 12
- కై కేయ్యాః ప్రియకామార్థం తం రామం నాభ్యషేచయత్,
అభిషేకాయ తు పితు స్సమీపం రామ మాగతమ్. 13
- కై కేయా మమ భర్తార మిత్యువాచ ధృతం వచః,
తవ పిత్రా సమాజ్ఞప్తం మమేదం శృణు రాఘవః. 14
- భరతాయ ప్రదాతవ్య మిదం రాజ్య మకంటకమ్,
త్వయా హి ఖలు వస్తవ్యం నవ వర్షాణి పంచ చ. 15
- వనే ప్రవ్రజ కాకుత్స్థః! పితరం మోచయాన్మతాత్,
తథే త్యక్త్వా చ తాం రామః కై కేయా మకుతోభయః. 16
- చకార తద్వచ స్తస్యా మమ భర్తా దృఢవ్రతః,
దద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయా త్సత్యం బ్రూయాన్న చాన్మతమ్. 17
- ఏతద్బ్రాహ్మణ! రామస్య ధ్రివం వ్రత మనుత్తమమ్,
తస్య బ్రాతా తు ద్వైమాత్రో లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్. 18
- రామస్య పురుషవ్యాఘ్ర స్సహాయ స్సమరేఽరిహః,
స బ్రాతా లక్ష్మణో నామ ధర్మచారీ దృఢవ్రతః. 19

అన్యగచ్ఛ ద్ధనుష్పాణేః ప్రప్రజంతం మయా సహ.

జటీ తాపసరూపేణ మయా సహ సహానుజః.

20

ప్రవిష్టో దండకారణ్యం ధర్మనిత్యో జితేంద్రియః,

తే వయం ప్రచ్యుతా రాజ్యా త్కైకేయాస్తు కృతే త్రయః. 21

విచరామ ద్విజశ్రేష్ఠః వనం గంభీరమోజసా,

సమాశ్వస ముహూర్తం తు శక్యం వస్తు మిహ త్వయా. 22

ఆగమిష్యతి మే భర్తా వన్య మాదాయ పుష్కలమ్,

రురూన్గోధా న్వరాహంశ్చహత్వాఽదా యామిషాన్బహూన్. 23

స త్వం నామ చ గోత్రం చ కులం చాచక్ష్య తత్త్వః,

ఏకశ్చ దండకారణ్యే కిమర్థం చరసి ద్విజః.

24

ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం రామపత్న్యాం మహాబలః,

ప్రచ్యువా చోత్తరం తీవ్రం రావణో రాక్షసాధిపః.

25

యేన విత్రాసితా లోకా స్సదేవాసురపన్నగాః,

అహం తు రావణో నామ సీతేః రక్షోగణేశ్వరః.

26

త్వాన్తు కాంచనవర్ణాభాం దృష్ట్వా కౌశేయవాసినీమ్,

రతిం స్వకేషు చారేషు నాధిగచ్ఛా మ్యనిందితేః.

27

బహ్వీనా ముత్తమస్త్రీణా మాహూతానా మితస్తతః,

సర్వాసామేవ భద్రంతే మమాగ్రమహిషీ భవ.

28

లంకా నామ సముద్రస్య మమ మధ్యే మహాపురీ,

సాగరేణ పరిక్షిప్తా నివిష్టా నగమూర్ధని.

29

తత్ర సీతేః మయా సార్థం వనేషు విహరిష్యసి,

న చాస్యారణ్యవాసస్య స్పృహయిష్యసి భామినిః.

30

- పంచ దాస్య స్సహస్రాణి సర్వాభరణభూషితాః,
సీతే! పరిచరిష్యంతి భార్యా భవసి మే యది. 31
- రావణే నై వ ముక్తా తు కుపితా జనకాత్మజా,
ప్రచ్యువా చానవద్యాంగీ త మనాదృత్య రాక్షసమ్. 32
- “మహాగిరి మివాఽంశ్యం మహేంద్రసదృశం పతిమ్,
మహోదధి మివాక్షోభ్య మహం రామ మనువ్రతా. 33
- సర్వలక్షణసంపన్నం న్యగ్రోధపరిమండలమ్,
సత్యసంధం మహాభాగ మహం రామ మనువ్రతా. 34
- మహావాహుం మహోరస్కం సింహవిక్రాంతగామినమ్,
న్యసింహం సింహసంకాశ మహం రామ మనువ్రతా. 35
- పూర్ణచంద్రాననం రామం రాజవత్సం జితేంద్రియమ్,
పృథుకీర్తిం మహాత్మాన మహం రామ మనువ్రతా. 36
- త్వం పున ర్జంబుక స్సింహీం మా మిచ్ఛసి సుదుర్లభామ్,
నాహం శక్యా త్వయా స్పృష్టు మాదిత్యస్య ప్రభా యథా. 37
- పాదపా న్కాంచనా న్నూనం బహూ న్పశ్యసి మందభాక్,
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం య స్త్వమిచ్ఛసి రావణ! 38
- క్షుధితస్య హి సింహస్య మృగశత్రో స్తరస్వినః,
ఆశీవిషస్య చ ముఖా ద్దంష్ట్రా మాదాతు మిచ్ఛసి. 39
- మందరం పర్వతశ్రేష్ఠం పాణినా హర్తు మిచ్ఛసి,
కాలకూటం విషం పీత్వా స్వస్తిమాన్ గంతు మిచ్ఛసి. 40
- అక్షీనూచ్యా ప్రమృజసి జిహ్వయా లేక్షి చ క్షురమ్,
రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వ మిచ్ఛసి. 41

- అవసజ్య శిలాం కంఠే సముద్రం తర్తు మిచ్ఛసి,
 సూర్యాచంద్రమసౌ చోఽథా పాణిభ్యాం హర్తు మిచ్ఛసి. 42
- యో రామస్య ప్రియాం భార్యాం ప్రధర్షయితు మిచ్ఛసి,
 అగ్నిం ప్రజ్వలితం దృష్ట్వా వస్త్రే జాహర్తు మిచ్ఛసి. 43
- కల్యాణవృత్తాం రామస్య యో భార్యాం హర్తు మిచ్ఛసి,
 అయోముఖానాం శూలానా మగ్రే చరితు మిచ్ఛసి. 44
- రామస్య సదృశీం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వ మిచ్ఛసి,
 యదంతరం సింహస్యగాలయో ర్వనే
 యదంతరం స్యందనికాసముద్రయోః,
 సురాగ్ర్యసౌవీరకయో ర్యదంతరం
 తదంతరం వై తవ రాఘవస్య చ. 45
- యదంతరం కాంచనసీసలోహయో
 ర్యదంతరం చందనవారిపంకయోః,
 యదంతరం హస్తీబిడాలయో ర్వనే
 తదంతరం దాశరథే స్తవై వ చ. 46
- యదంతరం వాయుసవై నతేయయో
 ర్యదంతరం మద్గుమయూరయోరపి,
 యదంతరం సారసగృధ్రయో ర్వనే
 తదంతరం దాశరథే స్తవై వ చ. 47
- తస్మిం తృహస్రాక్షసమప్రభావే
 రామే స్థితే కార్ముకబాణపాణౌ,
 హృతాఽపి తేఽహం న జరాం గమిష్యే
 వజ్రం యథా మక్షికయాఽవగీర్ణమ్. 48

ఇతీవ తద్వాక్య మదుష్టభావా
 సుదుష్ట ముక్త్వా రజనీచరం తమ్,
 గాత్రప్రకంపవ్యధితా బభూవ
 వాతోద్ధతా సా కదళీవ తన్వీ.
 తాం వేపమానా ముపలభ్య సీతాం
 స రావణో మృత్యుసమప్రభావః,
 కులం బలం నామ చ కర్మ చ స్వం
 సమాచచక్షే భయకారణార్థమ్.

49

50

అష్ట చత్వారింశ స్సర్గః

ఏవం బ్రువన్త్యాం సీతాయాం సంరబ్ధః పరుషం వచః,
 లలాటే భ్రుకుటీం కృత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ.
 బ్రాతా వై శ్రవణ స్యాహం సాపత్నోఽవరవర్ణివి!,
 రావణో నామ భద్రం తే దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్.
 యస్య దేవా స్సగన్ధర్వాః పిశాచపతగోరగాః,
 విద్రవంతి భయా ద్భీతా మృత్యో రివ సదా ప్రజాః.
 యేన వై శ్రవణో రాజా ద్వైమాత్రః కారణాంతరే,
 ద్వంద్వ మాసాదితః క్రోధా ద్రణే విక్రమ్య నిర్జితః.
 యద్భయా ర్తః పరిత్యజ్య స్వమధిషాన మృద్ధిమత్,
 కై లాసం పర్వతశ్రేష్ఠ మధ్యాస్తే నరవాహనః.
 యస్య తత్పుష్పకం నామ విమానం కామగం శుభమ్,
 వీర్యాదే వ్హర్జితం భద్రే! యేన యామి విహాయసమ్.

1

2

3

4

5

6

- మమ సంజాతరోషస్య ముఖం దృష్ట్వైవ మైథిలి!,
విద్రవంతి పరిత్రస్తా సుసరా శ్శక్రపురోగమాః. 7
- యత్ర తిష్ఠామ్యహం తత్ర మారుతో వాతి శంకితః,
తీవ్రాంశు శ్శిశిరాంశు శ్చ భయా త్సంపద్యతే రవిః. 8
- నిష్కంపవత్త్రా స్తరవో నద్యశ్చ స్తిమితోదకాః,
భవంతి యత్ర యత్రాహం తిష్ఠామి విచరామి చ. 9
- మమ పారే సముద్రస్య లంకా నామ పురీ శుభా,
సంపూర్ణా రాక్షసై ర్హోరై ర్యథేంద్ర స్యామరావతీ. 10
- ప్రాకారేణ పరిక్షిప్తా పాండురేణ విరాజతా,
హేమకణ్ఠ్య పురీ రమ్యా వై డూర్యమయతోరణా. 11
- హస్త్యశ్వరథసంబాధా తూర్యనాదవినాదితా,
సర్వకాలఫలై ర్వృక్షై స్సంకుటోద్యానశోభితా. 12
- తత్ర త్వం వసతీ సీతే! రాజపుత్రి! మయా సహ,
న స్మరిష్యసి నారీణాం మానుషీణాం మనస్విని. 13
- భుంజానా మానుషా నోగ్ధా నివ్యాం శ్చ వరవర్ణిని!,
న స్మరిష్యసి రామస్య మానుషస్య గతాయుషః. 14
- స్థాపయిత్వా ప్రియం పుత్రం రాజ్యే దశరథేన యః,
మందవీర్య స్సతో జ్యేష్ఠ స్తతః ప్రస్థాపితో హ్యయమ్. 15
- తేన కిం భ్రష్టరాజ్యేన రామేణ గతచేతసా,
కరిష్యసి విశాలాక్షి! తాపనేన తపస్వినా. 16
- సర్వరాక్షసభర్తారం కామా త్వయ మి హగతమ్,
న మన్మథశరావిష్టం ప్రత్యాఖ్యాతుం త్వ మర్హసి. 17

- ప్రత్యాఖ్యాయ హి మాం భీరుః పరితాపం గమిష్యసి,
చరణే నాభిహత్యేవ పురూరవస మూర్వశీ. 18
- అంగుళ్యా న సమో రామో మమ యుద్ధే స మానుషః,
తవ భాగ్యేన సంప్రాప్తం భజస్వ వరవర్ణి నిః. 19
- ఏవ ముక్తా తు వై దేహీ క్రుద్ధా సంరక్తోచనా,
అబ్రవీ త్పురుషం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపమ్. 20
- కథం వైశ్రవణం దేవం సర్వభూతనమస్కృతమ్,
భ్రాతరం వ్యపదిశ్య త్వ మశుభం కర్తు మిచ్ఛసి?. 21
- అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ! రాక్షసాః,
యేషాం త్వం కర్కశో రాజా దుర్బుద్ధి రజితేంద్రియః. 22
- అపహృత్య శచీం భార్యాం శక్య మింద్రస్య జీవితుమ్,
స చ రామస్య భార్యాం మా మపసీయాన్తి జీవితమ్. 23
- జీవే చ్చిరం వజ్రధరస్య హస్తా
చ్ఛచీం ప్రథృ ష్యాప్రతిరూపరూపామ్,
న మాదృశీం రాక్షస! దూషయిత్వా
పీతామృతస్యాపి తవాన్తి మోక్షః. 24

ఏకాదశాశ స్సర్గః

- సీతాయా వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్,
హస్తే హస్తం సమాహత్య చకార సుమహా ద్వపుః. 1
- స మైథిలీం పున ర్వాక్యం బభాషే చ తతో భృశమ్,
నోన్మత్తయా శ్రుతౌ మన్యే మమ వీర్యపరాక్రమా. 2

- ఉద్వహేయం భుజాభ్యాం తు మేదినీ మంబరే స్థితః,
ఆపిదేయం సముద్రం చ హన్యాం మృత్యుం రణే స్థితః. 3
- అర్కం రుంధ్యాం శరైస్తీక్షణైర్విభింద్యాం హి మహీతలమ్,
కామరూపిణ మున్మతేః పశ్య మాం కామదం పతిమ్. 4
- ఏవ ముక్తవత స్తస్య సూర్యకల్పే శిఖిప్రభే,
కుర్ద్ధస్య హరిపర్యంతే రక్తే నేత్రే బభూవతుః. 5
- సద్యః స్సౌమ్యం పరిత్యజ్య భిక్షరూపం స రావణః,
స్వం రూపం కాలరూపాభం భేజే వై శ్రవణానుజః. 6
- సంరక్తనయన శ్రీమాం స్తప్తకాంచనకుండలః,
కోధేన మహతాఽఽవిష్టో నీలజీమూతసన్నిభః. 7
- దశాస్యః కార్ముకే బాణీ బభూవ క్షణదాచరః,
స పరివ్రాజకచ్ఛద్మ మహాకాయో విహాయ తత్. 8
- ప్రతిపద్య స్వకం రూపం రావణో రాక్షసాధిపః,
సంరక్తనయనః కోధా జ్ఞీమూతనిచయప్రభః. 9
- రక్తాంబరధర స్తస్థా త్రీరత్నం ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్,
స తా మసితకేశాంతాం భాస్కరస్య ప్రభా మివ. 10
- వసనాభరణోపేతాం మైథిలీం రావణోఽబ్రవీత్,
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం యది భర్తార మిచ్ఛసి. 11
- మా మాశ్రయ వరారోహే! తవాహం సదృశః పతిః,
మాం భజస్వ చిరాయ త్వ మహం శ్లాఘ్యః ప్రియస్తవ. 12
- నైవ చాహం క్వచి ద్భద్రే! కరిష్యే తవ విప్రియమ్,
త్యజ్యతాం మానుషో భావో మయి భావః ప్రణీయతామ్. 13

రాజ్యా చ్చ్యుత మసిద్ధార్థం రామం పరిమితాయుషమ్,

కై ర్గుణై రనురక్తాఽసి మూఢే! పండితమానిని!

14

యః శ్రీయా వచనా ద్రాజ్యం విహాయ సనుహృజ్జనమ్,

అస్మి న్వాన్యశానుచరితే వనే వసతి దుర్మతిః.

15

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం వాక్యం ప్రియార్థాం ప్రియవాదినీం,

అభిగమ్య సుదుష్టాత్మా రాక్షసః కామమోహితః,

జగ్రాహ రావణ స్సీతాం బుధః ఖే రోహిణీమివ.

16

వామేన సీతాం పద్మాక్షీం మూర్ధజేషు కరేణ సః,

ఊర్వో స్తు దక్షిణే నై వ పరిజగ్రాహ పాణినా.

17

తం దృష్ట్వా మృత్యుసంకాశం తీక్ష్ణదంష్ట్రం మహాభుజమ్,

ప్రాద్రవ న్గిరిసంకాశం భయార్తా వనదేవతాః.

18

స చ మాయామయో దివ్యః ఖరయుక్తః ఖరస్వనః,

ప్రత్యదృశ్యత హేమాంగో రావణస్య మహారథః.

19

తత స్తాం పరుషై ర్వాక్యై ర్భర్తృయన్ స మహాస్వనః,

అంకే నాదాయ వై దేహీం రథ మారోపయ త్తదా.

20

సా గృహీతా విచుక్రోశ రావణేన యశస్వినీ,

రామేతి సీతా దుఃఖార్తా రామం దూరగతం వనే.

21

తా మకామాం స కామార్తః పన్నగేంద్రవధూ మివ,

వివేష్టమానా మాదాయ ఉత్పపాతాథ రావణః.

22

తత స్సా రాక్షసేంద్రేణ హియమాణా విహాయసా.

భృశం చుక్రోశ మత్తేవ భ్రాంతచిత్తా యథాఽఽతురా,

23

హో లక్ష్మణ! మహాబాహో! గురుచిత్తప్రసాదక!

- ప్రహయమాణాం న జానీషే రక్షసా మా మమర్షిణా. 24
- జీవితం సుఖ మర్థాం శ్చ ధర్మహేతోః పరిత్యజన్,
ప్రహయమాణా మధర్మేణ మాం రాఘవ! న పశ్యసి. 25
- నను నామావినీతానాం వినేతాఽసి పరంతప!,
కథ మేవంవిధం పాపం న త్వం శాసి హి రావణమ్. 26
- నను సద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలమ్,
కాలోఽప్యంగీభవ త్యత్ర సస్యానా మివ పక్తయే. 27
- స కర్మ కృతవా నేత త్కాలోపహతచేతనః,
జీవితాంతకరం ఘోరం రామా ద్వ్యసన మాప్పుహి. 28
- హంతేదానీం సకామాఽస్తు కై కేయా సహ బాంధవైః,
ప్రహయే య ధర్మకామస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినః. 29
- అమంత్రయే జనస్థానే కర్ణి కారాం త్సుపుష్పితాన్,
క్షీప్రం రామాయ శంసద్వం సీతాం హరతి రావణః. 30
- మాల్యవంతం శిఖరిణం వందే ప్రస్రవణం గిరిమ్,
క్షీప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః. 31
- హంసకారండవాకీర్ణాం వందే గోదావరీం నదీమ్,
క్షీప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః. 32
- దైవతాని చ యా న్యస్మి న్వనే వివిధపాదపే,
నమస్కరో మ్యహం తేభ్యో భర్తు శ్శంసత మాం హృతామ్. 33
- యాని కానిచి దప్యత్ర సత్త్వాని నివసన్త్యత,
సర్వాణి శరణం యామి మృగపక్షిగణా నపి, 34
- ప్రహయమాణాం ప్రియాం భర్తుః ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్,

- వివశాఽపహృతా సీతా రావణేనేతి శంసతః. 35
- విదిత్వా మాం మహాబాహు రముత్రాపి మహాబలః,
అనేష్యతి పరాక్రమ్య వై వస్వతహృతా మపి. 36
- సా తదా కరుణా వాచో విలపంతీ సుదుఃఖితా,
వనస్పతిగతం గృధ్రం దదర్శాఽయతలోచనా. 37
- సా త ముద్వీక్ష్య సుశ్రోణీ రావణస్య వశం గతా,
సమాక్రంద ద్భయపరా దుఃఖోపహతయా గిరా. 38
- జటాయో! పశ్య మా మార్యః హ్రియమాణా మనాథవత్,
అనేన రాక్షసేంద్రేణ కరుణం పాపకర్మణా. 39
- నైష వారయితుం శక్య స్తవ క్రూరో నిశాచరః,
సత్త్వవాన్ జితకాశీ చ సాయుధ శ్చైవ దుర్మతిః. 40
- రామాయ తు యథాతత్త్వం జటాయో! హరణం మమ,
లక్ష్మణాయ చ తత్సర్వ మాఖ్యాతవ్య మశేషతః. 41

పంచాశ స్సర్గః - ఏబదవ సర్గము

- తం శబ్ద మవనుప్త స్తు జటాయు రథ శుశ్రువే,
నిరీక్ష్య రావణం క్షిప్రం వై దేహీం చ దదర్శ సః. 1
- తతః పర్వతకూటాభ స్తీక్ష్ణతుండః ఖగోత్తమః,
వనస్పతిగత శ్శ్రీమా న్వాజహార శుభాం గిరమ్. 2
- దశగ్రీవ! స్థితో ధర్మే పురాణే సత్యసంశ్రయః,
జటాయు ర్నామ నామ్నాఽహం గృధ్రరాజో మహాబలః. 3

- రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః,
 లోకానాం చ హితే యుక్తో రామో దశరథాత్మజః. 4
- తస్యైషా లోకనాథస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినీ,
 సీతా నామ వరారోహః యాం త్వం హత్తు మిహేచ్ఛసి. 5
- కథం రాజా స్థితో ధర్మే పరదారా న్పరామృశేత్,
 రక్షణీయా విశేషేణ రాజదారా మహాబల!. 6
- నివర్తయ మతిం నీచాం పరదారాభిమర్శనాత్,
 న తత్సమాచరే ద్ధీరో య త్పరోఽస్య విగర్హయేత్,
 యథాఽఽత్మన స్తథాఽన్యేషాం దారా రక్ష్యో విపశ్చితా. 7
- ధర్మ మర్థం చ కామం చ శిష్టా శ్శాస్త్రే ష్వనాగతమ్,
 వ్యవస్యంతి న రాజానో ధర్మం పౌలస్త్యనందనః. 8
- రాజా ధర్మస్య కామస్య ద్రవ్యాణాం చోత్తమో నిధిః,
 ధర్మ శుభం వా పాపం వా రాజమూలం ప్రవర్తతే. 9
- పాపస్వభావ శ్చపలః కథం త్వం రక్షసాం వర!,
 ఐశ్వర్య మభిసంప్రాప్తో విమాన మివ దుష్కృతిః. 10
- కామం స్వభావో యో యస్య న శక్యః పరిమార్జితుమ్,
 న హి దుషాత్మనా మార్య మావస త్యాలయే చిరమ్. 11
- విషయే వా పురే వా తే యదా రామో మహాబలః,
 నాపరాధ్యతి ధర్మాత్మా కథం తస్యాపరాధ్యసి. 12
- యది శూర్పణఖాహేతో ర్జనస్థానగతః ఖరః,
 అతివృత్తో హతః పూర్వం రామే ణాక్లిష్టకర్మణా. 13
- అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః,

- యస్య త్వం లోకనాథస్య భార్యాం హృత్వా గమిష్యసి. 14
- క్షిప్రం విస్మజ వై దేహీం మా త్వా మోరేణ చక్షుషా,
దహే ద్దహనభూతేన వృత్ర మింద్రాశని ర్యథా. 15
- సర్ప మాశీవిషం బద్ధ్వా వస్త్రాంతే నావబుధ్యసే,
గ్రీవాయాం ప్రతిముక్తం చ కాలపాశం న పశ్యసి. 16
- స భార సౌమ్య! భర్తవ్యో యో నరం నావసాదయేత్,
తదన్నమపి భోక్తవ్యం జీర్యతే య దనామయమ్. 17
- య త్కృత్వా న భవే ద్ధర్మో న కీర్తి ర్న యశో భువి,
శరీరస్య భవే త్థేదః క స్తత్కర్మ సమాచరేత్. 18
- షష్టి ర్వర్షసహస్రాణి మమ జాతస్య రావణ!,
పితృపైతామహం రాజ్యం యథావ దనుతిష్ఠతః. 19
- వృద్ధోఽహం త్వం యువా ధన్వీ సశరః కవచీ రథీ,
తథాఽప్యదాయ వై దేహీం కుశలీ న గమిష్యసి. 20
- న శక్త స్త్వం బలా ద్ధర్తుం వై దేహీం మమ పశ్యతః,
హేతుభి ర్న్యాయసంసిద్ధై ర్ధ్రివాం వేదశ్రుతీ మివ. 21
- యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ!,
శయిష్యసే హతో భూమౌ యథా పూర్వం ఖర స్తథా. 22
- అసక్య త్సంయుగే యేన నిహతా దైత్యదానవాః,
న చిరా చ్చీరవాసా స్త్వాం రామో యుధి వధిష్యతి. 23
- కిన్ను శక్యం మయా కర్తుం గతౌ దూరం నృపాత్మజౌ,
క్షిప్రం త్వం నశ్యసే నీచ ! తయో ర్భీతో న సంశయః. 24
- న హి మే జీవమానస్య నయిష్యసి కుభా మిమామ్,

సీతాం కమలపత్రాక్షీం రామస్య మహిషీం ప్రియామ్.

అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః, 26

జీవితేనాపి రామస్య తథా దశరథస్య చ.

తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ! ముహూర్తం పశ్య రావణ! 27

యుద్ధాతిథ్యం ప్రదాస్యామి యావత్పాణం నిశాచర!.

వృన్తా దివ ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్. 28

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాణ్డే పంచాశస్సర్గః.

ఏకపఞ్చాశ సర్గః-

ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషా,

క్రుద్ధస్యాగ్నినిభా స్సర్వా రేజు ర్వింశతిదృష్టయః. 1

సంరక్తనయనః కోపా త్తప్తకాంచనకుండలః,

రాక్షసేంద్రోఽభిదుద్రావ పతగేంద్ర మమర్షణః. 2

స సంప్రహార స్తుముల స్తయో స్తస్మి న్మహావనే,

బభూవ వాతోద్ధతయో ర్మేషయో ర్గగనే యథా. 3

తద్బభూ వాద్భుతం యుద్ధం గృధ్రరాక్షసయో స్తథా,

సపక్షయో ర్మాల్యవతో ర్మహాపర్వతయో రివ. 4

తతో నాశీకనారాచై స్తీక్ష్ణగై శ్చ వికర్ణిభిః,

అభ్యవర్ష న్మహాఘోరై ర్గృధ్రరాజం మహాబలః. 5

స తాని శరజాలాని గృధ్రః పత్రరథేశ్వరః,

జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణాస్త్రాణి సంయుగే. 6

- తస్య తీక్షణభావ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః,
చకార బహుధా గాత్రే వ్రణా నృతగసత్తమః. 7
- అథ క్రోధా ద్దశగ్రీవో జగ్రహ దశ మార్గణాన్,
మృత్యుదండనిభా న్మోరా ఇచ్ఛత్రుమర్దనకాంక్షయా. 8
- సతై ర్బాణై ర్మహావీర్యః పూర్ణముక్తై రజిహ్మగైః,
విభేద నిశితై స్తీక్షణై ర్గృధం ఘోరై శ్శిలీముఖైః. 9
- స రాక్షసరథేఽపశ్య జ్ఞానకీం బాష్పలోచనామ్,
అచింతయిత్వా తా న్బాణా నాక్షసం సమభిద్రవత్. 10
- తతోఽస్య సశరం చాపం ముక్తామణివిభూషితమ్,
చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజ పతగేశ్వరః. 11
- తతోఽస్య ధ్ధను రాదాయ రావణః క్రోధమూర్ఛితః,
వవర్ష శరవర్షాణి శతశోఽథ సహస్రశః. 12
- శరై ర్వారిత స్తస్య సంయుగే పతగేశ్వరః,
కులాయ ముపసంప్రాప్తః పక్షీవ ప్రబభౌ తదా. 13
- స తాని శరవర్షాణి పక్షాభ్యాం చ విధూయ చ,
చరణాభ్యాం మహాతేజా బభంజాస్య మహా ధ్ధనుః. 14
- తచ్ఛాగ్నిసదృశం దీప్తం రావణస్య శరావరమ్,
పక్షాభ్యాం స మహావీర్యో వ్యాధునో త్పతగేశ్వరః. 15
- కాంచనోరశ్చదా నివ్యా నిష్కాచవదనా న్భరాన్,
తాం శ్చాస్య జవసంపన్నా జ్జఘాన సమరే బలీ. 16
- వరం త్రివేణుసంపన్నం కామగం పావకార్చిషమ్,
మణిహేమవిచిత్రాంగం బభంజ చ మహారథమ్. 17

- పూర్ణచంద్రప్రతీకాశం చత్రం చ వ్యజినై స్సహ,
పాతయామాస వేగేన గ్రాహిభీ రాక్షనై స్సహ. 18
- సారథే శ్చాస్య వేగేన తుండే నై వ మహా చ్చిరః,
పున ర్వ్యపాహర చ్చీమా నృక్షీరాజో మహాబలః. 19
- స భగ్నుధన్వా విరథో హతాశ్వో హతసారథిః,
అంకే నాదాయ వై దేహీం పపాత భువి రావణః. 20
- దృష్ట్వా నిపతితం భూమౌ రావణం భగ్నువాహనమ్,
సాధు సాధ్వీతి భూతాని గృధ్రరాజ మపూజయన్. 21
- పరిశ్రాంతం తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షియాథపమ్,
ఉత్పపాత పునర్ద్వష్టో మైథిలీం గృహ్య రావణః. 22
- తం ప్రహృష్టం నిధాయాంకే గచ్ఛంతం జనకాత్మజామ్,
గృధ్రరాజ స్సముత్పత్య సమభిద్రుత్య రావణమ్. 23
- సమావార్య మహాతేజా జటాయు రిద మబ్రవీత్.
వజ్ర సంస్పర్శబాణస్య భార్యాం రామస్య రావణః, 24
- అల్పబుద్ధే! హరన్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసామ్.
సమిత్రబంధు స్సామత్య స్సబల స్సపరిచ్ఛదః, 25
- విషపానం పిబన్యేత త్పిపాసిత ఇవోదకమ్.
అనుబంధ మజానంతః కర్మణా మవిచక్షణాః, 26
- శీఘ్ర మేవ వినశ్యంతి యథా త్వం వినశిష్యసి.
బద్ధస్త్వం కాలపాశేన క్వ గత స్తస్య మోక్ష్యసే. 27
- వధాయ బడిశం గృహ్య సామిషం జలజో యథా.
స హి జాతు దురాధర్షౌ కాకుత్స్థౌ తవ రావణః. 28

- ధర్షణం చాశ్రమస్యాస్య క్షమిష్యేతే తు రాఘవో,
యథా త్వయా కృతం కర్మ భీరుణా లోకగర్హితమ్. 29
- తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీరనిషేవితః,
యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి ఘుహూర్తం తిష్ఠ రావణః. 30
- శయిష్యసే హతో భూమౌ యథా బ్రాతా ఖర స్తథా,
పరేతకాలే పురుషో య త్కర్మ ప్రతిపద్యతే, 31
- వినాశా యాత్మనోఽధర్మ్యం ప్రతిపన్నోఽసి కర్మ తత్,
పాపానుబంధో వై యస్య కర్మణః కర్మ కో ను తత్. 32
- కుర్వీత లోకాధిపతి స్వయంభూ ర్భగవా నపి,
ఏవ ముక్త్వా శుభం వాక్యం జటాయు స్తస్య రక్షసః. 33
- నిపపాత భృశం పృష్ఠే దశగ్రీవస్య వీర్యవాన్,
తం గృహీత్వా నఖైస్తీక్ష్ణై ర్విరరాద సమంతతః. 34
- అధిరూఢో గజారోహో యథా స్యా ద్దుష్టవారణమ్,
విరరాద నఖై రస్య తుండం పృష్ఠే సమర్పయన్. 35
- కేశాంశ్చోత్పాటయామాస నఖపక్షముఖాయుధః,
స తథా గృధ్రరాజేన క్లిశ్యమానో ముహూ ర్ముహూః, 36
- అమర్షస్ఫురితోష్ఠ స్స న్నాక్రికంపత స రావణః,
స పరిష్వజ్య వై దేహీం హమే నాంకేన రావణః. 37
- తలే నాభిజఘా నాశు జటాయుం క్రోధమూర్ఛితః,
జటాయు స్త మభిక్రమ్య తుండే నాస్య ఖగాధిపః. 38
- వామబాహూ న్దశ తదా వ్యపాహర దరిందమః,
సంభిన్నబాహో స్పద్యైవ బాహవ స్సహసాఽభవత్. 39

- విషజ్వాలావళీయుక్తా వల్మీకా దివ పన్నగాః,
తతః క్రోధా ద్దశగ్రీవ స్సీతా ముత్స్పృజ్య రావణః. 40
- ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ గృధ్రరాజ మపోధయత్,
తతో ముహూర్తం సంగ్రామో బభూ వాతుల్యవీర్యయోః. 41
- రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య పక్షిణాం ప్రవరస్య చ,
తస్య వ్యాయచ్చమానస్య రామస్యార్థే స రావణః. 42
- పక్షౌ పార్శ్వో చ పాదౌ చ ఖడ్గ ముద్ధృత్య సోఽచ్ఛినత్,
స చ్ఛిన్నపక్ష స్సహసా రక్షసా రౌద్రకర్మణా. 43
- నిపపాత హతో గృధ్రో ధరణ్యా మల్పజీవితః,
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషమ్. 44
- అభ్యధావత వై దేహీ స్వబంధు మివ దుఃఖితా.
తం నీలజీమూతనికాశకల్పం
సుపాండురోరస్క ముదారవీర్యమ్,
దదర్శ లంకాధిపతిః పృథివ్యాం
జటాయుషం శాంతమి వాగ్నిదావమ్. 45
- తత స్తు తం పత్రరథం మహీతలే
నిపాతితం రావణవేగమర్దితమ్,
పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా
రురోద సీతా జనకాత్మజా తదా. 46

ఇతి శ్రీ మదారణ్య కాండ ఏకపంచాశస్సర్గః

ద్విపంచాశ స్సర్గః

త మల్పజీవితం గృధ్రం స్ఫురంతం రాక్షసాధిపః,
దదర్శ భూమౌ పతితం సమీపే రాఘవాశ్రమాత్.

సా తు తారాధిపముఖీ రావణేన సమీక్ష్య తమ్.

2

గృధ్రరాజం వినిహతం విలలాప సుదుఃఖితా.

ఆలింగ్య గృధ్రం నిహతం రావణేన బలీయసా,

విలలాప సుదుఃఖార్తా సీతా శశినిభాననా.

3

నిమిత్తం లక్షణజ్ఞానం శకునిస్వరదర్శనమ్,

అవశ్యం సుఖదుఃఖేషు నరాణాం ప్రతిదృశ్యతే.

4

నూనం రామ! న జానాసి మహా ద్వ్యసన మాత్మనః,

ధావంతి నూనం కాకుత్స్థం మదర్థం మృగపక్షిణః.

5

అయం హి పాపచారేణ మాం త్రాతు మభిసంగతః,

శేతే వినిహతో భూమౌ మమాభాగ్యా ద్విహంగమః.

6

త్రాహి మా మద్య కాకుత్స్థ! లక్షణేతి వరాంగనా,

సుసంత్రస్తా సమాక్రంద చ్ఛృణ్వతాం తు యథాంతికే.

7

తాం క్లిష్టమాల్యాభరణాం విలపంతీ మనాథవత్,

అభ్యధావత వై దేహీం రావణో రాక్షసాధిపః.

8

తాం లతా మివ వేష్టంతీ మాలింగంతీం మహాద్రుమాన్,

ముంచ ముంచేతి బహుశః ప్రవద న్నాక్షసాధిపః.

9

క్రోశంతీం రామరామేతి రామేణ రహితాం వనే,

జీవితాంతాయ కేశేషు జగ్రా హాంతకసన్నిభః.

10

ప్రధర్షితాయాం సీతాయాం బభూవ సచరాచరమ్.

జగత్సర్వ మమర్యాదం తమసాఽందేన సంవృతమ్.

11

న వాతి మారుత స్తత్ర నిష్ప్రభోఽభూ ద్దివాకరః,

దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దీనాం దివ్యేన చక్షుషా.

12

- కృతం కార్య మితి శ్రీమా న్యాయహార పితామహః,
ప్రహృష్టా వ్యధితాశ్చాసం తస్యైవే తే పరమర్షయః. 13
- దృష్త్వా సీతాం పరామృషాం దండకారణ్యవాసినః,
రావణస్య వినాశం చ ప్రాప్తం బుద్ధ్వా యదృచ్ఛయా. 14
- స తు తాం రామరామేతి రుదతీం లక్ష్మణేతి చ,
జగా మాదాయ చాకాశం రావణో రాక్షసాధిపః. 15
- తప్తాభరణ సర్వాంగీ పీతకౌశేయవాసినీ,
రరాజ రాజపుత్రీ తు విద్యు త్సేదామినీ యథా. 16
- ఉద్ధూతేన చ వస్త్రేణ తస్యాః పీతేన రావణః,
అధికం ప్రతిబభ్రాజ గిరి ర్ద్వీప ఇవాగ్నినా. 17
- తస్యాః పరమకల్యాణ్యా స్తామ్రాణి సురభీణి చ,
పద్మపత్రాణి వై దేహ్యా అభ్యకీర్యంత రావణమ్. 18
- తస్యాః కౌశేయ ముద్ధూత మాకాశే కనకప్రభమ్,
బభౌ చాదిత్యరాగేణ తామ్ర ముద్ర మి వాతపే. 19
- తస్యా స్తత్పునసం వక్త్ర మాకాశే రావణాంకగమ్,
న రరాజ వినా రామం వినాశ మివ పంకజమ్. 20
- బభూవ జలదం నీలం భిత్త్వా చంద్ర ఇవోదితః,
సులలాటం సుకేశాంతం పద్మగర్భాభ మవ్రణమ్. 21
- శుక్లేస్సువిమలై ర్ద్వైః ప్రభావద్భి రలంకృతమ్,
తస్యా స్తద్విమలం వక్త్ర మాకాశే రావణాంకగమ్. 22
- రుదితం వ్యపమృష్టాస్రం చంద్రపత్నియదర్శనమ్,
సునాసం చారుతామ్రోష్ఠ మాకాశే హాటకప్రభమ్. 23

- రాక్షసేన సమాధూతం తస్యా స్తద్వదనం శుభమ్,
శుశుభే న వినా రామం దివా చంద్ర ఇవోదితః. 24
- సా హేమవర్ణా నీలాంగం మైథిలీ రాక్షసాధిపమ్,
శుశుభే కాంచనీ కాంచీ నీలం మణి మివాశ్రితా. 25
- సా పద్మగౌరీ హేమభా రావణం జనకాత్మజా,
విద్యుద్భున మి వావిశ్య శుశుభే త ప్రభూషణా. 26
- తస్యా భూషణమోషేణ వై దేహ్యా రాక్షసాధిపః,
బభౌ సచపలో నీల స్సమోష ఇవ తోయదః. 27
- ఉత్తమాంగా చ్యుతా తస్యాః పుష్పవృష్టి స్సమంతతః,
సీతాయా హ్రియమాణాయాః పపాత ధరణీతలే. 28
- సా తు రావణవేగేన పుష్పవృష్టి స్సమంతతః,
సమాధూతా దశగ్రీవం పునరే వాభ్యవర్తత. 29
- అభ్యవర్తత పుష్పాణాం ధారా వైశ్రవణానుజమ్,
నక్షత్రమాలా విమలా మేరుం నగమివోన్నతమ్. 30
- చరణా న్నూపురం భ్రష్టం వై దేహ్యా రత్నభూషితమ్,
విద్యున్మండలసంకాశం పపాత మధురస్వనమ్. 31
- తరుప్రవాళరక్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరం,
ప్రాశోభయత వై దేహీ గజం కక్ష్యేవ కాంచనీ. 32
- తాం మహోల్కామివాకాశే దీప్యమానాం స్వతేజసా,
జహారాఽఽకాశ మావిశ్య సీతాం వైశ్రవణానుజః. 33
- తస్యా స్తా న్యగ్నివర్ణాని భూషణాని మహీతలే,
సమోషాణ్యవకీర్యంత క్షీణా స్తారా ఇవాంబరాత్. 34

- తస్యాః స్తనాంతరా దృష్టో హార స్తారాధిపద్యుతిః,
వై దేహ్యో నిపత న్నాతి గంగేవ గగనా చ్ఛ్యుతా. 35
- ఉత్పన్న వాతాభిహతా నానాద్విజగణాయుతాః,
మా భై రితి విధూతాగ్రా వ్యాజహు రివ పాదపాః. 36
- నశినో ధ్వస్తకమలా స్త్రుస్తమీనజలేచరాః,
సఖీ మివ గతోచ్ఛ్వాసా మన్వశోచంత మైథిలీమ్. 37
- సమన్తా దభిసంపత్య సింహవ్యాఘ్రమృగద్విజాః,
అన్వధావం స్తదా రోషా త్పీతాం ఛాయాసుగామినః. 38
- జలప్రపాతాన్రముఖా శ్శృంగై రుచ్ఛ్రితబాహుభిః,
సీతాయాం హ్రియమాణాయాం విక్రోశంతీవ పర్వతాః. 39
- హ్రియమాణాం తు వై దేహీం దృష్ట్వా దీనో దివాకరః,
ప్రతిధ్వస్తప్రభ శ్రీమా నాసీ త్పాండరమండలః. 40
- నా స్తి ధర్మః కుత స్సత్యం నార్జవం నాన్మశంసతా,
యత్ర రామస్య వై దేహీం భార్యాం హరతి రావణః. 41
- ఇతి సర్వాణి భూతాని గణశః పర్యదేవయన్,
విత్రస్తకా దీనముఖా రురుదు ర్మృగపోతకాః. 42
- ఉద్వీ క్యోద్వీక్ష్య నయనై రన్రపాతావిలేక్షణాః,
సుప్రవేపితగాత్రా శ్చ బభూవు ర్వనదేవతాః. 43
- విక్రోశంతీం దృఢం సీతాం దృష్ట్వా దుఃఖం తథాగతామ్,
తాం తు లక్ష్మణ రామేతి క్రోశంతీం మధురస్వరమ్. 44
- అవేక్షమాణాం బహుశో వై దేహీం ధరణీతలమ్,
స తా మాకులకేశాంతాం విప్రమృష్టవిశేషకామ్. 45

జహా రాత్మవినాశాయ దశగ్రీవో మనస్వినిమ్ ,
 తత స్తు సా చారుదతీ శుచిస్మితా
 వినాకృతా బంధుజనేన మైథిలీ,
 అపశ్యతీ రాఘవలక్ష్మణా వుభౌ
 వివర్ణవక్త్రా భయభారపీడితా.

46

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విపంచాశస్పర్గః

తిపంచాశ స్పర్గః

ఖ ముత్పతంతం తం దృష్ట్వా మైథిలీ జనకాత్మజా,
 దుఃఖితా పరమోద్విగ్నా భయే మహతి వర్తినీ. 1
 రోషరోదనతామ్రాక్షీ భీమాక్షం రాక్షసాధిపమ్,
 రుదతీ కరుణం సీతా హ్రియమాణేద మబ్రవీత్. 2
 న వ్యపత్రపనే నీచ! కర్మణాఽనేన రావణ!,
 జ్ఞాత్వా విరహితం య న్మాం చోరయిత్వా పలాయనే. 3
 త్వయైవ నూనం దుష్టాత్మ! స్ఫీరుణా హర్తు మిచ్ఛతా,
 మమాపవాహితో భర్తా మృగరూపేణ మాయయా. 4
 యో హి మా ముద్యత స్త్రాతుం సోఽప్యయం వినిపాతితః,
 గృధ్రరాజః పురాణోఽసౌ శ్వశురస్య సఖా మమ. 5
 పరమం ఖలు తే వీర్యం దృశ్యతే రాక్షసాధమ!,
 విశ్రావ్య నామధేయం హి యద్ధే నాస్మి జితా త్వయా. 6
 ఈదృశం గర్హితం కర్మ కథం కృత్వా న లజ్జనే,
 ప్రియాశ్చ హరణం నీచ! రహితే తు పరస్య చ. 7

- కథయిష్వంతి లోకేషు షురుషాః సర్వ కర్మితమ్,
సున్మశంస మభిర్వ్యం తద వాచీరమానినః. 8
- ధిత్తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వం సథితవాంస్తదా,
కులాక్రోశతరం లోకే ధిత్తే చాత్రి మిష్టిశమ్. 9
- కిం కర్తుం శక్త్య మేషః హి యజ్జనే నైవ రావసి,
ముహూర్త మపి తిష్ఠన్తు న సేవ స్మరితయాన్యసి. 10
- న హి చక్షుష్పథం ప్రాప్య తయోః పార్శ్వవిస్త్రయోః,
సనై న్యోఽపి సమర్థత్త్వం ముహూర్త మపి జీవితుమ్. 11
- న త్వం తయో శ్శుశ్రూష్యః సోఽహం శక్తః సఖంచన,
వనే ప్రజ్వలితస్మేద శ్శుర్య మగ్నే స్విహంగమః. 12
- సాధు కృత్వాఽఽత్యుదః పశ్యం సాధు హం ముంచ రావణః,
మత్ప్రధర్షణరక్షో హి భార్తౌ సహ పతి ర్మమ. 13
- విధాన్యతి వినాకాయ త్వం మా యత్ర న ముంచసి,
యేన త్వం వ్యవసాదేన జలా న్మా పార్తు మిచ్ఛసి. 14
- వ్యవసాయ స్స తే సేవః భవిష్యతి నిరర్థకః,
న హ్యాహం త మపశ్యంతీ ధర్తారం విబుధోపమమ్. 15
- ఉత్సహే శత్రువశా ప్రాణా న్నరయతుం చిరమ్,
న నూనం చాత్మన శ్శ్రేయః పశ్యం చా మవేక్షసే. 16
- మృత్యుకాలే యథా మర్త్యో వివరీతాని వేదతే,
ముమూర్షూణాం హి సర్వేషాం యత్పశ్యం తస్మి రోచతే. 17
- శ్శాస్త్ర మ్యద్య హి కుతే త్సా కాలపాశపాశితమ్,
చాస్మి న్మయస్థానే న విధేషి విశాసనః. 18

వ్యక్తం హిరణ్మయాన్తి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహాన్,
నదీం వై తరణీం ఘోరాం రుధిరౌఘనివాహినీమ్. 19

అసిపత్త్రవనం చై వ భీమం పశ్యసి రావణః,
తప్తకాంచనపుష్పాం చ వై డూర్య ప్రవరచ్ఛదామ్. 20

ద్రక్ష్యసే శాలమలీం తీక్ష్ణ మాయనైః కంటకై శ్చితామ్,
న హి త్వ మీదృశం కృత్వా తస్యాశీకం మహాత్మనః. 21

ధరితుం శక్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిర్ఘృణః,
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణః!. 22

క్వ గతో లప్స్యతే శర్మ భర్తు ర్మమ మహాత్మనః,
నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాత్ర మహావనే. 23

రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుర్దశ,
స కథం రాఘవో వీర స్సర్వాస్త్రకుశలో బలీ. 24

న త్వాం హన్యా చ్చరై స్తీక్ష్ణై రిష్టభార్యాపహారిణమ్,
ఏతచ్ఛాన్యచ్ఛ పరుషం వై దేహీ రావణాంకగా. 25

భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప హ.

తథా భృశార్తాం బహు చై వ భాషిణీం
విలాపపూర్వం కరుణం చ భామినీం,

జహార పాపః కరుణం వివేష్టతీం

నృపాత్మజా మాగతగాత్రవేపథుమ్. 26

కథయిష్యంతి లోకేషు పురుషాః కర్మ కుత్సితమ్,
సున్మశంస మధర్మిష్ఠం తవ శౌండీరమానినః. 8

ధిక్తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వం కథితవాంస్తదా,
కులాక్రోశకరం లోకే ధిక్తే చారిత్ర మీదృశమ్. 9

కిం కర్తుం శక్య మేవం హి యజ్జవే నై వ ధావసి,
ముహూర్త మపి తిష్ఠస్వ న జీవ స్ప్రితియాస్యసి. 10

న హి చక్షుష్పథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్రయోః,
సనై న్యోఽపి సమర్థత్వం ముహూర్త మపి జీవితుమ్. 11

న త్వం తయో శ్శరస్పర్శం సోధుం శక్తః కథంచన,
వనే ప్రజ్వలితన్యేవ స్పర్శ మగ్నే ర్విహంగమః. 12

సాధు కృత్వాఽఽత్మనః పథ్యం సాధు మాం ముంచ రావణ!,
మత్ప్రధత్సణరుష్టో హి భ్రాత్రా సహ పతి ర్మమ. 13

విధాస్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముంచసి,
యేన త్వం వ్యవసాయేన బలా న్మాం హర్తు మిచ్ఛసి. 14

వ్యవసాయ స్స తే నీచః భవిష్యతి నిరర్థకః,
న హ్యహం త మపశ్యంతీ భర్తారం విబుధోపమమ్. 15

ఉత్సహే శత్రువశగా ప్రాణా న్ధారయితుం చిరమ్,
న నూనం చాత్మన శ్శేయః పథ్యం వా సమవేక్షనే. 16

మృత్యుకాలే యథా మర్త్యో విపరీతాని నేవతే,
ముమూర్షాణాం హి సర్వేషాం యత్పథ్యం తన్న రోచతే. 17

పశ్యా మ్యద్య హి కంఠే త్వాం కాలపాశావపాశితమ్,
యథా చాస్మి స్ఫయస్థానే న బిభేషి దశానన!. 18

వ్యక్తం హిరణ్మయాన్వి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహాన్ ,
నదీం వై తరణీం ఘోరాం రుధిరౌఘనివాహినీమ్. 19

అసిపత్త్రవనం చై వ భీమం పశ్యసి రావణ! ,
తప్తకాంచనపుష్పాం చ వై డూర్య ప్రవరచ్ఛదామ్. 20

ద్రక్ష్యసే శాల్మలీం తీక్ష్ణ మాయనైః కంటకై శ్చితామ్ ,
న హి త్వ మీదృశం కృత్వా తస్యాశీకం మహాత్మనః. 21

ధరితుం శక్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిర్ఘృణః ,
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ! . 22

క్వ గతో లప్స్యతే శర్మ భర్తు ర్మమ మహాత్మనః ,
నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాత్ర మహావనే. 23

రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుర్దశ ,
స కథం రాఘవో వీర స్సర్వాస్త్రకుశలో బలీ. 24

న త్వాం హన్యా చ్చరై స్తీక్ష్ణై రిష్టభార్యాపహారిణమ్ ,
ఏతచ్ఛాన్యచ్ఛ పరుషం వై దేహీ రావణాంకగా. 25

భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప హ .
తథా భృశార్తాం బహు చై వ భాషిణీం

విలాపపూర్వం కరుణం చ భామినీం ,
జహార పాపః కరుణం వివేష్టతీం
నృపాత్మజా మాగతగాత్రవేపథుమ్. 26

చతుఃపంచాశ స్సర్గః

- హ్రీయామాణా తు వై దేహీ కంచి న్నాథ మపశ్యతీ,
దదర్శ గిరిశృంగస్థా న్పంచ వానరపుంగవాన్. 1
- తేషాం మధ్యే విశాలాక్షీ కౌశేయం కనకప్రభమ్,
ఉత్తరీయం వరారోహః శుభా న్యాభరణాని చ. 2
- ముమోచ యది రామాయ శంసేయు రితి మైథిలీ.
వత్త్ర ముత్సృజ్య తన్మధ్యే విక్షిప్తం సహభూషణమ్. 3
- సంభ్రమా త్తు దశగ్రీవ స్తత్కర్మ న స బుద్ధవాన్.
పింగాక్ష స్తాం విశాలాక్షీం నేత్రై రనిమిషై రివ. 4
- విక్రోశంతీం తథా సీతాం దదృశు ర్వానరర్షభాః,
స చ పంపా మతిక్రమ్య లంకా మభిముఖః పురీమ్. 5
- జగామ రుదతీం గృహ్య వై దేహీం రాక్షసేశ్వరః,
తాం జహోర సుసంహృష్టో రావణో మృత్యు మాత్మనః. 6
- ఉత్సంగేనేవ భుజగం తీక్ష్ణదంష్ట్రాం మహావిషామ్.
వనాని సరిత శ్శైలాం తస్సరాంసి చ విహాయసా. 7
- స క్షిప్రం సమతీయాయ శర శ్చాపా దివ చ్యుతః,
తిమినక్రనికేతం తు వరుణాలయ మక్షయమ్. 8
- సరితాం శరణం గత్వా సమతీయాయ సాగరమ్,
సంభ్రమా త్పరివృత్తోర్మీ రుద్ధమీనమహోరగః. 9
- వై దేహ్యం ప్రియమాణాయాం బభూవ వరుణాలయః,
అస్తరిక్షగతా వాచ స్సస్పృజు శ్చారణా స్తదా, 10
- ఏతదంతో దశగ్రీవ ఇతి సిద్ధా స్తదాబ్రువన్,
స తు సీతాం వివేష్టంతీ మంకే నాదాయ రావణః. 11

- ప్రవివేశ పురీం లంకాం రూపిణీం మృత్యు మాతృనః,
సోఽభిగమ్య పురీం లంకాం సువిభక్తమహాపథామ్. 12
- సంరూఢకక్ష్యబహుళం స్వ మంత్రఃపుర మావిశత్.
తత్ర తా మసితాపాంగాం శోకమోహపరాయణామ్. 13
- నిదధే రావణ స్సీతాం మయో మాయా మివ త్రియమ్,
అబ్రవీచ్ఛ దశగ్రీవః పిశాచీ ఘోరదర్శనాః. 14
- యథా నేమాం పుమాన్ త్రీర్వా సీతాం పశ్య త్యసమ్మతః,
ముక్తామణిసువర్ణాని వస్త్రాః శ్యాభరణాని చ. 15
- యద్యదిచ్ఛే త్తదేవాస్యా దేయం మచ్ఛందతో యథా.
యా చ వక్ష్యతి వై దేహీ వచనం కించి దప్రియమ్. 16
- అజ్ఞానా ద్యది వా జ్ఞానా న్న తస్యా జీవితం ప్రియమ్,
తథోక్తా రాక్షసీ స్తాస్తు రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్. 17
- నిష్క్రమ్యాంతఃపురాత్తస్మా త్కిం కృత్య మితి చింతయన్,
దదర్శాష్టౌ మహావీర్యా న్రాక్షసా ని్పశితాశనాన్. 18
- స తా న్ద్విష్ట్యా మహావీర్యో వరదానేన మోహితః,
ఉవాచై తా నిదం వాక్యం ప్రశస్య బలవీర్యతః. 19
- నానాప్రహరణాః క్షీప్ర మితో గచ్ఛత సత్వరాః,
జనస్థానం హతస్థానం భూతపూర్వం ఖరాలయమ్. 20
- తత్రోష్యతాం జనస్థానే శూన్యే నిహతరాక్షసే,
పౌరుషం బల మాశ్రిత్య త్రాస ముత్సృజ్య దూరతః. 21
- బలం హి సుమహ ద్యన్మే జనస్థానే నివేశితం,
సదూషణఖరం యుద్ధే హతం రామేణ సాయకైః. 22

తత్ర క్రోధో మమామర్షా దైర్యస్యోపరి వర్తతే,

వైరం చ సుమహ జ్ఞాతం రామం ప్రతి సుదారుణమ్. 23

నిర్యాతయితు మిచ్ఛామి తచ్చ వైర మహం రిపోః,

నహి లపస్యి మ్యహం నిద్రా మహత్వా సంయుగే రిపుమ్. 24

తం త్విదానీ మహం హత్వా ఖరదూషణఘాతినమ్,

రామం శర్మోపలపస్యామి ధనం లభ్యేవ నిర్ధనః. 25

జనస్థానే వసద్భి స్తు భవద్భి రామ మాశ్రితా,

ప్రవృత్తి రుపనేతవ్యా కింకరో తీతి తత్త్వతః. 26

అప్రమాదాచ్చ గంతవ్యం సర్వై రపి నిశాచరైః,

కర్తవ్య శ్చ సదా యతో రాఘవస్య వధం ప్రతి. 27

యుష్మాకం చ బలజ్ఞోఽహం బహుశో రణమూర్ధని,

అత శ్చాస్మిన్ జనస్థానే మయా యాయం నియోజితాః. 28

తతః ప్రియం వాక్య ముపేత్య రాక్షసా

మహార్థ మష్టా వభివాద్య రావణమ్,

విహాయ లంకాం సహితాః ప్రతస్థిరే

యతో జనస్థాన మలక్ష్మదర్శనాః. 29

తతస్తు సీతా ముపలభ్య రావణ

స్ససంప్రహృష్టః పరిగృహ్య మైథిలీమ్,

ప్రసజ్య రామేణ చ వైర ముత్తమం

బభూవ మోహా న్ముదిత స్స రాక్షసః. 30

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే చతుఃపంచాశ స్సర్గః.

పంచపంచాశ స్సర్గః

- సందిశ్య రాక్షసా న్నోరా న్రావణోఽష్టౌ మహాబలాన్.
ఆత్మానం బుద్ధివైక్లవా త్కృతకృత్య మమన్యత. 1
- స చింతయానో వై దేహీం కామబాణసమర్పితః,
ప్రవివేళ గృహం రమ్యం సీతాం ద్రష్టు మభిత్వరన్. 2
- స ప్రవిశ్య తు తద్వేశ్య రావణో రాక్షసాధిపః,
అపశ్య ద్రాక్షసీమద్యే సీతాం శోకపరాయణామ్. 3
- ఆశుపూర్ణ ముఖీం దీనాం శోభారాభిషీడితాం,
వాయువేగై రివాఽక్రాంతాం మజ్జతీం నావ మర్ణవే. 4
- మృగయాథపరిభ్రష్టాం మృగీం శ్వభిరివావృతాం.
అధోముఖముఖీం సీతా మభ్యేత్య చ నిశాచరః. 5
- తాం తు శోకపరాం దీనా మవశాం రాక్షసాధిపః,
స బలా ద్ధర్మయామాస గృహం దేవగృహోపమమ్. 6
- హర్యప్రాసాదసంబాధం స్త్రీసహస్రనిషేవితం,
నానాపక్షిగణై ర్జ్వలం నానారత్న సమన్వితమ్. 7
- దాంతకై స్తాపనీయై శ్చ స్ఫాటికై రాజతై రపి,
వజ్రవై ధూర్యచిత్రై శ్చ స్తంభై ర్దృష్టిమనోహరైః. 8
- దివ్యదున్దుభినిర్హృదం తప్తకాంచనతోరణం,
సోపానం కాంచనం చిత్ర మారురోహ తయా సహ. 9
- దాంతకా రాజతా శ్చైవ గవాక్షః ప్రియదర్శనాః,
హేమజాలావృతా శ్చాసం స్తత్ర ప్రాసాదపంక్తయః. 10
- సుధామణివిచిత్రాణి భూమిభాగాని సర్వశః,
దశగ్రీవ స్స్వభవనే ప్రాదర్శయత మైథిలీమ్. 11

- దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ నానావృక్షసమన్వితాః,
రావణో దర్శయామాస సీతాం శోకపరాయణామ్. 12
- దర్శయిత్వా తు వై దేహ్యః కృత్స్నం తద్భవనోత్తమం,
ఉవాచ వాక్యం పాపాత్మా సీతాం లోభితు మిచ్ఛయా. 13
- దశ రాక్షసకోట్యశ్చ ద్వావింశతిరథాపరాః.
తేషాం ప్రభురహం సీతే! సర్వేషాం భీమకర్మణామ్. 14
- వర్జయిత్వా జరావృద్ధా న్బలాం శ్చ రజనీచరాన్.
సహస్ర మేక మేకస్య మమ కార్యపురస్సరమ్. 15
- య దిదం రాజతంత్రం మే త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం,
జీవితం చ విశాలాక్షి! త్వం మే ప్రాణై ర్గరియసీ. 16
- బహూనాం స్త్రీసహస్రాణాం మమ యోఽసౌ పరిగ్రహాః.
తాసాం త్వమీశ్వరా సీతే! మమ భార్యా భవ ప్రియే! 17
- సాధు కిం తేఽన్యయా బుద్ధ్యా రోచయస్వ వచో మమ,
భజస్వ మాఽభితప్తస్య ప్రసాదం కర్తు మర్హసి. 18
- పరిక్షిప్తా సహస్రేణ లంకేయం శతయోజనా,
నేయం ధర్మయతుం శక్యా నేంద్రై రపి సురాసురైః. 19
- న దేవేషు న యక్షేషు న గంధర్వేషు పక్షిషు,
అహం పశ్యామి లోకేషు యో మే వీర్యసమో భవేత్. 20
- రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తాపనేన గతాయుషా,
కిం కరిష్యసి రామేణ మానుషేణాల్పతేజసా. 21
- భజస్వ సీతే! మామేవ భర్తాఽహం సదృశ స్తవ,
యౌవనం హ్యధ్రువం భీరు! రమన్వేహ మయా సహ. 22

- దర్శనే మాకృథా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాననే!,
కాఽస్య శక్తి రిహోఽగన్తు మపి సీతే! మనోరథేః. 23
- న శక్యో వాయు రాకాశే పాశై ర్బద్ధం మహాజవః,
దీప్యమానస్య వా ప్యగ్నే ర్గృహీతుం విమలాం శిఖామ్. 24
- త్రయాణా మపి లోకానాం న తం పశ్యామి శోభనే!,
విక్రమేణ నయే ద్య స్త్వాం మద్బాహుపరిపాలితామ్. 25
- లంకాయాం సుమహద్రాజ్య మిదం త్వ మనుపాలయ,
త్వత్ప్రేష్యా మద్విధా శ్చైవ దేవాశ్చాపి చరాచరాః. 26
- అభిషేకోదకక్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్వ మాం,
దుష్కృతం య త్పురా కర్మ వనవాసేన తద్గతమ్. 27
- యశ్చ తే సుకృతో ధర్మ స్తస్యేహ ఫల మాపున్నహి,
ఇహ మాల్యాని సర్వాణి దివ్యగంధాని మైథిలి!. 28
- భూషణాని చ ముఖ్యాని సేవస్వ చ మయా సహ,
పుష్పకం నామ సుశ్రోణి! భ్రాతు ర్వైశ్రవణస్య మే. 29
- విమానం సూర్యసంకాశం తరసా నిర్జితం మయా,
విశాలం రమణీయం చ తద్విమాన మను త్తమమ్. 30
- తత్ర సీతే! మయా సార్థం విహరస్వ యథాసుఖమ్,
వదనం పద్మసంకాశం విమలం చారుదర్శనమ్. 31
- శోకార్త స్తు వరారోహే! న భ్రాజతి వరాననే!,
ఏవం వదతి తస్మింతా వస్త్రాంతేన వరాంగనా. 32
- పిదాయేందునిభం సీతా ముఖ మశ్రూణ్యవర్తయత్,
ద్యాయంతీం తామివాస్వస్థాం దీనాం చింతాహతప్రభామ్. 33

- ఉవాచ వచనం పాపో రావణో రాక్షసేశ్వరః,
అలం వ్రీదేన వై దేహి! ధర్మలోపకృతేన చ. 34
- ఆర్షోఽయం దైవనిష్యందో య స్త్వా మభిగమిష్యతి,
ఏతౌ పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరిపీడితౌ. 35
- ప్రసాదం కురు మే క్షిప్రం వశ్యో దాసోఽహ మస్మి తే.
ఇమా శ్శూన్యా మయా వాచ శ్శుష్యమాణేన భాషితాః. 36
- న చాపి రావణః కాంచి న్మూర్ఛాన్త్రీం ప్రణమేత హ,
ఏవ ముక్త్వా దశగ్రీవో మైథిలీం జనకాత్మజాం. 37
- కృతాంతవశమాపన్నో మమేయ మితి మన్యతే.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచపంచాశ స్సర్గః

షట్పంచాశ స్సర్గః

- సా తథోక్తా తు వై దేహీ నిర్భయా శోకకర్షితా,
తృణ మంతరతః కృత్వా రావణం ప్రత్యభాషత. 1
- రాజా దశరథో నామ ధర్మనేతు రివాచలః.
సత్యసంధః పరిజ్ఞాతో యస్య పుత్ర స్స రాఘవః. 2
- రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః,
దీర్ఘ బాహు ర్విశాలాక్షో దైవతం హి పతి ర్మమ. 3
- ఇక్ష్వకూణాం కులే జాత స్సింహస్కందో మహాద్యుతిః.
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా య స్తే ప్రాణాన్హరిష్యతి. 4
- ప్రత్యక్షం య ద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్షితా బలాత్,
శయితా త్వం హత స్సంఖ్యే జనస్థానే యథా ఖరః. 5

- య ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తా ఘోరరూపా మహాబలాః,
రాఘవే నిర్విషా స్సర్వే సుపర్ణే పన్నగా యథా. 6
- తస్య జ్యావిప్రముక్తా నై శరాః కాంచనభూషణాః,
శరీరం విధమిష్యంతి గంగాకూల మివోర్మయః. 7
- అసురై ర్వా సురై ర్వా త్వం యద్యవధ్యోఽసి రావణ!,
ఉత్సాద్య సుమహ ద్వైరం జీవం స్తస్య న మోక్ష్యనే. 8
- స తే జీవితశేషస్య రాఘవోఽంతకరో బలీ,
పశో ర్యూపగతస్యేవ జీవితం తవ దుర్లభమ్. 9
- యది పశ్యే త్స రామ స్త్వాం రోషదీప్తేన చక్షుషా,
రక్ష స్త్వ మద్య నిర్ద్ధగో గచ్ఛే స్సద్యః పరాభవమ్. 10
- య శ్చంద్రం నభసో భూమా పాతయే న్నాశయేత వా,
సాగరం శోషయే ద్వాపి న సీతాం మోచయే దిహ. 11
- గతాయు స్త్వం గతశ్రీకో గతసత్త్వో గతేంద్రియః,
లంకా వై ధవ్యసంయుక్తా త్వత్కృతేన భవిష్యతి. 12
- న తే పాప మిదం కర్మ సుఖోదర్కం భవిష్యతి,
యాఽహం నీతా వినాభావం పతిపార్శ్వ్యా త్వయా వనే. 13
- స హి దై వతసంయుక్తో మమ భర్తా మహాద్యుతిః,
విర్భయో వీర్య మాశ్రిత్య శూన్యే వసతి దండకే. 14
- స తే దర్పం బలం వీర్య ముత్సేకం చ తథావిధమ్,
అపనేష్యతి గాత్రేభ్య శ్శరవర్షేణ సంయుగే. 15
- యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః,
తదా కార్యే ప్రమాద్యంతి నరాః కాలవశం గతాః. 16

- మాం ప్రధృష్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రాక్షసాధమః!,
ఆత్మనో రాక్షసానాం చ వధాయాంతః పురస్య చ. 17
- స శక్యా యజ్ఞమధ్యస్థా వేది స్ఫుగ్భాండమండతా,
ద్విజాతిమంత్రపూతా చ చండాలే నావమర్దితుమ్,
తథాఽహం ధర్మనిత్యస్య ధర్మపత్నీ పతివ్రతా. 18
- త్వయా స్ఫుష్టం స శక్యాఽస్మి రాక్షసాధమ! పాపినా. 19
- క్రీడంతీ రాజహంనేన పద్మషండేషు నిత్యదా,
హంసీ సా తృణషండస్థం కథం పశ్యేత మద్గుకమ్. 20
- ఇదం శరీరం నిస్సంజ్ఞం బన్ధ వా ఖాదయస్వ వా,
నేదం శరీరం రక్ష్యం మే జీవితం వాపి రాక్షస!, 21
- నతు శఙ్ఖ్య మ్యుపక్రోశం పృథివ్యాం దాతు మాత్మనః,
ఏవ ముక్త్వా తు వై దేహీ క్రోధా త్సుపరుషం వచః. 22
- రావణం మైథిలీ తత్ర పున ర్నోవాచ కించన,
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రోమహర్షణమ్. 23
- ప్రత్యువాచ తత స్సీతాం భయసన్దర్శనం వచః.
శృణు మైథిలి! మద్వాక్యం మాసా న్ద్వాదశ భామిని! 24
- కాలే నానేన నాభ్యేషి యది మాం చారుహసిని!,
తత స్త్వాం ప్రాతరాశార్దం సూదా శ్చేతస్యంతి లేశశః, 25
- ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణ శ్శత్రురావణః.
రాక్షసీ శ్చ తతః క్రుద్ధ ఇదం వచన మబ్రవీత్, 26
- శీఘ్రమేవ హి రాక్షసోః! వికృతా ఘోరదర్శనాః,
దర్శ మస్యా వినేష్యధ్వం మాంసశోణితభోజనాః. 27

వచనాదేవ తాస్తస్య సుమోరా రాక్షసీగణాః,

కృతప్రాంజలయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్.

28

స తాః ప్రోవాచ రాజా తు రావణో ఘోరదర్శనః,

ప్రచాల్య చరణోత్కర్షైర్దారయన్నివ మేదిసీమ్.

29

అశోకవనికామధ్యే మైథిలీ నీయతా మియమ్,

తత్రేయం రక్ష్యతాం గూఢం యుష్మాభిః పరివారితా.

30

తత్రైనాం తర్జనైర్హస్తైర్పున స్సాన్వైశ్చ శ్చ మైథిలీమ్,

ఆనయధ్వం వశం సర్వా వన్యాం గజవధూమివ.

31

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టా రాక్షస్యో రావణేన తాః,

అశోకవనికాం జగ్మురైథిలీం ప్రతిగృహ్య తు.

32

సర్వకాలఫలైర్వృక్షైర్నానాపుష్పఫలైర్వృతాం,

సర్వకాలమదై శ్చాపి ద్విజై స్సముపసేవితామ్.

33

సా తు శోకపరీతాంగీ మైథిలీ జనకాత్మజా,

రాక్షసీవశ మాపన్నా వ్యాఘ్రీణాం హరిణీ యథా.

34

శోకేన మహతా గ్రస్తా మైథిలీ జనకాత్మజా,

న శర్మ లభతే భీరుః పాశబద్ధా మృగీ యథా.

35

న విందతే తత్ర తు శర్మ మైథిలీ

విరూపనేత్రాభి రతీవ తర్జితా,

పతిం స్మరంతీ దయితం చ దై వతం

విచేతనాభూ ద్భయశోకపీడితా.

36

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్పంచాశ స్సర్గః.

సప్తపంచాశ స్సర్గః

- రాక్షసం మృగరూపేణ చరంతం కామరూపిణం,
నిహత్య రామో మారీచం తూర్ణం పథి నివర్తతే. 1
- తస్య సంతర్వరమాణస్య ద్రష్టుకామస్య మైథిలీ,
క్రూరస్వనోఽథ గోమాయు ర్విసనా దాస్య పృష్ఠతః. 2
- తస్య స్వర మాజ్ఞాయ దారుణం రోమహర్షణం,
చింతయామాస గోమాయో స్వ్వరేణ పరిశంకితః. 3
- అశుభం బత మన్యేఽహం గోమాయు ర్వాశ్యతే యథా,
స్వస్తి స్యాదపి వై దేహ్య రాక్షసై ర్భక్షణం వినా. 4
- మారీచేన తు విజ్ఞాయ స్వర మాలంబ్య మామకమ్,
వికృష్టం మృగరూపేణ లక్ష్మణ శృణుయా ద్యది. 5
- స సౌమిత్రి స్వ్వరం శ్రుత్వా తాం చ హిత్వా చ మైథిలీం.
తయైవ ప్రహితః క్షిప్రం మత్సకాశ మి హైష్యతి. 6
- రాక్షసై స్సహితై ర్నూనం సీతాయా ఈప్సితో వధః
కాంచన శ్చ మృగో భూత్వా వ్యపసీ యాశ్రమాత్తు మామ్. 7
- దూరం సీత్వా తు మారీచో రాక్షసోఽభూ చ్చరాహతః,
హా లక్ష్మణ! హతోఽస్మీతి య ద్వాక్యం వ్యాజహార చ. 8
- అపి స్వస్తి భవే త్తాభ్యాం రహితాభ్యాం మహావనే.
జనస్థాననిమిత్తం హి కృతవై రోఽస్మి రాక్షసైః. 9
- నిమిత్తాని చ ఘోరాణి దృశ్యంతేఽద్య బహూని చ,
ఇత్యేవం చింతయ న్రామ శ్రుత్వా గోమాయునిస్వనమ్. 10
- ఆత్మన శ్చాపనయనా న్మృగరూపేణ రక్షసా,
అజగామ జనస్థానం రాఘవః పరిశంకితః. 11

- తం దీనమనసో దీన మానేదు ర్మృగపక్షిణః,
సవ్యం కృత్వా మహాత్మానం ఘోరాం శ్చ సస్పృజు స్స్విరాఽ.
తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని మహాఘోరాణి రాఘవః,
ప్యవర్త తాథ త్వరితో జవే నాశ్రమ మాత్మనః. 13
- స తు సీతాం వరారోహం లక్ష్మణం చ మహాబలం,
అజగామ జనస్థానం చింతయ న్నేవ రాఘవః. 14
- తతో లక్ష్మణ మాయాంతం దదర్శ విగతప్రభమ్,
తతోఽవిదూరే రామేణ సమీయాయ స లక్ష్మణః. 15
- విషణ్ణ స్సువిషణ్ణేన దుఃఖతో దుఃఖభాగినా.
సంజగర్హేఽథ తం భ్రాతా జ్యేష్ఠో లక్ష్మణ మాగతమ్. 16
- విహాయ సీతాం విజనే వనే రాక్షసనేవితే,
గృహీత్వా చ కరం సవ్యం లక్ష్మణం రఘునందనః. 17
- ఉవాచ మధురోదర్శమిదం పరుష మార్తిమత్,
అహో లక్ష్మణ! గర్హ్యం తే కృతం యస్త్వం విహాయ తామ్.
సీతామిహాఽగత స్సౌమ్య! కచ్చి తస్త్విస్తి భవే దిహ,
న మేఽస్తి సంశయో వీర! నర్వథా జనకాత్మజా, 19
- వినష్టా భక్షితా వాపి రాక్షసై ర్వనచారిభిః.
అశుభాన్యేవ భూయిష్ఠం యథా ప్రాదుర్భవంతి మే. 20
- అపి లక్ష్మణ! సీతాయా స్సౌమగ్ర్యం ప్రాప్నుయావహే,
జీవంత్యాః పురుషవ్యాఘ్ర! సుతాయా జనకస్య వై. 21
- యథా వై మృగసంఘా శ్చ గోమాయు శ్చైచ్ఛ భై రవమ్.
వాశ్యంతే శశునాశ్చాపి ప్రదీప్తా మభితో దిశమ్. 22

అపి స్వస్తి భవే త్తస్యా రాజపుత్ర్యా మహాబలః,

ఇతర్యహి రక్షో మృగసన్నికాశం

ప్రలోభ్య మాం దూర మసుద్రాయాంతం,

హతం కథంచి న్మహాతా శ్రమేణ క్షేప్య

స రాక్షసో భూన్మియమాణః ప్రవృత్తః సర్వదా 23

మనశ్చ మే దీన మిహ ప్రహృష్టం యతః పింశురేణ దృఢజల

చక్షుశ్చ సవ్యం కురుజే వికారం యతః యదా బృహత శక్తి

తసంశయం లక్ష్మణః తనా స్తియేతాన్మహా బలైః కించిదపి

హృతా మృతా వా పథివర్తతే హి 24

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

|| ఇతి శ్రీమత్కర్ణాక్షాక్షే సప్తమోఽధ్యాయః ||

- కచ్చిజీవతి వై దేహీ ప్రాణైః ప్రియతరా మమ,
కచ్చి త్ప్రవాజనం సౌమ్యః! న మే మిథ్యా భవిష్యతి. 6
- సీతానిమిత్తం సౌమిత్రే! మృతే మయి గతే త్వయి,
కచ్చి త్సకామా సుఖితా కై కేయా సా భవిష్యతి. 7
- సపుత్రరాజ్యాం సిద్ధార్థాం మృతపుత్రా తపస్వినీ,
ఉపస్థాస్యతి కౌసల్యా కచ్చి త్సౌమ్యః! న కై కయామ్. 8
- యది జీవతి వై దేహీ గమిష్యా మ్యాశ్రమం పునః,
సువృత్తా యది వృత్తా సా ప్రాణాం స్త్యక్ష్యేమి లక్ష్మణ! 9
- యది మా మాశ్రమగతం వై దేహీ నాభిభాషతే,
పునః ప్రహసితా సీతా వినశిష్యామి లక్ష్మణ! 10
- బ్రూహి లక్ష్మణ! వై దేహీ యది జీవతి వా న వా,
త్వయి ప్రమత్తే రక్షోభి ర్భక్షితా వా తపస్వినీ. 11
- సుకుమారీ చ బాలా చ నిత్యం చాదుఃఖదర్శినీ,
మద్వియోగేన వై దేహీ వ్యక్తం శోచతి దుర్మనాః. 12
- సర్వథా రక్షసా తేన జిహ్మేన సుదురాత్మనా,
వదతా లక్ష్మణే త్యుచ్చైః స్తవాపి జనితం భయమ్. 13
- శ్రుతస్తు శంకే వై దేహ్యా న స్వర స్సద్భుతో మమ,
త్రస్తయా ప్రేషిత స్త్వం చ ద్రష్టుం మాం శీఘ్ర మాగతః. 14
- సర్వథా తు కృతం కష్టం సీతా ముత్సృజితా వనే,
ప్రతికర్తుం నృశంసానాం రక్షసాం దత్త మంతరమ్. 15
- దుఃఖితాః ఖరఘాతేన రాక్షసాః విశితాశనాః,
తై స్సీతా నిహతా ఘోరై ర్భవిష్యతి న సంశయః. 16

అహోఽస్మిన్ వ్యసనే మగ్న స్సర్వథా శత్రుసూదనః,
కిం న్విదానీం కరిష్యామి శంకే ప్రాప్తవ్య మీదృశమ్. 17

ఇతి సీతాం వరారోహం చింతయ న్నేవ రాఘవః,
అజగామ జనస్థానం త్వరయా సహలక్ష్మణః. 18

విగర్హమాణోఽసుజ మార్తరూపం
క్షుధాశ్రమా చ్ఛైవ పిపాసయా చ,
వినిశ్శ్వసన్ శుష్కముఖో వివర్ణః
ప్రతిశ్రయం ప్రాప్య సమీక్ష్య శూన్యమ్. 19

స్వ మాశ్రమం సంప్రవిగాహ్య వీరో
విహారదేశా ననుసృత్య కాంశ్చిత్,
ఏత త్తదిత్యేవ నివాసభూమౌ
ప్రహృష్టరోమా వ్యధితో బభూవ. 20

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్పంచాశ స్సర్గః.

ఏకోనషష్టితమ స్సర్గః

అథాఽశ్రమా దుపావృత్త మంతరా రఘునందనః,
పరిపప్రచ్ఛ సౌమిత్రిం రామో దుఃఖార్దితం పునః. 1

త మువాచ కిమర్థం త్వ మాగతోఽపాస్య మైథిలీం,
యదా సా తవ విశ్వాసా ద్వనే విరహితా మయా. 2

దృష్ట్వే వాభ్యాగతం త్వాం మే మైథిలీం త్యజ్య లక్ష్మణః!
శంకమానం మహ త్పాపం య త్సత్యం వ్యధితం మనః. 3

స్ఫురతే నయనం సవ్యం బాహు శ్చ హృదయం చ మే,
దృష్ట్వా లక్ష్మణ! దూరే త్వాం సీతావిరహితం పథి. 4

- ఏవ ముక్తస్తు సౌమిత్రి రక్షణ శుభలక్షణః,
భూయో దుఃఖసమావిష్టో దుఃఖితం రామ మబ్రవీత్. 5
- న స్వయం కామకారేణ తాం త్యక్త్వాఽహ మి హాగతః,
ప్రచోదిత స్తయై వోగై స్త్వత్సకాశ మి హాగతః. 6
- అర్యేణేవ పరాక్రుష్టం హా సీతే! లక్ష్మణేతి చ,
పరిత్రా హీతి య ద్వాక్యం మైథిల్యా స్త చ్చు్రితిం గతమ్. 7
- సౌ త మార్తస్వరం శ్రుత్వా తవ స్నేహేన మైథిలీ,
గచ్ఛ గచ్ఛేతి మా మాహ రుదతీ భయవిహ్వలా, 8
- ప్రచోద్యమానేన మయా గచ్ఛేతి బహుశ స్తయా,
ప్రత్యుక్తా మైథిలీ వాక్య మిదం త్వత్ప్రత్యయాన్వితమ్. 9
- న త త్పశ్యా మ్యహం రక్షో య దస్య భయ మావహేత్,
నిర్వృతా భవ నాన్త్యేత త్కేనా ప్యేవ ముదాహృతమ్, 10
- విగర్హితం చ నీచం చ కథ మార్యోఽభిధాస్యతి,
త్రా హీతి వచనం సీతే! య స్త్రాయే త్త్రిదశా నపి. 11
- కిం నిమిత్తం తు కేనాపి భ్రాతు రాలంబ్య మే స్వరం,
రాక్షసే నేరితం వాక్యం త్రాహి త్రాహీతి శోభనే!. 12
- విస్వరం వ్యాహృతం వాక్యం లక్ష్మణ! త్రాహి మా మితి,
న భవత్యా వ్యథా కార్యా కునారీజననేవితా. 13
- అలం వైక్లబ్య మాలంబ్య స్వస్థా భవ నిరుత్సుకా,
న సోఽస్తి త్రిషు లోకేషు పుమా న్వై రాఘవం రణే. 14
- జాతో వా జాయమానో వా సంయుగే యః పరాజయేత్,
న జయ్యో రాఘనో యుద్ధే దేవై శ్శక్రపురోగమైః, 15

ఏవ ముక్తా తు వై దేహీ పరిమోహితచేతనా,

ఉవాచాశ్రూణీ ముంచంతీ దారుణం మా మిదం వచః, 16

భావో మయి తవాత్యర్థం పాప ఏవ నివేశితః,

విన్ద్యే భ్రాతరి ప్రాప్తుం నచ త్వం మా మవాప్స్యసి. 17

సంకేతా ద్భరతేన త్వం రామం సమనుగచ్ఛసి,

క్రోశంతం హి యథాఽత్యర్థం నై న మభ్యవపద్యనే. 18

రిపుః ప్రచ్ఛన్నచారీ త్వం మదర్థం మనుగచ్ఛసి,

రాఘవ స్యాంతరప్రేప్సు స్తథై నం నాభిపద్యనే. 19

ఏవ ముక్తో హి వై దేహ్యో సంరద్ధో రక్తలోచనః,

శ్రోధా త్స్ఫురమాణోఽప్త ఆశ్రమా దభినిర్గతః. 20

ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం రామ స్సంతాపమోహితః,

అబ్రవీ ద్దుష్కృతం సౌమ్య! తాం వినా య త్వ మాగతః!,

జాన న్నపి సమర్థం మాం రక్షసాం వినివారణే,

అనేన క్రోధవాక్యేన మైథిల్యా నిస్సృతో భవాన్. 22

నహి తే పరితుష్యామి త్యక్త్వా య ద్యాసి మైథిలీమ్,

క్రుద్ధాయాః పరుషం శ్రుత్వా త్రియా శ్చ త్వ మిహాఽగతః.

సర్వథా త్వపనీతం తే సీతయా యత్ప్రచోదితః,

క్రోధస్య వశ మాపన్నో నాకరో శ్శాసనం మమ. 24

అసౌ హి రాక్షస శ్కేతే శరేణాభిహతో మయా,

మృగరూపేణ యేనాహ మాశ్రమా దపవాహితః. 25

వికృష్య చాపం పరిధాయ సాయకం

సలీలబాణేన చ తాడితో మయా,

మార్గీం తనుం త్యజ్య స విక్లబస్వరో
బభూవ కేయూరధర స్స రాక్షసః.

26

శరాహతే నైవ తదార్తయా గిరా
స్వరం మమాఽలంబ్య సుదూరసంక్రవం,
ఉదాహృతం తద్వచనం సుదారుణం
త్వ మాగతో యేన విహాయ మైథిలీమ్.

27

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోన షష్ఠితమ స్సర్గః.

11

షష్ఠితమ స్సర్గః

భృశ మావ్రజమానస్య తస్యాధో వామలోచనం,

ప్రాస్ఫుర చాచ్ఛ్చల ద్రామో వేపథు శ్చా ప్యజాయత.

1

ఉపాలక్య నిమిత్తాని సోఽశుభానీ ముహూర్ముహూః,

అపి క్షేమం ను సీతాయా ఇతి వై వ్యాజహార చ.

2

త్వరమాతో జగమాథ సీతాదర్శనలాటనః.

శూన్య మావసథం దృష్ట్వా బభూవోద్విగ్నమానశః.

ఉద్భ్రమన్నివేగేన విక్షేపం ప్రథునంజనః.

తత్ర తత్రోటజస్థానం మభివీక్ష్య సమంతతః.

దదర్శ పర్ణశాల్మరాచారహితార్థ సీతయా తదగ్నిరయః.

శ్రియా విరహితాంభోస్తానీ హేమంతేపద్మినీమివ.

రుదంత మివ వృక్షైశ్చ మృగపుష్పమృగద్విజంభితైః.

శ్రియా విహేళవయవిధ్వస్తం సంత్యక్తవనోదేవతమ్.

విప్రకీర్ణాజినకుశయో విప్రవిధృతాసీకటార్జ్వలః.

దృష్ట్వా శూన్యం నిజస్థానం విలలాహ పువగపునోనాదః.

- హృతామృతా వా నష్టా వా భక్షితా వా భవిష్యతి,
నిలీనా వ్యథ వా భీరు రథ వా వనమాశ్రితా. 8
- గతా విచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యపి చ వా పునః,
అథవా పద్మినీం యాతా జలార్థం వా నదీం గతా. 9
- యత్నా న్మృగయమాణ స్తు నాససాద వనే ప్రియాం,
శోకర క్షేక్షణ శోకా దున్మృత ఇవ లక్ష్యతే. 10
- వృక్ష ద్వృక్షం ప్రధావం తస్య గిరే శ్చాద్రిం నదా న్నదీం,
బభూవ విలప న్రామ శోకార్ణవ పరిప్లుతః. 11
- అపి కాచి త్వయా దృష్టా సా కదంబప్రియా ప్రియా,
కదంబ! యది జానీషే శంస సీతాం శుభాననామ్. 12
- స్నిగ్ధపల్ల వసంకాశా పీతకాశేయవాసినీ,
శంసస్య యది వా దృష్టా బిల్వ! బిల్వోపమస్తనీ. 13
- అథవాఽర్జున! శంస త్వం ప్రియాం తా మర్జునప్రియాం,
జనకస్య సుతా భీరు ర్యది జీవతి వా న వా. 14
- కకుభః కకుభోరూం తాం వ్యక్తం జానాతి మైథిలీం,
యథా పల్లవపుష్పాఢ్యో భాతి హ్యేష వనస్పతిః. 15
- భ్రమరై రుపగీత శ్చ యథా ద్రుమవరో హ్యాయం,
ఏష వ్యక్తం విజానాతి తిలక స్తిలకప్రియామ్. 16
- అశోక! శోకాపసుద! శోకోపహతచేతసం,
త్వన్నామానం కురు క్షిప్రం ప్రియాసందర్శనేన మామ్. 17
- యది తాల! త్వయా దృష్టా పక్వతాలఫలస్తనీ,
కథయస్య వరారోహం కారుణ్యం యది తే మయి. 18

- యది దృష్టా త్వయా సీతా జంబు! జంబూఫలోపమా,
ప్రియాం యది విజానీషే నిశ్శంకం కథయస్వ మే. 19
- అహో! త్వం కర్ణి కారాద్య సుపుష్పై శ్శోభనే భృశం,
కర్ణి కారప్రియా సాధ్వీ శంస దృష్టా ప్రియా యది. 20
- చూతనీపమహాసాలా న్పనసా మ్కురవా న్ధవాన్,
దాడిమా నసనా న్గత్వా దృష్ట్యా రామో మహాయశాః, 21
- మల్లికామాధవీ శ్చైవ చంపకా కేతకీ స్తథా,
పృచ్ఛ న్రామో వనే భ్రాంత ఉన్మత్త ఇవ లక్ష్యతే. 22
- అథవా మృగశాబాక్షీం మృగ! జానాసి మైథిలీం.
మృగవిప్రేక్షణీ కాంతా మృగీభి స్సహితా భవేత్. 23
- గజ! సా గజనాసోరూ ర్యది దృష్టా త్వయా భవేత్,
తాం మన్యే విదితాం తుభ్య మాఖ్యాహి వరవారణ!. 24
- శార్దూల! యది సా దృష్టా ప్రియా చంద్రనిభాననా,
మైథిలీ మమ విస్రబ్ధం కథయస్వ న తే భయమ్. 25
- కిం ధావసి ప్రియే! దూరం దృష్టాఽసి కమలేక్షణే!,
వృక్షై రాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే. 26
- తిష్ఠ తిష్ఠ వరారోహే! న తేఽస్తి కరుణా మయి,
నాత్యర్థం హాస్యశీలాఽసి కిమర్థం మా ముపేక్షసే. 27
- పీతకౌశేయకేనాసి సూచితా వరవర్ణిని!
ధావ స్త్యపి మయా దృష్టా తిష్ఠ యద్యస్తి సౌహృదమ్. 28
- నైవ సా నూన మథవా హింసితా చారుహాసినీ,
కృచ్ఛ్రం ప్రాప్తం న మాం నూనం యథోపేక్షీతు మ్మర్హతి. 29

- వ్యక్తం సా భక్షితా బాలా రాక్షసే : పీశితాశనై :,
విభ జ్యోంగాని సర్వాణి మయా విరహితా ప్రియా. 30
- మానం తచ్ఛుభదంతోష్ఠం సునాసం చారుకుండలం,
పూర్ణచంద్ర మివ గ్రస్తం ముఖం నిష్ప్రభతాం గతమ్. 31
- సా హి చంపకవర్ణాభా గ్రివా గై వేయశోభితా,
కోమలా విలపంత్యాస్తు కాంతాయా భక్షితా శుభా. 32
- నూనం విషిష్యమాణౌ తౌ బాహూ పల్ల వకోమలౌ.
భక్షితౌ వేపమానాగౌ సహస్రాభరణాంగదౌ. 33
- మయా విరహితా బాలా రక్షసాం భక్షణాయ వై.
సార్థేనేవ పరిత్యక్తా భక్షితా బహుబాంధవా. 34
- హో లక్ష్మణ! మహాబాహో! పశ్యసి త్వం ప్రియాం క్వచిత్,
హో ప్రియే క్వ గతా భద్రే! హో సీతే! తి పునః పునః. 35
- ఇత్యేవం విలప న్రామః పరిధావ న్వనా ద్వనమ్,
క్వచి దుద్భ్రమతే వేగా త్క్వచి ద్విభ్రమతే బలాత్. 36
- క్వచి న్మత్త ఇవాభాతి కాంతాన్వేషణతత్పరః.
స వనాని నదీ శ్శేలా నిరిప్రసవణాని చ. 37
- కాననాని చ వేగేన భ్రమ త్యపరిసంస్థితః,
తథా స గత్వా విపులం మహద్వనం
పరీత్య సర్వం త్వథ మైథిలీం ప్రతి,
అవిష్మితాశ స్స చకాథ మాథణే
పునః ప్రియాయాః పరమం పరిశ్రమమ్. 38

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే షష్ఠితమ స్సర్గః

ఏకషష్టితమ స్సర్గః

- దృష్వాఽశ్రమపదం కూన్యం రామో దశరథాత్మజః,
రహితాం పర్ణశాలాం చ విధ్వస్తా న్యాసనాని చ. 1
- అచ్యుష్ట్యా తత్ర వై దేహీం సన్నిరీక్ష్య చ సర్వశః,
ఉవాచ రామః ప్రాకృశ్య ప్రగృహ్య రుచిరౌ భుజౌ. 2
- క్వ ను లక్షణ! వై దేహీ కం వా దేశ మితో గతా,
కేనాహృతా వా సౌమిత్రే! భక్షితా కేన వా ప్రియా. 3
- వృక్షేణాచ్ఛాద్య యది మాం సీతే! హసిత మిచ్ఛసి,
అలం తే హసితే నాద్య మాం భజస్వ సుదుఃఖితమ్. 4
- యై స్సహ క్రిడసే సీతే! విశ్వనై ర్మృగపోతకైః,
ఏతే హీనా స్త్వయా సౌమ్యే! ధ్యాయన్త్యాస్రావిలేక్షణాః. 5
- సీతయా రహితోఽహం వై నహి జీవామి లక్షణ!,
మృతం శోకేన మహతా సీతాహరణజేన మామ్. 6
- పరలోకే మహారాజో నూనం ద్రక్ష్యతి మే పితా,
కథం ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య మయా త్వ మభియోజితః. 7
- అపూరయిత్వా తం కాలం మత్సకాశ మిహాగతః,
కామవృత్త మనార్యం మాం మృషావాదిన మేవ చ. 8
- ధి క్త్వా మితి పరే లోకే వ్యక్తం వక్ష్యతి మే పితా,
వివశం శోకసంతప్తం దీనం భగ్నమనోరథమ్. 9
- మా మిహోత్సృజ్య కరుణం కీర్తి ర్నర మి వాన్మజుమ్,
క్వ గచ్ఛసి వరారోహే! మాం నోత్సృజ సుమధ్యమే!. 10
- త్వయా విరహిత శ్చాహం మోక్ష్యే జీవిత మాత్మనః.

- ఇతీవ విలప న్నామ స్సీతాదర్శనలాటసః. 11
- న దదర్శ సుదుఃఖాంతో రాఘవో జనకాత్మజామ్.
అనాసాదయమానం తం సీతాం దశరథాత్మజమ్. 12
- పంకమాసాద్య విపులం సీదంత మివ కుంజరమ్,
లక్ష్మణో రామ మత్యర్థ మువాచ హితకామ్యయా. 13
- మా విషాదం మహాబాహో! కురు యత్నం మయా సహ.
ఇదం చ హి వనం కూర! బహుకందరశోభితమ్. 14
- ప్రియకాననసంచారా వనోన్మత్తా చ మైథిలీ,
సా వనం వా ప్రవిష్టా స్యాన్నశినీం వా సుపుష్పితామ్. 15
- సరితం వాఽపి సంప్రాప్తా మీనవంజుశసేవితామ్,
స్నాతుకామా నిలీనా స్యాద్ధాసకామా వనే క్వచిత్. 16
- విత్రాసయితుకామా వా లీనా స్యాత్కాననే క్వచిత్,
జిజ్ఞాసమానా వై దేహీ త్వాం మాం చ పురుషర్షభ!, 17
- తస్యా హ్యన్వేషణే శ్రీమన్! షీప్రమేవ యతావహే,
వనం సర్వం విచినువో యత్ర సా జనకాత్మజా, 18
- మన్యనే యది కాకుత్ స్థః మాస్మ శోకే మనః కృధాః.
ఏవ ముక్తస్తు సౌహార్దాల్లక్షణేన సమాహితః, 19
- సహ సౌమిత్రిణా రామో విచేతు ముపచక్రమే,
తౌ వనాని గిరీం శ్చైవ సరిత శ్చ సరాంసి చ. 20
- నిఖలేన విచిన్వానౌ సీతాం దశరథాత్మజౌ.
తస్య శ్చైలస్య సానూని గుహా శ్చ శిఖరాణి చ, 21
- నిఖలేన విచిన్వానౌ నైవ తా మభిజగ్ముతుః.

- విచిత్ర సర్వత శ్శైలం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్ . 22
- నేహ పశ్యామి సౌమిత్రే! వై దేహీం పర్వతే శుభామ్.
- తతో దుఃఖాభిసంతప్తో లక్ష్మణో వాక్య మబ్రవీత్ . 23
- విచర స్తండకారణ్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్,
- ప్రాప్స్యసి త్వం మహాప్రాజ్ఞ! మైథిలీం జనకాత్మజామ్ . 24
- యథా విష్ణు ర్మహాబాహు ర్భలిం బద్ధ్వా మహీ మిమామ్.
- ఏవ ముక్తస్తు సౌహార్దా ల్లక్ష్మణేన స రాఘవః, 25
- ఉవాచ దీనయా వాచా దుఃఖాభిహతచేతనః.
- వనం సర్వం సువిచితం పద్మిన్యః పుల్లపంకజాః . 26
- గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞ! బహుకందరనిర్ఘరః,
- నహి పశ్యామి వై దేహీం ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్ . 27
- ఏవం స విలప న్రామ స్సీతాహరణ కర్షితః,
- దీన శ్శోకసమావిష్టో ముహూర్తం విహ్వలోఽభవత్ . 28
- సంతప్తో హ్యవసన్నాంగో గతబుద్ధి ర్విచేతనః,
- నిషసా దాతురో దీనో నిశ్శ్వ స్యాశీత మాయతమ్ . 29
- బహుశం స తు నిశ్శ్వస్య రామో రాజీవలోచనః .
- హః ప్రియేతి విచుక్రోశ బహుశో బాష్పగద్గవః . 30
- తం తత స్సాంత్యయామాస లక్ష్మణః ప్రియబాంధవః .
- బహుప్రకారం ధర్మజ్ఞః ప్రశ్రితం ప్రశ్రితాంజలిః . 31
- అనాదృత్య తు తద్వాక్యం లక్ష్మణోష్ఠ పుటాచ్ఛ్ఛతమ్,
- అపశ్యం స్తాం ప్రియాం సీతాం ప్రాక్రోశ త్స పునః పునః . 32
- ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకషష్టితమ స్సర్గః.

ద్విషష్టితమ స్సర్గః

- సీతా మపశ్య స్థర్మాత్మా కామోపహతచేతనః,
 విలలాప మహాబాహూ రామః కమలలోచనః. 1
- పశ్యన్నివ చ తాం సీతా మపశ్య న్మదనార్ద్రితః,
 ఉవాచ రాఘవో వాక్యం విలాపాశ్రయదుర్వచమ్. 2
- త్వ మశోకస్య శాఖాభిః పుష్పప్రియతమా ప్రియే!,
 ఆవృణోషి శరీరం తే మమ శోకవివర్ధనీ. 3
- కదళీకాండసదృశౌ కదళ్యా సంవృతా పుభౌ,
 ఊరూ పశ్యామి తే దేవి! నాసి శక్తా నిగూహితుమ్. 4
- కర్ణి కారవనం భద్రే! హసంతీ దేవీ! సేవసే,
 అలం తే పరిహాసేన మమ బాధావహేన వై. 5
- పరిహాసేన కిం సీతే! పరిశ్రాంతస్య మే ప్రియే!,
 అయం స పరిహాసోఽపి సాధు దేవి! న రోచతే. 6
- విశేషేణాశ్రమస్థానే హాసోఽయం న ప్రశస్యతే,
 అవగచ్ఛామి తే శీలం పరిహాసప్రియం ప్రియే!. 7
- ఆగచ్ఛ త్వం విశాలాక్షీ! కూన్యోఽయ ముటజ స్తవ,
 సువ్యక్తం రాక్షసై స్సీతా భక్షితా వా హృతాఽపి వా. 8
- న హి సా విలపంతం మా ముపసంప్రేతి లక్ష్మణ!,
 ఏతాని మృగయాథాని సాశ్రునేత్రాణి లక్ష్మణ!. 9
- శంసంతీవ హి వై దేహీం భక్షితాం రజనీచరైః.
 హా మమార్యే! క్వ యాతాఽసి హా సాధ్వీ! వరవర్జిని!. 10
- హాసకామా త్వయా దేవీ కై కేయా సా భవిష్యతి.

సీతయా సహ నిర్యాతో వినా సీతా ముపాగతః. 11

కథం నామ ప్రవేక్ష్యమి శూన్య మంతఃపురం పునః.

నీర్వీర్య ఇతి తోకో మాం నిర్దయశ్చేతి వక్ష్యతి. 12

కాతరత్వం ప్రకాశం హి సీతాపనయనేన మే.

నివృత్తవనపాస శ్చ జనకం మిథిలాధిపమ్. 13

కుశలం పరిపృచ్ఛంతం కథం శక్యే నిరీక్షితుమ్.

విదేహరాజో నూనం మాం దృష్ట్వా విరహితం తయా. 14

సుతాన్నేహేన సంశప్తో మోహస్య వశ మేష్యతి.

అథవా న గమిష్యామి పురీం భరతపాలితామ్. 15

స్వర్గోఽపి సీతయా హేన శూన్య ఏవ మతో మమ,

మా మిహోత్సృజ్య హి వనే గచ్ఛాయోధ్యాం పురీం శుభామ్.

న త్వహం తాం వినా సీతాం జీవేయం హి కథంచన,

గాఢ మాశ్లేష్య భరతో వాచ్యో మద్వచనాత్ త్వయా. 17

అనుజ్ఞతోఽసి రామేణ పాలయేతి వసుంధరామ్.

అంబా చ మమ కై కేయా సుమిత్రా చ త్వయా విభోః. 18

కౌసల్యా చ యథాన్యాయ మభివాద్యా మమాఽఽజ్ఞయా.

రక్షణీయా ప్రయత్నేన భవతా సూక్తకారిణా. 19

సీతాయా శ్చ వినాశోఽయం మమ చామితకర్శనః!

విస్తరేణ జనన్యా మే వినివేద్య స్త్వయా భవేత్. 20

ఇతి విలపతి రాఘవే సుదీనే

చన ముపగమ్య తయా వినా సుకేశ్యా,

భయవికలముఖ స్తు లక్ష్మణోఽపి
వృథితమనా భృశ మాతురో బభూవ.

21

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విషష్టితమ స్సర్గః.

త్రిషష్టితమ స్సర్గః

స రాజపుత్రః ప్రియయా విహీనః
కామేన శోకేన చ పీడ్యమానః,
విషాదయ న్భ్రాతర మార్త రూపో
భూయో విషాదం ప్రవివేశ తీవ్రమ్.

1

స లక్ష్మణం శోకవశాభిపన్నం
శోకే నిమగ్నో విపులే తు రామః,
ఉవాచ వాక్యం వ్యసనానురూప
ముష్ణం వినిశ్శ్వస్య రుదం త్సశోకమ్.
స మద్విధో దుష్కృతకర్మకారీ
మన్యే ద్వితీయోఽస్తి వసుంధరాయామ్,
శోకేన శోకో హి పరంపరాయా

2

మా మేతి భిన్న స్త్వదయం మనశ్చ.
పూర్ణం మయా నూన మభీప్సితాని
పాపాని కర్మాణ్యసకృత్కృతాని,
తత్రాయ మ ద్యాపతితో విపాక్
దుఃఖేన దుఃఖం య దహం విశామి.
రాజ్యప్రతాప స్వజనై ర్వియోగః
పితృ ర్విసాశో జననీవియోగః,

3

4

- సర్వాణి మే లక్ష్మణ! శోకవేగ
మాపూరయంతి ప్రవిచింతితాని. 5
- సర్వం తు దుఃఖం మమ లక్ష్మణేదం
శాంతం శరీరే వన మేత్య ఖాన్యమ్,
సీతావియోగా త్పున రప్యుదీర్ఘం
కాష్టై రివాగ్ని స్సహసా ప్రదీప్తః. 6
- సా నూన మార్యా మమ రాక్షసేన
బలా ద్ధృతా ఖం సముపేత్య భీరుః,
అపస్వరం సస్వర విప్రలాపా
భయేన విక్రందితవ త్యభీక్షమ్. 7
- తౌ లోహితస్య ప్రియదర్శనస్య
సదోచితా వృత్తమచందనస్య,
వృత్తౌ స్తనౌ శోణితపంకద్విగ్ధౌ
నూనం ప్రియాయా మమ నాభిభాతః. 8
- తత్ శ్లక్ష్య సువ్యక్తమృదుప్రలాపం
తస్యా ముఖం కుంచితకేశభారమ్,
రక్షోవళం నూన ముపాగతాయా
న భ్రాజతే రాహుముఖే యథేందుః. 9
- తాం హరపాశస్య సదోచితాయా
గ్రీవాం ప్రియాయా మమ సుప్రతాయాః,
రక్షంసి నూనం పరిపీతవంతి
విభిద్య ఖాన్యే రుధిరాశనాని. 10

మయా విహీనా విజనే వనే యా
 రక్షోభి రాహృత్య వికృష్యమాణాః,
 నూనం వినాదం కురరీవ దీనా
 సా ముక్తవ త్తాయతకాంతనేత్రాః.

11

అస్మిన్మయా సార్థ ముదారశీలా
 శిలాతలే పూర్వ ముపోపవిష్టాః,
 కాంతస్మితా లక్ష్మణ! జాతహాసా
 త్వా మాహ సీతా బహువాక్యజాతమ్.

12

గోదావరీయం సరితాం వరిష్టా
 ప్రీయా ప్రీయాయా మమ నిత్యకాలమ్,
 అప్యత్ర గచ్ఛే దితి చింతయామి
 నై కాకినీ యాతి హి సా కదాచిత్.

13

పద్మాననా పద్మవిశాలనేత్రా
 పద్మాని వాఽఽనేతు మభిప్రయాతాః,
 త ద ప్యయుక్తం న హి సా కదాచి
 న్మయా వినా గచ్ఛతి పంకజాని.

14

కామం త్విదం పుష్పితవృక్షషండం
 నానావిధైః పక్షిగణై రుపేతమ్,
 వనం ప్రయాతా ను తద ప్యయుక్త
 మేకాకినీ సాఽతిబిభేతి భీరుః.

15

ఆదిత్య! భో లోకకృతాకృతజ్ఞ!
 లోకస్య సత్యాన్మతకర్మసాక్షిన్!,
 మమ ప్రీయా సా క్వ గతా హృతా వా
 శంసస్వ మే శోకవశస్య సత్యమ్.

16

లోకేషు సర్వేషు చ నాస్తి కించి
ద్యుతే న నిత్యం విదితం భవే త్తత్,
శంసస్వ వాయో! కులశాలినీం తాం
హృతా మృతా వా పథి వర్తతే వా.

17

ఇతీవ తం శోకవిధేయదేహం
రామం విసంజ్ఞం విలపంత మేవమ్,
ఉవాచ సౌమిత్రి రదీనసత్త్వో
న్యాయే స్థితః కాలయుతం చ వాక్యమ్.

18

శోకం విముంచార్య! ధృతిం భజస్వ
సోత్సాహతా చాస్తు విమార్గణేఽస్యాః,
ఉత్సాహవంతో హి నరా న లోకే
సీదన్తి కర్మ స్వతిదుష్కరేషు.

19

ఇతీవ సౌమిత్రి ముదగ్రపౌరుషం
బ్రువంత మార్తో రఘువంశవర్ధనః,
న చింతయామాస ధృతిం విముక్తవా
న్పునశ్చ దుఃఖం మహా దభ్యుపాగమత్.

20

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిషష్టితమ స్సర్గః.

చతుష్షష్టితమ స్సర్గః

స దీనో దీనయా వాచా లక్ష్మణం వాక్య మబ్రవీత్,
శీఘ్రం లక్ష్మణ! జానీహి గత్వా గోదావరీం నదీమ్.
అపి గోదావరీం సీతా పద్మా న్యానయితుం గతా,
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహః.

1

2

- నదీం గోదావరీం రమ్యాం జగమ లఘువిక్రమః,
తాం లక్ష్మణ స్తీర్థవతీం విచిత్వా రామ మబ్రవీత్. 3
- నై నాం పశ్యామి తీర్థేషు క్రోశతో న శృణోతి మే.
కం ను సా దేశ మాపన్నా వై దేహీ క్లే శనాశినీ. 4
- న హ్యహం వేద తం దేశం యత్ర సా జనకాత్మజా,
లక్ష్మణస్య వచ శృత్వా దీన స్సంతాపమోహితః. 5
- రామ స్సమభిచక్రామ స్వయం గోదావరీం నదీమ్,
న తా ముపస్థితో రామః క్వ సీతే త్యేవ మబ్రవీత్. 6
- భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వద్ధార్హేణ హృతా మితి,
న తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ. 7
- తతః ప్రచోదితా భూతై శ్శంసాస్మత్తాం ప్రియా మితి,
నతు సాఽభ్యవద త్సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా. 8
- రావణస్య న తద్రూపం కర్మాణి చ దురాత్మనః,
ధ్యాత్వా భయా త్తు వై దేహీం సా నదీ న శశంస తామ్. 9
- నిరాశస్తు తయా నద్యా సీతాయా దర్శనే కృతః,
ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం సీతాఽదర్శనకర్షితః. 10
- ఏషా గోదావరీ సౌమ్యః కించి న్న ప్రతిభాషతే,
కిన్ను లక్ష్మణః వజ్ఞేమి సమేత్య జనకం వచః. 11
- మాతరం చై వ వై దేహ్య వినా తా మహ మప్రియమ్,
యా మే రాజ్యవిహీనస్య వనే వన్యేన జీవతః. 12
- సర్వం వ్యపనయే చ్ఛోకం వై దేహీ క్వను సా గతా,
జ్ఞాతిపక్షవిహీనస్య రాజపుత్రీ మపశ్యతః, 13

- మన్యే దీర్ఘా భవిష్యంతి రాత్రయో మమ జాగ్రతః,
మందాకినీం జనస్థాన మిమం ప్రసవణం గిరిమ్. 14
- సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే,
ఏతే మృగా మహావీర్యా మా మీక్షంతే ముహూ ర్ముహూః. 15
- వక్తుకామా ఇవ హి మే ఇంగితా స్యుపలక్షయే,
తాం స్తు దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రో రాఘవః ప్రత్యువాచ హ. 16
- క్వ సీతేతి నిరీక్ష న్వై బాష్పసంరుద్ధయా దృశా,
ఏష ముక్తా నరేంద్రేణ తే మృగా స్సహస్రోత్థితాః. 17
- దక్షిణాభిముఖా స్సర్వే దర్శయంతో నభస్థలమ్,
మైథిలీ హ్రీయమాణా సా దిశం యా మన్వపద్యత. 18
- నతే మార్గేణ ధావంతో నిరీక్షంతే నరాధిపమ్,
యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్మ తే మృగాః. 19
- పున శ్చ మార్గ మిచ్ఛంతి లక్షణే నోపలక్షితాః,
తేషాం వచనసర్వస్వం లక్షయామాస చేంగితమ్. 20
- ఉవాచ లక్షణో జ్యేష్ఠం ధీమా న్భృతర మార్తవత్,
క్వ సీతేతి త్వయా పృష్టా యథేమే సహస్రోత్థితాః. 21
- దర్శయంతి క్షితిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృగాః,
సాధు గచ్ఛావహే దేవ! దిశ మేతాం హి నైర్మతీమ్. 22
- యది స్యా దాగమః కశ్చి దార్యా వా సాఽథ లక్ష్యతే,
బాధ మిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశమ్. 23
- లక్షణానుగత శ్రీమా న్విక్షమాణో వసుంధరామ్,
ఏవం సంభాషమాణౌ తా వన్యోన్యం భ్రాతరా పుభౌ. 24

- వసుంధరాయాం పతితం పుష్పమార్గ మపశ్యతామ్,
 తాం పుష్పవృష్టిం పతితాం దృష్ట్వా రామో మహీతలే. 25
 ఉవాచ లక్ష్మణం వీరో దుఃఖితో దుఃఖితం వచః,
 అభిజానామి పుష్పాణి తానీమా నీహ లక్ష్మణః. 26
 పినద్ధాని హి వై దేహ్యా మయా దత్తాని కాననే,
 మన్యే సూర్యశ్చ వాయు శ్చ మేదిసీ చ యశస్వినీ. 27
 అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతో మమ ప్రియమ్,
 ఏవ ముక్త్యా మహాపాహుం లక్ష్మణం పురుషర్షభః. 28
 ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా గిరిం ప్రస్రవణాకులమ్,
 కచ్చి త్జితిభృతాం నాథ! దృష్ట్వా సర్వాంగసుందరీః. 29
 రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా,
 క్రుద్ధోఽబ్రవీ ద్గిరిం తత్ర సింహః క్షుద్రమృగం యథా. 30
 తాం హేమవర్ణాం హేమాభాం సీతాం దర్శయ పర్వతః,
 యావ త్సానూని సర్వాణి న తే విధ్వంసయామ్యహమ్. 31
 ఏవ ముక్త స్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి,
 శంకన్నివ తత స్సీతాం నాదర్శయత రాఘవే. 32
 తతో దాశరథీ రామ ఉవాచ చ శిలోచ్ఛయమ్,
 మమ బాణాగ్నినిర్దగ్ధో భస్మీభూతో భవిష్యసి. 33
 అనేవ్య స్సంతతం చై వ ని స్తృణద్రుమపల్లవః.
 ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణః. 34
 యది నాభ్యాతి మే సీతా మార్యాం చంద్రనిభాననామ్,
 ఏవం స రుషితో రామో దిధక్షన్నివ చక్షుషా. 35

దదర్శ భూమౌ నిష్కృంతం రాక్షసస్య పదం మహత్,
త్రస్తాయా రామకాంక్షిణ్యాః ప్రధావంత్యా ఇత స్తతః. 36

రాక్షసే నానువృత్తాయా మైథిల్యాశ్చ పదా న్యథ,
స సమీక్ష్య పరిక్రాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ. 37

భగ్నం ధనుశ్చ తూణీ చ వికీర్ణం బహుధా రథమ్,
సంభ్రాంతహృదయో రామ శ్శశంస భ్రాతరం ప్రియమ్. 38

పశ్య లక్ష్మణ! వై దేహ్యా శ్శీర్ణాః కనకబిందవః,
భూషణానాం హి సౌమిత్రే! మాల్యాని వివిధాని చ. 39

తప్తబిందునికాశైశ్చ చిత్రైః క్షతజబిందుభిః,
ఆవృతం పశ్య సౌమిత్రే! సర్వతో ధరణీతలమ్. 40

మన్యే లక్ష్మణ! వై దేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః,
భిత్త్వా భిత్త్వా విభక్తా వా భక్షితా వా భవిష్యతి. 41

తస్యా నిమిత్తం వై దేహ్యా ద్వయో ర్వివదమానయోః,
బభూవ యుద్ధం సౌమిత్రే! ఘోరం రాక్షసయో రిహ. 42

ముక్తామణిమయం చేదం తపనీయ విభూషితమ్,
ధరణ్యాం పతితం సౌమ్య! కస్య భగ్నం మహా ధ్ధనుః. 43

తరుణాదిత్యసంకాశం వై డూర్యగుళికాచితమ్,
విశీర్ణం పతితం భూమౌ కవచం తస్య కాంచనమ్. 44

చత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యోపశోభితమ్,
భగ్నదండ మిదం కస్య భూమౌ సమ్యజ్నిపాతితమ్. 45

కాంచనోరశ్చదా శ్చేమే పిశాచవదనాః ఖరాః,
భీమరూపా మహాకాయాః కస్య వా నిహతా రణే. 46

- దీప్తపావకసంకాశో ద్యుతిమాం త్సమరధ్వజః,
అపవిద్ధశ్చ భగ్నశ్చ కస్య సాంగ్రామికో రథః. 47
- రథాక్షమాత్రా విశిఖా స్తపనీయవిభూషణాః,
కన్యేమేఽభిహతా బాణాః ప్రకీర్ణా ఘోరకర్మణః. 48
- శరావరో శరైః పూర్ణా విధ్వస్తా పశ్య లక్ష్మణ!,
ప్రతోదాభీశుహస్తో వై కస్యాయం సారథి ర్హతః. 49
- కన్యేమౌ పురుషవ్యాఘ్రుః! శయాతే నిహతౌ యుధి,
చామరగ్రాహితౌ సౌమ్య! సోష్ఠీషమణికుండలౌ. 50
- పదవీ పురుష నైషా వ్యక్తం కస్యాపి రక్షసః,
వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాంతకమ్. 51
- సుఘోరహృదయై స్సౌమ్య! రాక్షసైః కామరూపిభిః,
హృతా మృతా వా సీతా సా భక్షితా వా తపస్విని. 52
- న ధర్మస్త్రాయతే సీతాం హ్రీయమాణాం మహావనే,
భక్షితాయాం హి వై దేహ్యాం హృతాయా మపి లక్ష్మణ!. 53
- కేహి లోకే ప్రియం కర్తుం శక్తౌ స్సౌమ్య! మమేశ్వరాః,
కర్తార మపి లోకానాం కూరం కరుణవేదినమ్. 54
- అజ్ఞానా దవమన్యేరం త్సర్వభూతాని లక్ష్మణ!.
మృదుం లోకహితే యుక్తం దాంతం కరుణవేదినమ్. 55
- నిర్వీర్య ఇతి మన్యంతే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః,
మాం ప్రాప్య హి గుణో దోష స్సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ!. 56
- అద్యైవ సర్వభూతానాం రక్షసా మభవాయ చ,
సంహృత్యైవ శశిజ్యోత్సన్నం మహాం త్సూర్య ఇవోదితః. 57

- సంహృ త్యైవ గుణాం తస్మాద్వా న్మమ తేజః ప్రకాశతే,
నై వ యజ్ఞే న గంధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః. 58
- కిన్నరా వా మనుష్యా వా సుఖం ప్రాప్స్యంతి లక్షణ,
మమాస్త్రబాణసంపూర్ణ మాకాశం పశ్య లక్షణ!.. 59
- నిస్సంపాతం కరిష్యామి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణామ్,
సన్నిరుద్ధగ్రహగణ మావారితనిశాకరమ్. 60
- విప్రణష్టానలమరుద్భాస్కరద్యుతिसంవృతమ్,
వినిర్మథితశ్చై లాగ్రం శుష్యమాణజలాశయమ్. 61
- ధ్వస్తద్రుమలతాగుల్మం విప్రణాశితనాగరమ్,
త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాలకర్మణా. 62
- న తాం కుశలినీం సీతాం ప్రదాస్యంతి మమేశ్వరాః,
అస్మి న్ముహూర్తే సౌమిత్రే! మమ ద్రక్ష్యంతి విక్రమమ్. 63
- నాకాశ ముత్పతిష్యంతి సర్వభూతాని లక్షణ!,
మమ చాపగుణోన్ముక్తై ర్బాణజాలై ర్నిరంతరమ్. 64
- అర్దితం మమ నారాచై ర్ధ్వస్తభ్రాంత మృగద్విజమ్,
సమాకులమమర్యాదం జగత్పశ్యాద్య లక్షణ!.. 65
- అకర్ణపూర్ణై రిషుభి ర్జీవలోకం దురావరైః,
కరిష్యే మైథిలీహేతో రపిశాచ మరాక్షసమ్. 66
- మమ రోషప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం సురాః,
ద్రక్ష్యంత్యద్య విముక్తానా మతిదూరాతిగామినామ్. 67
- నై వ దేవా న దై తేయా న పిశాచా న రాక్షసాః,
భవిష్యంతి మమ క్రోధా త్రైలోక్యే విప్రణాశితే. 68

దేవదానవయజ్ఞాణాం లోకా యే రక్షసా మపి,

బహుధా న భవిష్యంతి బాణౌఘే శ్శతతీర్కతాః. 69

నిర్మర్యాదా నిమా న్లోకా స్కరిష్యా మ్యద్య సాయత్నేః,

హృతాం మృతాం వా సౌమిత్రే! న దాస్యంతి మమేశ్వరాః. 70

తథారూపాం హి వై దేహీం నదాస్యంతి యది ప్రియామ్,

నాశయామి జగత్సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. 71

ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రాక్షః రామో నిష్పీడ్య కార్ముకమ్,

శర మాదాయ సందీప్తం ఘోర మాశీవిషోపమమ్. 72

సంధాయ ధనుషి శ్రీమా న్రామః పరపురంజయః,

యుగాంతాగ్ని రివ క్రుద్ధ ఇదం వచన మబ్రవీత్. 73

యథా రాజా యథా మృత్యు ర్యథా కాలో యథా విధిః,

నిత్యం న ప్రతిహన్యంతే సర్వభూతేషు లక్షణాః. 74

తథాఽహం క్రోధసంయుక్తో న నివార్యోఽస్మి సర్వథా.

పురేవ మే చారుదతీ మనిందితాం

దిశంతి సీతాం యది నాద్య మైథిలీమ్,

సదేవగంధర్వమనుష్యపన్నగం

జగ త్స్థైలం పరివర్తయా మ్యహమ్. 75

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుష్షష్ఠితమ స్సర్గః.

పంచషష్ఠీతమ స్సర్గః

తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణకర్షితమ్,

లోకానా మభవే యుక్తం సాంవర్తక మి వానలమ్. 1

- వీక్షమాణం ధను స్సజ్యం నిశ్వసంతం పునః పునః,
 దిగ్ధికామం జగ త్సర్వం యుగాంతే తు యథా హరమ్. 2
- అదృష్టపూర్వం సంక్రుద్ధం దృష్ట్వా రామం తు లక్ష్మణః,
 అబ్రవీ త్ప్రింజలి ర్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా. 3
- పురా భూత్వా మృదు ర్దాంత స్సర్వభూతహితే రతః,
 స త్రోధవశమాపన్నః ప్రతృతిం హాతు మ్హర్షసి. 4
- చంద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతి ర్వాయా భువి క్షమా,
 ఏతచ్ఛ నియతం సర్వం త్వయి చాను త్తమం యశః. 5
- ఏకస్య నాపరాధేన తోకాన్ హంతుం త్వ మ్హర్షసి,
 నతు జానామి కస్యాయం భగ్న స్సాంగ్రామికో రథః. 6
- కేన వా కస్య వా హేతో స్సాయుధ స్సపరిచ్ఛదః,
 ఋరనేమిక్షత శ్చాయం సిక్తో రుధిరబిందుభిః. 7
- దేహో నిర్వృత్తసంగ్రామ స్సుఘోరః పార్థివాత్మజ!,
 ఏకస్యతు విషర్దోఽయం న ద్వయో ర్వదతాం వర!. 8
- న హి వృత్తం హి పశ్యామి బలస్య మహతః పదమ్,
 నై కస్య తు కృతే లోకా నివినాశయితు మర్హసి. 9
- యుక్తదండా హి మృదవః ప్రశాంతా వసుధాధిపాః,
 సదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమా గతిః. 10
- కోను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత రాఘవః,
 సరిత స్సాగరా శ్శైలా దేవగంధర్వదానవాః. 11
- నాలం తే విప్రియం కర్తుం దీక్షితస్మేవ సాధవః,
 యేన రాజన్! హృతా సీతా త మన్వేషితు మర్హసి. 12

- మద్విత్తీయో ధనుష్పాణి స్సహాయైః పరమర్షిభిః.
 సముద్రం చ విచేష్యామః పర్వతాం శ్చ వనాని చ. 13
- గుహాశ్చ వివిధా ఘోరా నదీః పద్మవనాని చ,
 దేవగంధర్వలోకాం శ్చ విచేష్యామ స్సమాహితాః. 14
- యావ న్నాధిగమిష్యామ స్తవ భార్యాపహారిణమ్,
 నచే త్సామ్నా ప్రదాస్యంతి పత్నీం తే త్రిదశేశ్వరాః. 15
- కోసలేంద్ర! తతః పశ్చాత్ప్రాప్తకాలం కరిష్యసి,
 శీలేన సామ్నా వినయేన సీతాం
 నయేన నప్రాప్స్యసి చే న్నరేంద్ర!.,
 తత స్సముత్సాదయ హేమపుంఖై
 ర్మహేంద్రవజ్రప్రతిమై శ్శరౌఘైః. 16

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే పంచషష్ఠీతమ స్సర్గః.

షట్షష్ఠీతమ స్సర్గః

- తం తథా శోకసంతప్తం విలపంత మనాథవత్,
 మోహేన మహతాఽఽవిష్టం పరిద్యూన మచేతనమ్. 1
- తత స్సౌమిత్రి రాశ్వాస్య ముహూర్తా దివ లక్ష్మణః,
 రామం సంబోధయామాస చరణౌ చాభిషీడయన్. 2
- మహతా తపసా రామ! మహతా చాపి కర్మణా,
 రాజ్ఞా దశరథే నాసి లబ్ధోఽమృత మి వామరైః. 3
- తవ చైవ గుణై ర్బద్ధ స్త్వద్వియోగా న్మహీపతిః,
 రాజా దేవత్వ మాపన్నో భరతస్య యథాశ్రుతమ్. 4

- యది దుఃఖ మిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థః! న సహిష్యనే,
ప్రాకృత శ్చాలపసత్త్వ శ్చ ఇతరః క సహిష్యతి. 5
- దుఃఖితో హి భవాన్లోకాం స్తేజసా యది ధక్ష్యతే,
ఆర్తాః ప్రజా నరవ్యాఘ్ర క్వను యాన్యంతి నిర్వృతిమ్. 6
- లోకస్వభావ ఏవై ష యయాతి ర్నహషాత్మజః,
గత శ్శక్రేణ సాలోక్య మనయ స్తం సమస్పృశత్. 7
- మహర్షి ర్యో వసిష్ఠ స్తు యః పితు ర్నః పురోహితః,
అహ్నా పుత్రశతం జజ్ఞే తదై వాన్య పునర్హ తమ్. 8
- యా చేయం జగతాం మాతా దేవీ లోకనమస్కృతా,
అస్యా శ్చ చలనం భూమే ర్దృశ్యతే సత్యసంశ్రవ!. 9
- యౌ ధర్మౌ జగతాం నేత్రౌ యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్,
ఆదిత్యచంద్రౌ గ్రహణ మభ్యుపేతౌ మహాబలౌ. 10
- సుమహాంత్యపి భూతాని వేదా శ్చ పురుషర్షభ!,
నదై వన్య ప్రముంచంతి సర్వభూతాదిదేహినః. 11
- శక్రాది ష్వపి దేవేషు వత్తమానౌ నయాసయౌ,
శ్రూయేతే నరశార్దులః! న త్వం శోచితు మర్హసి. 12
- నషాయా మపి వై దేహ్యం హృతాయా మపి చానఘః,
శోచితుం నార్హ నే వీర యథాఽన్యః ప్రాకృత స్తథా. 13
- త్వద్విధా నహి శోచంతి సతతం సత్యదర్శినః,
సుమహ త్స్వపి కృచ్ఛేషు రామానిర్విణ్ణదర్శనాః. 14
- తత్త్వతో హి నరశ్రేష్ఠః బుద్ధ్యా సమనుచింతయ,
బుద్ధ్యా యుక్తా మహాప్రాజ్ఞా విజానంతి శుభాశుభే. 15

- అదృష్టగుణదోషాణా మధృతానాం తు కర్మణామ్,
 నాంతరేణ క్రియాం తేషాం ఫల మిష్టం ప్రవర్తతే. 16
- త్వమేవ హి పురా రామ! మా మేవ బహుశోఽన్వశాః,
 అనుశిష్ఠ్యాద్ధి కో ను త్వా మపి సాక్షా ద్భృహస్పతిః. 17
- బుద్ధి శ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ! దేవై రపి దురన్వయా,
 శోకే నాభిప్రసూప్తం తే జ్ఞానం సంబోధయా మ్యహమ్. 18
- దివ్యం చ మానుషం చ త్వ మాత్మన శ్చ పరాక్రమమ్,
 ఇక్ష్యోకువృషభావేక్ష్య యతస్వ ద్విషతాం వధే. 19
- కిం తేన సర్వనాశేన కృతేన పురుషర్షభ!,
 తమేవ త్వం రిపుం పాపం విజ్ఞాయోద్ధర్తు మర్హసి. 20

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షట్షష్టితమ స్సర్గః

సప్తషష్టితమ స్సర్గః

- పూర్వజోఽప్యుక్తమాత్ర స్తు లక్ష్మణేన నుభాషితమ్,
 సారగ్రాహీ మహాసారం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః. 1
- సన్నిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృత్తం కోప మాత్మనః,
 అవష్టభ్య ధను శ్చిత్రం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్. 2
- కిం కరిష్యావహే వత్స! క్వవా గచ్ఛావ లక్ష్మణ!,
 కేనోపాయేన గచ్ఛేయం సీతా మితి విచింతయ. 3
- తం తథా పరితాపార్తం లక్ష్మణో రామ మబ్రవీత్,
 ఇద మేవ జనస్థానం త్వ మన్వేషితు మర్హసి. 4

రాక్షసై ర్బహుభిః కీర్ణం నానాద్రుమలతాయుతమ్,

సస్తీహ గిరిదుర్గాణి నిర్దరాః కంఠరాణిచ.

5

గుహా శ్చ వివిధా ఘోరా నానామృగగణాకులాః,

అవాసాః కిన్నరాణాం చ గంధర్వభవనాని చ.

6

తాని యుక్తో మయా సార్థం త్వ మన్వేషితు మర్హసి,

త్వద్విధా బుద్ధిసంపన్నా మహాత్మానో నరర్షభ!.

7

అపత్స్స స ప్రకంపంతే వాయువేగై రి వాచలాః,

ఇత్యుక్త స్తద్వనం సర్వం విచచార సలక్షణః.

8

క్రుద్ధో రామ శృరం ఘోరం సంధాయ ధనుషి క్షరమ్,

తతః పర్వతకూటాభం మహాభాగం ద్విజోత్తమమ్.

9

దదర్శ పతితం భూమౌ క్షతజార్ద్రం జటాయుషమ్,

తం దృష్ట్వా గిరిశృంగాభం రామో లక్షణ ముద్రపీఠే.

10

అనేన సీతా వై దేహీ భక్షితా నాత్ర సంశయః,

గృధ్రరూపమిదం రక్షో వృక్షం భవతి కాననే.

11

భక్షయిత్వా విశాలాక్షీ మాస్తే సీతాం యథాసుఖమ్,

ఏసం వధిష్యే దీప్తాన్వై ర్హరై రాబ్జితై రజహ్మగైః.

12

ఇత్యుక్త్వాఽభ్యపత ద్గృధ్రం సంధాయ ధనుషి క్షరమ్,

క్రుద్ధో రామ స్సముద్రాంతాం కంపయన్నివ మేదిసిమ్.

13

తం దీనం దీనయా వాచా సఫేనం రుధిరం వమన్,

అభ్యభాషత పక్షీ తు రామం చశరభాత్పజమ్.

14

యా మోషధిమివాఽయుష్మన్నన్వేషసి మహావనే,

సా దేవీ మమ చ ప్రాణా రావణే నోభయం హృతమ్.

15

- త్వయా విరహితా దేవీ లక్ష్మణేన చ రాఘవః,
హియామాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా. 16
- సీతా మభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చ రణే మయా,
విధ్వంసితరథ శ్చాత్ర పాతితో ధరణీతలే. 17
- ఏతదస్య ధను ర్భగ్న మేతదస్య శరావరమ్,
అయ మస్య రథో రామః భగ్న స్సాంగ్రామికో మయా. 18
- అయం తు సారథి స్తస్య మత్పక్షనిహతో యుధి,
పరిశ్రాంతస్య మే పక్షా చ్చిత్వా ఖడ్గేన రావణః. 19
- సీతా మాదాయ వై దేహీ ముత్పపాత విహాయసమ్,
రక్షసా నిహతం పూర్వం న మాం హంతుం త్వ మర్హసి. 20
- రామ స్తస్య తు విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణముఖ స్తదా,
ద్విగుణీకృతతాపార్త స్సీతాసక్తాం ప్రియాం కథామ్. 21
- గృధ్రరాజం పరిష్వజ్య పరిత్యజ్య మహా ధనుః,
నిపపాతాఽవళో భూమా రురోద సహలక్ష్మణః. 22
- ఏక మేకాయనే దుర్గే నిశ్వసంతం కథంచన,
సమీక్ష్య దుఃఖితతరో రామ స్సామిత్రి మబ్రవీత్. 23
- రాజ్యా ద్భ్రంశో వనే వాస స్సీతా నష్టా హతో ద్విజః,
ఈదృశీయం మమాలక్ష్మీ ర్నిర్దహేదపి పావకమ్. 24
- సంపూర్ణ మపి చే దద్య ప్రవిశేయం మహోదధిమ్,
సోఽపి నూనం మమాలక్ష్మ్యో విశుష్యే త్సరితాం పతిః. 25
- నా స్త్యభాగ్యతరో లోకే మత్తోఽస్మిం త్సచరాచరే,
యేనేయం మహతీ ప్రాప్తా మయా వ్యసనవాగురా. 26

అయం పితృవయస్యో మే గృధ్రరాజో జరాన్నితః,

శేతే వినిహతో భూమౌ మమ భాగ్యవిపర్యయాత్.

27

ఇత్యేవ ముక్త్వా బహుశో రాఘవ స్సహలక్ష्మణః,

జటాయుషం చ పస్పర్శ పితృన్నేహం విదర్శయన్.

28

నికృత్తపక్షం రుధిరావసిక్తం

గృధ్రరాజం పరిరభ్య రామః,

క్వ మైథిలీ ప్రాణసమా మమేతి

విముచ్య వాచం నిపపాత భూమౌ.

29

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తపష్టితమ స్సర్గః

అష్టపష్టితమ స్సర్గః -

రామ స్సంప్రేక్ష్య తం గృధ్రం భువి రౌద్రేణ పాతితమ్,

సౌమిత్రిం మిత్రసంపన్న మిదం వచన మబ్రవీత్.

1

మమాయం నూన మర్థేషు యతమానో విహంగమః,

రాక్షసేన హత స్సంఖ్యే ప్రాణాన్త్యక్ష్యతి దుస్యజాన్.

2

అయ మస్య శరీరేఽస్మి న్నాగ్రో లక్ష్మణ! విద్యతే,

తథాహి స్వరహీనోఽయం విక్లబ స్సముదీక్ష్యతే.

3

జటాయో! యది శక్నోషి వాక్యం వ్యాహరితుం పునః,

సీతా మాఖ్యాహి భద్రం తే వధ మాఖ్యాహి చాత్మనః.

4

కింనిమిత్తోఽహర త్స్థితాం రావణ స్తస్య కిం మయా,

అపరాధం తు యం దృష్ట్వా రావణేన హృతా ప్రియా.

5

కథం తచ్చంద్రసంకాశం ముఖ మాసీ న్మనోహరమ్,

సీతయా కాని చోక్తాని తస్మిన్కాలే ద్విజో తమః.

6

- కథంవీర్యః కథంరూపః కింకర్మా స చ రాక్షసః,
 క్వ చాస్య భవనం తాత! బ్రూహి మే పరివృచ్ఛతః. 7
- త ముద్వీ క్యథ దీనాత్మా విలవంత మనంతరమ్,
 వాచాఽతిసన్నయా రామం జటాయు రిద మబ్రవీత్. 8
- హృతా సా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన విహాయసా,
 మాయా మాస్థాయ విపులాం వాతదుర్దిన సంకులామ్. 9
- పరిశ్రాంతస్య మే తాత! పక్షౌ చిత్వా స రాక్షసః,
 సీతా మాదాయ వై దేహీం ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్. 10
- ఉపరుద్ధ్యంతి మే ప్రాణా దృష్టి ర్భ్రమతి రాఘవః,
 పశ్యామి వృక్షేం త్సేవర్ణా నుశీరకృతమూర్ధజాన్. 11
- యేన యాతి ముహూర్తేన సీతా మాదాయ రావణః,
 విప్రణష్టం ధనం క్షిప్రం తత్సాంస్వమీ ప్రతిపద్యతే. 12
- విందో నామ ముహూర్తోఽయం స చ కాకుత్స్థః నాబుధత్,
 త్వత్ప్రియాం జానకీం హృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః. 13
- రుషవ ద్భడిశం గృహ్య క్షిప్ర మేవ వినశ్యతి.
 న చ త్వయా వ్యథా కార్యా జనకస్య సుతాం ప్రతి. 14
- వై దేహ్య రంస్యనే క్షిప్రం హత్వా తం రాక్షసం రణే.
 అసమ్మాధస్య గృధ్రస్య రామం ప్రత్యనుభాషతః. 15
- అస్యా త్సుప్రావ రుధిరం మ్రియమాణస్య సామిషమ్,
 పుత్రో విశ్రవస స్సాక్షి ద్భృతా వైశ్రవణస్య చ. 16
- ఇత్యుక్త్వా దుర్లభా న్స్పృణా న్ముమోచ పతగేశ్వరః,
 బ్రూహి బ్రూహీతి రామస్య బ్రువాణస్య కృతాంజరేః. 17

- తృక్త్వా శరీరం గృధ్రస్య జగ్ముః ప్రాణా విహాయనమ్.
స విక్షిప్య శిరో భూమౌ ప్రసార్య చరణౌ తదా. 18
- విక్షిప్య చ శరీరం స్వం పపాత ధరణీతలే.
తం గృధ్రం ప్రేక్ష్య తామ్రాక్షం గతాసు మచలోపమమ్. 19
- రామ స్సుభహుభి ర్దుఃఖై ర్దీన స్సౌమిత్రి మబ్రవీత్.
బహూని రక్షసాం వానే వర్షాణి వసతా సుఖమ్. 20
- అనేన దండకారణ్యే విశీర్ణ మిహ పక్షిణా.
అనేకవార్షికో య స్తు చిరకాలసముత్థితః. 21
- సోఽయ మద్య హతశ్చేతే కాలో హి దురతిక్రమః,
వశ్య లక్ష్మణ! గృధ్రోఽయ ముపకారి హత శ్చ మే. 22
- సీతా మభ్యవపన్నో వై రావణేన బలీయసా,
గృధ్రరాజ్యం పరిత్యజ్య పితృపైతామహం మహత్. 23
- మమ హేతో రయం ప్రాణా స్మమోచ పతగేశ్వరః,
సర్వత్ర ఖలు దృశ్యంతే సాధవో ధర్మచారిణః. 24
- కూరా శ్శరణ్యా స్సౌమిత్రే! తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి,
సీతాహరణజం దుఃఖం న మే సౌమ్య! తథాగతమ్. 25
- యథా వినాశో గృధ్రస్య మత్కృతే చ పరంతప!,
రాజా దశరథ శ్రీమా న్యథా మమ మహాయశాః. 26
- పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాఽయం పతగేశ్వరః,
సౌమిత్రే! హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పావకమ్. 27
- గృధ్రరాజం దిధక్షామి మత్కృతే నిధనం గతమ్.
నాథం పతగలోకస్య చితా మారోప్య రాఘవ!. 28

ఇమం ధక్ష్యమి సౌమిత్రే! హతం రాద్రేణ రక్షసా,
యా గతి ర్యజ్ఞశీలానా మాహితాగ్నే శ్చ యా గతిః. 29

అపరావర్తినాం యా చ యా చ భూమిప్రదాయినామ్,
మయా త్వం సమనుజ్ఞాతో గచ్ఛ లోకా ననుత్తమాన్. 30

గృధ్రరాజ! మహాసత్త్వ! సంస్కృత శ్చ మయా వ్రజ,
ఏవ ముక్త్వా చితాం దీప్తా మారోప్య పతగేశ్వరమ్. 31

దదాహ రామో ధర్మాత్మా స్వబంధు మివ దుఃఖితః,
రామోఽథ సహసౌమిత్రీ ర్వనం గత్వా స వీర్యవాన్. 32

స్థూలా న్ద్వత్వా మహారోహీ ననుతస్తార తం ద్విజమ్,
రోహిమాంసాని చోక్తృత్య పేశీకృత్య మహాయశాః. 33

శకునాయ దదౌ రామో రమ్యే హరితశాద్వలే.
యత్తత్ప్రేతస్య మర్త్యస్య కథయంతి ద్విజాతయః. 34

తత్స్వర్గగమనం తస్య పితృం రామో జజాప హ.
తతో గోదావరీం గత్వా నదీం నరవరాత్మజౌ. 35

ఉదకం చక్రతు స్తస్మై గృధ్రరాజాయ తావుభౌ,
శాస్త్రదృష్టేన విధినా జలే గృధ్రాయ రాఘవౌ. 36

స్నాత్వా తౌ గృధ్రరాజాయ ఉదకం చక్రతు స్తదా,
స గృధ్రరాజః కృతవా న్యశస్కరం
సుదుష్కరం కర్మ రణే నిపాతితః,
మహర్షీ కల్పేన చ సంస్కృత స్తదా
జగామ పుణ్యాం గతి మాత్మన శ్శుభామ్. 37

కృతోదకౌ తా వపి పక్షిసత్తమే
స్థిరాం చ బుద్ధిం ప్రణిధాయ జగ్ముతుః,
ప్రవేశ్య సీతాధిగమే తతో మనో
వనం సురేంద్రా వివ విష్ణువాసవౌ.

38

ఇతి శ్రీ మదరణ్యకాండే ఆష్టషష్టితమ స్సర్గః.

ఏకోన సప్రతితమ స్సర్గః

కృత్వైవ ముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రామలక్ష్మణౌ,
అవేక్షంతౌ వనే సీతాం పశ్చిమాం జగ్ముతు ర్దిశమ్. 1
తౌ దిశం దక్షిణాం గత్వా శరచాపాసిధారిణౌ,
అవిప్రహత మైశ్వర్యౌ పంథానం ప్రతిపేదతుః. 2
గుల్మై ర్వృక్షై శ్చ బహుభి ర్గతాభిశ్చ ప్రవేష్టితమ్,
ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదర్శనమ్. 3
వృత్తిక్రిమ్య తు వేగేన వ్యాళసింహనిషేవితమ్,
సుభీమం తన్మహారణ్యం వృత్తియాతౌ మహాబలౌ. 4
తతః పరం జనస్థానా త్రికోశ్రం గమ్య రాఘవౌ,
క్రౌంచారణ్యం వివిశతు ర్గహనం తౌ మహాజసౌ. 5
నానామేఘఘనప్రఖ్యం ప్రహృష్ట మివ సర్వతః,
నానాపక్షిగణై ర్జుష్టం నానావ్యాళమృగై ర్యుతమ్. 6
దిదృక్షమాణౌ వై దేహీం తద్వనం తౌ విచిక్యతుః,
తత్ర తత్రావతిష్ఠంతౌ సీతాహరణకర్షితౌ. 7
తతః పూర్వేణ తౌ గత్వా త్రికోశం భ్రాతరౌ తదా,
క్రౌంచారణ్య మతిక్రమ్య మతంగాశ్రమ మస్తరా. 8

- దృష్ట్వా తు తద్వనం ఘోరం బహుభీమమృగద్విజమ్.
నానాసత్త్వసమాకీర్ణం సర్వం గహనపాదపమ్. 9
- దదృశాతే తు తౌ తత్ర దరీం దశరథాత్మజౌ,
పాతాళసమగంభీరాం తమసా నిత్యసంవృతామ్. 10
- ఆసాద్య తౌ నరవ్యాఘ్రౌ దర్యాస్తస్యావిదూరతః,
దదృశాతే మహారూపాం రాక్షసీం వికృతాశనామ్. 11
- భయదా మల్పసత్త్వానాం భీభత్సాం రౌద్రదర్శనామ్,
లంబోదరీం తీక్ష్ణదంష్ట్రీం కరాళాం పరుషత్వచమ్. 12
- భక్షయంతీం మృగా న్నీమా నివికటాం ముక్తమూర్ధజామ్,
ప్రైక్షేతాం తౌ తత స్తత్ర భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 13
- సా సమాసాద్య తౌ వీరౌ వ్రజంతం భ్రాతు రగ్రతః,
ఏహి రంస్యావహేత్యుక్త్వా సమాలంబిత లక్ష్మణమ్. 14
- ఉవాచ చై నం వచనం సౌమిత్రి ముపగుహ్య సా,
అహం త్వయోముఖీ నామ లాభస్తే త్వ మసి ప్రియః. 15
- నాథ! పర్వతకూటేషు నదీనాం పుళినేషు చ,
ఆయుశ్శేష మిదం వీర! త్వం మయా సహ రంస్యనే. 16
- ఏవ ముక్త స్తు కుపితః ఖడ్గ ముద్ధృత్య లక్ష్మణః,
కర్ణనానే స్తనౌ చాస్యా నిచక ర్తారిసూదనః. 17
- కర్ణనానే నికృతే తు విస్వరం సా వినద్య చ,
యథాగతం ప్రదుద్రావ రాక్షసీ భీమదర్శనా. 18
- తస్యాం గతాయాం గహనం విశంతౌ వనమోజసా,
అనేచతు రమిత్రీహ్నౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 19

- లక్షణ స్తు మహాతేజా స్స త్యవాన్ శీలవాన్ శుచిః,
అబ్రవీ త్ప్రాంజలి ర్వాక్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసమ్. 20
- స్పందతే మే దృఢం బాహు రుద్విగ్న మివ మే మనః,
ప్రాయశ్శాన్త పృథివ్యాని నిమిత్తాన్యపలక్షయే. 21
- తస్మా త్సజ్జీభవాఽర్యః! త్వం కురుష్వ వచనం హితమ్,
మమైవ హి నిమిత్తాని సద్య శ్శంసంతి సంభ్రమమ్. 22
- ఏష వంజుశకో నామ పక్షీ చరమదారుణః,
ఆవయో ర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినర్దతి. 23
- తయో రన్వేషతో రేవం సర్వం తద్వన మోజసా,
సంజ్ఞే విపుల శృద్ధిః ప్రభంజన్నివ తద్వనమ్. 24
- సంవేష్టిత మివాత్యర్థం గగనం మాతరిశ్వనా,
వనస్య తస్య శబ్దోఽభూ ద్దివ మాపూరయన్నివ. 25
- తం శబ్దం కాంక్షమాణ స్తు రామః కక్షే సహానుజః,
దదర్శ సుమహాకాయం రాక్షసం విపురోరసమ్. 26
- ఆనేదతు స్తత స్తత తా వుభౌ ప్రముఖే స్థితమ్,
వివృద్ధ మశిరోగ్రీవం కబంధ ముదరే ముఖమ్. 27
- రోమభి ర్నిచితై స్తీక్ష్ణై ర్మహాగిరి మివోచ్ఛ్రితమ్,
నీలమేఘనిభం రౌద్రం మేఘస్తనిత నిస్వనమ్.
- అగ్నిజ్వాలానికాశేన లలాటస్థేన దీప్యతా,
మహాపక్షేణ పింగేన విపులేనాయతేన చ.
- ఏకేనోరసి ఘోరేణ నయనేనాశుదర్శినా,
మహాదంష్ట్రోపపన్నం త త్లేలిహానం మహాముఖమ్. 3

- భక్షయంతం మహామోరా నృక్షసింహమృగద్విపాన్,
మోరౌ భుజౌ వికుర్వాణ ముభౌ యోజనమాయతౌ. 31
- కరాభ్యాం వివిధా స్సృహ్య ఋక్షే నృక్షీగణా నృగాన్.
ఆకర్షంతం వికర్షంత మనేకా నృగయాథపాన్. 32
- స్థిత మావృత్య పంథానం తయో ర్భ్రాత్రోః ప్రపన్నయోః,
అథ తౌ సమభిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదర్శతుః, 33
- మహాంతం దారుణం భీమం కబంధం భుజసంవృతమ్,
కబంధ మివ సంస్థానా దతిమోరప్రదర్శనమ్. 34
- స మహాబాహు రత్యర్థం ప్రసార్య విపులౌ భుజౌ,
జగ్రాహ సహితా వేవ రాఘవౌ పీడయ న్బలాత్. 35
- ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజోవపుర్ధరా,
భ్రాతరౌ వివశం ప్రాప్తౌ కృష్యమాణౌ మహాబలౌ. 36
- తత్ర ధైర్యేణ శూరస్తు రాఘవో నై వ వివ్యథే.
బాత్యా దనాశ్రయత్వా చ్చ లక్ష్మణ స్త్వతివివ్యథే. 37
- ఉవాచ చ విషణ్ణ స్స న్రాఘవం రాఘవానుజః,
పశ్య మాం వీర! వివశం రాక్షసస్య వశం గతమ్. 38
- మయైకేన వినిర్యుక్తః పరిముచ్యస్వ రాఘవ!,
మాం హి భూతబలిం దత్త్వా పలాయస్వ యథాసుఖమ్. 39
- అధిగతాసి వై దేహీ మచిరేణేతి మే మతిః,
ప్రతిలభ్య చ కాకుత్స్థ! పితృపై తామహీం మహీమ్. 40
- తత్ర మాం రామ! రాజ్యస్థః స్మర్తు మర్హసి సర్వదా.
లక్ష్మణే నై వ ముక్తస్తు రామ స్సౌమిత్రి మబ్రవీత్. 41

- మా స్మ త్రాసం కృథా వీర! నహి త్వాదృ గ్విషీదతి,
ఏతస్మిన్నంతరే క్రూరో భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 42
- పప్రశ్చ ఘననిర్ఘోషః కబంధో దానవోత్తమః.
కౌ యువాం వృషభస్కంధౌ మహాబద్ధధనుర్ధరౌ, 43
- ఘోరం దేశ మిమం ప్రాప్తౌ మమ భజ్జ వుపస్థితౌ,
వదతం కార్య మిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువామ్. 44
- ఇమం దేశ మనుప్రాప్తౌ ఊధార్త స్యేహ తిషతః,
సబాణచాపఖడ్గౌ చ తీక్ష్ణశృంగా వివర్షభౌ. 45
- మమాఽస్య మనుసంప్రాప్తౌ దుర్లభం జీవితం పునః.
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కిబంధస్య దురాత్మనః. 46
- ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ముఖేన పరిశుష్యతా,
కృచ్ఛాచ్ఛి త్కృచ్ఛితరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమః. 47
- వ్యసనం జీవితాంతాయ ప్రాప్త మప్రాప్య తాం ప్రియామ్,
కాలస్య సుమహా ద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ! 48
- త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర! వ్యసనైః పశ్య మోహితౌ,
నాతిభారోఽస్తి దై వస్య సర్వభూతేషు లక్ష్మణ! 49
- శూరాశ్చ బలవంత శ్చ కృతస్త్రా శ్చ రణాజిరే,
కాలాభిపన్నా స్సీదంతి యథా వాలుక సేతవః. 50
- ఇతి బ్రువాణో దృఢసత్యవిక్రమో
మహాయశా దాశరథిః ప్రతాపవాన్,
అవేక్ష్య సౌమిత్రి ముదగ్రపౌరుషం
స్థిరాం తదా స్వాం మతి మాత్మనాఽకరోత్. 51

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకోనసప్తతితమ స్సర్గః.

సప్తతితమ స్సర్గః

- తౌ తు తత్ర స్థితౌ దృష్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ,
బాహుపాశపరిక్షిప్తౌ కబంధో వాక్య మబ్రవీత్. 1
- తిష్ఠతః కిన్ను మాం దృష్ట్వా ఊధార్తం క్షత్రియర్షభౌ,
ఆహారార్థం తు సందిష్టౌ దైవేన గతచేతసౌ. 2
- తచ్ఛ్రుత్వా లక్ష్మణో వాక్యం ప్రాప్తకాలం హితం తదా,
ఉవాచఽర్థిం సమాపన్నో విక్రమే కృతలక్షణః. 3
- త్వాం చ మాం చ పురా తూర్ణ మాదత్తే రాక్షసాధమః,
తస్మాదసిభ్యా మస్యాశు బాహూ చ్చిందావహౌ గురూ. 4
- భీషణోఽయం మహాకాయో రాక్షసో భుజవిక్రమః,
లోకం హ్యతిజితం కృత్వా హ్యేవాం హంతు మిహేచ్ఛతి. 5
- నిశ్చేష్టానాం వధో రాజః స్కుత్సితో జగతీపతేః,
క్రతుమధ్యోపనీతానాం పశూనా మివ రాఘవః! 6
- ఏతత్సంజల్పితం శ్రుత్వా తయోః క్రుద్ధ స్తు రాక్షసః,
విదార్యాఽఽస్యం తదా రాద్ర స్తౌ భక్షయితు మారభత్. 7
- తత స్తౌ దేశకాలజ్ఞౌ ఖడ్గాభ్యామేవ రాఘవౌ,
అచ్ఛిందతాం సుసంహృష్టౌ బాహూ తస్మాంసదేశతః. 8
- దక్షిణో దక్షిణం బాహు మసక్త మసినా తతః,
చిచ్ఛేద రామో వేగేన సవ్యం వీరస్తు లక్షణః. 9
- స పపాత మహాబాహు శ్చిన్నబాహు ర్మహాస్వనః,
ఖం చ గాం చ దిశశ్చైవ నాదయన్ జలదో యథా. 10
- స నికృత్తో భుజౌ దృష్వా శోణితౌఘపరిష్ఠతః,

- దీనః పప్రచ్ఛ తౌ పీరా కౌ యువా మితి దానవః. 11
- ఇతి తస్య ట్టువాణస్య లక్ష్మణ శ్శుభలక్షణః,
శశంస రాఘవం తస్య కబంధస్య మహాత్మనః. 12
- అయ మిక్ష్వాకుదాయాదో రామో నామ జన్మైశ్శుభ్రతః,
అన్యైవావరజం విద్ధి భ్రాతరం మాం చ లక్ష్మణమ్,
అస్య దేవప్రభావస్య పసతో విజనే వనే,
రక్షసౌపహృతా పత్నీ యా మిచ్ఛంతా విహగతౌ. 14
- త్వం తు కోవా కిమర్థం వా కబంధసదృశో వనే,
అన్యేనోరసి దీప్తేన భగ్నజంఘో వివేష్టనే. 15
- ఏవ ముక్తః కబంధ స్తు లక్ష్మణేనో రం వచః,
ఉవాచ పరమప్రీత స్త దింద్రవచనం స్మరన్. 16
- స్వాగతం వాం నరవ్యాఘ్రౌ దిష్యా పశ్యామి చాప్యహమ్,
దిష్ట్యా చేమా నికృతౌ మే యువాభ్యాం బాహుబంధనౌ. 17
- విరూపం యచ్ఛ మే రూపం ప్రాప్తం హ్యవినయా దృఢా,
తన్నే శృణు నరవ్యాఘ్రః త త్విత శ్శంసత స్తప. 18
- ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే సప్తతితమ స్సర్గః.

ఏకసప్తతితమ స్సర్గః

- పురా రామః మహాబాహో! మహాబలపరాక్రమః,
రూప మాసీ న్మమాచింత్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్. 1
- యథా సోమస్య శక్రస్య సూర్యస్య చ యథా వపుః,
సోఽహం రూప మిదం కృత్వా లోకవిత్రాసనం మహత్. 2

- ఋషీ న్వనగతా న్రామః త్రాసయామి తతస్తతః,
తత్ర స్థూలశిరా నామ మహర్షిః కోపితో మయా. 3
- సంచిన్వ నివిధం వన్యం రూపేణానేన ధర్మితః,
తేనాహముక్తః ప్రేక్ష్యైవం ఘోరశాపాభిధాయినా. 4
- ఏతదేవ నృశంసం తే రూప మస్తు నిగ్హ్రితమ్,
స మయా యాచితః క్రుద్ధ శ్శాపస్యాంతో భవే దితి. 5
- అభిశాపకృతస్యేతి తేనేదం భాషితం వచః,
యథా చ్ఛిత్వా భుజౌ రామ స్త్వాం దహే ద్విజనే వనే. 6
- తదా త్వం ప్రాప్స్యసే రూపం స్వమేవ విపులం శుభమ్,
శ్రియా విరాజితం పుత్రం దనోస్త్యం విద్ధి లక్షణ!.. 7
- ఇంద్రకోపాదిదం రూపం ప్రాప్తమేవం రణాజిరే,
అహం హి తపసోగ్రేణ పితామహ మతోషయమ్. 8
- దీర్ఘ మాయు స్స మే ప్రాదా తతో మాంవిభ్రమోఽస్పృశ త్.
దీర్ఘ మాయు ర్మయా ప్రాప్తం కిం మే శక్రిః కరిష్యతి. 9
- ఇత్యేవం బుద్ధి మాస్థాయ రణే శక్ర మధర్షయమ్,
తస్య బాహుప్రముక్తేన వజ్రేణ శతపర్వణా. 10
- సక్తినీ చైవ మూర్ధా చ శరీరే సంప్రవేశితమ్,
స మయా యాచ్యమాన స్స న్నానయ ద్యమసాదనమ్. 11
- పితామహవచ స్సత్యం తదస్త్వితి మమాబ్రవీత్,
అనాహారః కథం శక్తో భగ్నసక్తిశిరోముఖః. 12
- వజ్రేణాభిహతః కాలం సుదీర్ఘ మపి జీవితుమ్,
ఏవ ముక్తస్తు మే శక్రో బాహూ యోజన మాయతౌ. 13

- ప్రపాదా దాస్యం చ మే కుక్షౌ తీక్షణదంష్ట్రౌ మకల్పయత్,
సోహం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం సంకృష్యాస్మి న్వనేచరాన్. 14
- సింహద్విపమృగవ్యాఘ్రా నృక్షయామి సమంతతః,
స తు మా మబ్రవీ దింద్రో యదా రామస్సలక్ష్మణః. 15
- చేత్స్యతే సమరే బాహూ తదా స్వర్గం గమిష్యసి,
అనేన వపుషా రామ! వనేఽస్మి న్రాజస తమ!. 16
- యద్య తృశ్యామి సర్వస్య గ్రహణం సాధు రోచయే,
అవశ్యం గ్రహణం రామో మన్యేఽహం సముపైష్యతి. 17
- ఇమాం బుద్ధిం పురస్కృత్య దేహన్యాసకృతశ్రమః,
స త్వం రామోఽసి భద్రం తే నాహ మన్యేన రాఘవః. 18
- శక్యో హంతుం యథాతత్త్వ మేవ ముక్తం మహర్షిణా,
అహం హి మతిసాచివ్యం కరిష్యామి నరర్షభ!. 19
- మిత్రం చై వోపదేక్ష్యామి యువాభ్యాం సంస్కృతోఽగ్నినా,
ఏవ ముక్తస్తు ధర్మాత్మా దనునా తేన రాఘవః. 20
- ఇదం జగాద వచనం లక్ష్మణ స్యోపశృణ్వతః,
రావణేన హృతా భార్యా మమ సీతా యశస్వినీ. 21
- నిష్కృంతస్య జనస్థానా తృహ భ్రాత్రా యథాసుఖమ్,
నామమాత్రం తు జానామి న రూపం తస్య రక్షసః. 22
- నివాసం వా ప్రభావం వా వయం తస్య న విద్మహే,
శోకార్తానా మనాథానా మేవం విపరిధావతామ్. 23
- కారుణ్యం సదృశం కర్తు ముపకారే చ వర్తతామ్.
కాషా న్యాదాయ శుష్కాణి కాలే భగ్నాని కుంజరైః. 24

- ధజ్యేమ స్త్వాం వయం వీర! శ్వభే మహతి కల్పితే.
స త్వం సీతాం సమాచక్ష్య యేన వా యత్రవా హతా. 25
- కురు కల్యాణ మత్యర్థం యది జానాసి తత్త్వతః,
ఏన ముక్త స్తు రామేణ వాక్యం దను రనుత్తమమ్. 26
- ప్రోవాచ కుశలో వక్తుం వక్తార మపి రాఘవమ్,
దివ్య మస్తి న మే జ్ఞానం నాభిజానామి మైథిలీమ్. 27
- యస్తాం జ్ఞాన్యతి తం వక్ష్యే దగ్ధ స్స్వం రూప మాస్థితః,
అదగ్ధస్య తు విజ్ఞాతుం శక్తి రక్తి న మే ప్రభో!.. 28
- రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా యేన హృతా తవ,
విజ్ఞానం హి మమ భ్రష్టం శాపదోషేణ రాఘవ!. 29
- స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం లోకవిగర్హితమ్.
కింతు యావ న్న యా త్యస్తం సవితా శ్రాంతవాహనః.. 30
- తావ న్మా మవతే క్షిప్త్వా దహ రామ! యథావిధి,
దగ్ధ స్త్వయాఽహ మవతే న్యాయేన రఘునందన!., 31
- వక్ష్యేమి త మహం వీర! యస్తం జ్ఞాన్యతి రాక్షసమ్,
తేన సఖ్యం చ కర్తవ్యం న్యాయవృత్తేన రాఘవ!, 32
- కల్పయిష్యతి తే ప్రీత స్సాహాయ్యం లఘువిక్రమః,
నహి తస్యా స్త్యవిజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు రాఘవ!. 33
- సర్వా స్పరిస్మతో లోకా న్పురాఽసౌ కారణాంతరే,

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ఏకసప్తతితమస్సర్గః

ద్విసప్తతితమ స్సర్గః - డెబ్బదిరెండవ సర్గము

- ఏవ ముక్తా తుతౌ వీరౌ కబంధేన నరేశ్వరౌ ,
గిరిప్రదరమాసాద్య పావకం విససర్జతుః. 1
- లక్ష్మణ స్తు మహోల్కాభి ర్జ్వలితాభి స్సమంతతః,
చితా మాదీపయామాస సా ప్రజజ్వాల సర్వతః. 2
- తచ్ఛరీరం కబంధస్య ఘృతపిండోపమం మహత్,
మేదసా పచ్యమానస్య మందం దహతి పావకః. 3
- స విధూయ చితా మాశు విధూమోఽగ్నిరివోత్థితః,
అరజే వాససీ బిభ్ర న్మాలాం దివ్యాం మహాబలః. 4
- తత శ్చితాయా వేగేన భాస్వరో విమలాంబరః,
ఉత్పపాతాఽశు సంహృష్ట స్సర్వప్రత్యంగభూషణః. 5
- విమానే భాస్వరే తిష్ఠ స్త్వాంసయుక్తే యశస్కరే,
ప్రభయా చ మహాతేజా దిశో దశ విరాజయన్. 6
- సోఽంతరిక్షిగతో రామం కబంధో వాక్య మబ్రవీత్,
శృణు రాఘవ! తత్త్వేన యథా సీతా మవాప్స్యసి. 7
- రామ! షడ్యుక్తయో లోకే యాభి స్సర్వం విమృశ్యతే,
పరిమృష్టో దశాంతేన దశాభాగేన నేవ్యతే. 8
- దశాభాగగతో హీన స్త్వం హి రామ! సలక్షణః,
యత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రథర్షణమ్. 9
- త దవశ్యం త్వయా కార్య స్స సుహృ త్సుహృదాం వరః,
అకృత్వా హి న తే సిద్ధి మహం పశ్యామి చింతయన్. 10
- శ్రూయతాం రామ! వక్ష్యామి సుగ్రీవో నామ వానరః,

- బ్రాతా నిరస్తః క్రుద్ధేన వాలినా శక్రసూనునా. 11
- ఋశ్యమూకే గిరివరే పంపాపర్యంతశోభితే,
నివస త్మాత్మవా న్వీర శ్చతుర్భి స్సహ వానరైః. 12
- వానరేంద్రో మహావీర్య స్తేజోవా నమితప్రభః,
సత్యసంధో వినీతశ్చ ధృతిమా న్మతిమా న్మహాన్. 13
- దక్షః ప్రగల్భో ద్యుతిమా న్మహాబలపరాక్రమః,
బ్రాతా వివాసితో రామ! రాజ్యహేతో ర్మహాబలః. 14
- స తే సహాయో మిత్రం చ సీతాయాః పరిమార్గణే,
భవిష్యతి హి తే రామ! మా చ శోకే మనః కృధాః. 15
- భవితవ్యం హి య చ్చాపి న త చ్చక్య మి హాన్యథా,
కర్తు మిష్టైకుశారూల! కాలో హి దురతిక్రమః. 16
- గచ్ఛ శీఘ్ర మితో రామ! సుగ్రీవం తం మహాబలమ్,
వయస్యం తం కురు క్షిప్ర మితో గత్వాఽద్య రాఘవ!. 17
- అద్రోహాయ సమాగమ్య దీప్యమానే విభావసౌ,
స చ తే నావమంతవ్య స్సుగ్రీవో వానరాధిపః. 18
- కృతజ్ఞః కామరూపీ చ సహాయార్థీ చ వీర్యవాన్,
శక్తౌ హ్యద్య యువాం కర్తుం కార్యం తస్య చిక్కిర్షి తమ్. 19
- కృతార్థో వాఽకృతార్థో వా కృత్యం తవ కరిష్యతి,
స ఋక్షరజసః పుత్రః పంపా మటతి శంకితః. 20
- భాస్కర స్సౌరసః పుత్రో వాలినా కృతకిల్బిషః,
సన్నిధాయాఽయుధం క్షిప్ర మృశ్యమూకాలయం కపిమ్. 21
- కురు రాఘవ! సత్యేన వయస్యం వనచారిణమ్,

- స హి స్థానాని సర్వాణి కార్తైస్త్విన కపికుంజరః. 22
 నరమాంసాశినాం లోకే నై పుణ్యా దధిగచ్ఛతి,
 న తస్యావిదితం లోకే కించి దస్తి హి రాఘవః. 23
 యావ త్సూర్యః ప్రతపతి సహస్రాంశు రరిందమః,
 స నదీ ర్విపులాన్ శైలా నిరిదుర్గాణి కందరాన్. 24
 అస్వీక్ష్య వానరై స్సార్థం పత్నీం తేఽధిగమిష్యతి,
 వానరాం శ్చ మహాకాయా స్పేషయిష్యతి రాఘవః. 25
 దిశో విచేతుం తాం సీతాం త్వద్వియోగేన శోచతీమ్,
 స జ్ఞాన్యతి వరారోహం నిర్మలాం రావణాలయే. 26
 స మేరుశృంగాగ్రగతా మనిందితాం
 ప్రవిశ్య పాతాళతలేఽపి వా శ్రితామ్,
 స్లవంగమానాం ప్రవర స్తవ ప్రియాం
 నిహత్య రక్షంసి పునః ప్రదాన్యతి.

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్విసప్తతితమ స్సర్గః.

త్రిసప్తతితమః సర్గః - డెబ్బదిమూడవ సర్గము

- నిదర్శయిత్వా రామాయ సీతాయాః ప్రతిపాదనే,
 వాక్య మన్వర్థ మర్థజ్ఞః కబంధః పున రబ్రవీత్. 1
 ఏష రామ! శివః పన్థా య త్రైతే పుష్పితా ద్రుమాః,
 ప్రతీచీం దిశ మాశ్రిత్య ప్రకాశంతే మనోరమాః. 2
 జంబూ ప్రియాశ పనస స్లక్ష న్యగ్రోధ తిందుకాః,
 అశ్వత్థాః కర్ణికారాశ్చ చూతా శ్చాన్యే చ పాదపాః. 3

- ధన్వనా నాగవృక్షే శ్చ తిలకా న క్తమాలకాః,
నీలాశోకాః కదంబాశ్చ కరవీరా శ్చ పుష్పితాః. 4
- అగ్నిముఖ్యా అశోకాశ్చ సురక్తాః పారిభద్రకాః,
తానారుహ్యోధవా భూమౌ పాతయిత్వా చ తా స్సలాత్. 5
- ఫలా న్యమృతకల్పాని భక్షయంతౌ గమిష్యథః,
త దతిక్రమ్య కాకుత్స్థః వనం పుష్పితపాదపమ్. 6
- నందనవ్రతిమం చాన్య త్కురవో హ్యుత్తరా ఇవ,
సర్వకామఫలా వృక్షాః పాదపా స్తు మధుస్రవాః. 7
- సర్వే చ ఋతవ స్తత్ర వనే చై త్రరథే యథా,
ఫలభారాసతా స్తత్ర మహావిటపధారిణః. 8
- శోభన్తే సర్వత స్తత్ర మేఘపర్వతసన్నిభాః
తానారు హ్యోధవా భూమౌ పాతయిత్వా యథానుఖమ్, 9
- ఫలా న్యమృతకల్పాని లక్ష్మణ స్తే ప్రదాస్యతి,
చంద్రమంతౌ పరా న్దేశాన్ శైలా చ్చైలం వనా ద్వనమ్. 10
- తతః పుష్కరిణీం వీరౌ పంపాం నామ గమిష్యథః,
అశర్కరా మవిభ్రంశాం సమతీర్థా మశై వలామ్. 11
- రామ! సంజాతవాలాకాం కమరోత్పలశాలినీమ్,
తత్ర హంసాః స్లవాః క్రౌంచాః కురరాశ్చైవ రాఘవ!.. 12
- వల్గుష్వనాని కూజంతి పంపాసలలిగోచరాః,
నోద్విజంతే నరాన్ దృష్ట్వా వధస్యాకోవిదా శ్శుభాః. 13
- ఘృతపిండోపమాన్ స్థూలాం స్తా న్ద్విజా స్పృక్షయిష్యథః,
రోహితా న్వక్రతుండాం శ్చ నడమీనాం శ్చ రాఘవ!.. 14

- పంపాయా మిషుభి ర్మత్స్యాం స్తత్ర రామ! వరాన్ హతాన్,
ని స్వక్ష్ణే నయ స్తప్తా నకృశా నేకకంటకాన్. 15
- తవ భక్త్యా సమాయుక్తో లక్ష్మణ స్సంప్రదాస్యతి,
భృశం తే భాదతో మత్స్యా స్సంపాయాః పుష్పసంచయే. 16
- పద్మగంధి శివం వారి సుఖశీత మనామయమ్,
ఉద్భృత్య సతతాక్లిప్తం రౌప్యస్ఫాటికసన్నిభమ్. 17
- అసౌ పుష్కరపర్ణేన లక్ష్మణః పాయయిష్యతి,
స్థూలా నిర్గుహాశయ్యాన్వరాహో న్వనచారిణః. 18
- అపాం లోభా దుపావృత్తా న్వృషభా నివ నర్దతః,
రూపాన్వితాంశ్చ పంపాయాం ద్రక్ష్యసి త్వం నరోత్తమ! 19
- సాయాహ్నే విచర న్రామ! విటపీ న్మాల్యధారిణః,
శీతోదకం చ పంపాయా దృష్ట్వా శోకం విహాస్యసి. 20
- సుమనోభి శ్చితాం స్తత్ర తిలకా న్నక్తమాలకాన్,
ఉత్పలాని చ పుల్లాని పంకజాని చ రాఘవ! 21
- న తాని కచ్చి న్మాల్యాని తత్రారోషయితా నరః,
నచ వై గ్లానతాం యాంతి న చ శీర్యంతి రాఘవ! 22
- మతంగశిష్యా స్తత్రాఽస నృషయ స్సుసమాహితాః,
తేషాం భారాభితప్తానాం వన్యమాహరతాం గురోః. 23
- యే ప్రపేతు ర్మహీం తూర్ణం శరీరా త్వేదబిందవః,
తాని జాతాని మాల్యాని మునీనాం తపసా తదా. 24
- న్వేదబిందుసముత్థాని న వినశ్యంతి రాఘవ!,
తేషాం గతానా మద్యాపి దృశ్యతే పరిచారిణీ. 25

శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ! చిరజీవినీ.

త్వాం తు ధర్మే స్థితా నిత్యం సర్వభూతనమస్కృతమ్. 26

దృష్ట్వా దేవోపమం రామ! స్వర్గలోకం గమిష్యతి,
తత స్త ద్రామ! పంపాయా స్తీర మాశ్రిత్య పశ్చిమమ్. 27

అశ్రమస్థాన మతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ! పశ్యసి,
న తత్రాక్రమితుం నాగా శృక్నువంతి త మాశ్రమమ్. 28

వివిధా స్తత్ర వై నాగా వనే తస్మిం శ్చ పర్వతే,
ఋషే స్తత్ర మతంగస్య విధానా త్తచ్చ కాననమ్. 29

తస్మి న్నందనసంకాశే దేవారణ్యోపమే వనే,
నానావిహగసంకీర్ణే రంస్యనే రామ! నిర్వృతః. 30

ఋశ్యమూక శ్చ పంపాయాః పురస్తా త్పుష్పితద్రుమః,
సుదుఃఖారోహణో నామ శిశునాగాభిరక్షితః. 31

ఉదారో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః,
శయానః పురుషో రామ! తస్య శైలస్య మూర్ధని. 32

యత్ప్వన్నే లభతే విత్తం త త్ప్రబుద్ధోఽధిగచ్ఛతి,
న త్వేనం విషమాచారః పాపకర్మాఽధిరోహతి. 33

య స్తు తం విషమాచారః పాపకర్మాఽధిరోహతి,
తత్రైవ ప్రహరం త్వేనం సుప్త మాదాయ రాక్షసాః. 34

తత్రాపి శిశునాగానా మాక్రంద శ్శూరియతే మహాన్,
క్రీడతాం రామ! సంపాయాం మతంగారణ్యవాసినామ్. 35

సిక్తా రుధిరధారాభి స్సంహృత్య పరమద్విపాః,
ప్రచరంతి పృథక్కిర్ణా మేఘవర్ణా స్తరస్వినః. 36

- తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీత మవ్యయమ్,
నిర్వృతా స్సంవిగాహంతే వనాని వనగోచరాః. 37
- ఋక్షం శ్చ ద్వీపిన శ్చైవ నీలకోమలప్రభాన్,
రురూ నపేతాపజయాన్ దృష్ట్వా శోకం జహిష్యసి. 38
- రామ! తస్య తు శైలస్య మహతీ శోభతే గుహా,
శిలాపిథానా కాకుత్స్థః! దుఃఖం చాస్యాః ప్రవేశనమ్. 39
- తస్యా గుహాయాః ప్రాద్భారే మహాన్ శీతోదకో హ్రదః,
ఫలమూలాన్వితో రమ్యో నానామృగసమావృతః. 40
- తస్మాం వసతి సుగ్రీవ శ్చతుర్భి స్సహ వానరైః,
కదాచి చ్చిభరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే. 41
- కబంధ స్త్వనుశా న్యైవం తా వుభౌ రామలక్ష్మణౌ,
సగ్వీ భాస్కరవర్ణభః ఖే వ్యరోచత వీర్యవాన్. 42
- తం తు ఖస్థం మహాభాగం కబంధం రామలక్ష్మణౌ,
ప్రస్థితౌ త్వం ప్రజన్వేతి వాక్య మూచతు రంతికే. 43
- గమ్యతాం కార్యసిద్ధ్యర్థ మితి తా వబ్రవీ త్స చ,
సుప్రీతౌ తా వనుజ్ఞాప్య కబంధః ప్రస్థిత స్తదా. 44
- స తత్కబంధః ప్రతిపద్య రూపం
వృత శ్శియా భాస్కరతుల్యదేహః,
నిదర్శయ న్రామ మవేక్ష్య ఖస్థ
స్సఖ్యం కురుష్వేతి తదాఽభ్యువాచ. 45

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రిసప్తతితమ స్సర్గః.

చతుస్సప్తతితమ స్సర్గః

- తౌ కబంధేన తం మార్గం పంపాయా దర్శితం వనే,
ప్రతిస్థతు ర్దిశం గృహ్య ప్రతీచీం సృవరాత్మజౌ. 1
- తౌ శైలే ష్వాచితానేకాన్ క్షౌద్రకల్పఫలా స్త్రిమాన్,
వీక్షంతౌ జగ్ముతు ర్ద్రిష్టుం సుగ్రీవం రామలక్ష్మణౌ. 2
- కృత్వా చ శైలప్యషే తు తౌ వాసం రఘునందనౌ,
పంపాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవా వుపతస్థతుః. 3
- తౌ పుష్కరిణ్యాః పంపాయా స్తీర మాసాద్య పశ్చిమమ్,
అపశ్యతాం తత స్తత్ర శబర్యా రమ్య మాశ్రమమ్. 4
- తౌ త మాశ్రమ మాసాద్య ద్రుమై ర్బహుభి రావృతమ్,
సురమ్య మభివీక్ష తౌ శబరీ మభ్యుపేయతుః. 5
- తౌ చ దృష్ట్వా తదా సిద్ధా సముత్థాయ కృతాంజలిః,
రామస్య పాదౌ జగ్రాహ లక్ష్మణస్య చ ధీమతః. 6
- పాద్య మాచమనీయం చ సర్వం ప్రాదా ద్యథావిధి,
తా మువాచ తతో రామ శ్శ్రమణీం సంశితవ్రతామ్. 7
- కచ్చిత్తే నిర్జితా విఘ్నాః! కచ్చిత్తే వర్ధతే తపః,
కచ్చిత్తే నియతః క్రోధః ఆహార శ్చ తపోధనే!. 8
- కచ్చిత్తే నియమాః ప్రాప్తాః కచ్చిత్తే మనస స్సుఖమ్!,
చ్చిత్తే గురుభక్రూషా సఫలా చారుభాషిణీ!. 9
- మేణ తాపసీ పృష్టా సా సిద్ధా సిద్ధసమ్మతా,
శశంస శబరీ వృద్ధా రామాయ ప్రత్యుపస్థితా. 10
- అద్య ప్రాప్తా తపస్సిద్ధి స్తవ సందర్శనా స్మయా,

- అద్య మే సఫలం తప్తం గురవ శ్చ సుపూజితాః. 11
- అద్య మే సఫలం జన్మ స్వర్గ శ్చైవ భవిష్యతి,
త్వయి దేవవరే రామ! పూజితే పురుషర్షభ!. 12
- చక్షుషా తవ సౌమ్యేన పూతాఽస్మి రఘునందన!,
గమిష్యామ్యక్షయా న్లోకాం స్త్వత్ప్రసాదా దరిందమః. 13
- చిత్రకూటం త్వయి ప్రాప్తే విమానై రతులప్రభైః,
ఇత స్తే దివ మారూఢా యా నహం పర్యచారిషమ్. 14
- తై శ్చాహ ముక్తా ధర్మజ్ఞై ర్మహాభాగై ర్మహర్షిభిః,
ఆగమిష్యతి తే రామ స్సుపుణ్య మిమ మాశ్రమమ్. 15
- స తే ప్రతిగృహీతవ్య సౌమిత్రిసహితోఽతిథిః,
తం చ దృష్వా వరా న్లోకా నక్షయ్యాం స్త్వం గమిష్యసి. 16
- మయా తు వివిధం వన్యం సంచితం పురుషర్షభ!,
తవార్థే పురుషవ్యాఘ్ర! పంపాయా స్తీరసంభవమ్. 17
- ఏవ ముక్త శ్చ ధర్మాత్మా శబర్యా శబరీ మిదమ్,
రాఘవః ప్రాహ విజ్ఞానే తాం నిత్య మబహిష్కృతామ్. 18
- దనో స్సకాశా త్తత్త్వేన ప్రభావం తే మహాత్మనః,
శృతం ప్రిత్యక్ష మిచ్ఛామి సందర్శిష్టుం యది మన్యసే. 19
- ఏతత్తు వచనం శృత్వా రామవక్త్రా ద్వినిస్సృతమ్,
శబరీ దర్శయామాస తా వుభౌ తద్వనం మహత్. 20
- పశ్య మేఘఘనప్రఖ్యం మృగపక్షిసమాకులమ్,
మతంగవనమిత్యేవ విశృతం రఘునందన!. 21

- ఇహ తే భావితాత్మానో గురవో మే మహావనే,
జుహవాంచక్రిరే తీర్థం మంత్రవ న్మంత్రపూజితమ్. 22
- ఇయం ప్రత్యక్ స్థలీ వేది ర్యత్ర తే మే సుసత్కృతాః,
పుష్పోపహారం కుర్వంతి శ్రమా దుద్వేపిభిః కరైః. 23
- తేషాం తపఃప్రభావేన పశ్యాద్యాపి రఘూద్వహాః,
ద్యోతయంతి దిశ స్సర్వా శ్శ్రియా వేద్యోఽతులప్రభాః. 24
- అశక్నువద్భి నై ర్గంతు ముపవాసశ్రమాలనైః,
చింతితేఽధ్యాగతా న్పశ్య సహితాం తస్మత్ప్రసాగరాన్. 25
- కృతాభిషేకై నై ర్మృస్తా వల్కలాః పాదపే ష్విహ,
అద్యాపి నావశుష్యంతి ప్రదేశే రఘునందనః. 26
- దేవకార్యాణి కుర్వద్భి ర్యానీమాని కృతాని వై,
పుష్పైః కువలయై స్సార్ధం హ్లానత్వం నోపయాంతి వై, 27
- కృతన్నం వన మిదం దృష్టం శ్రోతవ్యం చ శ్రుతం త్వయా,
తదిచ్చా మ్యభ్యనుజ్ఞాతా త్యక్తు మేతత్క శేబరమ్. 28
- తేషా మిచ్చామ్యహం గంతుం సమీపం భావితాత్మనామ్,
మునీనా మాశ్రమో యేషా మహం చ పరిచారిణీ. 29
- ధర్మిష్ఠం తు వచ శ్శ్రిత్వా రాఘవ స్సహలక్షణః,
ప్రహర్ష మతులం లేఖే ఆశ్చర్య మితి తత్త్వతః. 30
- తా మువాచ తతో రామ శ్శ్రిమణీం సంశితవ్రతామ్,
అర్చితోఽహం త్వయా భక్త్యా గచ్ఛ కామం యథాసుఖమ్. 31
- ఇత్యుక్తా జటీలా వృద్ధా చీరకృష్ణాజినాంబరా,
తస్మి న్ముచూర్తే శబరీ దేహం జీర్ణం జిహాసతీ. 32

- అనుజ్ఞాతా తు రామేణ హుత్వాఽత్మానం హుతాశనే,
జ్వలత్పావకసంకాశా స్వర్గ మేవ జగమ సా. 33
- దివ్యాభరణసంయుక్తా దివ్యమాల్యానులేపనా,
దివ్యాంబరధరా తత్ర బభూవ ప్రియదర్శనా. 34
- విరాజయంతీ తం దేశం విద్యుత్సౌదామినీ యథా,
యత్ర తే సుకృతాత్మానో విహరంతి మహర్షయః. 35
- త త్పుణ్యం శబరీ స్థానం జగమాత్మసమాధినా.
ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే చతుస్సప్తతితమ స్వర్గః.

పంచసప్తతితమ స్వర్గః

- దివం తు తస్యాం యాతాయాం శబర్యాం న్వేన తేజసా,
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా చింతయామాస రాఘవః. 1
- స చింతయిత్వా ధర్మాత్మా ప్రభావం తం మహాత్మనామ్,
హితకారిణ మేకాగ్రం లక్ష్మణం రాఘవోఽబ్రవీత్. 2
- దృష్టోఽయ మాశ్రమ స్సౌమ్య బహ్వశ్చర్యో మహాత్మనామ్,
విశ్వస్తమృగశార్దూలో నానావిహగసేవితః, 3
- సప్తానాం చ సముద్రాణా మేషు తీర్థేషు లక్ష్మణ!,
ఉపస్పృష్టం చ విధివత్పితరశ్చాపి తర్పితాః. 4
- ప్రణష్ట మశుభం తత్త త్కల్యాణం సముపస్థితమ్,
తేన తత్త్వేన హృష్టం మే మనో లక్ష్మణ! సంప్రతి. 5
- హృదయే హి నరవ్యాఘ్ర! శుభ మావిర్భవిష్యతి,
తదాగచ్ఛ గమిష్యావః పంపాం తాం ప్రియదర్శనామ్.

- ఋశ్యమూక్తో గిరి ర్యత్ర నాతిదూరే ప్రకాశతే,
 యస్మి న్వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోఽంశుమత స్సతః.
 నిత్యం వాలిభయా త్రస్త శ్చతుర్భి స్సహ వానరైః,
 అభిత్వరే చ తం ద్రిష్టుం సుగ్రీవం వానరర్షభమ్. 8
 తదధీనం హి మే సౌమ్యః సీతాయాః పరిమార్గణమ్,
 ఏవం బ్రువాణం తం ధీరం రామం సౌమిత్రి రబ్రవీత్. 9
 గచ్ఛావ స్త్వరితం తత్ర మమాపి త్వరతే మనః,
 ఆశ్రమాత్తు తత స్తస్మాద్నిష్క్రమ్య స విశాంపతిః 10
 అజగామ తతః పంపాం లక్ష్మణేన సహాభిభూః,
 ప దదత్త తతః పుణ్యా ముదారజనసేవితామ్, 11
 నానాద్రుమలతాకీర్ణాం పంపాం పానీయవాహినీమ్,
 పద్మై స్సౌగంధికై స్తామ్రాం శుక్లాం కుముదమండలైః. 12
 నీలాం కువలయోద్భూతై ర్భహువర్ణాం శుభా మివ,
 స తా మాసాద్య వై రామో దూరా దుదకవాహినీమ్. 13
 మతంగసరసం నామ హ్రదం సమవగాహత,
 అరవిందోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికాయుతామ్. 14
 పుష్పితామ్రవణోపేతాం బర్హి ణోద్బుష్ణనాధితామ్,
 తిలకై ర్భీజపూరై శ్చ ధవై శ్శుక్లద్రుమై స్తథా. 15
 పుష్పితైః కరవీరై శ్చ పున్నాగై శ్చ సుపుష్పితైః,
 మాలతీకుండగుల్మై శ్చ భాండీరై ర్నిచుళై స్తథా. 16
 అశోకై స్సప్తపర్ణై శ్చ కేతకై రతిముక్తకైః,
 అన్యైశ్చ వివిధై రష్టకైః ప్రమదా మివ భూషితామ్. 17

- అమృతమాణౌ పుష్పాఢ్యం సర్వతో విపులద్రుమమ్,
 పుష్పి కై శ్చార్జునకై శ్శతపత్నై శ్చ కీరకైః, 18
 ఏతై శ్చాన్వైశ్చ విహగై ర్నాదిత న్తు వనం మహత్,
 తతో జగ్ముతు రవ్యగ్రౌ రాఘవౌ సు సమాహితౌ. 19
 తద్వనం చై వ సరసః పశ్యంతౌ శకునై ర్యుతమ్,
 స దదర్శ తతః పంపాం శీతవారినిధిం శుభామ్. 20
 తిలకాశోక పున్నాగ వకుళోద్దాలతాశినీమ్,
 స రామౌ వివిధా న్వృక్షాన్ సరాంసి వివిధాని చ, 21
 పశ్య న్కామాభిసంతప్తో జగామ పరమం హ్రద
 పుష్పితోపవనోపేతాం సాలచంపకశోభితామ్. 22
 షట్పదౌఘ సమావిష్టాం శ్రీమతీ మతులప్రభామ్,
 స్ఫటికోపమతోయాధ్యాం శ్లక్షణ్ణవాలుకసంతతామ్. 23
 స తాం దృష్ట్వా పునః పంపాం పద్మసౌగంధికై ర్యుతామ్,
 ఇత్యువాచ తదా వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమః. 24
 అస్యా స్తీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతుమండితః,
 జుశ్యమూక ఇతి ఖ్యాతః పుణ్యః పుష్పితపాదపః, 25
 హరే రృక్షరజోన్నామః పుత్ర స్తస్య మహాత్మనః,
 అధ్యాస్తే తం మహావీర్య సుగ్రీవ ఇతి విశ్రుతః. 26
 సుగ్రీవ మభిగచ్ఛ త్వం వానరేంద్రం నరర్షభః,
 ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మణం సత్యవిక్రమమ్. 27
 రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తస్యా మాసక్త చేతసా,
 కథం మయా వినా శక్యం సీతాం లక్ష్మణ! జీవితుమ్. 28

ఇత్యేవ ముక్త్వా మదనాభిపీడిత
 స్స లక్ష్మణం వాక్య మనన్యచేతసమ్,
 వివేక పంపాం నశినీం మనోరమాం
 రఘూర్తమ శ్లోకవిషాదయంత్రితః,

29

తతో మహ ద్వర్త్త సుదూరసంక్రమం
 క్రమేణ గత్వా ప్రవిలోకయ న్వనమ్
 దదర్శ పంపాం శుభదర్శకాననా
 మనేకనానావిధపక్షిజాలకామ్.

30

ఇత్వార్థే శ్రీమద్రామాయణ ఆదికావ్యే వాల్మీకీయే
 చతుర్వింశతస్సహస్రసి కాయాం సంహితాయా
 మరణ్యకాండే పంచసప్తతితమ స్సర్గః
 అరణ్యకాండం సమాప్తమ్.

ఈ గ్రంథమునకు ప్రచురణ పూర్వవిరాళము
(Pre - Publication Price) ఇచ్చినవారు.

సర్వశ్రీ ఆనంద గ్రంథాలయము, ఆనంద్ నగర్ కాలనీ.
ఎ. కృష్ణమాచార్యులు, శిష్టా దుర్గాప్రసాదరావు, డి. పట్టాభి,
యమ్ యస్ యస్ శర్మ, బి వి శేషాచార్యులు, జి వి శేషాచార్యులు,
సముద్రాల శ్రీనివాసాచార్య, యస్ డి సుబ్బారెడ్డి, డి సుబ్రహ్మ
ణ్యచారి.

హైదరాబాదు—సికింద్రాబాదు.

సర్వశ్రీ కె అప్పణ్ణాచార్య, పట్నం కృష్ణమూర్తి, డి గోపాల
కృష్ణమాచార్యులు, గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ. (తిరువతి)

సర్వశ్రీ గొడవర్తి కృష్ణమాచార్యులు, జి వి. వి. జగన్నాథా
చార్యులు, నిడమర్తి కందాడై భావనారాయణస్వామి, కరి రామ
చంద్రాచార్యులు. (సింహాచలం)

సర్వశ్రీ కోవెల అప్పలాచార్యులు (వరంగల్లు), పి ఎ ఎస్
ఆచార్య (పోలూరు), టి కె దేవరాజాచార్ (కర్నూలు), జి నరసిం
హాశర్మగారు (కొండపాక), చక్రవర్తుల నరసింహాచార్యులు (పాలెం)
వి యస్. ప్రేమచంద్ర (బెంగుళూరు), ఎ.యస్. భాస్కరరావు (సుం
దరవల్లి), కె మాధవరావు (తరిగొప్పుల), దీవి రత్నమాచార్యులు
(డేగరమూడి), గోరుగతు రామచంద్రం (నరేంద్రపురం) శాస్త్రుల
విశ్వనాథశర్మ (శివంపేట), వెలుదండి వెంకటరావు (నాగర్ కర్నూలు)
పి శేషాచార్యులు (నాగారం).